

గేయాలు

పాఠాశిక, జానపద, సామాజిక

జాతీయ గీతాలు

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గోరక్ష ముర్తి

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠ్యహ్లాంధ్ర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు తిర్థింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకేశవర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2990100061583

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject:

Language:

Scanning Centre:

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

జాతీయ గీతాలు

26691

సంపాదకుడు :
గురజాడ రాఘవశర్మ

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్ - సైఫాబాదు

హైదరాబాదు-500004.

తొలి పలుకు

స్వరాజ్య ప్రాప్తికై, ప్రజలు నడిపిన ఉద్యమాలు, చేసిన తపస్సు, త్యాగాలు తలచుకొన్నప్పుడు తీవ్రమైన తలంపులు, స్మృతులు రేకెత్తుట సహజము ఉవాత్తమైన ఆదర్శాలు, ఉచితమైన నడవడి, ఉత్తరుతమమైన నాయకత్వము ఆ దిశముల విశిష్టత జనసముదాయ జీవితములో బంగారు పంటలు పండించిన దినములవి దేశభక్తి పెద్ద ఎత్తున, వీరోచిత త్యాగ సంసిద్ధతగ మారిన దినములవి హింసా శహితముగ, అధికారపు శక్తిని, ప్రతిష్ఠను నిర్భీతిగ ఎదుర్కొన్న కాలమది.

ఇది ఏదేని ప్రాంతమునకు, మతమునకు, కులమునకు సీమితమైన విషయముకాదు. అవిభక్త భారతములోని అన్ని ప్రాంతములలోను, నూతన జాగృతవాతావరణమే సరిహద్దు, పంజాబు, బెంగాల్, బీహార్, గుజరాత్, మహారాష్ట్ర, ఆంధ్ర, తమిళ ప్రాంతములు పోటీలుపడి, వలసిన త్యాగప్రదర్శనములు చేయుచుండినవి.

తొలిసారిగా, స్వాతంత్ర్య సందేశము పల్లెలకుకూడా ప్రాకి మంత్రోపదేశము చేసెనా అన్నట్లు, అచ్చటనే ఎక్కువ సంచలనము కలిగించెను బీహారులో రైతులు, గుజరాతులో రైతులు శిస్తుల నిరాకరణకు అనుమతి యిడని గాంధీజీని కోరుచుండిరి. ఎక్కడ బ్రిటీషుప్రభుత్వపు శక్తి, ఎక్కడ ఈ అసూయకులైన రైతులు! పొలాలు, యిళ్లు, పశువులు సహితము పోగొట్టుకొని, స్వరాజ్య యోధులుగ నిలువవలెనను కాంక్ష ఒక్కసారిగా ఎటుల ముంచెత్తు కొచ్చెనో !

విద్యార్థులు, యువకులు, యువతులు, రైల్వే కార్మికులు వారి వారికి అనువగు ఉత్సాహ ప్రదర్శనములు చేసి చేయూత నొసగుచుండిరి. వంగ విభజనచే అంటుకొన్న నిప్పు రాజుకొనుచునేయుండినది. జలియన్ వాలా చిత్ర వధలచే అది ఒక్కసారిగ భగ్గుమని మండినది. సత్యాగ్రహ ఉద్యమములలో ఆ అగ్ని తన వేడిని తగ్గించుకొని, వెలుగును మిక్కుటముగ చూపినది. ఆ వెలుగే త్యాగరూపమే తైను.

సర్కారు నౌకరిని వదలువారు. వకీలువృత్తిని వదలువారు, కళాశాలలువదలి దేశమునకై సేవచేసెదమని వచ్చు విద్యార్థులు, మేము సారాయంగడివద్ద లేక విదేశ బట్టలదుకాణములవద్ద పికెటింగ్ చేసెదమని వచ్చు మహిళలు, హిందీనేర్చువారు, రాట్నాలు పెట్టువారు, వడకుట నేర్చువారు, ప్రభాత ఫేరీలు, జాతీయగీతముల పాడు దళములు, ముతకఖద్దరు ధరించువారు, యింకా ఎక్కువమంది వీరినందరిని ఆదరించువారు, తిలక్ స్వరాజ్యనిధికి ప్రత్యక్షముగనో, గుప్తముగనో ధనము నొసగువారు, యిటుల ఎన్నెన్ని పాయలుగానో పారెను ఆ పవిత్రధార !

అది త్యాగయుగము, తప్తకాంచనయుగమది. అహింస, సత్య సూత్రములపై నిలిచి, పరిపాలకులకు, వారి సహాయకులకు ఎట్టి హింసను తలపెట్టక, స్వరాజ్యహోమాగ్నిలో సమిధలగుటకు ముందుకు వచ్చు స్త్రీలు, విద్యార్థులు, రైతులు, కార్మికులు ఇన్నాళ్లుగ ఎచ్చట దాగియుండిరి ! వారి ఆవేశము, త్యాగోత్సాహము, వజ్రసంకల్ప నినాదాలు గ్లేషియర్ లోని శతాబ్దాలుగా పేరుకొనిపోయిన మంచు దిబ్బలవలె, ఎక్కడ అణగియుండెను ! ఏ మహామంత్ర శక్తిచే, ఏ వేడికిరణముచే, దాని మేల్కొలుపో ! శైలనిర్వురము రీతి ఎగురుచు, దుముకుచు అడ్డుల తలదన్నుచు, అపూర్వ సంచలనముతో ఊగాడు జన ప్రవాహమునకు కారణ మేమి ? ఏ మహామానవుని పిల్లనక్రొవి పిలువది ?

ఏ యుగములోనైన, ఏ ఇతిహాసములోనైన, ఏ అష్టాదశ పురాణములలోనైన ఊహించని రీతిగ, వ్యాస వాల్మీకిలకులను కల్పనా తీతమైన త్యాగఘట్టనలు చూచిన పవిత్ర ఉద్యమమది లారీదెబ్బలకు జైలు శిక్షలకు, అస్తి జప్తిలకు వెరవక, కేవలము ఒక తాలూకా, ఒక జిల్లాయనిగాక, దేశమంతటా అన్ని మతాలలో, అన్ని వర్గాలలో, ఇంత పెద్దఎత్తున, కోటీశ్వరుల మొదలు రైతులవరకు, ఎదుటివానిని పల్లెత్తి మాటయనక, కట్టెల, కత్తులతో పనిలేక, కష్టములు పడుటకు, భోగముల విడనాడుటకు, త్యాగముల కష్టములలోని మాధుర్యమును చవి చూచుచు “మా గమ్యమును చేరెదము, మా జన్మహక్కుయైన స్వరాజ్యమును పొందెద”మని మాత్రము చెప్పుచున్న వాయసునట్లు ఎగురు జండాలుచేబూని, మృత్యుకింకరుల సమక్షమున నిలిచిన శాంతి వాహినుల సత్యసంకల్పమును ఏ మహాకవియైన ఏ భాషలోనైన వర్ణించెనా? అట్టి కని విని తలవని వీరమహాకావ్యము ఆనాటి భారతీయుల దేశభక్తి మయమగు ఆచరణ

రాజకీయములే ఆధ్యాత్మికకాయమును వహించినవి దరిద్ర నారాయణుడే ఆరాధ్యదైవము. అంటరానివారు, వెనుకపడ్డవారు, జీర్ణించిన కుటీర పరిశ్రమలు, మూలబడ్డ రాట్నాలు వైకివచ్చి, ఎన్నడు చూడని గౌరవమును పొందినవి. పల్లెటూరి రైతువేషము భద్రవేషము, ఆదరణవేషమైనది పరంపరానుగతములైన వైమనస్యముల విడనాడి, హిందూ మహమ్మదీయులు సోదర సౌహార్ద్రతల చూపిరి శాస్త్రబద్ధులగు పండితులును తమ పట్టుదలల విడనాడి, హరిజ నోద్ధరణకు సంకల్పములు చెప్పిరి ఎంతటి సోదరభావము, ఎంతటి ఐక్యత, ఎంతటి ఆదర్శభావములు, ఎంతటి పవిత్రత ఆనాటి వాయుమండలమున కలిసియుండినవి !

భారతవర్ష చరిత్రలో ఎన్నో సముజ్వల ఘట్టములు ఉండవచ్చును. కాలసైకతములలో వాని చిహ్నములు నిలిచిపోయి యుండవచ్చును.

అవి ఏ ఋషులనో, తపోవనములనో లేక రాజులనో, రాజధానీ నగరములనో ఆశ్రయించిన విషయములు కావచ్చును. కాని ఆసహాయోద్యమ ప్రారంభ దినములలో, దేశమంతటా కన్పించిన మహత్తర జనశక్తి, అపూర్వము, అనూహ్యము నిస్వార్థమైన భక్తి కాంగ్రెసు వలంటీరు రూపము దాల్చినదని చెప్పవచ్చును. ఆనాటి వై భవోపేతస్మృతులు, అనుభూతులు భాషయొక్క సరిగ కొంగులో ముడిపడవు అవి పవిత్రములై, ఆదర్శవంతములై, భాష విహరించు వాయుమండలము పైననే శూన్యమండలములోనే సంచరించుచుండెను.

పరదేశ వ్యాపారుల రాజ్యతృష్ణకు చిహ్నములైన విదేశీ వస్త్రముల దహనము, దేశభక్తి లాంఛనములైన ఖద్దరు వస్త్ర ధారణము, స్వదేశీ ఉద్యమముయొక్క రెండు పక్షములై వెలసినవి. గాంధీజీ చొక్కా, టోపీ, నిండుఢోవతి వదలి కొల్లాయి కట్టుసరికి, దేశములో భావపరివర్తన వచ్చినది. నిరాడంబరమైన వేషము ధరిపాటి యైనది. చొక్కాల మానువారు, మాంసభక్షణము మానువారు, చక్కెర, కాఫీలు మానువారు, సిగరెట్లు మానువారు అన్నిప్రాంతములలో కనబడుచుండిరి దేశము త్యాగమరమై, అహింసాయోధులు దేశమై రాగులైన యుగమది.

ఒకటినిమించి ఒకటి, ఐదు పెద్ద ఉద్యమములు బయలుదేరినవి. అందు మొదటిమూడు, కాంగ్రెసు పదవీస్వీకరణకు పూర్వము, కడపటి రెండు తర్వాత పదవీస్వీకరణమునకు పూర్వముగల ఆదర్శము, నిస్వార్థత, తర్వాత పలుచబడిపోయినవి. పదవీ వ్యామోహము అంకురించినది. టీక్కెట్ల ప-సిణీ, కాంగ్రెసులోని అంతఃకలహములకు దారిచూపినది. నాయకత్వము మోజు తలయెత్తినది. పవిత్రమైన గంగనుకూడ తుషారకైలములు చాలకాలము పట్టి ఉంచజాలవు భూమిమీద శ్మేతములకు దిగజారవలసియున్నది కాంగ్రెసు ధారయు త్యాగవాహినిగ చాలకాలము నిలువలేకపోయెను. రాజ్య సదవీకాంక్ష అగ్నియై, పవిత్ర

ధావశ్య త్యాగ నవనీతముచు ద్రవీభూత మొనర్చెను, ఆ దినముల, ఆ ఆదర్శముల నిస్వార్థతయే నేటికిని కాంగ్రెసుకు మూల సంపత్తిగ నున్నది. అనాటి కాంగ్రెసుకు వారసు అయిన ఈనాటి కాంగ్రెసు ఆక్షిణించుచున్న మూలధనమును ఉపయోగించుచున్నది. అర్థశతాబ్దిలో ఎంతటిమార్పు! ఎంతటి గంగావతరణము! భారతి ఆరోహణ భాగమును మరచి, అవరోహణ స్వరముల మాత్రము వీణమీద పలికించుచున్నదా, కదనకుతూహళ రాగమున!

ఇక క్లుప్తముగ ఆంధ్ర జిల్లాల సమీక్షించెదము. ఆంధ్ర రాష్ట్రము రాలేదు. ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘము మాత్రము పనిచేయు చుండెను. స్వరాజ్య ఆందోళనలో రాష్ట్రము మాట ఎవరు - ఎత్తెడి వారుకాదు. పెద్ద విషయాల ఏకాగ్రభావములో చిన్న విషయాలు తలపెట్టరాదని వారి నిశ్చయము మద్రాసునగరములో ఆంధ్ర తమిళ జిల్లా కాంగ్రెసులు వేర్వేరుగా పనిచేయుచుండినవి అటులనే బళ్లారిలో, బరంపురములో కూడా.

ఆంధ్రకూడా గాంధీజీని బాగా అనుసరించిన ప్రాంతములలో నొకటి. 1921 సం॥ మార్చిలో బెజవాడ అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసమావేశము చరిత్రాత్మకమైనది తిలక్ స్వరాజ్యఫండుకు కోటిరూపాయలు వసూలుచేయుట, కోటిమంది సభ్యులచేర్చడం, కోటిరాట్నాల నెలకొల్పుట అను తీర్మానము దేశములో నూతన ఉత్సాహమునకు, కార్యదీక్షకు నాందియైనది. గాంధీజీ తొలిసారి ఆంధ్ర జిల్లాలలో సంచారముచేయడముతో, ఆ ఉత్సాహము మిన్నుముట్టినది. దేశమంతట జూపబడిన ఉత్సాహమునకు కొరతలేకుండా, కొంత అధికముగనే ఆంధ్రజిల్లాలు ఊగుచుండినవి ఖద్దరుధారణ, జాతీయ పాఠశాలలు స్థాపించడం, ఊరేగింపులకు, బహిరంగ సభలకు లెక్కలేదు హిందీ నేర్వడం, పరీక్షలకు పోవుట అనాటి కార్యక్రమాలలో ముఖ్య

ముగనే యుండినది. అప్పుక్కతా నివారణకై ప్రచారము సాగినచే గాని, హాస్టలుస్థాపన యింకా ప్రారంభముకాలేదు దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్యగారు కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుకావడం, ఆంధ్రరత్న గోపాలకృష్ణయ్య ప్రధానకార్యదర్శి కావడం ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక గర్వకారణమాయెను. ఏకైక దినపత్రికయగు ఆంధ్ర పత్రికకై పోస్టాఫీసులవద్ద కాచుకొనియుండుట, రాగానే గుములుగూడి చదివి విని పించుకోవడం సాధారణ దృశ్యమే. అటులనే కృష్ణాపత్రిక సంపాదకీయ వ్యాసాలకు, గాంధీజీ నూత్రాలకు వారి విపుల సమాధానములు ప్రజల ఉత్సాహమును పైస్థాయికే తీసుపోకొవుచుండినవి. 1921-22 సం॥లో చాలమంది శిక్షింపబడుట, మామూలు ఖైదీలవలె వారిని జైలులో చూచుట వారి దీక్షను మరింత చిక్కవరచినవి. చీరాల మునిసిపాలిటీకి వ్యతిరేకముగ ఆందోళన లేవదీసి, కొన్ని వేలమంది, ఊరిబయట పొలాలలో కాపురముండుట, సాధారణ విషయముకాదు మానవ మహాసాగరము ఘూర్చిల్లి, తరంగ పులకాంకురములతో ఊగిన దినము లవి. పవిత్రయుగ దినాలు అవి మగల రావు. స్మృతిస్థమున ఉంచు కొనవలసినదే

ఆనాటి జాతీయతా ప్రాణవాయువులను పీల్చిన అనేకమంది యువకులలో శ్రీ గురుజాడ రాఘవశర్మగారును ఒకరు. పాఠశాల మాని ఖద్దరుప్రచారకులై, గాంధీజీని అన్నివిధములుగా అనుసరించిన వారిలో ముఖ్యులై నిలిచారు తగిన కవితాశక్తియు గలదు. అందువల్ల సొంతముగ జాతీయగీతముల రచించుటయే గాక, ఆనాటి సాహిత్య నేకరణకై కృషిసల్పి జిల్లాలు తిరిగి ఎంతో సామగ్రిని చేకూర్చిరి. ఈ సామగ్రికి చారిత్రకమైన విలువ గలదు ఆనాడు ఏ పద్యములు, ఏ పాటలు ప్రజలను కార్యోన్ముఖులచేసినవో అర్థము కాగలదు. ఈ పాటలన్నీ అన్ని జిల్లాలలో ప్రచారములో లేవు. కొన్ని బహుళ వ్యాప్తి పొందినవి. మరికొన్ని స్థానికములే. కాని ఇంచుమించు

యేబది సంవత్సరములు గడచిన కాలములో ఆనాటి సామగ్రిని సేకరించుట తేలికైన పనికాదు. అన్నివిధములూ తగినవారే ఈ పనికి ఉద్యుక్తులగుట మన అదృష్టము. మా అకాడమీ, యీపని విలువను గుర్తించి, దీని ప్రచురణకు యియ్యకొనినందులకు మాకే సంతోషముగ నున్నది. ఏబదియేడుల పైగా స్నేహితులైన శ్రీ రాఘవశర్మగారిని అభినందించుచు, ఆంధ్ర మహాజనులు దీనిని స్వీకరించగలరని ఆశించుచున్నాను. ఆనాటి వాతావరణపు అంకములో పెరిగి పెద్దవాడనగుటయే కారణముగ నేను వ్రాసిన తొలిపలుకుల సాహసమును మన్నించెదరుగాక.

మహాత్మా గాంధీకి జై .

సుదర్శనమహల్,
నెల్లూరు.
9-8-1978.

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

ఉ పో ధ్వా త ము

శ్రీ రాఘవశర్మగారు చేసిన యీ పని పరదేశములలో నైనచో శిరసావహింప బడెడిది ఒక వాల్తేరు, ఒక కాల్వేల్, ఒక గోర్కి చేసిన పనులవంటి పనిగా దీనిని పరిగణించెడివారు ఈయన పాతిక ముప్పది యేండ్లు బహుశ్రమపడి తాను పడిన శ్రమ యంతయు నీ గ్రంథ రూపమున వెలువరచెను. ఎనుబది పుటల పరిచయము వ్రాసెను. ఆంధ్రప్రదేశములోని యానాః మహోద్యమములో తాను స్వంతముగా పాల్గొనెను. స్వంతముగా కవి అట్టివాని యీ పరిశ్రమ విశిష్టమైనదని చెప్పవలయును ఆనాటి యుద్యమములో నెన్నివందల మంది పాల్గొనిరి? ఎంతమంది ప్రాణములుగోల్పోయిరి? ఉద్యమముతో సంబంధము లేనివారుకూడా తమ యీ వేశములను దేశభక్తిని పద్యములుగాను గేయములుగాను వ్రాసిరి. ఆనాటి బహు పత్రికల యందు ప్రకటించిరి ఇందులో కొన్ని పద్యములు కలవు కొన్ని గేయములు కలవు పద్యములు వ్రాసిన వారిలో సగానికి సగముగా నొడ్డున కూర్చున్నవారు. గేయములు వ్రాసినవారిలో నూటికి 90 మంది నిష్ఠలో నురికినవారు. నిష్ఠల యొడ్డున కూర్చున్నవారు. కాని యిట్టి మహోద్యమములో పద్యము వకు, గేయమునకు భేదములేదు. నేడు కొందరు గద్యకవిత్వమని, గేయకవిత్వమని వ్రాయుచున్నారు ఇక్కడమాత్రము భేదమున్నది ఒక మహోద్యమమునందు భేదముండదు. ఒక మహోద్యమము జాతి మొత్తముమీద సర్వజనుల గుండెలయందు మండుచున్న జ్వాలయొక్క స్వరూపము. ఆ జ్వాల యొకప్పుడు పద్యముగా నుండును, మరి యొకప్పుడు గేయముగా నుండును

నిజానికి ఈ సర్వకవిత్వమునకు ప్రధానమైనవాడు శ్రీ గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారని చెప్పవలయును. ఆయన యొక్కడే యీ మహాంధ్ర స్వాతంత్ర్యోద్యమము కవితారూపమున వెడలినదన్నచో నా సర్వస్వతికి రూపమిచ్చినవాడు. ఆయన పండితుడు. సంగీత సాహిత్యములందు గొప్ప సమర్థుడు. కాళిదాసు మహాకవి యైనచో నాయన రచించిన కావ్యములలో నభిజ్ఞాన శాకుంతలము పరమోత్తమమైనదై నచో నితని మహాకవితాధారలో, 'మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము,' అన్నపాట శాకుంతలమువంటిది 'చూడి ఆవులమంద సురిగి యింటికి రాదు' యీ ఒక్క వాక్యముచాలును ఇతరుల నాగరికత, మన నాగరికత, మనమతము, మనమతములోనున్న మేలిమి సర్వము దీని యందు మహాధ్వనిగానున్నది. అంతటి జాతీయకవి పుట్టుట సాధ్యము గాదు. ఈ మహానుభావుడు చివరకు తినుటకు తిండిలేక చూడినాడు. అది మన జాతి లక్షణముగదా వందలమంది ఆయనను చూచి పాటలు వ్రాసినారు. వారి పాటలలోననే ఆ లక్షణము కనిపించును. ఆయన తనపాటలను పాడుచు తెనుగుదేశమున పట్టణము పట్టణము పర్యటించి ప్రచారము చేసినాడు. ఆ రోజులలో ఆయన పాటలు నోటికిరాని సామాన్యుడైన తెనుగువాడు లేడు. నన్నడిగినచో నాయనకొక శిలా విగ్రహము వేయవలయును ఆయన పాటలీగ్రంథములో కొన్ని గలవు. ఆయన వ్రాసిన వింకను చాల పాటలు కలవు భక్తి కీర్తనలు కలవు. ఆయన మంచి సంగీతవిద్వాంసుడని చెప్పితినికదా. నా కాయనతో నెక్కువ పరిచయములేదు. ఆయనను 'జాతీయ గేయ కవితా సార్వభౌమ' డనుట తప్పు. ఆయన 'జాతీయ కవిసార్వభౌముడు.' భారతీయత, ఆంధ్రత్వము, తెలుగు నుడికారము కరడుగట్టిన మహాపురుషుడాయన తక్కినవారు తక్కువవారు కారు. గాంధీని గూర్చి పద్యములు వ్రాసినవారు కలరు. గుండెలుడికినవారు కలరు. గాంధీ యొక యోగివంటివాడనుకొని కొందఱు ప్రశంసించిరి. అట్టి

వారు పద్యములలో వ్రాయుట సహజమేగదా. ఎఱ్ఱైనను యీ మహా గ్రంథ మీనాటికి సాహిత్య అకాడమీచేత ప్రకటించబడుట ముదావహమైన విషయము. శర్మగారు 30 ఏండ్లు శ్రమపడినారుగదా. ఆయనకు మూడువేలిచ్చినారట. నిజము మాటాడినచో నాయనకు ముప్పది వేలియవలయును. నేటి మన యాంధ్రదేశము నాటి యిక్కట్లనేమరచి పోయినది. ప్రాణావశిష్టముగ లారీ దెబ్బలుతిన్నవారు, పదిపదిపే నేండ్లు కారాగృహములందున్నవారు, కుటుంబములతోసహా జైళ్లలోనికి పోయినవారు, మలమల మాడినవారు నాడు కలరు. కారాగృహములో తరగతులు కలవు నిజముగా కష్టపడినవారు 3 వ తరగతి వారు. రాజ్యాంగ మెట్టియాకారము దాల్చినను మొదటి రెండు తరగతులవారికెప్పుడును లోసముండదు. పరరాజ్యమో, స్వరాజ్యమో బాధపడెడివారు 3 వ తరగతివారు. నేడు సంఘమును విచారించుచు మధ్యతరగతివారని కొందఱినందుము ఆ మధ్యతరగతివారిలో కొంత మంది పైతరగతిలో చేరుదురు. ఒకదేశముయొక్క కష్టములు, ఉద్యమములు, బాధలు, దారిద్ర్యములు పీడలు సర్వము ననుభవించెడి వారు నడిమి తరగతిలోని క్రిందివారు. ఆ దేశమునకు సౌభాగ్యము పట్టినను దౌర్భాగ్యము అవహించినను దేశమునకు వెన్నెముకగా నిలిచెడి వారి నడమి రకములోని క్రిందివారు. వారు సామాన్యముగా చదువుకొన్నవారు. సంస్కారముగలవారు. అత్త బలిసేయుటకు సిద్ధ మయ్యెడివారు. వారు దేశమునకు మూలభూతులు. ఈ గ్రంథములో నుదహరింపబడిన కవులలో చాలమంది సంఘములోని యా నడిమిరకపు క్రిందతెగకు సంబంధించినవారు. వారు ఎప్పుడును సంగీత సాహిత్య వేత్తలు. సంగీత సాహిత్యములు ఒక జాతియొక్క సంస్కృతికి ప్రతిబింబములై నచో అవి రెండును వారియందు ప్రతిబింబించును. వారిలో కొందఱుదృష్టజాతకులు యోగించి పైకి పోవుదురు తక్కినవారచటనే యుందురు వారిని చూచెడి దిక్కుండదు కాని జాతి లక్షణము నముద్ద

రించెడిది వారే. యదార్థమైన జాతీయనగా వారే, అట్టివారీ గ్రంథములో నున్న కవులలో చాలమంది కలరు. కొందరు ఆ లక్షణమునకు చెందని వారుకూడ గలరు కాని మూకయుమ్మడిగా చెప్పినపుడు వారిపేర్లు కూడ వచ్చును. ఈ గ్రంథములో నావికూడ ఒకటేరెండు పద్యములు కలవు. నిజానికి నావి చేర్చకూడదు. నేనా యుద్యమములో పాల్గొన్న వాడినికాను, అభిమానము సమృద్ధిగా కలవాడిని, కాని కొంపయు గోడియు వదలిపెట్టిన వాడనుగాను. దానికి తాను బలియైనవాడు నిజమైన దేశభక్తుడు. వానికి తాను బలియగుటయే పరమార్థము. నాయకుడుగానగుటకు నుద్యమములో ప్రధాన పాత్రలు వహించెడి వారు కలరు వారియందు దేశముయొక్క ఆత్మగానీ, సంస్కృతిగానీ ప్రతిబింబించవు వారొక విచిత్రమైన స్వార్థపరులైన జాతి. వంట తినెడి వారు వారు. పండించెడివారు వేరు. ఆ పండించెడి వారిలో కవితా రూపమున పండించినవారు శ్రీ గరిమెళ్ల శిఖామణి ముందాయనను చెప్పి తరువాత నింకొకరిని చెప్పవలయును. కవిత్వమును వదలిపెట్టి నచో నా రీతిగా నాత్మబలిచ్చినవారిని నేనెరుగుదును. వారు నేటికిని బ్రతికియున్నారు. వారి యూరును పేరునులేదు అంత ప్రెంచివిప్లవము తరుగగానే నెపోలియనును మరల చక్రవర్తిని చేసినారు ఓహో! మానవ జాతి. ఓహో! మానవుని రాజ్యాంగబుద్ధి శ్రీ గురుజూడ రాఘవశర్మగారు చేసిన పని ఉద్యమమునకు మకుటాయమానమైనది. సాహిత్య అకాడమీ ప్రశంసింపదగినది.

విజయవాడ,

11-6-1978

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

శ్రీ కృష్ణాయ నమః

“జాతీయ గీతములు”

పరిచయము

శ్రీ ‘కవిశేఖర’ గురజాడ రాఘవశర్మ,
(బృందావనము, మచిలీపట్నము)

జాతీయ గీతములు

జాతీయగీతములను నరికి, జానపద గేయములు స్ఫురించును. ఆ గేయములు జాతీయాభిమానమును వెలువరించి, జాతినీ మేల్కొలుపదగు నూక్తులు. ఇక గేయమనునరికి అది పాడతగిన, మృదుమధుర పద సమన్వితముగా తోచును పదమనునది కొన్ని భావ రాగ తాళ నృత్యములతో, పాడుటకు, నడిపించుటకు ఆనందము చేకూర్చగల యొక ఆలంకారిక రసమయ శబ్దముల కలయిక గౌలుత కవితకు పదములే వునాది తౌలుత వెలసిన ఉత్కృష్ట గ్రంథము లన్నియు పదకవిత్య రచనలే. విమ్మట పద్య కవిత్యము వృత్తకవిత్యములు వెలువడినవి ఆ వృత్తి తిరిగిన ఛందస్సులతో నడచినదే, తదువరి ఛందోమయ సాహిత్యమంతయు.

ఈ పదములనేక రకములు పాడుటకనువైన పాటల క్రింద బహుముఖ వ్యాప్తిచెందినవి. ఊయెల పాటలు, రోకటిపాటలు, తుమ్మెదపాటలు, కోలాటపు పాటలు, జోలపాటలు, లాలిపాటలు, గొబ్బి పదములు, ఏలవదములు

బొబ్బిలి పదములు, వెన్నెల పదములు, గొల్లనుద్దులు, జంగం పాటలు, మేలు కొలువులు, దరువులు, రగడలు, మొదలగునవి.

ఈ పదములే గేయములు గానము చేయుటకు కీర్తించుటకుపయోగపడు నవి గాన గేయములు. ఆ గేయము లే గీతములు అట్టి పదములతో కూడినవి జానపదుల హృదయమునకు సన్నిహితములుగా నుండి, వారికి నులభగ్రాహ్యమై, గానము చేయుటకు సుశ్రావ్యమై వెలువడిన విజ్ఞాన పదములు జానపదులు అను శబ్దములో, జనపదము అనగా అనంభ్యాక జన బాహుళ్యమునకు స్థానము- నివాసము. పల్లెటూళ్లు, పట్టణములు కూడ జనపదములే-కాని పల్లెటూళ్ళకే యీ పదము వాడబడుచున్నది వారికి సన్నిహితమైనభాష, వారలతో కలసిమెలసి వ్యవహరింపబడు భాష, వారి మనఃప్రవృత్తులను వ్యక్తముచేయుభాష, వారల ప్రబోధింపననువగు భాష వారి వీనులవిందై వనందగు దేశీయ భండోమయ భాష జానపద భాష, యనిన వేరుకాదు

జానపద గేయములు బహు విధములు సవరణ పద ఛాయావ్యముగ కూడ యుండును ముఖ్యముగ కరుణ, వీర, శృంగార, హాస్య, భక్తి, రసముల నొప్పారుచువికొల్లలు ఈ గేయములు ప్రజాహృదయ వీరమున స్థిర నివాసమేర్పరచుకొని నేటికిని సజీవములై, జాతికి చైతన్య ప్రదమై నిద్రాణ స్థితి నుంచి మేల్కొలుపుచున్నవి. ఇంతకు పూర్వము, ఎందరో మహాకవులు తద్రసానందపూర్ణులై, తాదాత్మ్యమునొంది గేయములు వెలువరించిరి తద్రసా విష్టులైన కవుల మనఃపద్మముల జాలువారిన మకరందబిందు సందోహమే యీ గేయములు కనుకనే నేటికిని యివి ప్రజాహృదయముల వీడక భావాంజరమున ప్రతిధ్వనించుచున్నవి

ఉ దా హ ర ñ లు

భక్తి వేదాంత గేయములు - (రామదాసు కీర్తన)

ఏమిరా : రామా : నావల్ల నేర, మేమిరా రామ : ఏమి రామ : యీలాగు కష్టము నీ మఘిమో : నా ప్రారబ్ధమో ||ఏమిరా||

ఏమి జన్మము ఏమి జీవనము: యీమాయకాయము: || ఏమి జన్మము ఏమి జీవనము||

‘శ్రీరమా హృదయేశ్వరా, భక్తజన- చిత్తజలరుహ భాస్కరా : కారుణ్య రత్నాకరా : నీవేగతి కావవే : నారాయణా :

శ్రీరామ నీ నామ మేమిరుచిరా : ఓరామ నీ నామ మెంత రుచిరా :

‘తక్కు వేమి : మనకు—రాముండొక్కడుండు వరకు.

ఏ తీరున నను దయజూచెదవో : ఇన వంశోత్తమ రామా : నా తరమా, భవసాగర మీదను, నశిన దశేక్షణ రామా:

శ్రీరామనామం మరువాం- మరువాం సిద్ధము- యమునికి వెరువాం, వెరువాం

కోదండ రామ: కోదండరామ : నీ దండమాకు, నీవెందుబోకు, వాదేల : నీకు వద్దు వరాకు

పరాకు సేయుట పాడికాదురా, పరమ పురుష . వరద :

ఓ బొజ్జ గణవయ్య: నీబంటు నేనయ్య: ఉండ్రాళ్ళ మీదకు-దండుబంపు

బాల గేయములు

చేతిలో వెన్నముద్ద చెంగల్య పూదండ.

గంగగోవుపాలు గంటెడై నను చాలు కడవడై ననేమి ఖరము పాలు (వేమన)

చందమామరావె, జాబిల్లిరావె, కొండెక్కిరావె, గోగుపూలుతేవె :

శృంగార గేయములు

గొల్లవారి వాడలను - కృష్ణమూర్తి : నీవు, ఏమి వనికి వచ్చినావు కృష్ణమూర్తి :

ఒప్పుల కుప్ప, ఒయ్యారి భామా :

కాటుక-కంటికి బెట్టి, కడవ- చంకను బెట్టి-కళ్ళనీళ్ళు కడవ- నిండెను గదరా : చల్ మోహన రంగా :

బావా బావా పట్టెడు ...

నిని నిని- ముచ్చ- -

చీర చీరోచీర గేయము

కొండివీడు- ముందేరా - కొండిపల్లి ముందేరా - కాచన్నవాడు - వాడుకు
వస్తే, కడికం దాకా మందేరా-

రామ రామ! శ్రీరామా రామా! రామా రామా! (తానెరందనాని)

నెలయేరు పాటలు

గంగమ్మ తల్లికి-చెంగల్లి పూవడి, కాళిండి - తల్లికి- కల్పవంత.

పల్లె పడమలు

హరి హరి నారాయణా : ఆది నారాయణా : కరుణించి మమ్మేలు కమల
లోచనుడ :

వానలు కురవాలి-వానదేముడా :

వరిచేలు వండాలి వానదేవుడా :

పారిపోయిన మా బావ, పరుగెత్తి రావాలి || వాన దేముడా ||

కోలాటపు పాటలు

మెళ్ళో ముత్యాల పేరు-మద్దుగుమ్మ : బంగారబొమ్మ :

చక్కని గోపాల కృష్ణదమ్మా, వేలు నాడుదమ్మా

కృష్ణమ్మా : గోపాల బాల కృష్ణమ్మా :

గోవింద భజరేకృష్ణమ్మా : గోపాల బాల కృష్ణమ్మా :

మేలుకొలుపులు

తెల్లివారవచ్చే, తెలియక నా సామి,

మళ్ళీ పరున్నావు లేరా సామి : మేలుకో :

తీరైన కస్తూరి - తిలకము జారెను,

తీర్చి దిద్దవలె, మేలుకో : కృష్ణా : మేలుకో :

లాలి పాట

రామాలాళి, మేఘశ్యామాలాళి; తామరన నయన, దళరథ తనయలాళి,

జోలపాట

లాలి బంగరు బొమ్మ : లాలి మాయమ్మ :

లాలి ముద్దులగుమ్మ, లాలి సీతమ్మ : లాలి.

గుమ్మడిపాట

గుమ్మడేడి, గోపిదేవీ, గుమ్మడేడి కన్నతల్లి :

గుమ్మడిని పొడనూపగదవే ! అమ్మా గోపెమ్మా ::

మంగళహారతులు

రామచంద్రాయ : జనక రాజశా మనోహరాయ

మామకాభీష్టదాయ - మహిత మంగళమ్.

జయ మంగళమ్ - నిత్యశుభమంగళమ్.

విజ్ఞాన వేత్తలైన పండితుల గ్రంథములున్నవి. కొంత విద్యాగంధము గలిగి ప్రబోధముసేయు-శక్తిగల విద్యావంతులున్నారు వారిదిగాని, వీరిదిగాని, సామాన్య జన హృదయమునకు నన్నిహితము కాగలభాష కాదు ఏ కొంచెమైన ప్రబోధము చేయదగినను, వారితో సమైక్యము కాగల పరిభాష, వారి నాకర్షింపగల భాష. వారి హృదయాంతర కష్ట నిష్ఠురములను, భావములను పైకి వెలార్చగల భాష, పోకడగాని, అరుదు అట్టి జాతీయ గీతములైన కాలవశాత్తు తాత్కాలిక ప్రయోజనాత్మకములైనను తదుపరి కూడ సజీవములై నిలువగలవు.

సరియైన పదముగాని, పద్యముగాని, గేయముకాని, యావేశముతో పై కుటుకినప్పుడు జాతిని కదలింపగలుగును అవియే జాతీయ జీవనమును ప్రతి బింబింపజేయగల వాఙ్మయమణి ముకురములు.

జాతీయ గీత కవిత్వము

జాతీయ కవిత్వమునకు గేయము అలంబనము, సులభగ్రాహ్యము. ప్రచార మునకు పరమసాధన ఈ గేయములు అంత్యనియమ ప్రాసలతో, యతులతో,

యించుమించు మాత్రావందస్సులను, య, రాశిములకు సరిపడు, గతులతో, వల్లవి, అనువల్లవి, చరణములలో, కొన్ని కేవలమొక చరణము వరుసతో, అనేక బాణీల సాగించి కవుల ఎందోరీతులు. కనుకనే, తొలత పదకవులుకూడ సామాన్య ప్రజాప్రవోధమునకు విప్లవదలనే గేయములుగా వెలుపరించిరి

జా తీ య త

జాతీయ గేయములలో సమగ్ర జాతీయత వెల్లివిరియడతే జాతీయత యనగా, జాతి యొక్క బొన్నర్యము, ఆత్మగౌరవములకు సంబంధించినది. అంతియేగాక, జాతియొక్క సహజ సంస్కృతి, ఉదార్త సంప్రదాయములను, తరతరాలు అందింపగల అపెప్పిర్పు జీవనది.

ఉదాహరణ - శ్రీ 'చింతమర్తి' పమ్మని కలపించ పలుకు :-
 వరర పంచము, చక్కసి పాపియాపు,
 హిందువులు తగదూడలై యెడ్చుచుండ,
 తెల్లవారను, గడుసరి గొల్లవారు,
 పితుకుచున్నారు, మూతులు విగయగట్టి.

ఇందు సమగ్రమైన జాతి, సమగ్రమైన పాపి హిందువులు తగదూడలై యెడ్చుచుండ సమస్త భారతీయని కుండు కట్టి స్థిరములు, తెల్లవారను గడుసరి గొల్లవారు, గడుసరి కలన ప్రభుత్వము, పితుకుచున్నారు మూతులు విగయగట్టి; జాతినంతను బంధించి, సమస్తము కొల్లగొట్టుచున్నారు. తెల్లవార కడ తెల్లవారు అను గడుసరి వారు. ఇంచుకయైన తగదూడకు తన బిడ్డకు చిక్కనిక పిండు కొని పోవుచున్నారు. ఇచ్చట చిన్ని నా పొట్టకు శ్రీరామరక్షకాదు. ఇచ్చట స్వార్థమునకు తావులేదు. నిస్వార్థమైన ఆర్తరక్షణలో పరశ్రేయస్సును కాంక్షించుట వరమార్థము ఈ పద్యము సమకాలీన దుస్థితికి వ్యంజకము.

మహాకవి, గురుజాడ.-

దేశమంటే మట్టి కాదోయ్, దేశమంటే మనుషులోయ్,
 దేశమును ప్రేమించుమన్నా, మంచి అస్పది పెంచుమన్నా,

వట్టి మాటలు కట్టి పెట్టోయ్, గట్టి మేల్ తలపెట్టవోయ్,
దేశాభిమానం నాకు కద్దని, వొట్టి గొప్పలు చెప్పకోయ్,
పూని ఏదై నాను-ఒకమేల్ కూర్చి జనులకు- చూపవోయ్,
చెట్టాపట్టాల్ పట్టుకొని, దేశస్థులంతా, నడవవలెనోయ్,
అన్నదమ్ములవలెను జాతులు మతములన్నీ మెలగవలెనోయ్,
ఈసురోమని మనుషులుంటే, దేశమేగతి బాగుపడునోయ్

ఇట్టి మానవతా ప్రబోధకములైనవి కోకోల్లలు.

“వ్రాత పూత లెరుంగని సామాన్యజనులు రసోద్రిక్తులై ఆలపించు మధుర భావ గేయములు జానపద గీతములు.” అని యొక సాహితీ ధురంధురుడు.

“జానపద గేయములందుండు, జాతీయతలు-నానుడులు- వింత వింత వలుకుబడులు శిష్టు లాకళించుకొనవలసిన యమూల్య సంపద, నవ్యభారత వున ర్నిర్మాణావసరమున వివిధ ప్రజాశిక్షా ప్రచారమునకు, ప్రజా ప్రబోధమునకు, జానపద కవితారీతులు, ఉపయోగించునంతగా, తదితరములుపయోగ పడవన్న నతిశయోక్తి కాద”న్నారు ఒక జానపద సాహిత్య సలకలన కర్త .

పదములో సహజోద్రేకము, ఆనందదాయకమగు సరళత యుట్టివడు చుండును. గేయములకు, యొక ఆవేశము, సన్నివేశము, మంచి యితివృత్తము కావలె. ఆ ధారాశుద్ధిగల కవివాగ్విభూతికి సాటి వేరొండు లేదు గేయములు, కళా సరస్వతీ కంఠాభరణములు.

గద్యముగాని, పద్యముగాని, గేయముగాని, క్రియా వైవిధ్యము కల వైనను, సమకాలిక సంఘ జీవన ప్రతిబింబములై యుండును.

హృదయము భావపరిపూర్ణమై, రసార్థమై వెల్లివిరిసినప్పుడు, కవుల వాక్కుల కమోఘ శక్తి ప్రాభవములతో కూడిన సుధా స్రవంతి జాలువారును. ఆయా భావములు సహజ ఛందోబద్ధములై అక్షరాకృతినందును, అంతర్గర్భిత మైన ప్రజాశక్తిని, ప్రజ్ఞులంపజేసి, కర్తవ్యతా ప్రబోధముచేసి, భక్తి (దేశభక్తి) శిక్షణచే, జాతిని, సమైక్య పరచి, ఒక్కమాట వినిపింపగల, ఒక్క త్రాటి నడిపింపగల, మహానాయకుడుదృవించుకాల మానన్నమైనప్పుడు, జరుగు మహా

ప్రబోధవాయు ప్రసారముల జాతి స్వార్థము విస్మరించును. ఒడలు మరచి, నర్వార్పణకై సంసిద్ధమగును. అట్టి జాతి నన్నిహిత హృదయమునుతేజ పరువ గల గేయముల యావశ్యకత కలిగి మహాకవుల హృదయములనుండి ప్రబోధాత్మక గేయములవతరించినవి.

మేలుకొనుమీ భరితపుత్రుడి

మేలుకొనుమీ సచ్చరిత్రుడ

మేలు కొనపయ్యా : పత్నా మేలుకో (మంగిపూడి)

జాతీయ భావోద్వేగులైన కవులకు స్వాతంత్ర్య నమర దుందుభి మోయించు సదపరాశము లభించినది.

గేయముల ప్రయోజనములు

ఇంకొన్ని సార్వకాలికములు, కొన్ని తాత్కాలికములు, ఈ తాత్కాలికములు, తాత్కాలిక ప్రయోజనార్థములేగాక, విజ్ఞాన ప్రదములై, ఉత్తమ ధ్యేయములతో యొప్పారుచున్నవి. ఈ యుతే జరించుములగు సూక్తులు, ప్రబోధములు, స్వరాజ్య సముపార్జనలో, చాతి మనుగడకేగాక, మోక్షసాధనకు సంపత్తిగా కూడ వినియోగపడునవి కొన్ని కలవు గీతాసారమే, సాధన ఇందు కర్మఫలత్యాగము, నర్వార్పణ ముఖ్యములు. అనాసక్తయోగము, దీక్ష, స్వాతంత్ర్య సముపార్జనకై సర్వ త్యాగము. ఇందు స్వార్థములేదు. త్యాగమే ధ్యేయము. పరశ్రేయస్సే ఆనందము. ఈ సోపానముల సద్వినియోగము ప్రయత్నములే జాతీయ గీతముల ప్రయోజనములు

వై తాళి కు లు

1921 అసహాయోద్యమమునకు పూర్వము సవ్యసాహిత్య వైతాళికులగు శ్రీ చిలకమర్తి, గురుజాడ, రాయప్రోలు, చెన్నాప్రగడ, మంగిపూడి, మొదలగు వారందరో తమ పీఠ విప్లవాత్మక గేయములచే, ప్రజాభావశక్యము నుత్తేజ పరచినారు. ది 9-5-1907న, మహానాయకుడు లాలా లజపతిరాయిగారిని ప్రభుత్వము, రాజు ప్రోహనేరము క్రింద బంధించి, మాండలే జైలునకు పంపినప్పుడు-

“చిలకమర్తి” —

చెరసాలల్ వర చంద్రశాలలెయగున్ చేదోయి గావించు, న
య్యరదండల్, విరిదండలయ్యెడును, హేయంబైన చోడంబలే
వరమాన్నంబగు, మోటుకంబకులె, తాల్పన్(బట్టు సెల్లాలగున్
స్థిరుడై, యేనరుడాత్మ దేశమున భక్తింగాల్పునప్పట్టునన్.

ఉ॥ ఎందరు గుండకుండ, మరియెందరు బందెల కందకుండ, నిం
కెందరు దేశముల్ విడిచి, యిడిగలన్ బడకుండ, యెవ్వరే
చందమునన్ శ్రమంబడక, చప్పున చొప్పుడునే : స్వరాజ్యమో
ప్రైందవులార, చింతిలకడి : చెరసాలలకేగుమన్నచో.

భరత ఖండంబె, యొక గొప్ప బందెఖాన
అందులోనున్న ఖయిదీలు హిందుజనుల
యొక్క గది నుండి, మార్చి వేరొక్క గదిని
బెట్టుదేగాక, చెఱయంచు, వేరగలదె :

దేశభక్తి పరాకాష్ఠలో ద్వంద్వాతీత భావనా శక్తి యెట్లు యిమిడినదో
గమనింతము.

1921 అనహాయోద్యమ ప్రారంభమున, శ్రీ గాంధీ మహాత్ముడు విజయ
శంఖము వూరించినాడు ఆ శంఖధ్వని ప్రతిధ్వనించిన మహాకవుల హృదయ
ములలో సాక్షాత్కరించినది స్వాతంత్ర్య దేవత. తద్దేవతా కరకంకణ రుణం
రుణ ధ్వనులలో పీర విప్లవ గీతములుప్పత్తిల్లినవి. తదాలాపన గీతా ప్రబోధమై
జాతి నుత్తేజవరచి, కర్తవ్యోన్ముఖ మొనర్చినది.

ఎందరో కవులు కూడ, యీ యుద్యమమున తాదాత్మ్యము జెంది,
శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమలంకరించి, స్వీయజీవితమును, జాతిని, పునీతమొనర్చి
జన్మసార్థకత చేసికొనినారు ఇంతకంటె యుత్తమ మాతృసేవ దేశసేవ
లేదుకదా : పారతంత్ర్య శృంగులముల పటాపంచలుచేసి స్వాతంత్ర్య యజ్ఞహో
తలుగా నిలబడిన పీరి జీవితము ధన్యము.

ఈ యుద్యమములో ఎంతో మహాకవులు పాటలు, పద్యములు, గేయములు, గానం చేసినారు శ్రీ బలజేపల్లి, తుమ్మల, జాషువా, దువ్వూరి, వెంకట్రామానాయుడు బసవరాజు, గరిమేశ్వ, జగన్నాథదాసు, మంగిపూడి, అబ్బూరి, కోడేటి, దాశరథి, కాళాజీ, గురుజాడి మొదలగు వారి నేప మరపురానిది ఈ ఆహార కృషిలో ప్రత్యేకముగ గాంధీగారి ఆత్మకథ, మహాత్మకథ, పేర్లతో ఉత్కృష్ట గ్రంథములు వెలువరించిన శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి గారెంతయో ధన్యులు. స్వరాజ్య సమస్య, నవకాళి, స్వరాజ్య ధంకా, స్వరాజ్య నవనీలము, స్వరాజ్య తాంబూలము, మొదలగు ఖండకావ్యములు వెలువరించిన కివులెందరో కలరు. వారలందరికీ నా కృతజ్ఞతలు

అపారమైన దేశభక్తి, అఖండమైన స్వభాషానురక్తి, ఆప్రతిహతమైన జాత్యధిమానము కలవారగుటచేతనే, యిట్టి గేయములు వెలువరించినారు. ఇవి ప్రవిమల కపిగంభీర ధీర మానస సంపుల్ల సురభిశ దివ్యకుసుమములు ఇవి వాడవు జాతి హృదయములనుండి వీడవు పలసినప్పుడు తోడునీడయి శక్తి నుజ్జీవింప జేయగల పారివ్రతములు.

భారతజనని

శ్లో॥ జననీ జన్మభూమిర్హి స్వర్గావధి గరీయసీ

'జననియు, జన్మభూమియును స్వర్గముకంటెను మానసియముల్'

పపత్రమైన జన్మ ప్రసాదించి, ఆబాల్యము ఆనురాగామృతము చిల్కి, హృదయమునకు హృదయముగ హత్తుకొని, పెంచి, పెద్దజేసిన తల్లి, సర్వజంతు సమదాయక కల్పపల్లి

నమాతుః పరదైవతం

తల్లిని మించిన దైవమొండులేదు. అట్టి సర్వారాధ్యయగు తల్లికి గూడ కన్నతల్లి యీ ధాత్రీమతల్లి. ఆ బంగారు తల్లి చల్లని యొడిలో పెరిగిన సంతతి యాపెకెంతయో ఋణపడియున్నది సర్వజీవన ప్రదాత్రియగు ఆ తల్లిని స్మరించి యాపె దివ్యపాద పంకజములకు ప్రణమిల్లని ప్రాణి యుండదు. ఈ ఉదాత్త కమనీయ భావనలో, యొడలు తెలియక ఉబ్బొంగిన కవిజీమూతములు

వర్షించిన మధుర మంజుల సుధా స్రవంతులు దేశమాత కర్పించిన
సుపాద్యములు

వందేమాతరం

— బంకించంద్ర చటర్జీ

జనగణమణ

— రవీంద్రనాథ ఠాకూర్

దేశమును ప్రేమించుమన్న,

మంచి అన్నది పెంచుమన్నా

— మహాకవి గురుజాడ

ఏ దేశమేగినా యెందుకాలిడిన,

ఏ పీఠమెక్కిన, ఎవ్వరేమనిన,

పొగడరా సీతల్లి భూమి భారతిని,

నిలువరా నీ జాతి నిండు గౌరవము

— రాయప్రోలు

వందనమిదె గైకొనుమీ : భారత జననీ.

భారత జననీ : మా పాలిటిరాణి :

ముప్పదికోట్ల జనమునకు మూల మాతవు,

మూల మాతవు-మాపాలి నేతవు.

— గరిమేశ్వ

‘మేలుకొనుమీ : భరత పుత్రుడ :

మేలుకొనుమీ : సచ్చరిత్రుడ

మేలు కొనవయ్యా : వత్సా మేలుకో.

— మంగిపూడి

జోహార్, జోహార్, భారతమాతా,

జోహార్, జోహార్, జోహార్,

శారద శుభ్రవియత్తల పథమున,

నఁచరించు నీ రథము

నీ మృదులీలా గాన ప్రబుద్ధము

నిత్యము మా మనము

— దువ్వూరి రామిరెడ్డి

నిన్ను నెన్న మా తరమా : నిరుపమాన భరతమాత

మిన్నవై యఖిల భూములు కన్నతల్లి, కల్పవల్లి :

— మంగిపూడి

దండాలు: దండాలు: భారతమాత

—వడ్డాది

అవి అందుకొని దీవించు భారతమాత

—పూడిపెద్ది

ఎంత చక్కని తల్లివే : రాణివే ,

యెల్ల భూములకు, నీవు ,

పుడమిచేడియకు కొప్పున పూలదండ

పొలుపుగల మా జన్మభూమి భారత ధాత్రి

— కాటూరి

జయ జయ జయ ప్రేయ భారత

జనయిత్రీ, దివ్యధాత్రి

జయ జయ జయ శత సహస్ర

నరనారీ హృదయనేత్రీ

— దేవులపల్లి

జలకంబులాడించు చెలికత్తెగద నీకు గనకాంబు శాఢ్య గంగా భవాని,
తలమీది గుండు మల్లెల దండ గద నీకు నత్యున్నతోరు హిమాలయంబు,
పూత బంగారు సొమ్ముల పెద్దెగద నీకు నీరి వెలంది చరించు సింహశంబు,
ముద్దుగారెడు నిగ్గుటద్దంబుగద నీకు నిండారు హిందూమాహాంబురాశి.

ఇట్టి నిను జూచి బిచ్చంబు బెట్టుమనుచు

నన్ని చిక్కులు యాచించుచున్నవమ్మ:

ఐకమత్యంబు గల్గి నిన్ననుభవించు

కొరత పూరింపవే : మాకు భరతమాత :

—జాషువా

‘జయ భారతావనీ : జయలోక పావనీ: శాంతి సుఖదాయినీ: జననీ: నమస్తే

నకల సంపత్తనీ: నన్య నందనవనీ: ఆసేతు సీతనగ హాటకావని, జననీ:

చత్వారింశతోక్తి జయ మంటికాధ్వనీ । సాశీతికోటి భువనల మహా వాహినీ

—వరదాచార్య

ఓ ..నతా: నతాంజలిపుటోష్ణలకోష్ఠ నవోష్ఠ రక్త ధా

రా ..లనిక్త పాద కమల ద్వయ శోభ మనోష్ణదేహరే

ఖా: జయభారతీ: యుగ యుగమ్ముల వున్నెము, వంటవీవు, నీ

పూజకు తెచ్చినాడ నిచె పొంగిన గుండియ నిండు పద్మముల్

—దాశరథి

ఇట్టి మాతృ పూజా ముందిరాంగణమున దశ దిశల కీర్తికాంతులు వెద
జల్లు జాతీయ పతాక యీ జాతికి ప్రతీక

జాతీయ జండా

ప్రతిజాతికి, ఒక ప్రత్యేక సంస్కృతి, దాని కనుగుణ్యముగా ప్రత్యేక
జండా యుండును. ఆ జండా రెప రెపలో జాతి పుట్టుపూర్వోత్తరములు
వ్యక్తమగుచుండును. జాతి సమగ్ర స్వరూపమునకు సమైక్యమునకు జండా
యొక చిహ్నము.

స్వాతంత్ర్యజాతికిది - చక్కని వెలుగు

జాతి పేరు జగాన - స్థాపింపగలుగు.

జాతి వర్ణ కుల మతాతీత ధ్యేయమునకు ప్రతీక యీ పతాక అజ్ఞానాంధ
కారమున త్రోవగాన కలమబింబు వారి చేతి కరదీపిక - వీరయోధగణమునకు
వెన్నెముక, స్వేచ్ఛాకాశమున కాంతుల విరజిమ్ము సుధాచంద్రిక యీ పతాక.

తొలుత 1918లో లక్నో జాతీయ కాంగ్రెసు సభలో, హోమ్ రూలు
జాతీయ పతాకగా, యెగురవేయబడినది తదుపరి 1921లో మహాత్మా గాంధీజీ
సలహాననుసరించి, బందరు అంద్రజాతీయ కళాశాలోపాధ్యాయుడు కీ. శే.
పింగళి వెంకయ్యగారిచే చిత్రింపబడి కాంగ్రెసున కందింపబడినది. ఎద్దుకంటికి
యెర్రగుడ్డవలె, మన మూడు రంగుల జండా, బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకు,
గుండెపోటయి పోయినది. వారి యూనియన్ జాకు స్థానమున, యీ జండా ఆధి
ష్ఠానమేర్పరచుకొనుచున్నదని యుడికిపోయినది వారి హృదయము. నిలువెల్ల
ద్వేషాగ్ని, కోపాగ్ని చుట్టుముట్టి, తమ పశుబలముతో భారతజాతిని సమూల
ముగా మట్టుబెట్ట ప్రయత్నించినది. జండా అనునది కేవలము మూడు రంగుల
గుడ్డ పీలికకాదు. ప్రతి పౌరుని హృదయాంతరమయ దేవత. దాని యునికియే
జాతికి మనికి అందుచే యీ జాతీయ పతాక ప్రతిష్ఠంబన కేర్పడు సర్వనిరో
ధములనతిక్రమించి, జయించి, స్వేచ్ఛాకాశములో విహరింప, సర్వార్పణ చేసినారు
స్వాతంత్ర్యయోధులు అవసరమైనప్పుడు, జాతి సర్వస్వము జాతీయ జండా
ప్రతిష్ఠకై సర్వార్పణ చేసినది. తత్ఫలితస్థాపనాయత్నములో వారి వీర విప్లవ
గంభీర నినాదములు భూమ్యాకాశములు ప్రతిధ్వనించినవి.

‘అండా ఊంఛా రహే హమారా,’
 ‘అండా యెత్తర, జాతికి ముక్తిర,’
 ‘వతాకోతస్సవము సేయండి :’
 ‘ఎత్తండి స్వరాజ్య జండా :’
 ‘ఎగురవే వినువీధి-ఎగురవే జండా,’
 ‘సౌఖ్యప్రదాతగా, జాతీయ జండా!’
 ‘ఖాండాంతరముల ఖ్యాతిగాంచి
 జయముగూర్చిన జండా’

ఈ జండాను స్వాతంత్ర్యయోధులు, కరకమలముల ధరించి, వీరవిప్లవ గీతములు గానముచేయుచు పరవళ్లు ద్రొక్కినారు.

ఇదియే జాతీయ జండా:
 జాతి కిదియే ప్రాణము, మాన ॥మిదియే॥
 ఇదియే, స్వరాజ్యవర్జము, అదుము ఫిరంగీల హజము।
 ఎవరముసకు-దీ-బట్ట-కదలు-రాంతి-ప్రతినబట్టి॥
 కాయము, బుద్ధుడప్రాయము-హేయము,
 ధ్యేయము మాకు, సం-పూర్ణ స్వరాజ్యము
 పాయని-యశము-జగాన నింపెదము-
 నీయాజ్ఞల, శిర-సావహించెదము ॥ఇదియే॥

తొలుత జండాలోని రంగులు జాతి మతములకు అంతరార్థములుగా నిరూపింపబడినవి. చివరికివి జాతి మతాతీత ధ్యేయ సంపదలుగా నిర్ధారణ చేయబడినవి. కుంకుమపూవు రంగు శౌర్యము, త్యాగశీలమును సూచించును. ఆకు పచ్చ-అకుంఠిత భక్తి విశ్వాసములను, శూరత్వమును చాటును తెలుపు-స్వాతంత్ర్య పోరాటమునకు ప్రాతిపదికములైన సత్య అహింసలకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనము. రాట్నము-గ్రామజీవనమును, రైతు కార్మికత్వమును, స్ఫురింపజేయును.

నేటి రాజ్యాంగవరిషత్తు యీ వతాకంలోని రాట్నము తీసివైచి, దాని స్థానమున అశోకుని ధర్మచక్రమును నిర్ణయించినది ఈ అశోక ధర్మచక్రములో ఖాడ రాట్న చిహ్నమైన చక్రమున్నది

సాహస త్యాగాలు-శాంతి నత్యాలు
 ఆత్మ విశ్వాసాలు-ఔదార్య భావాలు
 ఆడసీరా: యెగిరి-ఆడసీరా విప్పి
 హాయిగా భారత-జాతీయ జండా:
 వీరాధివీరుల, వేడి నెత్తురులపై
 విజయస్తంభాలపై-వెలసిన జండా

॥ఆడసీరా॥

జండా సత్యాగ్రహోద్యమములు దేశంలో నలుమూలలా ఆయా రాష్ట్రములలో విజయవంతమైనవి 1928 మే 1 వ తేదీన నాగపురమున జండా సత్యాగ్రహోద్యమము బయలుదేరినది రాష్ట్ర రాష్ట్రములనుంచి వేలాది శ్రీ పురుష సత్యాగ్రహులు పాల్గొనినారు ఆంధ్ర శ్రీ వాలంటీర్లలో తొలుత నిలబడినది శ్రీమతి సుభద్రాదేవి యొకతె కోటికి పడగెత్తిన అపర కుబేరుడు శ్రీ జమునాలాల్ బజాజ్, సత్యాగ్రహము చేసినందుకు ఆరెస్టుచేసి, ప్రభుత్వము రూ. 3000 లు జరిమానా వేసి, దానిక్రింద ఆయన కారును జప్తుచేసి వేలము పాట పెట్టగా, కొనువారు లేక, చివరకు కరియవాడలో ప్రభుత్వము సొమ్ము చేసికొనినది అంతటితో యుద్యమము చల్లారలేదు. 1928 జూలై 10 వ తేదీ కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడగు సర్దార్ వల్లభభాయి పటేల్ దీనిని అఖిల భారత ఉద్యమముగా చేపట్టి సత్యాగ్రహమున ప్రవేశించి, విజయమొందెను. దానితో జాతీయజండాకొక పవిత్రత, సార్వజనినత, గౌరవప్రాముఖ్యములు యేర్పడినవి. రథోత్సవములలో వాలంటీయర్ల కవాతులలో, నభలలో, సర్వే సర్వత్ర జండా లేని సమావేశముగాని, జండా చేబూనని స్వాతంత్ర్య యోధుడుగాని లేదనిన అతిశయోక్తి కానేరదు. ఈ జండా ప్రతిష్ఠకై ప్రాణములొడ్డి, లాటిపోటుల బాధలు భరించి, జరిమానాలు, ఆస్తిసప్తము, పొందిన యనేక ఉదంతము లున్నవి. 1930 ఏప్రిల్ 6 వ తేదీన బందరులో కుండు (పట్టణ మధ్య భాగములో కోనేటి మధ్యగల స్తంభము) పై జండా ప్రతిష్ఠించుటకు పట్టణ కాంగ్రెసు శ్రీ స్వామి తత్వానందను, గురజాడ రాఘవశర్మను నియమించింది. వీరు ఆ కుండుపై నిచ్చెనల మెట్లెక్కి స్తంభముపై జండా ప్రతిష్ఠించు తరి పోలీసులు లాటిలు కొట్టి దించివైచిరి దరిమిలా జండా ప్రతిష్ఠించిన టి. పి. ఆళ్వారు, వరదదాసు, వీరభద్రయ్యవారు, చలాసాని నాగభూషణం, చెరువు

సుబ్బారావు మొదలగు వారెందరో గాగా, వారల సందరిని లాటిలతో బాది, ప్రభుత్వము ఆహా కు నెట్టిది ఇంతలో కరికి లోంచు సింహమ్ము కరణి, పైల్వాన్ వీరుడు, తోట నరసయ్య స్తంభముపై జండా ప్రతిష్ఠించి పట్టుకొని నిలబడెను బలీయురగు పోలీసు లెంతో అతనిని లాగి, లాటిల మోది, త్రోసి, కదలింపజాలరైరి ఆ యెడతెగక కురియు లాటిదెబ్బలకు చేతి దండలు నెత్తురు గారినవి. అతని నోట 'బాపుటీ' అనే స్ఫురణ తప్ప వేరులేదు ఎట్టకేలకు పోలీసులు అతనిని వైనుంచి క్రిందకు లాగి పడవైచిరి మరునాడు మ్యూనిసిపల్ చైర్మన్ శ్రీ శీలం జగన్నాథరావునాయుడుగారి ఉత్తర్వు తీసికొని, బ్యాండు మేళములతో కుండుపై జండాప్రతిష్ఠ జయద్రవముగా జరుపబడినది. ఇంకొకటి. ఆయినంపూడి గ్రామంలో చెరువుగట్టున జమ్మిచెట్టునకు జండాకట్టి యహర్నిశలు శీతాతపమునకోర్చి, పోలీసుల యవమానముల భరించి, జండా సంరక్షించుకొన్న కీ॥ శే॥ ఆయినంపూడి శ్రీనివాసులు, జండా వీరుడు తోట నరసయ్య మొదలగు వీరులెందరో యీ సమయమున స్మరణీయులు.

నాడు నడివిన గీతము

కుండుపై జాతీయజండా ప్రతిష్ఠించ
రండోయి: రండు: రారండు:
దండిగ వైరులు, గుండులు పల్కిర,
చెండుచు-నెత్తురు, రండులురాల్చిన:
జండా యెత్తర: తొరికి ముద్దర:
ప్రాణముంగి, యభిమానముంగి, నిజ
ప్రాణములైనన్ బలియొసంగి-మర
జండా యెత్తర: తొరికి ముద్దర:

జాతీయోద్యమము (సాయుధ విప్లవము - శాంతి విప్లవము)

1921 సం॥రం ప్రారంభము రాజకీయ అవస్థా హింసాచూరుకను పూర్వము మన భారతదేశ స్థితిగతు లావలింపబడినవి, యీ జాతీయ గీతముల యావశ్యకత బోధపడును.

రామరాజ్యమని చెప్పదగు, మన భరతఖండమున, ఐకమత్యము నన్నగిల్లి, స్వతంత్ర రాజ్యములేర్పడి, తదధిపతులు పరస్పర విజయకాంక్షలై, స్వజాతిని, ధన, మన, నర్వస్వమును మట్టుపెట్టుకొనిన యొక అయోమయపు అజ్ఞానాంధకార మావహించిన స్థితిలో పరదేశీయులు, అదను తీసికొని, భేద తంత్రములబన్ని, క్రమ క్రమముగా పంచజేరి యొండొరుల మట్టుబెట్టి, రాజ్యాధి కారము చేకొని, జాతిని వశపరచుకొనినారు

తెలియుము, దేశచరిత్ర, తెలిసి
దేశ దాన్యము, బావు-మో: భరతపుత్రా:
పదహారువందల-పండ్రెండవయేట
భారతదేశ-కర్మమున
వీడు: మొదట బందరు వట్టణమున
చల్లని: పాదంపెట్టెను, వర్తకమున
కనుచు: వట్టణంబులకు-శీఘ్రమున
తరలి: వర్తక దొంగతనమున
కొంత: రాజ్యము హరించెను, మన
దేశీయ: ప్రభువుల-జేర్చి కయ్యమున
నొకరి: వక్షముజేరి, రాజ్యమున
కొంత: భాగము హరించె లంచమున,
ఇట్లై : భారతదేశమంత-పరప్రభుత్వపాలాయె ::

(తెలియుము దేశచరిత్ర)

వర్తకానికంటూ వచ్చి-పాదంపెట్టినాడు బాబు:
పాదంపెట్టి దొంగతనం-ప్రారంభించినాడు బాబు:
పాలకడలివంటి రాజ్యం-బద్దలయిందండి బాబు:
కూలిచేసికొన్న పొట్టకు-కూడులేదండోయి బాబు:
దండాలండోయ్, మే-ముండలేమండోయ్ బాబు:
ఈ సైతాను ప్రభుతనిక-సాగసిమండోయ్ బాబు:
వర్తకంబునకొచ్చి-వట్టణంబులు పట్టి
రాజ్యమొక్కటి అల్లినాడు,

దాన్ని రాజకౌప్యగించినాను,
రాణి పత్రమ్ము చింపినాడు,
ఈ చిత్రము మందె, శిక్షిస్తానంటాడు.
మా కొద్ది తెల్ల దొరతనము : దేవ!
మా ప్రాణాలపై పొంచి-మానాలు హరిముందె
మా కొద్ది తెల్లదొరతనము!!

చిరకాలము పారతంత్ర్యమున ప్రగ్గియున్న చాతి యెంతగ చిరుగబడి,
స్వేచ్ఛ సంపాదించదలచినను తగు శక్తి, ఆయుధ పరికరములు, ఐకమత్యము,
ప్రజల అండదండ లంతగా లభింపక లోనగల స్వాతంత్ర్యాన్ని రగుల్తానుచు,
అరిపోవుటయే గాని దాని నేర్పొన్నుఖము చెసి, పీరోచితముగ చదివించగల మహా
నాయకుడుగాని, తరుణముగాని లభ్యము కాలేదు

1957 లో పీఠ విప్లవ శాతీయ నాయకపటి చుగు హుస్సే లక్ష్మీబాయి,
నానా సాహెబ్, బీహారీ కే.వి. కుపనీసీ హ, తాంతియా తోపే మొదలగు వీరాధి
వీరులు బ్రిటిషు పాలనపై చిరుగబడి యెదిచ్చి, యుద్ధము చెసిరి. కాని దీనిన
యాయుధములు, మరఫరంగులు లేక, క్రమశిక్షణ లేని, ప్రజా నమూనాము,
సహాయముతో పూర్తిగా విజయము సాధింపలేనందున, కుడినీ ప్రభుత్వమునకు
బలము చేకూరి రాజ్యాధికారము సాగించినది ఎది యెన్నికను వచ్చిన ప్రథమ
భారత స్వాతంత్ర్య యుద్ధమైనను, బ్రిటిషుప్రభుత్వము దీనిని నిపాయాల
విఠూరికింద చారిత్రాత్మకము చేసికొన్నది

తదుపరి 1905 ఆక్టోబరు 15 వ తేదీన కర్ణాట ప్రభువు పంగరాష్ట్రమును
రెండు భాగాలుగా చీల్చినాడు ఈ చీలికలవలన రాష్ట్రములోని హిందూ
మహమ్మదీయులకు అంతఃకలహము లేర్పడి, రాజకీయాందోళనలో ప్రజాశక్తి
నన్నగిల్లనని యూహించినాడు. కాని దానికి హృతిరేకముగ దేశమంతట తీవ్రాం
దోళన చెలరేగినది. 1908 లో భారత విభాషమహాడు దాదాభాయి నౌరోజి
ఆధ్యక్షతక్రింద, భారతదేశమునకు స్వరాజ్య సంపాదనమే కాంగ్రెసు ఆశయ
మని తీర్మానింపబడెను. అప్పుడే స్వదేశ దీక్ష, విదేశీపస్తు బహిష్కరణ,
జాతీయవిద్య, స్వరాజ్య సాధన, మొదలగు యుద్యమములకు నాంది యేర్ప
డినది. మొదట స్వరాజ్యమును పదము నౌరోజీ మహాశయుని దివ్యవాక్కుగా

వెలువడింది. అప్పుడు అరవింద హోమ, సతీశచంద్ర ముఖర్జీ, బిపిన్ చంద్ర-
పాల్ మొదలగు ప్రముఖులీ యుద్యమ ప్రచారమునకు బూనుకొనిరి కాంగ్రెసు
అనగా- ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెసు- అనగా భారత జాతీయ మహా సభ-
దేశీయ మహా సభ అప్పుడే విప్లవనాయకులగు శ్రీ అరవిందుని సోదరుడు
హరీంద్రుడు, శ్రీ వివేకానందుని సోదరుడు భూపేంద్రనాథ దత్, 'యుగాంతర్'
పత్రిక స్థాపించి, ప్రచారమునకు బూనుకొన్నారు అప్పుడే వందేమాతరం ఆను
నినాదము భారత భూనభోంతరాశముల మహామంత్రముగా వ్యాపించినది.
అప్పుడే వంగదేశములో దేశోద్ధరణకు శత్యాసివిప్లవముకూడ బయలుదేరినది

'వందేమాతరం'-జాతీయోద్యమమునకు, జాతీయ గీతములకు తొలిమెట్టు
తొలిమెట్టు పరజాతిని మట్టిపెట్టి, నెట్టి, జాతికి మేల్కొలుపు అనదగు వందే
మాతర గీతమును సృజించిన జాతీయ కవిబ్రహ్మ శ్రీ బంకించంద్ర చటర్జీ-
అతడు ప్రతి భారతీయునకు తొలి వందనియుడు. తదుపరి జాతీయగీతము
రచించిన మహాకవి గురుదేవ్ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్. ఆయన ప్రసాదించిన
'జన గణ మన' గీతము వర్తమాన జాతీయ గీతముగ పరిధివిల్లినది ఏమైనను
నాటికి, నేటికినీ వందేమాతరమంత్రము మాత్రము, స్మరింపని భారతీయు
డుండడనిన అతిశయోక్తి కానేరదు

వందే! వందే! నదా-స్వదేశ మాతరం!

వందే మాతరం-మందే రాజ్యం

ఆంధ్ర ప్రజాసీక జిహ్వగ్రముల తాండవించిన తొలి జీవ మంత్రము
'వందే మాతరం'

1907 లో బాబు బిపిన్ చంద్రపాల్, దక్షిణ భారతదేశమున సంచారము
జేసి, తన మహాోపన్యాసములచే ప్రజాసీకములో, అచంచల జాతీయభావము
రేకెత్తించెను. నాడు బరంపురం మీదుగా, రాజమహేంద్రవరము వచ్చి
ది 19-4-1907 నుంచి 24 వరకు ఉండి అయిదు దినములు గంభీరోపన్యాసము
జేసి వేలకొలది జనుల నుత్తేజపరచెను. అప్పుడే 25వ తేదీ విజయవాడలోను,
28, 28, 29 తేదీలలో మచిలీపట్టణములోను ఉపన్యసించిరి నాటి వారియుపన్యా
సముల తెనుగున ననువదించి, తుడిదినమున, సభాంతరమున వెలువరించిన
శ్రీ చిలకమర్తిపారి చైతన్యగీతము—

భరత ఖండంబు-చక్కని పాడియావు
హిందువులు లేగదూడలై యేడ్చుచుండ
తెల్లవారను, గడుసరి గొల్లవారు
పితుకుచున్నారు మూతులు బిగియగట్టి

నాటి చాటువు :

వందే మాతరమనుచు- వింతవార్త పుట్టెనే,
బివిన చంద్రపాలునిచేత-విత్తనము నాటించిరే!:
విన్న పెద్దలంతా సఖావేదిక పరుగెత్తిరే
విద్యార్థులు పాఠశాల విడచి గుంపుగూడిరే

॥వందేమాతర మనుచు॥

తదుపరి, శ్రీపాల్, విజయవాడ, మచలీపట్టణము. చెన్నపురి సభలలో
యువన్యసింబిరి. వారి దివ్యోపన్యాసముల ఫలితముగ 1910లో బందరులో
ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాలయు, తదుపరి పలుకాపురి జాతీయ విశ్వవిద్యాలయ
ములు స్థాపించబడినవి.

1908లోనే స్వరాజ్యము నా జన్మహక్కు అని యెలుగెత్తిచాటిన, మహా
నాయకుడు, లోకమాన్య బాల గంగాధర తిలక్ మహాశయుని, రాజుద్రోహ
నేరము క్రింద ప్రభుత్వము ఆరు సంవత్సరములు శిక్ష విధించి, మాండలే జైలు
నకు వంపిరి. ఆ ప్రవాస కాలముననే 'గీతా రహస్యము'ను మహా గ్రంథము
వారి పవిత్ర హృదయనుండి వెలువడినది. ఆంధ్రదేశమున స్వరాజ్య పత్రిక
స్థాపించిన శ్రీ గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు, అనుచరుడు శ్రీ బోడినారా
యణరావుగార్లను, వందేమాతరం ఆందోళన క్రింద బంధించిరి నాటినుంచి
ఆంధ్రదేశమున, జాతీయ ఖావోద్రేకము వెల్లివిరిసిది. ప్రజా హృదయములలో
ఒక తీవ్ర స్వరాజ్య కాంక్ష, ఆవేదన నానాటికి వృద్ధినిొందుచుండెను. 1905
లో కాశీ కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడైన ప్రసిద్ధ రాజకీయవేత్త, మహా విద్వాంసుడైన
శ్రీ గోపాల కృష్ణ గోఖలే మహాశయుడు చేసిన దేశ సేవకు, దేశమెంతయు
ఋణపడియున్నది అతడు1918లో పరమపదించెను తదుపరి ది. 4-8-1914న
ప్రథమ ప్రపంచ మహాసంగ్రామము బయలుదేరినది. మరల దేశములో జాతీయ

చైతన్య మొక్కవరి కదలినది ఇంతవరకు రాజకీయముల జోలికిపోక (1911 ఏప్రిల్‌లో స్థాపించిన) దివ్యజ్ఞాన సమాజ ప్రచార వ్యాప్తికి కృషిచేయు డాక్టరు అనిబిసెంటు 1916లో రాజకీయరంగమున దుమికి, హోమురాలు (అధిని వేశ స్వాతంత్ర్యము) నినాదము చేసినది ఆ యుద్యమ ప్రచారమున, భారత రాజకీయములకు వుష్టి లభించినది. తదుపరి 18-1917న ఆమెను సహచరులతో సహా, ప్రభుత్వము రాజకీయ నిర్బంధవాసమున నుంచినది. 1919లో మాంటేగు సంస్థరణములు, బ్రిటిష్ వారిచే యామోదింపబడి ప్రవేశపెట్టవడినవి తదుపరి (11-11-1919) యుద్ధానంతరము, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము, దేశమున, ఆవధర్మముగా ప్రవేశపెట్టిన, ఆర్డినెన్సుల పరిపాలన, దేశరక్షణ చట్టములను తాత్కాలికములని గ్రహింపక తగ్గింపక అందుకు బదులు 1919 మార్చిలో క్రొత్త 'రాలెటు చట్టము' ప్రవేశ పెట్టినది. ఈ చట్టము క్రింద యెట్టివారినైన యే విచారణ, యేకారణము లేకయే అనుమానముచే బంధింపవచ్చు తుదకు ఊరి కంటమునకెరవేయవచ్చు ఈ ఘోరవా ర్తదేశమునల్లిశలవ్యాప్తిచెందినది. మహాఋషి పుంగవులపుణ్యభూమియగు భారతఖండముకాలవశాత్తు, వరాధీనమై, నిర్వీర్యమై, నిస్తేజమై, నిరాయుధమై, నిర్విజ్ఞమై, కొనయూపిరితో యల్లాడుచు, ముక్తకంఠముతో విలపించిన మహా ర్తనాదము జగదేకమూర్తియగు పరమేశ్వరుని కందినది. సమస్తభారత హృదయములో మహాగ్ని ప్రజ్వలిల్లినది. ధర్మజ్యోతియై, దేశమునకు గ్లాని సంభవించినప్పుడు ఆవద్బాంధవుడు, దీన బాంధవుడు, ఒక పురుషోత్తముడు, ఒక ఋషి పుంగవుడు, ఒక సత్యసంకల్పుడు, ఒక అహింసా శక్తి సంపన్నుడు, సహజమానవ స్వరూపమున బయల్పెడలి, దేశమునుద్ధరింప పరివక్తకాలమానన్నమైనది. వెంటనే భారతావని కేడుగడయై, మహాత్మాగాంధీ, భారత చక్రధారిగ యవతరించెను.

రోకమాన్యుని నిర్వాణము

ఇంతలో 1920 ఆగస్టు 1వ తేదీని మహానాయకుడు విజ్ఞానవేత్తయగు రోకమాన్యు బాలగంగాధర తిలక్ మహాశయుడస్తమించినాడు. యావద్భారతావని ఘోషిల్లినది.

‘శాంతి పొందుమా! మహారాజ! ఆత్మశాంతి పొందుమా!

కారా గృహములు-కైలాసముగ గడివి

గీతా రహస్యము తెలిపి- కీర్తిగాంచిన మూర్తి!

శోకింపకుమా! జనని: మా సోదరుడు మహాత్ముడుండ
 లోకమాన్యు నిర్యాణము-లోపము, మది తలపకమ్మా
 ప్రాకటముగ, సతడిపుడే, లోకమంత నిండియుండె,

॥శోకింపకుమా జనని॥

సీ॥ వితతమాయాదుర్గ భేదనంబునకు, నే
 ప్రాజ్ఞుని బుద్ధి ఫిరంగి గుండు
 గుణలుద్ధ హైందవ కోటులె వ్యాసినా
 మమ్ముత్ర్యక్షర మంత్ర రాజ
 మాతృ సమున్నతి యాదార్యములె పాని
 కుగ్గుతో బెట్టిన యురుగుణములు
 వాతుర్జమతులై న సామ్రాజ్యవతులకే
 యనఘ సాహసము, భయావహమ్ము
 సకల జనమిత్రుడును కర్మసాక్షి, లోక
 బాంధవుడు, జగచ్చక్షువు, పరమ దుఃఖ
 నిరత నిర్మగ్న ధరణి సంతరణ తరణి
 యైన, తిలక వ్రభాకరు డన్తమించె.

దేవుడులేని కోవెలయు, దీపములేని గృహమ్ము, రమ్య రా
 జీవములేని కోనెరును, శీతమయాఖుడు లేని రేయునై,
 బావురుమన్నదీ సకల భారతదేశము, నేడు నీవు ని
 ణ్ణివుడవౌట జాతి, బుధశేఖర : శ్రీతిలకా! జగత్ప్రభూ:

దక్షిణాఫ్రికాలో సత్యాగ్రహ విజయము సాధించిన మోహనదాసు కరం
 చండ్ గాంధీ 1915 జనవరిలో భారత రాజకీయ రంగమున కొలుత కాలు
 మోపెను శ్రీ తిలక్ భాస్కరుడన్తమించగనే.

చెప్పినంతకుమాట, చేసితీరుటెకాని
 జవదాటి యెరుగని సత్యమూర్తి

మహాత్మాగాంధీ భారతదేశ నాయకత్వము వహించెను

ఎందరో మహానుభావులు, త్యాగులు, భోగులు, మేధానంపన్నులు, తమ శక్తి సామర్థ్యముల, దేశపునర్నిర్మాణమునకు పాటుపడిరి ఇదియొకనాడు పూర్తియగు విషయముకాదు క్రమసాధనచేగాని లక్ష్యము చేర వలనువడనిది. అన్నిటికిని కాల పరిపక్వము చేకూరవలె.

ఇంతలో వరాధీనయైన భారతమాతను బ్రిటిషు ప్రభుత్వము క్రమముగా కట్టుబంధముల బిగించి, కట్టకడవటి యురిత్రాడుగా రాలెటు చట్టము ప్రవేశ జెట్టినది. ఈ యురిత్రాళ్ళ బంధముల నొక్కుమ్మడి తెంచి బైటపడినగాని జాతికి బంధవిముక్తి లేదని భారతావని ఘోషిల్లినది ఆపద్బాంధవుడుగ, మహాత్మాగాంధీ యీ ప్రళయరంగమున విశ్వస్వరూపమున, దుమికి నాడు. దేశమంతటికి యొక్కవరి కనువిప్పయిర జాతి జాతి నమూలము లేచి నది. సమావేశమైనది. కాని ప్రభుత్వము సమావేశముల భంగపరచి, వశబలముచే మారణాయుధములచే జాతిని మట్టుబెట్ట వరపళ్ళు ద్రొక్కినది. పెద్దల మాట చెవియొగ్గలేదు. ప్రజానీకపు మొరనాలకించే హృదయములేదు. ప్రభుత్వమునకు, వెంటనే మహాత్మాగాంధీ ది. 8-4-1920 తేదీన, రౌలట్ చట్టమును ప్రతిఘటించుచూ దేశమంతటను హరతాళములు యూరేగింపులు, సభలు జరుప వలెనని యాదేశించిన ప్రకారము దేశమంతయు పాటించినది ఆ ప్రకారము పంజాబులో జలియన్ వాలాబాగులో ది. 18-4-1920 తేదీ సమావేశమున క్రిక్కిరిసిన సభలో ప్రభుత్వపుటండను, 'డయ్యరు సేనాని' ప్రపంచము లోనిదివర కెన్నడు గనని, వినని, మోర కృత్యములొనర్చెను వేలకొలది జనమును, బంధించి, బాధించి పొట్టలపై బ్రాకించి, మందుగుండు సామాను పూర్తియగు వరకు మారణ హోమము గావించి, సతీమతల్లులను సైతము అవమానముల పాలు జేసెను.

కంటా గుడ్డను పెట్టి—కర్ణాన వేలేట్టి,

వింటావటరః ఓరయ్యా! ముంద రింటిలో జరిగిన చర్య

మొన్న మొన్న న్నెనుమ్ము—మూడు సంద్రాల్ దాటి

శత్రులగెలిచొచ్చినారు! పాంచాల దేశములోని వారు

సత్యాగ్రహమని, సర్వేకు పూజింప—కత్తితో తెగ నరికినారు,

అయ్యో! కటిక డెందపు-తెల్లవారు!'

—గరిమేశ్వ

మల మల మాడ్చునుమ్మలికంపు పెండలో
వసికూ నలను నిల్వ -బంచినారు.

—బలిజేవల్లి

హిందు మాతానురా! -డయ్యరు వినర,
లోక మాతానురా! డయ్యరు వినర!
నా డబ్బు తిని నీవు, నా బిడ్డలను జంప
నీ చేతులెట్టాడెరా! -నీతిలేని వాడ! హిందు మాతానురా!
మానవతులకయ్యె, మానభంగము జేసి
మానహీనుడవగుచు, మనియెడ వెన్నాళ్లు
హిందుమాతానురా : డయ్యరు వినరా!
లోకమాతనురా : -డయ్యరు వినరా :

—కొండవల్లి

ఏడనున్నాడో, శ్రీగాంధీ దేవు-డేడనున్నాడో :
ఏడనున్నాడో:-ఆ-జాడ పెలియరాదు
నాడుకెయిరా ప్రజల-కీడు బావిన తండ్రి (ఏవ)
పాంచాల పుత్రికల-పరిభవంబుల గాంచి
మించివేచన, ననుభ-వించిన ఋషి తుల్య (డేవ)

—నెల్లూరు వెంకట్రామ నాయుడు

మరువకు డార్యులారా! -పంజాబు వధలు
కనుల నీరుగారునుగా -కరుణలేక యా డయ్య రొనర్చిన
వధవినిన! : కనుల నీరుగారునుగ :
జలియన్ వాలాబాగున చచ్చిన-జనము లెక్క తెలియదుగా :
ఆబలలు బాలకులెందరీర్లో - అసలే తెలియదుగా.

దీనికి ప్రతిక్రియగా గురుదేవ్ శ్రీరవింద్రనాథరాకూర్, ప్రభుత్వ మొసంగి
నట్టి 'నర్' : బిరుదమును విసర్జించిరి - వెంటనే మౌలానా హైకోర్తాబీతో
మహాత్మాగాంధీ దేశమెల్లెడల వర్మటన చేసిరి ఈ వర్మటన సందర్భమున
1920 ఆగస్టులో విజయవాడలో మహాజన సమూహమున నువన్యసించివెడలిరి
1920 సెప్టెంబరులోకలకత్తాలో శ్రీలాలాబజపతిరాయ్ గారి అధ్యక్షతన అవసర
కాంగ్రెసు మహాసభ జరిగినది

మహాత్మా గాంధీజీ అసహాయోద్యమతీర్మానము ప్రవేశపెట్టగా, సభ ఏకగ్రీవముగా ఆమోదించినది మరల 1920 డిశంబరులో నాగపురములో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభ యీ తీర్మానమును ధృవపరచినది ఆ తీర్మానము సారాంశము, గౌరవ పదవులు, బిరుదులు విసర్జించుట, న్యాయస్థానములు, కళాశాలలు, శాసనసభలను బహిష్కరించుట

మాకొద్దీ: తెల్లదొరతనము-

మా-ప్రాజాలపై పొంచి-మానాలు హరియించె. || మాకొద్దీ||

దండాలండోయ్-మే-ముండలేమండోయ్: బాబు:

ఈ నైతాను ప్రభుతనింక-సాగనీమండోయ్: బాబు:

అను గీతములు భారతాకాశమున మారుమోగినవి.

విజయవాడ సమావేశము

విజయవాడలో 1921 మార్చి 31, ఏప్రిల్ 1 వ తేదీలలో అఖిల భారత కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘ సమావేశము జరిగినది ఇది లోగడ జరిగిన భారత జాతీయ కాంగ్రెసు మహాసభలకంటె మిన్నగ జరిగినది ఆనాటి సభకు, ప్రముఖ కాంగ్రెసునాయకులైన, మహాత్మా గాంధీ, కస్తూరిబా గాంధీ ఆలీ సోదరులు, వల్లభభాయి పటేలు, విరలుభాయి పటేలు, జమునాలాల్ బజాజ్, మోతీలాల్ నెహ్రూ, జవాహర్లాల్ నెహ్రూ, లాలా లజపతిరాయి, చిత్తరంజన దాసు, రాజేంద్రప్రసాద్, సరోజినీదేవి, అజాద్, అన్నారీ, కిచ్చూ, సత్యపాల్, గిద్వాని, సేన్గుప్తా, టండన్, రాజాజీ, ప్రకాశం, డాక్టరు వట్టాభి, వెంకటప్పయ్య, సాంబమూర్తి, గిరి, ఉన్నవ, కృపానిధి మున్నగువా రెందరో వచ్చిరి. వారి దర్శనార్థము వెడలిన లక్షలాది జనముతో రైట్లు, రోడ్లు, విజయ వాడ పట్టణమంతయు క్రిక్కిరిసిపోయినది ఎచ్చటవిన్నను, యెచ్చటగాంచినను, “మహాత్మా గాంధీజీ జై, భారతమాతకు జై” నినాదములే. లోగడ కలకత్తా నాగపురము కాంగ్రెసుల తీర్మానము పురస్కరించుకొని, గాంధీజీ ఆదేశానుసారము, కోటిమంది కాంగ్రెసు సభ్యులను జేర్చుట, తిలకు స్వరాజ్యనిధికి కోటి రూపాయలు వసూలుచేయుట, ఇరవైలక్షల రాట్నములు పెట్టుట మొదలగు తీర్మానములు యేకగ్రీవముగా సభలో ఆమోదింపబడి, జాతికి నూతన

చైతన్యము కూర్చి, కార్యరూపమునకు అంకురార్పణ చేసినట్లు అయినది. నా డాండ్రావనిలో మారుమూలలనుంచి గ్రామ గ్రామములనుంచి. వల్లె పట్టణముల నుంచి జనము తండ్రివతండములుగా విచ్చేసినారు. ఆ జనప్రవాహమున జాతీయ గేయములు గానముచేయుచు, ప్రజల నుత్తేజపరచినవారు. రాజమహేంద్రవరము, కేసరీ సమాజమువారు, చీరాల వీరుడు శ్రీ దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి రామదండు సేన మొదలగు అనేక సమాజములు, మరాలు మురాలుగా వచ్చి గానముచేసినవి నేల యీనినట్లు లక్షలాది జనముతో పరివేష్టించియుండిన, ఆ సభ దేశభక్తులకు నేత్రపర్యమేగాక విముక్తి విధానముగా కనిపించినది. గాంధీజీ నాయకత్వమున విరాజిల్లిన యీ సభ శ్రీరామ పట్టాభిషేకోత్సవమువలె నేత్రపర్యమైనది త్యాగధనులైన యీ సమరయజ్ఞాహోత్రులగు నాయకమణుల దర్శనమే భాగ్యముగ ప్రజల మనఃపద్మములు దేశభక్తిపూర్ణములై పరిథవిల్లినవి. నాడు గానముచేయబడిన గేయపుష్పగుచ్ఛములు, దేశ మాతృపీఠార్చనగ. భారతావని యెంతగనో యానందించినది

మహాత్మా గాంధీ దర్శనమే-పావనము

కలుష హరము-కలుగుముదము

పావనులచేయు-ఆ నామము.

మమ్ముటోవ-మహినివెలసితివి-మహాత్మా గాంధీ

మమ్ముట్రోవ మహినివెలసితివి (మంగిపూడి)

జగద్రక్షకుడు-గాంధీమహాత్ముడు-జనులందరు

మీరెరుగండి: (జగన్నాథదాసు)

జగతిని ధర్మము స్థాపనసేయగ-జన్మించిన హరి, యితడండి:

(కొండవల్లి)

గాంధీమహాత్ముండు-భారతమాత:

నీ ముద్దుకొడుకుండంగ-భారతమాత:

మాకేమియును భయములేదు-భారతమాత:

మాకేమియును కొదువలేదు-భారతమాత:

ఇంద్రకిలాద్రియైన విజయవాడలో అసహాయోద్యమ దుందుభిమ్రోగినది. శాంతిసమరమునకు జాతి సమగ్రముగా ఆయత్నమైనది. గాంధీగారి అసహా

యోద్యమ శంఖారావము వీనుల సోకిసంతనే, వ్యాయవాదులు తమ వట్టలను
 వినర్జించి, కోర్టుల బహిష్కరించి, యుద్యమ నాయకత్వమనకు కూడ పూను
 కొనిరి. ఎందరో మేధాసంపన్నులగు విద్యార్థులుకూడ తమ పాఠశాలవిద్యకు
 స్వస్తిచెప్పి బయటకేతెంచి, ఉద్యమప్రచారమున లీనమైరి. ప్రభుత్వోద్యోగులు
 బిరుదులను వినర్జించి, కొందరు తమ తమ పదవులకు రాజీనామాచిచ్చిరి.
 ఎందరో గ్రామోద్యోగులు, కరణము, మునసబులు తమ దస్త్రములు కట్టగట్టి
 వినరివైచి, బైటికివచ్చిరి భారతదేశమునకు రానున్న వేల్పు యువరాజునకు
 స్వాగత మీయవలదని తీర్మానించిరి. శాసనసభలకు నిలబడిన యభ్యర్థులకు
 వోటుచేయక, ఖాళీపెట్టెలను పంపగల స్త్రీమతు ప్రజలకు చేకూరినది. వేల్పు
 యువరాజు ది. 17-11-1921 న బొంబాయి చేరిన రోజు దేశమంతటయు
 హరతాళము. నాటిగేయము

ఏమయో—యువరాజు! ఎందుకొచ్చావయ్య

ఎందుకొచ్చావయ్య! ఏమితెచ్చావయ్య! ఏమయో! (కొండపల్లి)

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకుమహాశయుని ప్రథమవర్ధంతి దినమగు
 1921 ఆగష్టు 1 వ తేదీనాటికి, ప్రొగుచేసిన విదేశ వస్త్రదహనజ్వాలలు
 యూరూర, వాడవాడల ప్రజ్ఞులిర్చినవి. గాంధీగారి సహాయనిరాకరణోద్యమము
 నకు తోడు, దేశ పురోభివృద్ధికి, నిర్మాణకార్యక్రమము చేబూనినగాని యుద్య
 మము బలవత్తరముకాదని, ప్రచారము కొనసాగెను. మరల పల్లెలలో అటకల
 కెక్కిన, బూజుపట్టిన రాట్నముల దింపి వడకుపని ప్రారంభించుటచే యింటింట
 రాట్నముగృహలక్ష్మిగ, నూత్న కళలతో రాజిల్లు నదవకాళ మేర్పడినది.
 సంస్కరణకు, సీతానగరం గౌతమీ సత్యాగ్రహశ్రమము, పల్లెపాడు గాంధీ
 ఆశ్రమము, కావూరు వినయాశ్రమము, కొమరవోలు గాంధీయాశ్రమము
 మొదలగున వెన్నియో స్థాపింపబడి, గాంధీ యుద్యమమునకు వలయు దక్షుల
 రూపొందించు దివ్యసాధనా మందిరములైనవి. ఈ నిర్మాణకార్యక్రమమున
 నూలువడుకుట, ఖద్దరునేత, గృహపరిశ్రమల అభివృద్ధి, స్వదేశీవస్తుప్రోత్సాహము
 మొదలగునవి శాతీయ కార్యక్రమములుగా చేకొనిరి

యుగయుగములుగ, శాతీనుండి అస్పృశ్యులుగ, దూరస్థులుగ పరిగ
 జింపబడిన, ఆది ఆంధ్ర పంచమ మొదలగు నిష్పజ్ఞాత్యుద్ధరణమునకు, ఒక్క

మ్మడి పూసుకున్నది. ప్రజాసీకమున నేడవవంతగు, యీ హరిజనులిట్టేవెనుక బడి మగ్గినచో దేశ పురోభివృద్ధికి, యొక్కమునకు, గొప్పముప్పు వాటిల్లునని, వారికి కూడ సమాజమున, విద్య, సహజీవనము, సమాన ప్రతిపత్తి గౌరవములు లభింపజేయనిదే నడిచెను. స్వరాజ్యమును రాజ్యముకాదని పెద్దలందరు హరిజనసేవ కెంతయోపాటుపడిరి. విజయవాడ సమావేశము ప్రజలకు చేకూర్చిన 'ప్రోజ్జుల శక్తిలో' త్యాగము, శీలము ముఖ్యాదర్శములు నాడా సమావేశమున, చీరాల నుండి వచ్చి శ్రీ దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి రామదండు సేన వందలకొలది, చేకర లతో ఆపాడును క్షకము రక్తవర్ష కవచములు ధరించిన సేవకులు, శిక్షితులైన పోలీసు దళముపలె నిలచి, నాటి సభను ప్రశాంతముగ చక్కదిద్ది, క్రమశిక్షణ కొకపాఠము నేర్పినట్లయినది మరియొకప్రముఖ సన్నివేశము సభను త్రేజవరచినది ఆనాడెందరో నతీమతల్లులు, పురుషులు, బాలబాలికలు స్వరాజ్యనిధికి కానుకల వర్షము కురిపించిరి. అందునొక యుత్సాహ యువతి కీ. శే. మాగంటి అన్న పూర్ణాదేవి మేన గల నగలస్పందిని స్వరాజ్యనిధికి సమర్పించి, కట్టిన విలువ గల వట్టు వస్త్రములు, అగ్నిహోత్రమున కాహుతిజేసి, ముతక ఖద్దరుచీర ధరించి స్వాతంత్ర్య సమరమున దుమికినది. ఈ మహాదృశ్య మెంతమందినో త్యాగ శీలురుగను, శారీర్య భావోద్రేకులుగను ఒనర్చెననుటలో సందేహము లేదు విదేశవస్త్ర బహిష్కరణకై ప్రచారము సాగెను కోట్లకొలది ధనము, మద్య పానము క్రింద వెచ్చించు, అమాయకులకు, లాగుడు నిషేధము గూర్చి ప్రబోధమేగాక, ప్రజల్లో, కల్లుగీతకు, రమ రాచిచ్చెట్లెప్పరాదను ప్రచార మూరూర ప్రాకెను.

ప్రభుత్వమునకు బ్రతుకుతెలుపు ఆముపువట్టు ప్రజలుచెల్లించు పన్నులు, ఆ పన్నులు ప్రజలు చెల్లించకుండ సరికట్టినచో ప్రభుత్వపు ఆట కట్టించుటయే గాక, ప్రభుత్వమునకొకపరి కనుపెప్పయి, ప్రజదగ్గరకు రాజీకి దిగిరాక తప్పదని పన్నుల నిరాకరణోద్యమమునకు అంకురార్పణ జరిగినది గుజరాతులో, గాంధీజీ, బార్దోలీ, ఆనంద లాలాకాలలో పన్నుల సమిష్టి సత్యాగ్రహమునకు ప్రజల నాయత్తవరచినాడు. 1921 సంవత్సరాంతమున, ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు విజయవాడలో సమావేశమై, కృష్ణా, గుంటూరు గోదావరి జిల్లాలలో కాంగ్రెసు ఉత్తర్వువచ్చువరకు, పన్నుల చెల్లింపు నిలుపుదలచేయవలెనని తీర్మానించినది కృష్ణాజిల్లా పామర్రులో, రైతు సమావేశముజరిపి, పన్నుల నిరాకరణోద్య

మము గురించి చర్చించి కార్యరూపమునకు హెచ్చరికచేసినది. ఈ ప్రచారమున రేయింబవట్లు శ్రమవడిన శ్రీ చెఱుకువాడ వేంకట నరసింహం గారిని, వేదాంతము శంభుశాస్త్రిగారిని, ప్రభుత్వము చట్టవ్యతిరేకము క్రింద బంధించి, శిక్ష విధించినది. తరువాత యీ యుద్యమ ప్రచారమున అనేకమంది పెద్దలను నాయకులను, యరెస్టుచేసి కారాగృహముల కంపిరి. ఆంధ్ర దేశమంతట, అగహాయోద్యమ ప్రచారము మూలముగా చాలచోట్ల, కల్లు సారాయి దుకాణముల పాటలు పాడలేదు. వికటింగు మూలముగ కల్లు, సారాయి దుకాణములెన్నియో మూలబడినవి చీరాల, పేరాల మునిసిపల్ పన్నులు బహిష్కరణోద్యమమున తొలి త్రోవతోక్కిన శ్రీ దుగ్గిరాలతో వారిని అరెస్టుచేసి శిక్షవిధించిరి

1922 సంవత్సరాంతమున, సమష్టి శాసనోల్లంఘనము చేయుటకు, దేశము సిద్ధముగనున్న సంగతి విచారించుట కొకసంఘము శ్రీ మోతీలాలు నెహ్రూ నాయకత్వమున గుంటూరు జేరినది నాడు ప్రభుత్వము ప్రజా నరికట్టదలచి, 144 తెక్షను ప్రయోగించి, చేత జాతీయ జండాగల వారినందరిని, అరెస్టు చేసి, నాల్గదినముల తరువాత వారిని విడుదలచేసినది ఇంతలో గోరక్ పూర్ జిల్లాలో (యు పి) చౌరీచౌరాలో బయలువెడలిన, ప్రజాదౌర్జన్యములకు గాంధీగాతినీ, ప్రధాన ప్రోత్సాహకారకుడని, ప్రభుత్వము రాజద్రోహనేరము క్రింద, అరెస్టు చేసి, ఆరు సంవత్సరములు శిక్షవిధించి జైలునకంపినది. ఇది సహాయనిరాకరణోద్యమమునకొక చెంపపెట్టయినది. గాంధీజీ, తన అహింసాత్మక యుద్యమమునకిది కళంకమని భావించి, విచారణలో వాదించ నిష్పవడలేదు. వెంటనే పన్నుల నిరాకరణోద్యమము నిలుపుదల జేసెను.

వల్నాడు సత్యాగ్రహోద్యమము

పన్నుల నిరాకరణోద్యమము నిలిపివేయబడిన పిమ్మట కూడ గుంటూరు జిల్లా రైతులకు కొరడా దెబ్బల బాధలు తప్పలేదు. శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్య గారిని అరెస్టు చేసి, ఒక సంవత్సరము శిక్షవిధించిరి

ఇంతకు పూర్వము, గుంటూరు జిల్లా వల్నాడు తాలూకాలో అటవీశాఖో ద్యోగులు మాటిమాటికి ప్రజలను పీడించుటచే, ప్రభుత్వముపై ప్రజలొక్కుమ్మడి తిరుగుబాటుచేసి, చెల్లింపలనైనపుల్లరి చెల్లింపవలదని పట్టుబట్టిరి ఈ యుద్యమము

తీవ్రమై, ప్రభుత్వోద్యోగులకు, ఉప్పు, నీరు సప్తమండా ప్రజకట్టగట్టినది ఈయుద్యమ నాయకుడు మించాలపాడు వాస్తవ్యుడు, వీరుడు, కన్నెగంటి హనుమంతుని, 80 మంది పోలీసులు చుట్టుముట్టి కాల్చిచంపిరి దీనితో గుంటూరు మండల మంతయు అట్టుడికినట్లు, తీవ్రాందోళనచెలరేగి గొప్ప సంచలనముకలిగినది మహాత్మాజీ పన్నుల నిరాకరణోద్యమము నిలుపుదల జేసినను గుంటూరు మండలము, సరకుగొనక, బాధ్యతకొని సాగింప నిశ్చయించి పురోగమించినది

పెదనందిపాడు పన్నులనిరాకరణోద్యమము

ఈ సమయమున, గుంటూరు జిల్లా పెదనందిపాడు ఫిర్కాలో, పన్నుల నిరాకరణోద్యమమున, ప్రభుత్వోద్యోగులకు కావలసిన వస్తుసంబారములంద కుండ ప్రజాసమూహము కట్టుకట్టుట, కలెక్టరు రూఢర్ ఫర్దుకు కన్నెర్రయినది వెంటనే తన సేనా సమూహముతో, ఆయుధబలముతో, యీ యుద్యమమునణగ ద్రొక్కి రూపుమాపవలెనని, ప్రజలపై పూనిటిన్ టాక్స్ విధించి, ఆ పన్ను వసూలుచేయ మీలటరీ సేనలు ప్రత్యేకముగ రావించి భయోత్పాతము కలిగించి, మారణ హోమము చేయుటకైన వెనుదీయక, మీలటరీ ప్రజలపైకి విచ్చలవిడిగా వదలిపెట్టినాడు. నాడా మీలిటిరీ గావించిన మారుక కృత్యము లింతింతయని చెప్పనలవికాదు కాని ప్రజలేమాత్రము శాంతిగోల్పోక, నాయకుల యాజ్ఞల పాటించి, గాంధీ ఉద్యమమునకు బలము చేకూర్చిరి

శిస్తు చస్తువసూలు చేయకే వినరిరి కరణముల్ దస్త్రముల కట్టగట్టి జవు చేసినయాస్త్ర చౌకవేలమువేయ పాటబెట్ట డెవండు, పాదరాదు బైటికి గొంపోవ బండ్లవైనేదేని కాడి క్రిందకు యెద్దు కదలిరాదు నిప్పు నీరుపాలు ఉపైయ దొరకగు పల్కరింపరాదు చాలుతైన

బ్రిటిషుపాలన స్థంభింప వీర కంక

ణములు దాల్చిరిలన్, పెదనందిపాడు ప్రజలు.....

చూడియావులదునుమాడి భక్షించు రాక్షసమూక ధాటికి కదలిపోక మానినీ నతులనవమానింప వెడలు మూర్ఖులకు లొంగక, శాంతి గోలు పోక కట్టెదుటన్ కొల్లగొట్టుయాస్త్రుల కాగ్రహింప కహింస యొక్కింత విడక, రేలుబవలు దద్దరిల్లునటుల్ సేనప్రేల్చు మ్రోతలకు, కంపింపబోక,

నాయకులయానపై పెదనందిపాడు
శాసనోల్లంఘనమున బ్రశంసనొందె
అపర 'బార్డోలి' యన, మన ఆంధ్రభూమి
ప్రబల యశ మొందె.

యీ విధముగ పెదనందిపాడు ఫిర్కా అపర 'బార్డోలి' వలె, వన్నుల నిరాకరణోద్యమమున, ఆదర్శముగ నిలబడినది ఈ సందర్భమున, నాయకులందరిని ఆరెస్టుచేసినది ప్రభుత్వము. గాంధీగారి నిర్బంధమువలన దేశములో, మాంద్యము, నిరుత్సాహమేగాక, కాంగ్రెసులో కూడ చీలికలేర్పడినవి. తరువాత వన్నుల నిరాకరణోద్యమమున కిది యదను కాదని విచారణ సంఘము ననుసరించి, ఉద్యమము నిలువక తప్పలేదు భారత రాజకీయములలో పలు మార్పులు కలిగినవి. 1922 గయా కాంగ్రెసున, శ్రీ చిత్తరంజనదాసు అధ్యక్షతను అంగీకరించబడిన శాసనసభాప్రవేశ తీర్మానము. 1922లో మౌలానా మహమ్మదాలీ అధ్యక్షత క్రింద కాకినాడలో జరిగిన కాంగ్రెసున మరల ఆమోదింపబడినది. 1925 సెప్టెంబరున పాట్నాలో జరిగిన సమావేశములో 'శాసనసభా ప్రవేశ పక్షము' 'నిర్మాణకార్యక్రమ పక్షము'లుగా కాంగ్రెసు రెండు పక్షములుగా విడిపోయినది 1927లో మనదేశమునకు రానున్న సైమన్ కమిషన్ నును బహిష్కరింపవలెనని తీర్మానించిరి. శ్రీ మోతీలాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షత క్రింద 1925లో జరిగిన కాంగ్రెసు సభ, అధినివేశ ప్రతిపత్తి యేర్పరచుట కొక సంవత్సరము గడువొనంగినది...ప్రభుత్వమునకు, కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను 1929 డిశంబరు 28న గాంధీ-ఇర్విను ప్రభువుల సంప్రదింపులు నిష్ఫలముకాగా, 1929 డిశంబరు 31 తేదీన, పండిట్ జవాహరులాల్ అధ్యక్షత క్రింద లాహోరు కాంగ్రెసులో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం తీర్మానమంగీకరింపబడి, తొలిగ, స్వాతంత్ర్య పతాకము యెగురవేయబడినది. 1928లో భారతదేశమున కీయవలసినరాజ్యాంగ సంస్కరణముల గురించి విచారించుటకు మనదేశమునకు వచ్చిన 'సైమన్ కమిషన్, దేశమంతట బహిష్కరింపబడినది, ప్రజలు తండోపతండములుగా నల్లజెండాలును ధరించి, 'సైమన్ గోబ్యాక్' 'తిరిగిపో సైమన్' 'వెడలిపో సైమన్' అనునినాదములతో యూరేగింపులుజరిపిరి

నాడు మద్రాసులో యీసందర్భమున బయలుదేరిన ప్రజలపై ప్రభుత్వము ఘాపాకులు కాల్చినది. ఎందరో మరణించిరి వెంటనే యిది విన్న ఆంధ్రకేసరి

టంగుటూరు ప్రకాశం వంతులుగారు జెండా చేబూని మత్తేభమువై కురుకు కేసరి వలె ముందున కురికి 'నన్ను పోసీయండి ముందుకు' అని.....

గంభీర నిస్వన కాంస్య కంఠమ్మున, ఖంగునమ్రాయు
వాక్సౌధిమమ్ము

మరఫిరంగులకేని మారొడ్డి రొమ్ము, పోరాడు
నిర్వక్రమ పరాక్రమమ్ము (గురుజాడ)

పోలీసులడ్డగించినను వెనుదీయక, నన్ను ముందు మీరు కాల్చండి, నేను ముందుకుపోయి తీరవలెనని, గుండెనెదిర్చి నిలబడిన సాహసవీరుని, గర్జనకు బ్రిటిష్ సేన యెచ్చటిదచ్చట ఆగి, తెల్లమొగమువైపక తప్పలేదు. కాంగ్రెసు, ముస్లింలీగు, మితవాదులుకూడ బహిష్కరించిరి దేశమంతట హఠాత్తాళములు, సమావేశములు, యూరేగింపులు జరిగినవి. లాహోరులో కూడ మహానాయకుడు లాలా లజపతిరాయి నడిపిన యూరేగింపుపై బడి, పోలీసులు లాఠీలతో క్రూరముగ గొట్టి బాధించిరి నాయకుడగు లాలాజీ, స్పృహతప్పనటుల కొట్టబడిన లాఠీదెబ్బలకు నేలకొరిగి, కొలది దినములకు మరణించినాడు. కాని నాడాతని ప్రత్యేకముగ బాధించిన, పోలీసుఉద్యోగి, సాండర్సును, 1928 నవంబరులో, తదభిమానులు బలికొనక తప్పలేదు.

పాంచాల కేసరి (కవిపాదుషా...పువ్వాడ)

ధూమ శకటాన నైమను, దొరకు నెదుట
నల్ల సిడముల గొని, మును, నడచి నిలుచు
లజపతి, యురమ్ము, బడితె వర్షమ్ము వట్టెఁ
దోడి పంచాననమ్ములు తూగియుండ,

పాంచాల వీరులు పదను పెట్టిన కత్తి మొనలెల్ల తళ తళ మనియె నేని,
పాంచాల కేసరుల్ పని పడి తమ కోర మీ సొల నొకచుట్టు మెలిపిరేని
పాంచాల యోధ సంప్రార్థనకీపు కన్ బొమలూచు పుణ్యానబోయి తేని,
పాంచాల హధిరాజి పాధోధియల పోలె నడతెంచి యొకమారు కడిగినేని,

ఆంగలేయులే కాదు, దిగంత దంతు
 లైన, బాంచాల సింహాల నాపగలవె
 మోటు లాటిల నీ తొమ్ము మోదినప్పడు
 శాంతమూనితిగాని, పాంచాల సింహ!

ఉప్పు సత్యాగ్రహము ప్రారంభమునకు ముందు కృష్ణాజిల్లాలో బందరు నకు 8-2-1930న గవర్నరు రాక సందర్భమున నాతని బహిష్కరింప నల్లజెండాల ప్రదర్శనకై ది 1-2-1930 జిల్లా కాంగ్రెసు తీర్మానుసారము శ్రీ బొబ్బా వేంకటేశ్వయ్య, (దేశాభిమాని, జిల్లాకాంగ్రెసు కార్యదర్శి,) గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య కొడాలి ఆంజనేయులు, తల్లాప్రగడ రామారావు వల్లూరు రామారావు, అన్నే వెంకటరత్నం, గూడూరు వెంకటాచలం, వడ్లమూడి నత్యనారాయణ, బొబ్బా ఆదినారాయణ, బొబ్బా రంగారావు మొదలగువారు నల్లజెండాలు ప్రదర్శించి అరెస్టుకాబడి శిక్షింపబడిరి.

ఉప్పు సత్యాగ్రహము (1930 ఏప్రిల్ 6)

స్వాతంత్ర్య స్థాపనకొరకు శక్తివంతమైన పోరాట మవసరమైనది. ప్రభుత్వమునెదిరించి, స్వాతంత్ర్యము సంపాదించవలెననిన సమిష్టి శాసనోల్లంఘన మొకటియే శరణ్యము. దానికి నాడు జలియన్ వాలాబాగు దురంతములు ప్రతి క్రియగా సాగిన జాతీయవారముగు ఏప్రిల్ 6 వ తేదీన, దేశమంతటను ఉప్పు సత్యాగ్రహము ప్రారంభించుటకు మహాత్మాగాంధీగారి ఆదేశమైనది దానికి పూర్వము 1930 మార్చి 11వ తేదీనాటి సాయంతనము, మరునాడుదయము సాగింపబోవు దండి ఉప్పుసత్యాగ్రహము గురించి, పదివేలమందిగల సభలో మహాత్మాగాంధీ యుపన్యసించి, ది 12 మార్చి ఉదయము, జాతీయభావోద్బంధులగు 79గురు అనుచరులతో సబర్మాతీ ఆశ్రమమునకు 240 మైళ్ళ దూరమునగల దండి సముద్రతీరమునకు, రెండుమైళ్ళపొడువున తీర్చినడచు దండియైన దండుతో, గాంధీజీ వెడలి తొలిగ ఉప్పుసత్యాగ్రహము చేసిరి. యావద్భారత దేశము ఏప్రిల్ 6 వ తేదీన చేసినది. నాడు, వారిననుసరించిన, ధీరవీరగణములో మనఎన్నేని సుబ్రహ్మణ్యంగారొకరగుట, మన ఆంధ్రదేశపు అదృష్టము- ఆయా స్థానిక నాయకులచేతిక్రింద, గంజాం, విశాఖపట్నం, జిల్లావారు, నౌవడాలోను, గోదావరి జిల్లావారు కాకినాడ, చొల్లంగిలోను, కృష్ణా జిల్లావారు బందరు, కోన,

చిన్నాపురం, తాళ్ళపాలెంలోను, గుంటూరు, జిల్లావారు చీరాల, గోపవరం, దేవరం పాడులోను, నెల్లూరు జిల్లావారు పల్లెపాడు ఆశ్రమములోను, చెన్నపురివారు చెన్నపురిలోను. వేదారణ్యములో, అందునించినక, యాపదాంధ్రావని ఉప్పునత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నది ఈ సత్యాగ్రహమున. ప్రత్యేక శిబిరములు నిర్మించి, జట్టులు జట్టులుగ, శాసనోల్లంఘనమునకు పంపబడిరి ఈ ప్రచారమున, చాలామందిని నిర్జీత స్థలములకు జేరక పూర్వమే కూడ అరెస్టు చేసింది ప్రభుత్వము. ఊరూర, పట్టణముల, సత్యాగ్రహులు గేయములు పాడుచు, జండాలతో యూరే గింపులు, నభలు, జరిపిరి. అచట మహాత్మాగాంధీగారు, ఉప్పు కొరారులపై మట్టడి సాగింపబోవు దినమునకు, ముందు రాత్రి 8-1-1930 వ తేదీ అర్ధరాత్రివేళ, కరాచీలో వారిని అరెస్టుచేసిరి. ది 21-1-30 న, బందరులో డాక్టరు పట్టాభి, చెఱుకువాడ సరసింహము, స్వామినారాయణానంద, అయ్యదేవర కాశేశ్వరరావు, గంపలగూడెం జమీందారు కోటగిరి వేంకటకృష్ణారావు గార్లకు, శిక్ష విధించిరి. కాకినాడ ఉప్పునత్యాగ్రహము నడిపిన శ్రీ బులుసు సాంబమూర్తి, వెన్నేటి సత్యనారాయణ, డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యం, కళా వెంకట్రావు గార్లను అరెస్టుచేసిరి * దరిమిలానడిపిన, వళ్ళంరాజు, మండపాక రంగయ్య నాయుడు, అన్నపూర్ణయ్య, లింగరాజు, బిక్కిని, కందుల మొదలగు వారిని అరెస్టు చేసిరి. చెన్నపురి శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మ, గద్దె రంగయ్య నాయుడు, కాకినాథుని నాగేశ్వరరావు వంతులుగారు, రామచంద్రుని వెంకటప్పయ్య, టంగుటూరి ప్రకాశంవంతులు మొదలగువార్లను, అరెస్టుచేసిరి.

వేదారణ్యములో, శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మ, రాజాజీగార్లను, రాయల సీమలో కడప కోటిరెడ్డి, రామసుబ్బమ్మ, శంకర రెడ్డి, నంజీవరెడ్డి, రామకృష్ణం రాజు, కన్నయ్య నాయుడు, వరదాచార్యులు, కల్లూరు సుబ్బారావు గార్లను, విశాఖలో శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం, మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి గార్లను, నెల్లూరు పల్లెపాడులో వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య, బెజవాడ గోపాలరెడ్డి, శ్రీమతి పొణకా కనకమ్మ, ఓరుగంటి వెంకట సుబ్బయ్య, బొమ్మా శేషరెడ్డి గార్లను, నౌపాడలో శ్రీ ఉన్నవ రామలింగం, రావూరు రామకృష్ణారావు, పుల్లెల శ్యామసుందరరావు, జగన్నాథ గుప్త, జానకి బాయమ్మ, ద్వారకా దీక్షితులు,

* (గమనిక :- కాకినాడ ఉప్పు సత్యాగ్రహము, బుర్రకథ 2 భాగములు, అనుబంధమున చూడుడు)

గొతు లచ్చన్న గార్లను, పశ్చిమగోదావరిలో కేశిరాజు వేంకటనృసింహఅప్పారావు, శ్రీమతి ద్రోణరాజు, లక్ష్మీబాయమ్మ, మూల్పూరి చుక్కమ్మ, తల్లావ్రగడ ప్రకాశరాయుడు, దండు నారాయణరాజు, ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు, మాగంటి బాపిసీడు, ఆల్లూరి సత్యనారాయణరాజు, బనవరాజు శ్రీరంగశాయి, డాక్టరు మూల్పూరు రంగయ్య, డాక్టరు జోగయ్యశర్మ, వీరమాచనేని వెంకట నారాయణ, వడ్లపట్లగంగరాజు, ముదిగంటి జగ్గన్న శాస్త్రిగారు, ఏ. వి. నాగేశ్వర రావు, పాలకోడేటి గురుమూర్తి, ప్రకాశరావు మొదలగువారున్నూ, గుంటూరు జిల్లాలో శ్రీ గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి, దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య, గుళ్లపల్లి రామకృష్ణయ్య, నాగళ్ళ కృష్ణయ్య, కల్లూరి చంద్రమౌళి, బ్రహ్మాండం నరసింహం గారలున్నూ, శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్యగారు, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గార్ల, నాయకత్వమున, శ్రీచింతమనేని భావయ్య, శరణు రామస్వామి చౌదరి, తుమ్మల సీతారామమూర్తి, మంతెన వెంకట్రాజు, కన్నెగంటి సూర్యనారాయణ, గుళ్ళపల్లి పున్నయ్యశాస్త్రి, ఇటికాల రామమూర్తి మొదలగు వారెందరో అరెస్టు అయిరి దరిమిలా కృష్ణాజిల్లాలో డాక్టరు వెలిదండ్ర హనుమంతరావు, మంటకాల సీతారామశర్మ, వేలూరి యజ్ఞనారాయణశాస్త్రి, వేట బాపయ్య, అన్నే కేశవాచార్య శనగవరపు వెంకటసుబ్బయ్య, మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి, శంకర వెంకట్రామయ్య, ఇంటూరి వెంకటేశ్వరరావు, గద్దెలింగయ్య, భాగవతుల సుబ్బరామయ్య, పాదురి సుందరమ్మ, రాయప్రోలు సీతారామశాస్త్రి, నూకల వీర రాఘవయ్య, కల్లూరి పాపయ్య, డాక్టరు శివలెంక మల్లికార్జునరావు, దుగ్గిరాల రామచంద్రయ్య, విడి కిటి రామకోటయ్య, కాకాని వెంకటరత్నం, జొన్నవిత్తుల కుటుంబ సుబ్బారావు, పోతిన గణపతి, అద్దేపల్లి గురునాథ రామశేషయ్య, పెదర్ల వెంకటసుబ్బయ్య, మల్లెల శ్రీ రామమూర్తి, ఊటుకూరు లక్ష్మీనరసింహారావు. అన్నే అంజయ్య, కాకుమాను లక్ష్మయ్య చౌదరి, మరువిళ్ళ చిట్టి, (చిన అప్పలస్వామి) కాట్రగడ్డ మధుసూధనరావు మొదలగువారు అరెస్టు అయిరి. దరిమిలా కృష్ణాజిల్లాలో ముట్నూరి కృష్ణారావు, తంగిరాల వీర రాఘవరావు, తంగిరాల సీతారామమ్మ, దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్య, గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య, వల్లభనేని రామ బ్రహ్మం, వల్లభనేని సీతామహాలక్ష్మమ్మ, కొల్లివర సూరయ్య, ఆత్మూరి నాగేశ్వరరావు, ఆట్లూరి శ్రీరాములు, గుళ్ళపల్లి రామబ్రహ్మం, ముక్తేవి కేశవా చార్యులు, కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు, అయినంపూడి శ్రీనివాసులు, ఎర్నేని

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, యీసూర్యనారాయణగారు, గుళ్ళపల్లి శ్రీరామయ్య, రామిరెడ్డి, సుబ్బారెడ్డి, కానూరి రామానందం, కాశీనాథుని పూర్ణమల్లికార్జునరావు, కానూరి వెంకటరత్నం, కానూరి బలరామయ్య, బొబ్బా వీరభద్రుడు ఇందు ముఖ్యముగ నా యెరిగినంతవరకు పెద్దలపేర్లను మాత్రము పేర్కొన గలిగితిని. ఇంక ఎంత మందిపెద్దలో సత్యాగ్రహమునపాల్గొనిరి తెలియక వార్లపేర్లను జేర్చలేదు. వీరు పైన పేర్కొనినవారి దేశసేవకుమాత్రము తీసిపోరనిన, మన్నింప గోరెద. నాడు వీరావేశముతో సత్యాగ్రహులు పరపళ్ళుద్రొక్కుచు పాడిన గేయములు

బాపూజీ యరెస్తు (18-4-1930)

వింటివా: బ్రిటిషు వీగుల దైర్యము-తంటాలుపడి
 పట్టిరంట-బాపూజీని, అర్ధరాత్రి-ఒంటిగంటకు ||వింటివా||
 జైత్రయాత్ర వేగ సాగించి, సాగించి,
 చేరె: గాంధీజీ కరాడీ
 బడలి: నిద్ర చెందెను సేనతోడి,
 ఆర్థ: రాత్రి తోడనె తెల్లవాడి
 సేన: వెలిగించె తార్చి. వైబడి
 లేవ: పనియున్నదయ్య, నాతోడి,
 ఆనగ: బంది జేసితిమని, బాపూజీని, పట్టిరంటా|| ||వింటివా||

ఉప్పు పాట (1930 ఏప్రిల్)

ఉప్పు చేవాము, పదండి:

ప్రాణమర్పించియైన, న్యరాజ్యమిచ్చునట్టి (ఉప్పు)

* వారణాసి వెంకటచలం, దండమూడిపూర్ణయ్య, పెనుమర్తి లక్ష్మీపతిశాస్త్రి, టి. వి. ఆళ్వారు, సునర్ల నాగేశ్వరశాస్త్రి, పురాణం సూరిశాస్త్రి, దోనేపూడి సీతారామయ్య, కామినేని వెంకటప్పయ్య, వల్లభనేని తులశమ్మ, కౌసల్యమ్మ, గానుగొంట్ల లక్ష్మీనరసమ్మ గుళ్ళపల్లి. నాగయ్య మొదలగు నెందరో వేలకొలదిగ యరెస్తు కాబడి శిక్షింపబడిరి.

* ఈయన తిరుచనాపల్లిలో మరణించిరి.

మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము

వన్నెండు దేశాలు—పండుచున్నాగాని—

పట్టెడన్నమె - లోపమండి:

ఉప్పుముట్టుకుంటె - దోషమండి:

నోట మట్టికొట్టి పోతాడండి:

అయ్యో! కుక్కలతో పోరాడి-కూడు తింటామండి

(మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము)

మా ప్రాణాలపై పొంచి - మానాలు హరియించె:

దండా లం డో య్

దండా లం డో య్—మే—ముండలేమండో య్ : బాబు:

ఉప్పు పన్ను—పప్పు పన్ను ఊరికెళితేపన్ను బాబు:

కొప్పుకాస్త దేముడికి—మొక్కుకుంటేవన్ను బాబు ||దండా లం డో య్||

(గరిమెళ్ళ)

ఉప్పు పాట

ఉప్పోయమ్మ!—ఉప్పోయమ్మ, ఉప్పోయమ్మ

మా—ఉప్పుకొనరమ్మా ఉప్పోయమ్మ:

ఉప్పో ఉప్పని మే -మూరూర అమ్మెదము.

చప్పున చప్పున మీరీ-యుప్పుకొన రారమ్మా.

ఉప్పేగదాయని—చప్పరింపకుడమ్మ.

ఉప్పుగాదిది—బంగరు-కుప్పా మన పాలిటికి (గరికపాటి మల్లావధాని)

ముప్పదికోట్ల వ్రజల-ముప్పు దీర్చే ఉప్పు

ఉప్పుగాదిది రత్నపు—తిప్పా మనపాలిటికి,

ఒప్పుగ స్వాతంత్ర్య—మొసగేటి దీ యుప్పు

ఉప్పుగాదిది. వ్రజపు—తెప్ప మనపాలిటికి ||ఉప్పో||

బందరు-అరెస్టులు (21-4-30)

డాక్టరు వట్టాభి, చెరుకువాడ, నారాయణానంద, ఆయ్యదేవర, గంపల
గూడెం జమీందారులకు—ఒక సంవత్సరం శిక్ష

నడుములు కట్టి పదండి :

ఇంక తడవేల: జడియక, నడుములుగట్టి పదండి

గడియ సైవగలేమీ—కరిన ప్రభుత్వము॥

వట్టాభిగారిని పట్టుకున్న వదలి, పెట్టాము, వదలిపెట్టాము

నోరు గట్టిన, వదలిపెట్టాము,

కాళ్ళుగట్టిన వదలిపెట్టాము,

కట్టి కొట్టి జైలునపెట్ట, విడము

ఇంక నిట్టి దుష్ట ప్రభుత్వ—నెట్టి రాజ్యము గెలువ నడుములుగట్టి పదండి:

చెరుకువాడ నరసింహముతో పోరు, సేయ సంకల్పించె, వీడు

ఇంచు—కరయడు, తన శక్తి నేడు

ధర్మమెరుగడు తొలుదొల్త వీడు

ముప్పై మూడు కోట్ల సింగముల నెదిరి పోరునే

॥ నడుములుకట్టి పదండి ॥

‘తత్త్వమసి’ యనెడి—తత్త్వము నేర్చి, తన్మయుడై వచ్చినాడు :

లవణ: తత్త్వము గుర్తెరిగినాడు,

ఇచ్చట! తత్త్వము —రుచి చూపినాడు,

జైలు! తత్త్వ మెరుగ వెళ్ళినాడు

యా, ధన్యు నారాయణా, నందుడాచందింప ॥ నడుములు ॥

కాశేశ్వరుండెవరో—కాన—డినుమంతైన, కాలకూటము నుమ్ము తనకు

ప్రింగి! భరియింప—జాలడా వెనుక

యోర్చి! తిమి కష్టముల నింత దనుక

ఇంక! భరియింపజాల —మా వెనుక,

కనక! దుర్గాపురీశునితో కదలు - చక చక

॥ నడుములు ॥

వెలమ బొబ్బిలి శౌర్య-వీర్యముల్ రవ్వంత - వినడొ తలపడొ చెరబట్టి
వీడు! కులుక దల-చెనేమొ! వట్టి ।

ప్రాణముల జీల్చి-చెండాడు! నట్టి
దిద్ది! తెలియదు, తన శక్తి, వట్టి!
దనుచు! తెలసి యాతని - శక్తిపట్టు

బట్టి! కలసి వెంట రండి! వట్టి
మన, వెలమ పులి - కోటగిరి - వేంకట కృష్ణుని జాడ

॥నడుములు కట్టి వదండి॥ (గురుజాడ)

గేయ - వాఙ్మూలము

ది 8-5-1930 వైశాఖ పూర్ణిమకు, బందరు కరాగ్రహారమున, సంద్రపు నీళ్ళు కాచి ఉప్పు వండి నందుకు 7 గురిని అరెస్టుచేసిరి. అందు శ్రీ తల్లానందస్వామి. మానికొండ సత్యనారాయణశాస్త్రి, గోనుగుంట్ల సుబ్రహ్మణ్యం, కాశీనాథుని వీరమల్లయ్యగారు, తాడికొండ వీరభద్ర అయ్యవారు, డి. పి. ఆళ్వారు, గురుజాడ రాఘవశర్మ, మొదలగువారు అందరికీ 9 మానములు కరిన శిక్ష విధించిరి. అందులో రాఘవశర్మను బందరు సబ్ మేజిస్ట్రేటు కోర్టులో, సబ్ మేజిస్ట్రేటు అడిగిన ప్రశ్నలకు, గేయములో అతని వాఙ్మూలము.

ప్రశ్న - రాఘవశర్మగారూ? మీరున్నూ వదిమండి కలసి బందరు కర అగ్రహారమున, ఉప్పు చేశారట నిజమేనా?

సమాధానము - ఎక్కడ వదిమండి అండి?

వట్లె వట్టణముల- పిల్లా జెల్లా కలసి, బందరు రేవున మేము!

ఉప్పు! కొల్లగ వండజేరాము!

సంద్రపు! నీళ్ళు తెచ్చికాచినాము!

ప్రశ్న - శాసన ధిక్కారము కాదా?

జవాబు - చట్ట ముల్లంఘించియే, కాచినాము,

కాని! చల్లని ఈ ప్రభుత్వము

నైవ! నొల్లక పడద్రోసి-నోరుకట్టెనయ్య॥

ఉప్పు సేయుట మానకింక (దాన)
 చప్పున రాజ్యమ స్తంగతము పొందు ||ఉప్పు||
 నూట నలభై మూడు - దాటిగర చేకొని - నాటకమాడ దలంచె
 డెబ్బది నాలుగొకటి జేర్చి వెంచి
 మనల సూటిగ బట్టగనెంచె
 వీని ధాటి మనము వేగ్రహించె
 చట్టము నీట గల్పితిమి, లంఘించి
 ఉప్పు నీట గల్పితి ముల్లంఘించి
 రెప్ప పాటు సైవము బ్రటిషు పాలనము ముగిసె ||నడుములు||
 ఎన్ని సెక్షనులున్న నున్న-వీని నెగుర తన్ని గూల్చుదము మనము!
 దీని కన్న మర్మములేదు గనుము!
 గాంధీ వన్నిన త్రోవదియ జనుము!
 దాన గూలు బ్రటిషుపాలనము!
 అవుడె తెల్లవారిబ్రతుకు తెల్లవారునింక
 గడియనైవగలే మింగ్గాండు ప్రభుత్వము|| ||నడుములుకట్టి పదండి||
 [దీనికి బహుమానము 9 మానములు కరినశీక్ష]
 ఈ నమిష్టి శాసనోల్లంఘనమున బయల్వెడలినవి మరికొన్ని.

నైతాను బాధ (1930 మే నెల)

వడలేమీ నైతానుబాధ
 ఇంక గడియ గడియకు ప్రాణకంఠమగుచుండె
 * తాటిగెలునరికి త్రాగుడునిషేధించ తరలిన మాపైకి వీడు నిషేధించ
 థాడిచేసి నూటనలుభై మూడు
 వెంట నోటికి తగిలించినాడు
 న్యాయ మెట్టిదో గుర్రెరుగలేడు
 దైవమేటికి సైచె నీకీడు
 మమ్ము హద్దు వద్దులేని అల్లరిగుంపంటాడు

||వడలేమీ నైతానుబాధ||

* (ఈ యుద్యమమును తొలుత ప్రారంభించి, త్రోవజూపినవారు, శ్రీ వల్లభనేని
 రామబ్రహ్మంగారు, జమీ గొల్వేపల్లి, కృష్ణ జిల్లా)

లోకోత్తర పురుషుడైన మహాత్మా గాంధీగారు 1921 నుంచి 1947 వరకు సాగించిన అహింసాయుత భారతస్వాతంత్ర్య సమరమునకు నేత. వారికి తోడై జానటగా నిలచిన అకుంఠిత మేధానంపన్నులు, అతిరథులు, మహారథులు, మహా భోగులు, త్యాగులు, దేశసేవాపరాయణులెందరో కలరు. కాక వారిని మించిన ప్రజ్ఞాశాలురుకూడ కలరు కాని, వారి యచంచల దృఢనాయకత్వముక్రింద వీరు లీనమై, తమ సర్వస్వమును దేశమున కర్పించిన మహానుభావులుకూడ వీరందరు. ఇట్టి మహాత్మా గాంధీగారి గురించి యెన్నియో గద్య వద్యగ్రంథములు పాటలు, పద్యములు, గేయములు భారతావని గల సమస్త భాషలలోనే గాక ఖండాంతరముల గల రాజకీయ వేత్తలు, విజ్ఞానపురుషులు, ప్రజ్ఞాధురీణు లెన్నియో గ్రంథములు వెలువరించిరి వెలువడుచున్నవి. ముండింకను వెలువడ గలవు. ఆ అహింసాచక్రవర్తి, కర్మయోగి, మహాత్మాగినిగురించి మహాకవులు వ్రాసిన పద్యములు, గేయములు యిందు ప్రచురించడమైనది. ముఖ్యముగ వారిని ప్రజాహృదయ మెట్లు సంభావించినది

అవతారమూర్తి (శ్రీ చెరుకువాడ)

నకల ధర్మోపేత—సౌఖ్య సంధాత
 ఆనంద సంధాయి అయిన భూమాత
 న్యస్త చిత్తములేక—సౌఖ్యంబులేక
 పాపభారంబింక భరియింపలేక
 వైకుంఠమునకేగి వాపోయిబల్కె—
 నారాయణుండు ఆనతియిచ్చె తాన
 జగముల రక్షింప యుగ యుగంబులను
 బహురూపముల రాన ప్రభవించుననుచు
 ఆ వెనోదార్చి యంతర్హితుండగుచు
 వెడలినపిమ్మట వెలసినాడనగ
 గాంధీమహాత్ముండు—కరుణసాంద్రుండు

నిర్మలశీలుండు—ధర్మన్వరూపి
 భారతదేశంపు పారతంత్ర్యమ్ము
 బాపనవతరించె బావుజీగాంధీ
 నత్యధర్మంబులే శస్త్రాస్త్రచయము
 దౌర్జన్య విరహితత్వంబె కవచంబు
 రాట్నమే చక్రమై రక్షించుమనల
 ఇట్టి గాంధీమహాత్ము నిదే ప్రస్తుతింతు
 జయాభి జైభవ దిగ్విజైభవ
 వైష్ణవ జనతో తేనే కహియె—జోషీడ వరాయీ జాణెరే

అతడే వైష్ణవుడు (దామోజీ)

ఇతరుల కష్టము—లెవ్వండెరుగునొ
 అతడే వైష్ణవుడు.
 సతతము వరులకు—సాయముచేయుచు
 గతి తానేయని, గరువము పడడొ ||అతడే||
 నాలుకప్రీలిన అసత్యము పల్కడొ
 పరదానములకై ప్రాకులాడడొ ||అతడే||
 రామనామమున—లీనుడై పోవునొ
 రాజిల్లు వానిలో. నెల్లక్షేత్రములు ||అతడే||

జగద్రక్షకుడు (కొండపల్లి)

జగద్రక్షకుడు గాంధీమహాత్ముడు జనులందరు
 మీరెరుగండి:
 జగతిని ధర్మము స్థాపనసేయగ—ఽన్నించిన హరి యితడండి :
 హిందూదేశము నుద్ధరించుటకు—హిందువుడై జన్మించెన్
 హిందూసోదరులారా, మీరిది—డెందములోపల దలచండి

||జగద్రక్షకుడు||

గాంధీ దేవ (కొండపల్లి)

ఎంతవాడ వెంతవాడవు: ఓ గాంధీదేవ:
నీ వెంతవాడ వెంతవాడవు ?
ఎంతవాడవయ్య, నీవు వంతల నెగజిమ్మునట్టి
శాంతి ధర్మనూత్రములను వింతగాను నిల్పినావు ||ఎంత||

ఈ జన్మ మిక దుర్లభమురా (బసవరాజు)

ఈజన్మమికదుర్లభమురా ఏజన్మనుకృతమో-యీనాడుబ్రతికుంటె
ఈశ్వరుడె గాంధీగా-ఇల నవతరించాడు
అందులో మముగన్న-పిందూమాతకడుపున ||యీజన్మ||
ధర్మదేవతమూర్తి-దాల్చింది గాంధీగా
కళ్లార మనమతని-గాంచి ధన్యులమైతి ||మీజన్మ||

స్వరాజ్య శంఖము (నెల్లూరు వెంకట్రామానాయుడు)

ఏడనున్నాడో: శ్రీ గాంధీదేవు డేడనున్నాడో:
ఏడనున్నాడో: ఆజాడ తెలియరాదు
నాడు కెయిరా వ్రజుల కీడుబావిన తండ్రి
పాంచాల పుత్రికల-పరిభవంబులగాంచి
మించివేదన ననుభవించిన ఋషితుల్యు ||డేడ||

బాపూజీ మాబాప్ (బసవరాజు)

పోర్ బందర్ కోమటింట-పుట్టినాడోయ్
పురుషోత్తముడు జగతి-మెట్టినాడోయ్
కొత్తయేసుక్రీస్తు-అవతరించినాడోయ్
కొట్టగ వగవాళ్ల పొగరు-దించినాడోయ్
హిందూ పైగంబర్-జన్మించినాడోయ్
అల్లాహో అక్బరంటు-అరచినాడోయ్
చీమను సింహాసన-మెక్కించినాడోయ్
రాతి నాతిజేసిన-శ్రీరాముడేనోయ్ ||పోర్ బందర్||

వరమూర్తి గాంధీ (దామరాజు)

కత్తులులేవు శూలమును గాండివమున్ మొదలే హుళిక్కి నో
రెత్తి ప్రచండ వాక్చటిమనేనియు జాటడు కోపతాపముల్
బొత్తిగనున్న అట్టి ఎరమూర్తి మనోబలశాలి గాంధీ చే
యెత్తి నమస్కరించి స్మరియించుద మెప్పు స్వరాజ్యసిద్ధికిన్.

గాంధీ ఉపాచ (కాటూరి)

హరి సృజించెనరుని—అచ్చమ్ము తనపోల్కి—
నరుడు తన్ను చాల—హరి సృజించె
ఇనుము వైడిజేయ—నీశ్వరుండేనేర్చు
గాంధీపలుకు—ధర్మగంధ మొలుకు.
కడలివోలె నెల్ల కడల నీశ్వరుండొక
బిందువై వసించు నందు నరుడు
కడలిబాని బిందుపడగారు నిక్కము
గాంధీ పలుకు—ధర్మగంధ మొలుకు.

రాజవన్నసీపే (విశ్వనాథ)

విరిసిన, బోసి నెన్నగవు వెన్నెల రీ తొలినేల నల్లెనల్
కురిసి, మహా సభాజన చకోరములందనియించి, పేదయై
బిరునయి యెట్టివారి దురపిల్లిన, మా పరిపంట జేలు కా
విలి తలలెత్త నీ కలమ వెన్నెలనించె సుధా ప్రవాహముల్.

సీ. నిలువసీడయులేని నిరుపేద దీర్ఘ/నిశ్వాసమ్ము నీకు వింజామరమ్ము
కడుపాకటిని బేదవడు వానిజీరు/కన్నీళ్ళు క్రొంబిడి నీకు వెల్ల గొడుగు,
నంపు దూషకుల దొర్జన్య భిన్నాత్మని/గుండె నీకును సభా మండపంబు
ఆజన్మ సిద్ధ కారాగారవాసమ్ము డంబు మీరెడు కిరీటంబు నీకు,

తత దరిద్ర ప్రణాహృదంతరము నిరత
మొలుకు రతనాలు సీకొలు పున్న గడ్డె

ఓ విచిత్ర నన్యాసి, నీ వొక్కరుడవె
రాజువన్న, నిజమ్ముగా రాజువయ్య

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం-మహాత్ముడు (బాసిరాజు)

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం నీ బ్రతుకు
ఉమావతి నృత్యరంగం

దేశాల వాంఛిల్లు

ఆశా హృదయమ్ము

నేలొదలి పోలేని

శీతల తలాలలో

జీమూల వంక్రికై

వ్యోమ మర్మముచూచి, ఓసామి,

తమో మదన్వచ్చమే (హిమాలయ)

మా గాంధి (బసవరాజు)

కొల్లాయి గట్టితేనేమి:-మా గాంధి

కులమేదియైననేమి:-మా గాంధి

వెన్నపూస మనసు-కన్నతల్లిప్రేమ

వండంటి మోముపై-బ్రహ్మతేజస్సు ||కొల్లాయి||

నాల్గు పరకల పిలక-నాట్యమాడే పిలక

నాలుగువేదాల-నాణ్యమెరిగిన పిలక ||మా గాంధి||

బోసినోర్విప్పితే-ముత్యాలతొలకరే

చిరునవ్వు నవ్వితే-వరహాల వర్షమే ||మా గాంధి||

శాంతిదూత (తుమ్మల సీతారామమూర్తి)

ఇతడహంసా రణా చార్యు, డిత డభేద్య

నత్యకవచుడు, భువనైక శాంతిదూత,

యుగ యుగమ్ములు కల్పముల్ ముగియుగాక

తరణియై మింట మెరయు, సీతని పతాక.

అంతా గాంధీమయం (కొండపల్లి)

అంతా గాంధీ మయం-యీ జగమంతా గాంధీమయం
అంతరంగమున, మహాత్మా గాంధీయే,
వింత రూపముగ వెలసియుండగ-అంతా గాంధీమయం
ఇండియాలో-యింగ్లాండులో, ఆఫ్రికాలో, అమెరికాలో
అంతా గాంధీమయం.

గాంధీజీ (దామోజీ)

ఎంతో రుచియైనది-శ్రీ గాంధీ నామం, బెంతో రుచియైనది,
పంతముగల వైరికైన-చింతనే గద, గాంధీనామం
బావు నామము-గాంధీ నామము-చూపు జనులకు సన్నార్గము,
అవు జాతి బల దుర్మార్గము-అఖిల మత సమ్మోదము.

మహాత్మాజీ (ఉప్పలపాటి వెంకయ్య)

ఎవరు దూషించితేనేమి-మహాత్మా
ఎవరు భూషించితే నేమి,
అవతార పురుషుడని,
ఆదర్శపాఠ్యుడని
దశదిశల్ మాత్రోగి,
ధన్యాత్ముడైనావు,
చూపు చూచాడంటె,
సమ్మోహనాస్త్రమే,
కరము జాపాడంటె
కనక వర్షమే

గాంధీవ్రథ (బసవరాజు)

గాంధీ మహాత్ముడు బయలు దేరగా
కలకలనవ్వించి-జగత్తూ, కలకల నవ్వించి
గాంధీ మహాత్ముడు చక చక నడవగ,
కంపించిపోయింది భూదేవి-కంపించి పోయింది.

గాంధీమహాత్ముడు-కన్ను విప్పగా గడగడ వణికింది;
అధర్మం గడగడ వణికింది.
గాంధీమహాత్ముడు నవ్వునవ్వుగా, కన్నుల గట్టింది
స్వరాజ్యం కన్నుల గట్టింది,
గాంధీ మహాత్ముడు గొంతు విప్పగా గణ గణ
మ్రోగింది, ప్రణవము, గణగణ మ్రోగింది.

శ్రీగాంధీనామం (దామరాజు)

శ్రీ గాంధీనామం-మరువాం మరువాం
సిద్ధము జైలుకు-వెరువాం వెరువాం
మా గాంధీనే, మేం, నమ్మేం, నమ్మేం
మరి యితరుల మేము, నమ్మాం, నమ్మాం
దేశచరిత చెవుల-విందాం-విందాం
వేరే కథలు చెవుల-మందాం-మందాం.
లాటి దెబ్బల మేము-బెదరాం బెదరాం
మేటి తుపాకికి, బెదరాం, బెదరాం
శ్రీ గాంధీ నామం-మరువాం మరువాం
సిద్ధము జైలుకు-వెరువాం వెరువాం
కూడి ఖారతమంత-గొలుతాం గొలుతాం
నేడే స్వరాజ్యాన్ని-తెస్తాం తెస్తాం
దేశభక్తులు మాకు-సారాం సారాం
దేశద్రోహులు మాకు దూరాం దూరాం

ఈ కాలపు ఋషి (చెళ్ళపిళ్ళ)

ఆత డవధూత మార్గమ్ము ననుకరించు
నిదియె బోధించు, నితరుల కలవియగునె;
నేస్తలకు దాని తత్త్వము కేవల మొక
గాంధీకే చెల్లె, నాతడి కాలపు ఋషి.

అతని భక్తియు, మరియు నల్లతని రక్తి
 అతని భుక్తియు, మరియు, నల్లతని శక్తి
 అతని ముక్తియు, వేరు లోకాతిశాయి
 అతని చరితంబితరులను సందబోడు,
 భండాలుండేనియు, బా
 పం దేనియు, గురుడటంచు బలికి న ధీమం
 తుండల శంకురునట్టి డ
 ఖండుడు, గాంధీయన నొరులుగా, రతని నముల్

గాంధీజీ (దేశభక్త వెంకటప్పయ్య)

కొట్టగ కర్రలేదు, మరి కోయగ ఖడ్గము లేదు, శస్త్రముల్
 పట్టగరాదు శాస్త్రపులు పట్టిన గొట్టిననేమిచేసినన్.
 రట్టును రద్దుజేయకను రమ్మని విల్చిన తోడ బోవుదే
 యిట్టిది యుద్ధపద్ధతి, మరెట్టుల గెల్వగ సాధ్యమయ్యెనో
 మహాత్ముడు, (కందుకూరి రామభద్రరావు)

అతడు మెట్టిన మేర పుణ్యాశ్రమంబు
 అతనిని వాక్కులు వేద భాషాంతరములు
 అతని మౌనము లోక భయంకరము
 అతడు పూనిన దీక్ష బ్రహ్మాండ, రక్ష.

మహాత్మాగాంధీ (కరుణాశ్రీ)

నలుబదికోట్ల తమ్ముల జీవితమ్ముల కాయనమాట వేదాక్షరమ్ము,
 ధీరులనే కర్మ వీరుల గావించు, ఆయనవీలుపు శంఖారవమ్ము
 సత్యంబు శాంత్యహింసలకు స్వాగతమిచ్చె, ఆయన బ్రతుకు, మహాప్రయోగ
 కొల్లాయితో విచ్చి పుల్లాయి వలెనుండు, ఆయన దీక్ష లోకైక రక్ష.

అతడొక పవిత్రధర్మ దేవాలయమ్ము
 అతడొక విచిత్ర విశ్వవిద్యాలయమ్ము,
 ఆ మహాశక్తి అంతయింతంచు చూడ
 జాల, మతడొక్కపెద్ద హిమాలయమ్ము॥

గాంధీజీ

“పాల సముద్రమే నడచి వచ్చిన రీతి, హిమాచలాగ్రశృంగాలు”

— దాశరథి

“బోసినవ్యుల మంచిమత్యాలనొలకించుతాత, మన్ననగన్న నేత యితడు”

— గురుజాడ

“కట్టుకొన్నది, యంగవస్త్రము
పట్టుకొన్నది, రాట్నుచక్రము”

— చుక్కభొట్ల

“నవ్వవోయి గాంధీ! నా బాహుజీ! గాంధీ!
మాయాంధ్య పరిపంధి మా మహాత్మాగాంధీ! నవ్వవోయి!”

— సారథి కృష్ణ

ఇక, స్వాతంత్ర్య సముపార్జనమునకై వారాశించి, నడిపించిన ప్రణాళి
కలలో ప్రజాహృదయము నుజ్జ్వలంపజేసినవి కొన్ని ...

బహిష్కరణోద్యమము

“నిరాకరణమను మిరాయి యిదిగో : బిరాన రుచి చూడండి!”

— కొండవల్లి

“దేశమాతా సేవ చేయండి-జనులారా-భారత ॥దేశమాతా॥”

— కొండవల్లి

“రా రా! పోదాము!-రాజ్యమేలుదాము!
రాజ్యంబు నేలుచును-రంజిల్లు చుందాము;”

— గరిమెళ్ల

“కదిలింది కదిలింది - కాంగ్రెసు రథమండి
చేయెత్తి యొకసారి- జోహారు సేయండి

దేశ సేవకు మీరు- ధీరులై నడువండి
దేశస్వాతంత్ర్యమం- దింతుమని సాగండి॥
దాసోహమని గాంధీ- దారినే, నడువండి ॥కదిలింది...॥

—దామరాజు

“వినరా: నా వ్రీయ సహోదరుడా: సోదరుడా:
భారత భావి- భాగ్య శేఖరుడా: ॥వినరా॥”

—గరిమెళ్ళ

“ఇకనైన మన వేమిరా:- ఈ మాయ చదువు,
ఈ మాయ కొలువు, ఇక యీ మాయకోర్డు
అన్యయ్య: అన్న: ఇక, పెద్దన్నయ్య: ఇకనైన॥”

—కొండపల్లి

“వద్దని నేనంటి కదా: వాని జోలి మనకు నింక
వారిచదువు, మనకు నింక, వారి కొలువు, మనకు నింక”

“అన్నలార: రండి:-మన-అమ్మ నుడి వినండి:”

“ఆంగ్లభిరుదుమాని-అల ఆంగ్లకోర్డు మాని
ఆంగ్ల సేవేమాని-మరి-ఆంగ్ల వ్రతుతమాని, ॥అన్నలార॥”

—గరిమెళ్ళ

ఇచట, నాడు విదేశవస్తు బహిష్కరణోద్యమ మెంతగావ్యాప్తి చెందిన దనుట కొక దృష్టాంతరము అనహయోద్యమము తీవ్రముగా సాగిన దినము లలో, భారతావనిలో యెన్నికగన్న భాగ్యవంతులలో నొకరగు జమునాలాల్ బజాజ్ ఒకనాడు బందరులో డాక్టరు పట్టాభి గారింట రాత్రి రొట్టె, ఫలహార ములో వైచిన పంచదార గాంచి, డాక్టరుగారిని పిలిచి, యీ విదేశీ పంచదార తీయించి, దేశవాళి బెల్లం యిప్పించుడని మనవి చేసినంత మాత్రమున వెంటనే పట్టాభిగారు, “బజాజ్ సాబ్, యీ పంచదార యీ పట్టణములో చెఱకునుండి తయారుచేసిన పంచదార, స్వీకరించండి,” అనునరికి, బజాజ్, బందరు పెద్దల యొక్క దీక్ష మర్యాదను గ్రహించి యెంతయో యానందించినారు.

ప్రబోధము

“గాంధీ మహాత్ముని తత్త్వమెరిగి-కష్టపడి పనిచేయండి
బంధము వదలెడు- స్వేచ్ఛవృత్తికై-అందరు సమకూడండి!”

—మంగివూడి

రాట్నము-ఖద్దరు

ఈస్తు యిండియా కంపెనీ అనునరించిన క్రూర కృత్యముల వలన, దేశ పరిశ్రమలు దెబ్బతిన్నవి. సన్నని నూలు వస్త్రములు నేయు నేతగాండ్రకు పరిశ్రమలేక జీవనము వడిపోయినది. నేతకు సప్లయయగు నూలునకు విడుదల లేక ఉత్పత్తికి తగుప్రోత్సాహము, శ్రద్ధలేక, క్రమక్రమముగా రాట్నములు మూలపడినవి దేశమున సగటు విద్యావంతులు విదేశవిద్యామోహితులైన వారు, విదేశవస్త్ర వ్యామోహితులై క్రమముగా తమ వస్త్రములకు పరదేశములపై నాధారపడవలసిన గతిపట్టినది మానము కాపాడుకొనుటకు కూడ లొంకమైరు గుడ్డ యావశ్యకమైనది ఈ మూలముగా దేశములో, విదేశ వస్త్రములకైకోట్ల కొలది ధనము ఖర్చు అగుచుండెను ఈకోట్లకొలది ధనప్రవాహము ఆవినచో దేశము పురోభివృద్ధినంది కోట్లకొలది జనమునకు జీవనోపాధికి మార్గము లేర్పడునని, మహాత్ముడు, గృహలక్ష్మీయగురాట్నము ప్రాముఖ్యము చాటి, మరల రాట్నలక్ష్మి గృహలక్ష్మికావలయు, నాడే నిత్యదారిద్ర్యముతో అలమటించు పేద ప్రజాసీకమునకు జీవనోపాధి కలిగి, దేశము స్వయం పోషకమై సౌఖ్యవంతమగునని యుద్బోధించెను...స్వదేశ వస్త్రదీక్షతోపాటు విదేశవస్త్ర బహిష్కరణ సాగినచో శీఘ్ర స్వరాజ్యప్రాప్తి యగునని బోధించి, తాను నిరంతర చర్చాదేవతోపాసియై, ప్రజలవత్రదీక్ష పూనుటకెంతయో శ్రమపడెను. ఈ యుద్యమమున వెడలిన సూక్తులు కొన్ని...

రాట్నము

“మా పాలి మహలక్ష్మి మా యన్నపూర్ణ,
మా సరస్వతీదేవి!-మా రాజ్యలక్ష్మి!”

—భైరుకుపాద

“పెట్టరే, రాట్నము—ఓ తల్లలారా—(పెట్టరే)
పెట్టరే, మీ రింకనైన—పేదతనమున తల్లివ్యధ చే
కట్టుకొనుటకు బట్టలేకను—కడు విచారము బొందుచున్నది.”

—నెల్లూరు వెంకట్రామ నాయుడు

రాట్నము

“నా తల్లి రాట్నమా— నా పాలి బాగ్యమా,
నా దేశమును వీడ—న్యాయమా, చెప్పమా,
కట్టుగుడ్డల నిచ్చి—పొట్టకూడిచ్చి,
నట్టి తల్లివి నీవె—ఇట్టురావమ్మా, నా తల్లి రాట్నమా.”

“వడుకు, వడుకు, కదుర, వడుకవే కదురః
వడికి, మా దారిద్ర్య మడవవే కదురః”

“సూలు వడికే విధము తెలియండి—జనులార, మీరూ
విధము కనుగొని—లాభమొందండి॥”

—కొండపల్లి

“వడుకుమురా!—వడుకుమురా :
నీ, దేశోద్ధరణకు—తెరగదిరా :
కలిమి బలిమి—యీ, కదురే గదరా :
క్రమ్మర రాజ్యంబొసగు సూత్రముర ॥వడుకుముర॥”

—గురుజాడ

“నుందరమైన రాట్నమె—ప నందు బాంబురా ।
నందేహమేల, దానిలోన—స్వరాజ్యమున్నదిరా ।
ఆరుకోట్ల పంచములకు—అన్నము బెట్టును రా
మూల నూలు మాటనీవు—మరచినావటరా.”

—కొండపల్లి

“నేను మీ యిలువేల్పునే—చెల్లీ,
నాతోడ నాడుకొనవే

“నేను మీ గృహలక్ష్మినే తల్లీ, నను మరచిపోతివటవే .”

—కాటూరి

“కట్టకుమా: సీమబట్ట
పెట్టకుమా వానిపొట్ట
కట్టి కొట్టి కడకు దేశ—మిట్టి గతికితెచ్చితివి ||కట్టకుమా||”

“కొనకుము యీ సీమగుడ్డ నీవు
కొంటివేని మనము కోల్పోనునదెట్టా: ||కొనకుమా||
రంగు రంగుల గుడ్డచూచి పలుభంగుల
కాపురమెనసి కాపురమెల్ల దోచి ||కొనకుమా||”

—కొండపల్లి

“కట్టకుమా: సీమగుడ్డ
యిటువై కట్టననుచు నొట్ట—పెట్టరా: బిడ్డ :
మనజాతి మనమతము—మాటను మరవించి
మత భ్రష్టుచేసెడి—మాయా సీమగుడ్డ ||కట్టకుమా||”

—నెల్లూరి వెంకట్రామచాయుడు

“సిగ్గులేదా నీకు శరములేదా:
అన్నమైనాలేక బీద లల్లాడుతుంచేను,
సీతాకోక చిలుకలాగ సీమగుడ్డ కట్టితిరుగ ||సిగ్గులేదా||

—బసవరాజు

“సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా: నాచిట్టిబిడ్డ:
సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా:
సీమగుడ్డ కట్టిసిదు సీమమెల్ల పాడుజేసి
నీ నామమే లేకుండ చేస్తావిరా: నాచిట్టిబిడ్డ:”

—కొండపల్లి

“కొనరాదండోయ్-మీ-రమ్మరాదండోయ్
సీమగుడ్డ కొనరాదండోయ్”

—మల్లావధాని

“వద్దురా, మనకొద్దురా,
వరదేశవస్త్రము వద్దురా? మనకొద్దురా?”

సామాన్యముగ జగచ్చక్షువగు సూర్యుడు కానరానిదినము దుర్దినమందురు. ప్రతనిష్ఠలు సూర్యుడు కనుపడని దినమున ఉపవసించి మరునాడు సూర్యబింబ దర్శనానంతరము ప్రాశనచేయుదురు. అట్లనే కొందఱు దీక్షాధారులు, ఖద్దరు వాడని శుభకార్యములకు వెళ్లెడివారు కారు రాట్నములేని యింటికి, రాట్నములేని నభకు వెళ్లనను నియమముగల కొందఱు ప్రతినిష్ఠలు పాటించుచుండెడివారు కనీసము తక్కిపై దారముతీయనిచో ప్రయాణములలో సహితము భోజనము చేసెడివారు కారు. శిక్షాధికారియైనను, అతడు ఖద్దరుధరింపనిచో సంఘమున నాడు గౌరవ ముండెడిదికాదు తమచేతితో వడికిన నూలుతో, నేయించినబట్ట కట్టువారు స్వావలంబనులనెడివారు అట్టివారు క్రమక్రమముగా పెరిగి ఖద్దరుప్రచారము దీక్షతో సాగిన రోజులవి.

గాంధీబోపి

శుద్ధ ఖద్దరుతో రయారుచేసిన స్వచ్ఛమైన తెల్లని గాంధీబోపి నాడు పవిత్రతకొక ఆనవాలు చుట్ట, బీడి, సిగరెట్టు త్రాగుటకలవారై వీడలేని వారు నైతము తలపై గాంధీబోపిని ఆకొలది కాల మావలనుంచి యాపని తీరగనే మరల ధరించెడివారు అనాడు అట్టిది గాంధీబోపియొక్క పవిత్రత.

ది 28-9-1921 న విశాఖపట్నం వైద్యకళాశాల విద్యార్థులను గాంధీ బోపి ధరించినందుకు కళాశాలనుంచి వంపివేసిరి. 1920 నాగపురం కాంగ్రెసుకు హాజరైన 16,000 ప్రతినిధులు గాంధీబోపిలు ధరించిరి. ఇది దేశచరిత్రలో గణనీయమైన సూతనాద్యుత పరిణామము.

మధ్యపాన విషేధము

కట్ట బట్ట, తిన తిండి సరిగలేని పేద కార్మిక, కర్షక పాటకజనము తర తరాలుగా మధ్యపానముక్రింద మత్తులై యల్లు, ఒళ్లు గుల్లజేసికొని తాము

ఆధోగతిపాలగుట, కల్లు సారాయాలక్రింద కోట్లకొలది ధనము దుర్వ్యయమగుట గురించి సాగించిన కాంగ్రెసు ఉదోభన—

“కల్లుత్రాగి నీ యిల్లునెల్ల గుళ్లనేయకు
నీ వళ్ల రోగాలకెల్ల వడ్డీకియకు ॥కల్లు॥”

“కల్లుసారాయి తెచ్చివాడు—యిల్లుగుల్ల చేశాడండి బాబు
పెళ్లాంమెళ్లో పుస్తెలుకూడ—యెళ్లిపోయాయండి బాబు
॥దండాలండోయ్॥”

—గరిమెళ్ల

“త్రాగుడువిశాచమా ఇంక తరలిపొమ్మ
మొగలాయి పాదుషాల గులాములుగజేసి నైరవిహారమ్ము నల్పినావు”
—గురుజాడ

హరిజనోద్యమము

తర తరములుగ, అస్పృశ్యులుగ, దూరస్థులుగ చూడబడుచున్న జాతి, యెండవానయనక, యహర్నిశలు కాయకష్టముచే జీవించు జాతి, మాయమర్మము లెరుగక, బ్రతుకు హేయమనక జీవనోపాయమునకై పంచ పంచల నొదిగి మనలు జాతి, దూరదృష్టి లేక, భ్రమపడి, స్వార్థపరుల రాజకీయపు చెత్తుల నలిగి, నిత్యజీవనము నడుపుకొను జాతి యగు యీ హరిజనులు జనసంఖ్యలో యేడవవంతు అయినను వారి పొత్తు, సహకారము లేనిది భారతజాతికి మోక్షము లేదని విశాల హృదయులగు మహాత్మా గాంధీ మొదలగు మహానాయకు లెందరో యీ హరిజనసేవకు జీవితముల సంకితము జేసిరి. వారికి సంఘములో విద్యా, సహజీవనము, సమాన ప్రతిపత్తి, గౌరవము మొదలగు సదుపాయములు కూడ కల్పించి, వారి పురోభివృద్ధికి జాతి కనులుదెరచి మనలంది

వీరి సంస్కరణకు గాంధీజీ యువవాసము చేసి, ప్రభుత్వమునుకూడ దారికి మళ్ళించుట జరిగినది. ఆ యుద్యమమునకు సంబంధించిన గేయములు కొన్ని:—

“ఎవరెన్ని చెప్పిన-హిందూదేశవాను-లేక
సోదరులె నుండి :

అంటు దోషముమాకు లేదండి,

పాప-మంటూ చాటుదాము రండి:

యీ కుంటివాదనలు-గూటిలో పెట్టండి ||మాకొద్దీ||”

—గరిమేశ్వ

“గాంధీ మహాత్మా:-గాంధీ మహాత్మా

కాచి రచ్చించు-గాంధీమహాత్మా:

నరకారువోరు-కరుకై నవారు

ఉప్పేరుతేను-తప్పేసినారు

డబ్బుగలోరు-దరికిరానీరు

ఈ గోరమేమి:-మా నేరమేమి?

మాల నూదిగలం-మనుష్యులంగామా?

కుక్కలకన్న-తక్కువయ్యామా?

మా మొరాలకించు-సామి: మీరేదిక్కు”

—బసవరాజు

“మాల నూదిగవారమండి:-మమ్ము-జాలగప్రేమించి

పాలింపరండీ ||మాల||”

“మలిన దేహుల-మాల లనుచును

మలిన చిత్తుల కధిక కులముల

నెల వొసంగిన వర్ణ, ధర్మ

మధర్మ ధర్మంబే?”

—మహాకవి గురుజాడ

“అంటరానివారెవరు: మా

వెంటరానివారు:: అంటరాని:”

—మాధవపెద్ది

“జాతులు లేవే పాప:- కులమున

హెచ్చు తగ్గులు-ఎంచుట పాపము!

నీతీ న్యాయము-విద్యాబుద్ధులు

గలవారే-జాత్యధికులు-పాప: ||జాతులు||”

—సుబ్రహ్మణ్య భారతి

“రామ: రామ: రామాభిరామా:- రామా: శ్రీరామా:
 లోక నాయక: పాపన నామా:- లోకైక రామా:
 పంచముడని-మన సాటిమానవుల-బహిష్కరించెదరా:
 పంచమ నహకారమ్ము లేనిచో-బ్రతుకు గడువ గలరా,”

—కోడేటి రంగాచార్యులు

ఈ ప్రకారము 8 మానములు స్వాతంత్ర్యపోరాటము సాగినది అనంత
 రము బ్రిటనులో భారతరాజ్యాంగ వ్యవహారములు చర్చించుటకు 1930 డిశం
 బరులో, ప్రథమ రౌండుటేబుల్ కాన్ఫరెన్సు జరిగినది భారతదేశము నుంచి,
 ప్రజా ప్రతినిధులనడగిన వారెవ్వరు సభకు పోలేదు. అందువల్ల బ్రిటిషు ప్రధాని
 రామ్సేమాక్డనాల్డు కాంగ్రెసుతో రాజీకి రావలసి వచ్చినది. ఈ సూచనగా 1931
 జనవరి 28 తేదీన. గాంధీజీని, వారితో 28 గురు కాంగ్రెసు పెద్దలను విడుదల
 జేసిరి గాంధీజీ లార్డు ఇర్విన్ ప్రభువుతో ది 16-3-1931 న సంప్రతింపులు
 జరిపిరి. అప్పటికింకను 60 వేలమంది కాంగ్రెసు వారలందరు కారాగారముల
 లోనే యున్నారు. వీరి సంప్రతింపులు ఫలించి అందరు మార్చి 15 వ తేదీని
 విడుదలయ్యెరి. గుజరాతులో పన్నుల నిరాకరణోద్యమమున యిరసాలు చేయ
 బడక బకాయపడిన పన్నులు ఇరవై లక్షలు సక్రమముగా చెల్లింపబడినవి. ఈ
 ప్రకారము పన్నులు చెల్లింపవలదన్న, చెల్లింపక యుంటయు, తిరిగి యొక
 మాటలో పన్నులు మరల చెల్లింపబడుటయు కూడ సమర్థుడైన నాయకుడను కీర్తి
 గాంధీ గారికి లభించడము గమనించిన రివిన్యూ సభ్యుడైన హాట్సన్ దొరకు
 కన్నుకుట్టింది. ప్రభుత్వమున కవమానముగా భావించి, వెంటనే, గత సంవత్స
 రము అతివృష్టి అనావృష్టివల్ల రద్దుచేయబడిన పన్నుల మొత్తము రు. 50 వేలు
 తిరిగి వసూలుచేయుటకు తన ప్రభుత్వ బలమంతయు ఉపయోగించినాడు.
 దానితో కాంగ్రెసు స్థితి తారుమారైనది. ఒడంబడికపై సంతకములు చేసిన
 యిర్విన్ వెంటనే భారతదేశము విడచి వెళ్ళిపోవలసి వచ్చిందికూడా. దానిపై
 లండనులో 1931 డిశంబరులో జరుగనున్న ద్వితీయ రౌండుటేబుల్ కాన్ఫ
 రెన్సుకు పోవలసిన గాంధీజీ, యీ పన్నులు తిరుగతోడి వసూలుచేయు అన్యాయమునకు
 బాధపడి, సమావేశమునకు పోవ నిరాకరించినాడు ప్రభుత్వము,
 సక్రమముగ విచారించెదమని వాగ్దానము చేయగా, రౌండుటేబుల్ సభకు
 గాంధీజీ వెళ్ళిరి కాని ప్రయోజనము లేకపోయినది. అది అంతయు ఒక నాటక

ముగా పరిణమించినది అయిన లండనులో నుండగానే, యిక్కడ భారత దేములలో వండిక్ జవాహర్ లాల్ నెహ్రూ, అబ్దుల్ గఫార్ ఖానును అరెస్టు చేసిరి బెంగాలులో ఆర్డినెన్సు పరిపాలన ప్రభుత్వము ప్రవేశబెట్టినది. గాంధీజీ ఎంబాయి జేరి ఆజాద్ మైదానములో యీ అన్యాయము గురించి యుపన్యసించి, రాజప్రతి నిధినికలుసుకొన బ్రయతించెను. కాని అతనిని కలుసుకొనుటకు అవకాశమీయలేదు. అంత మరల సహాయ నిరాకరణ సత్యాగ్రహము తప్ప గత్యంతరము కనుపడ లేదు. 1932 జనవరి 4 వ దేదీన గాంధీజీని వల్లభభాయి వడేలును అరెస్టు చేసిరి. 1932 సంవత్సరాంతమునకు లక్షమంది జైలుకు వెళ్ళిరి. 1933 మే నెలలో, సమిష్టి సత్యాగ్రహము విరమించి 1940 లో వ్యక్తి సత్యాగ్రహము సాగినది. 1932-33 సంవత్సరము ఒకలక్షా యిరువై వేల మంది స్వాతంత్ర్య సమరములో అరెస్టు అయిరి

చిరకాల పరిపీడిత ప్రజానీకమున కేడుగడగా, ప్రజాపాలిత దేశమున కొక రాజకీయ వేత్తగ, నిర్వ్యాపారమున గ్రుంకిపోవు పారిశ్రామికుల కొక యాదరువుగ, కష్టజీవుల పాలిటి కామధేనువుగ, పతిత మానవలోకములకు దీన జనోద్ధారుడుగ, మహాత్మాగాంధీ గారు జీవితమును స్వీయము చేసికొన్నారు. అభి మానులు. వారి వారి మనః ప్రవృత్తుల కందినంతవరకు మహాత్ముని గురించి భావించి, ధ్యానించి, వాగామృతము నిండగ్రోలి, దివ్యాభయము పొందినారు. వారి యడుగుజాడల నడిచింది జననమూహము. ఆ యా సందర్భముల వారినిగురించి మహాకవులు, తాదాత్మ్యము జెంది వెలువరించిన అమృతవాణిని విందము, వారి మాట జాతికొక వెల్లుబాటు, ఆ నమర దుందుభి నినాదములు కొన్ని —

“పొలి పొలి: బలి బలి:

కల కలా రా గదే:

కలికి బంగరు తల్లి:

కనుల పాల్గారుతూ

మా స్వరాజ్య దేవతా: మా తల్లి:

మా భారత లక్ష్మి:”

—మంగివూడి పురుషోత్తమ శర్మ

“వీరా వేశము జెందినారమిక

వీర విహారము చేస్తాము

పరాధీన తన్, బావు కొనంగా
ప్రళయభేరి మ్రోగిస్తాం”

—మల్లాది

“ఎప్పుడు తీరు నీ స్వాతంత్ర్య దాహం
ఎప్పుడు ముడియు, మా అడియరి మోహం”

—సుబ్రహ్మణ్య భారతి

“పీరగంధము తెచ్చినారము
పీరు డెవ్వడా తెల్పుడి!”

—కవిరాజు త్రిపురనేని

“స్వాతంత్ర్య నమరము-సాగింపగావేగ
సహచరులతోడి-రావోయి:
సాగిపోవలె-త్వరగ రావోయి”

—మల్లాది

“కదలిరావోయి: తమ్ముడా:
కదలవేమోయి: తమ్ముడా:
రెక్క-లారని-బిక్క-మొగములు
పక్షులే పరుగెత్తరా-పదమునెత్తర-కత్తుగా (కదలి)”

—బెల్లంకొండ

“జయభేరి మ్రోగింది-జనులార లేవండి:
జయము పొందెడిదాక-శాంతములేదండి,
జంకు గొంకులేక-చంగు చంగున రండి:
దేశసేవ సేయ-ధీరులై నిలువండి: (జయభేరి)”

—మల్లాది

“లెండు హైందవులారా-లేమి, దుఃఖము వాయ
రండు, రండు స్వరాజ్య-రాజ్యపాలన సేయ,”

—మద్దూరి అచ్యుతరామయ్య

“ఎవరేశారీ మత్తు మందు,
ఎన్నాళ్ళదాకాను-యీ మొద్దు నిద్దుర ॥ఎవరే॥”

—బసవరాజు

“రా రా! పోదాము:-రాజ్యమేలుదాము:
రాజ్యంబు నేలుచును-రంజిల్లుచుందాము”

— గరిమెళ్ళ

“డండండోయ్! మేముండలేముండోయ్! బాబు:
యీ నైతాను ప్రభుత నింక-నాగనీమండోయ్! బాబు,”

— గరిమెళ్ళ

“వేణునాదము-మోగుతుందండోయ్!
ఓ భక్తులారా! వేణునాదము మోగుతుందండోయ్!”

— బసవరాజు

“కొయ్యడ:-కొయ్యడ:యిలాగరారా:
కోటి యింతలు నెప్పుతానో-రయ్యా! కోయ్యోడ:-”

— గరిమెళ్ళ

గాంధీగారు జైలునుంచి హరిజన సేవా ప్రబోధము చేయుటకు ప్రభుత్వ మంగీకరింపనందున ఉపవాసము చేయగా, ఉపవాసము మధ్య ది 28.8.1938న విడుదల చేయబడి నాటినుండి రాజకీయముల విరమించి హరిజన సేవకు కాలినడకను ప్రచారము సాగించెను. 1934 ఏప్రిల్‌లో సత్యాగ్రహము విరమింప జేసెను. 1934 నవంబరులో శాసనసభ యెన్నికలు జరుప నిశ్చయించి, 1934 నుంచి 1935 వరకు శాసనసభల విజయము సాధింప బడెను. 1939 సెప్టెంబరు 3వ తేదీన ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధమాంభ మాయెను. 1940 అక్టోబరు 17నుంచి వ్యక్తి సత్యాగ్రహోద్యమము వాక్ స్వాతంత్ర్యము నకై ప్రారంభింపబడినది దానిలో మొదటి సత్యాగ్రహి శ్రీ వినోబా భావే. అందులో 30 వేలమంది పాల్గొన్నారు గాంధీజీ మాత్రము అరెస్టుకాలేదు. 1941లో యుద్ధపత్రికల నివాదములతో యీ వ్యక్తిసత్యాగ్రహము ప్రారంభమైనది. ఇది ఒక సంవత్సరము జరిగిన తరువాత 1941 డిశంబరులో యీ సత్యాగ్రహుల నందరిని విడుదల చేసిరి. 1942 వచ్చునరికి పరిస్థితులు విషమించినవి.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమము

నర్ స్థాపర్థు క్రిష్ణ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ రాయబారిగా మార్చి 28న యిండియాకు వచ్చి ఏప్రిల్ 1వ తేదీ వరకు ఉండి చేసిన ప్రయత్నములు ఫలింపక

పోవుటచే, రానున్నదారుణ నిర్బంధముల సూచనగా తన ఆగ్రహమును వెళ్ళబుచ్చుచు తిరిగి వెళ్ళిపోయినాడు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును మూల మట్టముగా పారద్రోలుటకు సమిష్టి శాసనోల్లంఘనము తప్ప వేరు గత్యంతరము లేదని, ది1942 ఆగష్టు 8వతేదీన అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘము సమిష్టి శాసనోల్లంఘనమును యేకగ్రీవముగా తీర్మానించి దానికి గాంధీగారిని మహాసేనానిగా నియమించింది. క్విట్ ఇండియా, “తొలగిపోండి. మా భారత దేశమునుంచి” అనే నినాదము భారతదేశమంతయు మారుమోగినది తీర్మానము జరిగి ఒక రోజైన గడువలేదు, అందుపై బ్రిటిషు ప్రభుత్వము 1942 ఆగష్టు 9వ తేదీన తెల్లవారకడ, గాంధీగారిని అరెస్టుచేసి, ఆగాఖాను భవనమున నుంచినది. కార్యనిర్వాహక సభ్యులనందరిని అహమ్మద్ నగర్ కోటలోను, మిగతా వారందరిని తాత్కాలికముగా, ఎర్రవాడ జైలులోను నిర్బంధించిరి వీరినిట్లు బంధించిన ప్రదేశము, సమాచారము 1944 ఫిబ్రవరి 22 వరకు యెవరికి తెలియసీక ప్రభుత్వము రహస్యముగా దాచినది. 1945 వరకు నిర్బంధములు సాగినవి.

“పర దేశీయులు తొలగండి:

ఈ భారత దేశం-మా దేశం,

వినండి: వినండి, విశ్వప్రజలు పీఠభారతీ సందేశం ”

—వానమామలై పరదాచార్యులు

“పీఠభారత యువకుల్లారా,

విజయోత్సాహిత మూర్తుల్లారా,

విన్నారా: మన పీఠం చరితం

కన్నారా: ఆగష్టు విప్లవం,”

—సాంబశివరావు బాబ్జీ

“అల్పకాయమ్ము బోసి న వ్యంగ వస్తు

మూతకోలయు, నొచు నుర్రూతబూచె

చూడ్కిలోన, త్రివిక్రమస్ఫూర్తి దాల్చి

మూడు జగములు, నెవ్వడి ముదుక తబిసి.”

— కాటూరి

“నేను నీ రణోన్మత్త—గానం విని పులకరించి
 రణోన్మత్త రణ డిండిమ-ధ్వనం విని జలదరించి
 జలదరించి కలవశించి—రణభూమికి పరుగెత్తాను
 పాషాణప్రాకారము-మంచి బురుజు కంచుకోట”

—పురిపండా

జైలులోనే కస్తూరిబా గాంధీ-మహాదేవ దేశాయీలు దేశమాత గర్భంలో
 దీర్ఘనిద్రపోయారు. ఈ లోపల బొంబాయి తదితర నగరములలో ప్రజలు
 వేలు, లక్షలకొలది గుంపులు గుంపులుగా బయలుదేరిరి. ప్రభుత్వమీసారి
 లాటీలు, కత్తిపోటులతో గాక, తుపాకికాల్పులు మరఫరంగులయొక్క వర్షముతో
 ప్రజలను చెదరగొట్టినది దానిచే పట్టరాని రోషాన్ని జ్వాలలు ప్రజ్వరిల్లి,
 జాతియొక్కమ్మడి అగ్రహవరవశమై యెడలు తెలియక ప్రతివత్రిక వరపట్లు
 ద్రొక్కినది. తమ మార్గదర్శకులగు నాయకులు వారిమధ్యలేరు వైగా వారు
 కరిన నిర్బంధములోనున్నారు. అందుచే ప్రజలలో రోషాన్ని బహు ముఖ
 ముల వ్యాప్తిచెందినది. ప్రభుత్వమువారి తుపాకి గుండ్లకు సమాధానముగ,
 ప్రజలు, దోపిడి వరశురామ ప్రీతి కార్యములు జరుపుట, కచేరీలను అగ్ని
 కాహుతిచేయుట, రైళ్లరాకపోకల నాపివేయుట, రైలుపట్టాలు తొలగించుట, మొద
 లగు భీతావహ కార్యముల కొడిగట్టిరి గాని, ఒక్కప్రాణి హింస కైన చేయి జేసి
 కొన్నవారు కారు. టెలిగ్రాఫ్ తీగెలు తెంపబడినవి, ఖజానాలు దోయబడినవి,
 ప్రభుత్వ భవనములమీద జాతీయ వతాకాలు యెగుర వేయబడినవి. ప్రభుత్వము
 దీనికిమారు ప్రజలయిండ్ల తగులబెట్టి, ప్రజానమూహముపై విచ్చల విడిగా
 తుపాకులు కాల్చినది, ఈ భీతావహముతో జాతిని, అణగద్రొక్కుచునే యుండి,
 యేనాటికైన, కాంగ్రెసు కాళ్ళబేరమునకు రాకతప్పదు అని అట్టివారి రాకకై
 భీష్మించుకొని, నెలలు, యేండ్లు, గడిపినది, ఎప్పటికైన ఉమాపణకు కాంగ్రెసు
 రాగలదని ఆశించినది.

ఆగష్టువిప్లవము—

“లేదిపోయినవి పోలీసుల టోపీలు! వందలు వేలు రాబందులట్లు
 కాలిపోయినవి సర్కారు కచ్చేరీలు! ఖరదూషణాదుల కాష్టమట్లు”

—కరుణ ప్రీతి

1944 మే నెలలో ఆగాఖాను భవనములోనున్న గాంధీగారిని ప్రమాద కరమైన అనారోగ్య కారణముగా విడుదలచేసినది ప్రభుత్వము-1942నాటి శాసనోల్లంఘన తీర్మానమునకు కాలదోషము వట్టివది, దానిని 1944న బయటికి రాగానే విరమించితిమన్నాడు గాంధీజీ 1945 జూన్ 15వ తేదీన అహమ్మదు నగర్ కోటలోని వారినందరినీ విడుదల చేసిరి.

జైలు

గాంధీజీ నాయకత్వమున, భారత స్వాతంత్ర్య సమరమున దుమికి, యెందరెందరో వడరాని కడగఁడ్ల మ్రగ్గి ఆస్తిపాస్తుల పోగొట్టుకొని, యిల్లు, వాకిళ్లు విడచి, సఁసారముల త్యజించి, కాయకష్టములకోర్చి, తుదకు జైలుకేగియు అచట ప్రభుత్వముపెట్టు బాధలుభరించి కృశించినారు ఎందరో వికలాంగులై, యెందరో లాటిపోటుల చితికి జీవములతో బ్రతికిరి ఎందరో జీవిత సర్వస్వమే గాక, ప్రాణముల సైత మర్పించిన మహాత్ములున్నారు అట్టివారలు జైళ్లలో మ్రగ్గిన యుదంతములు కొన్ని...

“ఇదిగో: దివాలా ప్రభుత్వము,
 వ్రేళ్ళతో: కదిలి, కూలిందిదిగో-కనుము దీని నత్త్యం॥
 ఎన్నాళ్లు నైచిన-నున్న పీడికి జాలి, తిన్నగ కూడు నీరీడు॥
 పురుగు: లన్నపు ముద్దలిస్తాడు
 మేకు : లన్నపు ముద్దలిస్తాడు,
 ఉప్పు : డన్నపు ముద్దలిస్తాడు
 వాన : నన్నను మంచిదంటాడు
 దీనికి : మిన్నలేదట, మంచికూడు
 జిహ్వ : లన్నీ కట్టాడు, యీ పాడు
 కూడుకన్న నీరే పానకము, ప్రాణాధార ॥మిదిగో దివాలా॥”

—గురజాడ

“కుళ్ళిపోయిన చచ్చు-కూరలు, ముల్లంగి
 ఉల్లిపాయలు-గలిజేరు;
 పంగ : పేళ్ళు, పీడ తోటకూర;

ఇనుప : కళ్ళాయిగాచి, యాధరు

పుగ : నిచ్చు దేవతా పులుసు—యితని శక్తి దెలుసు”

—గురజాడ

1946లో శానన సభల యెన్నికలలో, కాంగ్రెసుకు అఖండ విజయము చేకూరి, రాజ్యాంగ పరిషత్తులో కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు నభ్యులుగాకూడ యెన్నుకోబడిరి. ఈలోగా నవకాశీలో జరిగిన ఘోరకృత్యములు విని, మహాత్మా గాంధీ అచటికివెళ్ళి సంచారము చేసి, హిందూమహమ్మదీయ సఖ్యత కెంతయో పాటుబడిరి. అచట హిందువులను, మహమ్మదీయులు పెట్టిన, ఘోర కృత్యము లింతింతయని వర్ణింపనలవికాదు.

“అదివ్రళయోగ్రదారుణ భయంకర దుస్సహ పాప చిత్తదు
ర్మద ఉన్నలేచి హైందవుల రక్తము వెల్లువ జేసినట్టి,తా
వదె, నవకాశి మండలము యత్నముచే, నాటి శాంతి నిల్చుగా
కదలె మహాత్ముడంత, సవకాశికి, మారణకేళి భూమికిన్.”

—గురజాడ

1947 ఆగష్టు 15వ తేదీన భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యము సిద్ధించినది. తరువాత రాజ్యాంగ పరిషత్తులో భారతదేశము రిపబ్లిక్ గా రూపొందినది.

స్వాతంత్ర్య ఉద్యమము - (15-8-1947)

భారతదేశ చరిత్రలో 1947 ఆగష్టు 15 వ తేదీ మిక్కిలి చరిత్రాత్మక మైన వర్షదినము. నాడు భారతాకాశమున స్వాతంత్ర్య భానోదయమైనది. దాదాపు 12 శతాబ్దముల తరువాత భారతమాత పారతంత్ర్యబంధములు వటావంచలైనవి. మాతృభూభాగములో కొంత వరాయిదేశముగా-పాకిస్తానుగా విడిపోయినను, మిగతాదేశము స్వాతంత్ర్యపీచికల నోలలాడే సుదినము చూడ గలిగినది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వపు రాజకీయపు పన్నుగడలనుంచి బైటవడి, జాతి సర్వస్వము స్వార్థము విస్మరించి, తుదకు ప్రాణార్పణకై న వెనుదీయక, సర్వ త్యాగమొనర్చి, సత్యాహింసావ్రత దీక్ష సఫలీకృతమొనర్చుకొని, స్వరాజ్య స్థాపన చేసికొను మహాభాగ్యము చేకూరినది. ఇది మహాత్మా గాంధీగారి నాయకత్వమున, త్యాగశీలురు, ఘోధావంతుల అండదండను, జాతి సమైక్యమై,

స్వరాజ్యస్థాపనలో విజయధ్వజం ప్రతిష్ఠించింది రక్తపాతరహిత విప్లవాత్మ కోద్యమము, ప్రపంచమున నింత దనుక, కనని, వినని, యూహించని వినూత్న సాధనగా దిగ్భ్రమగాలివినది. దీనితో ఖండాంతరముల నెనలేని కీర్తి సంపాదించుకొనగలిగినది ఏండ్లకొలదిగ స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడి, చివరకు ప్రాణములొడ్డిన పీఠ నాయక, నారీమణుల కృషి నేటికి ఫలించి వారి యాత్మలకు శాంతిచేకూర్చు జాగ్యమా కలిగింది భావి సంతతికి మంచి బాట తీర్చు సదావకాశము లభించినది. ధర్మచక్రాంకితమైన త్రివర్ణపతాకము ఖండ ఖండాంతరముల వెలయు స్వాతంత్ర్యశక్తి లభ్యమైనది. ఏ ధర్మదీక్షవలన యీ విజయము సంపాదించగలిగితిమో అట్టి ధర్మపథము వీడక ముందు పురోగమింప దేశమాత యనుగ్రహించుగాక యని దేశమాతకు అంజలి వట్టితిమి:-

“చం. గణ గణ మ్రోగెరా, విజయఘంటలు, భారతమాత మందిరాం
గణమున, ద్వారబంధముల గట్టిరి చిత్ర విచిత్రరత్న తో
రణతతి, వీధి వీధుల విరాజిలుచున్నవే త్రివర్ణ కే
తనములు, మేలుకాంచె, పరతంత్ర పరాన్ముఖమ నైకంఠముల్ ”

—కరుణశ్రీ

“ఎన్నాశ కెన్నాశకు—కడగండ్లు—యీడేరె, మాతల్లికి.
కన్నుల పండువయ్యె-మన భారత-కన్నసంతానమునకు.”

—గురజాడ

“శా ఏరా భారతపుత్ర నేటికిగదోయీ, నీదు స్వాతంత్ర్య శం
భారావము ప్రతిధ్వనించి, దిశలుద్దాడించెఁ బ్రాకృశ్చిమ
ద్వారముల్ విడివడ్డవిప్పటి కహో!”

—వీటుకూరి వెంకటనరసయ్య

నై వే ద్య ము

“తల్లీ! నీ యుత్సవముగాంచ, దరలినార
లనుగు దనయులు, నై వేద్య హస్తులగుచు”

—దువ్వూరి రామిరెడ్డి

“పారిశ్రామిక-వంట-కొలనులు

భాగ్యములు రాజ్యములుగా

మన్నరా: యీ భారతభూమిని

తొలకరించిన పుణ్యభూమిని”

— తురగా వెంకట్రామయ్య

దేశభక్తులు

“చిరవరాధీన శృంగేరి లాచేదమునకు

జీవిత సుమాలె భారవోసితిరి, మీరు

కురియదే నేడు స్వర్గీయ కుసుమవృష్టి

శ్రీ విరాజిల్లు మీ మోక్ష శిరములందు.”

— పురిపండా అప్పలస్వామి

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము సంపాదించి ఆరు మాసములైన తిరుగ లేదు, స్వరాజ్య సముపార్జనలో ప్రజలుపడిన శ్రమలనుంచి కోలుకొనగ లేదు. క్రొత్తయిల్లు చక్కదిద్దుకొను సంస్కృతిలో నాయకులు తడబడుచున్నారు, ప్రజలనిర్ణీత మార్గము యూహామాత్రముగనే యున్నది. ఇట్టి సంస్కృతిలో రాజ్యప్రదాత, స్వతంత్ర భారత పిత, నవభారత భాగ్యవిధాత, భారతీయ జీవనదాతయగు మహాత్మాగాంధీ గారు 30-1-1948 సాయంత్రము ఢిల్లీలో ప్రార్థనసమయమున, ఒక మతోన్మాది పిస్తోలుగుండునకు గురియై నేలకొరిగిన దుర్దినమది. భారతాకాశ మొక్కపరి బ్రద్దలై యీ యశనిపాతమునకు అలవడించినది. తల్లడిల్లిన భారతీయుల గుండెలు ఆ మహాత్మునికి పలవరించి, పలవరించి, చేష్టలుడిగి, చిక్కులేని పసిబిడ్డల భాతివిలపించినారు. అట్లే యిట్టి మహనీయ వ్యక్తి భారతదేశముననే గాక, యావత్ప్రపంచమున యంతవరకు అవతరింపలేదని, ప్రపంచములే గుర్తించినవి. ఆ పురుషోత్తముని పోగొట్టుకొనిన జాతికి మనుగడ దుర్భరము, ఏనుక్రిస్తు ప్రేమతత్త్వము బుద్ధభగవానుని, సతాపింసలు మూర్తిగాన్న మరొక భగవద్దేవతారమే గాంధీ మహాత్ముడు ఆ మహనీయుని కాలమున జన్మించి, ఆయనను దర్శించి, భాషించి, వాది

సూక్తులాలించి, వారి యాదేశము పాలించి, వారి యడుగుజాడలపయనించి, వారి యఖండప్రేమ చూరగొన్న భారతీయుల హృదయముల తన్మూర్తి మనసార ప్రతిష్ఠితమైనది. అది యెన్నటికిమాసిపోదు ఆ ఆరంజ్యోతి ఆరిపోదు ఆ వెలుగు బాటలో జాతి తన భవిష్యత్తును దిద్దుకొనగలదు. ఇక ఆయన సూక్తులు వేద వాక్యాలవలె, మానవజాతికి శిరోధార్యములై ప్రజోధింపగలవు ఇదే చివరకు మనకు మిగిలిన దివ్యస్మృతి

గుండెలు పగులువార, యెలుగెత్తి బిట్టరచిన
భారత జనయిత్రి మోష :-

బాష్పాంజలి

“యుగ యుగముల భారతోర్వీతపః పుంజ

మెసరేగి జగముల కిడిన పంట”

— తుమ్మల సీతారామమూర్తి

“కనుపింప వదియేమి! కనక కాంతుల జిమ్ము సత్యావతారప్రకాంత మూర్తి,
వినిపింప వదియేమి! పీనుల విందుగా ‘రఘుపతి రాఘవ’ రామ భజన”

— కరుణశ్రీ

అశ్రు భార

“ఓ భారత భాగ్య విధాతా! శోభాయుత కీర్తి నమేతా!

చాలించితివా! అవతారం! సైరింపుము—మా అవజారం!”

— పూ. ఖా.

“శా॥ ఏడీ! మా గుజరాతి వైశ్యముని, నేడేమాయె, గన్పింపడా,
రాడా! మమ్ముల జూడడా! దయ దలిర్చన్”

— వేముగంటి నరసింహాచార్యులు

ప ర ం జ్యో తి

“సీ భువనాలు, కవనాలు పొంగి పొరైడువేళ అవని ధేనువులిండ్లకరుగువేళ

.. .. .

ఫడమి నవతారమూర్తి యా బుద్ధమూర్తి

యైన, మన బాపు స్వర్గాని కతిథియయ్యె”

— మానేపల్లి

అశ్రువర్షము

“అశనిహితంబో, భూకంపమయ్యె నొక్కొక్కా!

అగ్ని పర్యతమే బ్రద్ధలగుట నిజమొక్కొక్కా!

... ..

అయ్యో! నేడు మహాత్ముడీ ధరణిలేదా యింక దిక్కిలి,”

—మల్లావదాని

ఘోరదుర్దినము

“చం॥ అది తలపోయరాని హృదయపు విదారి, విషాద వాచ్య కా
న్దమయి, పంచఖండములు, బావురుమన్న పిశాచివేశ-ము
వృది కోట్ల భారత తపస్సముదాయము, భస్మరాశియై
చిదికిన ఘోరదుర్దిన మిసీ! వచియింపగ, జిహ్వలాడునే!”

—జాషువా

తిరిగిరానియాత్ర

“మ. చనెనా, భారత గౌరవైక కృత దీక్షా కంఠణ స్సామి,”

—ఇంద్రకంఠి

“నీ చేతులెట్లాడెరా: మన గాంధీవిన్ జంప, మనసొచ్చెరా!”

—గురజాడ

గాంధీమహాత్మ

“ఉ. ఘోర దురాగతంబులకు ఖేణితలంబు కలంగ బోధనా
సారముచేత శాంతిని ప్రసారము చేసిన కర్మ భూమిలో
భారతజాతి ఘాతకుడు భారతజాతి పితన్ వధింపఁగా
దారుణి క్రుంగలేదు రవితారకచంద్రులు దుల్లరలకో!”

—గడియారం రామకృష్ణశర్మ

సాయుజ్యం

“ఉ. క్రుంగె హిమాద్రి శృంగములు, కొండలు గుండెలు కూలిపోయె,
దిక్కుంగనలేని వక్షులుగ గొంతుక జింతుకనేడ్చి యేడ్చి, -”

—బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి

ఎవరి పాద చిహ్నములివి

“ఎవరి పాద చిహ్నము లివి”

ఎవరి పాద చిహ్నము లివి?

అతని వ్రతి అడుగు గురుతు,

అలయమై తల యెత్తును,

అతని జేతి గొడుగు క్రింద

అఖిల జగము శయనించును ||ఎవరి||”

— దాశరథి

ఏడవకు:- ఏడవకు:

“తొలికోడి కూసింది,

తెల తెల వారింది,

ఏడవకు: ఏడవకు: నా చిట్టి పాపా.

ఇప్పుడే వస్తాడు, నీ గాంధీ బా బా!”

—కొప్పరపు సుబ్బారావు

మరల రమ్మ-ఒకసారి

“మరల రమ్మ: ఒక సారి,

కరుణ జూపు బాపూ:

నూరేడులు మన నీయని

క్రూరాత్ముల మన్నింపుము.”

శాంతి

“శాంతిగొను గాక, నీ యాత్మ శాంత మూర్తి:

నిత్యమగు గాక, నీ జ్యోతి నత్యమూర్తి.”

—గురజాడ

లోకోత్తర చరిత్రుడైన మహాత్మాగాంధీ గారారంభించిన అసహాయోద్యమమునాటి (1921) నుండి స్వాజ్య సంపాదన పరకు (1947) వారి యాదేశానుసారము కోట్లకొలది జనము, మాతృదేశారాధనా తత్పరులై, సర్వ త్యాగముచేసి, స్వాతంత్ర్య సమరమున ఆహుతులైరి శ్రీగాంధీగారి శంఖా రావము విని, కవులు, రచయితలు, పండితులనేకులు వీరావేశముతో, తమ

తమ పద్యగేయగానములతో దేశము సుతూతలూగించినారు. భారతదేశమందలి వివిధ రాష్ట్రకవులు, తమ తమ భాషలలో రచనలువెలుపరించి, ప్రతాపి సుత్రేజు పరచిరి. ఆంధ్రావనిలో లెక్కలేని మహాకవులు, తమ తమ గేయములు, గానం చేసినారు. అసహాయోద్యమమునకు బూర్వము స్వరాజ్య సమరపార్జనకై, నడచిన 'పందేమాతరం' మొదలగు యుద్ధమములనాటి సుండి కూడ మహాకవులుగానం చేసినారు. వీరి దివ్యకంతోద్గీతికలు ఆంధ్రులకు పరిచయమే. ఇప్పడవి కొన్ని, అసహాయోద్యమము నాటి నుంచి లభ్యమైన కవుల గీతములు విశేషముగను, సంకలనముచేసి యిందు ప్రకటించడమైనది. ఇందు స్వీయము కొంత చెప్పక తప్పదు, మన్నింప గోరెద. 1918 ప్రాంతమున నాకు బందరు ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాలకు హోమ్ రూలు యుద్ధమ ప్రచార సందర్భమున అరండేలు వాడియాగారలతో విచ్చేసి మహాపన్యాసము గావించిన డాక్టరు అనిబినెంటు ప్రబోధము విను భాగ్యమవ్వి నది. పంజాబు దురంతములనంతరము, కలకత్తాలో జరుగబోవు అవసర కాంగ్రెసుమహాసభలో అసహాయోద్యమతీర్మానము ప్రవేశ పెట్టుటకు షాకతాలీగారిని వెంటనిడుకొని, దేశపర్యటనజేయుచు గాంధీగారు విజయవాడకరుదెంచిరి. అనాడు వారి యుపన్యాసములు వేలకొలది జనముల హృదయముల కదలించినవి. ఆయుపన్యాసములను, తెనుగు ననువదించిన ఆంధ్ర రత్న దుగ్గిరాలవారి గంభీర వాగ్విలాసము కూడ నన్నాకర్షించినది. కలకత్తా కాంగ్రెసు తీర్మానించిన త్రివిధ బహిష్కారము క్రింద, నేను పనిచేయు పాఠశాలలో ద్యోగమునకు 1920లో రాజీనామాయిచ్చి, బద్దరు పరించి అంగరక విడచి, నాయకా మణియగు డాక్టరు పట్టాభిగారిని సందర్శించి, కాంగ్రెసు యుద్ధమమున బ్రవేశించితిని. మరల 1921 మార్చి 31వ తేదీ ఏప్రిల్ 1వ తేదీ లలో విజయవాడలో జరిగిన అఖిల భారత కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సభ్యులగు మహానాయకులను దర్శించుట వారి దేశప్రబోధకమగు మహాపన్యాసము వినినంత యొడలు పులకరించినది. కాంగ్రెసు సేవాదీక్షకు నాందియైనది ఆ చిహ్న సుముహూర్తము. ఆ సభకు విచ్చేసిన వెన్నియో దేశభక్తి బృంహములు, జాతీయ గీతములు గానము చేయుచు, సభకొక సూత్నసోభ చైతన్యము చేకూర్చినవి. అనాడు విచ్చేసిన రాజమహేంద్రవరము 'కేసరీనమాజము' వారుపాడిన "దండాలు దండాలు భారతమాత" — మంగిపూడి వారి "మహాత్మాగాంధీ దర్శనమే పాప శము" — మొదలగు వీర విహార గీతములు, నన్నింకను ఉత్తేజవరచినవి. ఆ వీరా

వేశ దృశ్యములు నా జీవితమున కొక ముఖ్య పర్వదినమైనది నాటి అలభ్య దృశ్యముగాంచు భాగ్యమేగాక, అజ్ఞాత జాతీయకవిగా ఆంధ్రదేశమున “మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము”-గేయమును సృష్టించి, జాతి సురూపలూగించిన గేయ కవిసార్వభౌమ కీ. శే గరిమెళ్ళ నత్యనారాయణగారితో కలసి, ముఖ్యమగు తావుల వారి గేయములు స్వయముగా గానము చేయుచు, పచారమున పాల్గొంటిని. అట్లనే ఇతర కవుల గేయములు కూడ గానము చేయుచు, పచారముచేయు సదవకాశము లభించినది కాలం గడచిపోయినది శ్రీగరిమెళ్ళ మొదలగు కవులెందరో కాలగర్భమున కలసిపోయిరి. వారికి, వారి గీతములకు ప్రత్యేక గౌరవాభిమానములు లభింపలేదు పీని ఫణితులు, పోకడలు, చరిత్రాత్మక వివరములు పరిచయముగల నేను, పీనిని ప్రచురించుటకు ఉబలాటపడుటయేగాని, కారణాంతరములచే కార్యాచరణకు రాజాలనైతిని కాంగ్రెసు ప్రచారమున అప్పటిప్పటికి వెడలిన, స్వీయ గేయములు, అందునను జైలులోనున్నప్పుడు, పొరలి నవి మరికొన్ని, యివన్నియు వెలువరుచు భాగ్యముండుచా యని తలపోసెడి వాడను అన్నిటిని కాలము సమహర్షవలె గదా ఇంతవరకెవరు యిట్టిజాతీయ గీతముల సమగ్ర సంకలనమునకు ఋనుకొనలేదు ఇటీవల, నేను సంకలనము ప్రారంభించి, దాదాపు పూర్తిసేయు సమయమున, గాంధీ సాహిత్య ప్రచురణాలయము వారు గాంధీ మహాత్ముని గురించి రెండు పద్య సంపుటములు వెలువరించిరి ఇవి ప్రత్యేకముగ గాంధీగారిని గురించినవి కాని నేను సంకల్పించి సేకరించినవాటి రీతి వేరు నాకును వయస్సు మల్లినది ఈ గేయ ప్రచురణ కాలసింపదగదని త్వరలో దీనిని ఆంధ్రావని కందించిన, వారి పూర్వచరిత్రనందించుటయేగాక, జాతి యొక్కవారి సింహావలోకనము జేసికొని పురోగమింపగలదని నా ఆశయము ముఖ్యముగ గేయకవులగు కీ. శే గరిమెళ్ళ, తమిళరాష్ట్ర జాతీయ కవి కీ. శే సుబ్రహ్మణ్య భారతికేమాత్రము తీసి పోవని ప్రతిభాశాలి, అట్టి కవి చరమదశలో కటిక దారిద్ర్యపరుభవించి, యే ఆదరణలేక యజ్ఞాతముగ కాలగర్భమున లీనమగుట ఆంధ్రావని దురదృష్టము కాని మహాకవి ప్రాణోడ్ధీవన గీతములీచాడును ఆంధ్రాకాశమున మారుమ్రోగుచు, అతనిని కీర్తికాయునిగా నిలబెట్టినవి ముఖ్యముగ నా యీ పూనికకు అట్టివారి గేయములతో వారి సంక్షిప్త జీవిత చరిత్రకూడ వెలువరించిన ఆంధ్రావని యాతని కించక ఋణము దీర్చునట్లు అగునని నా యీ ప్రయత్నము

ఇందు సేకరించిన గేయకవులవేగావ, ఇంక నెండురో కవులు గానం చేసియుందురు. అంతియేగాక ఇందు సేకరించినవి కూడ, వారి రచనలందలి కొలది భాగములు మాత్రమే.

ఈ సేకరణలో ఆంధ్రదేశ పుస్తక భాండాగారములందలి పుస్తకముల గాలించి, వివిధ కవులను సంవర్జించి, మారుమూలం అచ్చటచ్చటగల వాతీయాభిమాన వ్యక్తుల దగ్గరగల గేయములు, పద్యభాగములు, సేకరించు భాగ్యము కలిగినది.

ఈ ప్రచురణలో తమ తమ రచనల ప్రచురణ కనుమతి నొసంగిన వారలందరికి నా ధన్యవాదములు. కడమ కవుల రచనల సేకరింపజాలని నా యశక్తతను యాంధ్రావని మన్నించుగాక.

ఎందరో కవులు, పెద్దలు, ప్రితికాధిపతులు, పుస్తకభాండాగారాధిపతులు, నా యీ సంకలనకు తోడ్పడిరి. అందు ముఖ్యముగ వేటపాలెం సారస్వత నికేతన గౌరవ కార్యనర్థి శ్రీ అద్భుమిల్లి శ్రీనివాసరావుగారు, రాజమండ్రి గౌతమీ పుస్తక భాండాగారపు గౌరవ కార్యదర్థి శ్రీ మహీధర జగన్మోహనరావుగారు, కొన్ని పద్యభాగములు సేకరించి యిచ్చిన మిత్రులు శ్రీ గూడూరి నమ్మిచాయగారు, 'చందమామ' పేనేజరు శ్రీ బి. యస్. రామారావుగారు, వివిధ గీతములు గల తన పాటల పుస్తకమును అందించిన, కీ. కే. సుమ్మిదేవల సుబ్బారావుగారి భార్య రాజేశ్వరీబాయిమ్మగారున్నూ, ముఖ్యముగ తెలంగాణా కవుల గేయ భాగములు సేకరించుటకు తోడ్పడిన శ్రీ కోదాటి నారాయణరావుగారు, శ్రీదేవుల వల్లి రామానురావుగారు, శ్రీ కేశవపంతుల లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారు, శ్రీ దాశరథిగారు మొదలగు పెద్దలున్నూ, యిందలి వ్రాతలకు తోడ్పడిన ఆప్తమిత్రులు, వీరు వారనక అభిమానముతో నా యీ యుద్యమమునకు తోడ్పడిన వారికందరకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు. లోగడ 1947లో 'స్వాతంత్ర్య పథము' అనే గేయ పద్య సంపుటి వెలువరించితిని. కాని నేడియ్యటి మహాకవుల సమష్టి గేయ పద్య సంపుటి.

పద్య, గేయ, సమీకరణలో, విచక్షణలో, ప్రచురణలో, అకాభంగము అనేకములుండవచ్చును. ఇయ్యవి బహుముఖముల సేకరింపవలసినవై, గురుతర భాద్యత కష్టములతో కూడిన బృహత్కార్యమని పాఠక మహాశయులెరింగినన్ను మన్నింతురుగాక.

ఇయ్యడి గాంధీజయంతీ వత్సరముననే ప్రచురింప బ్రయత్నించితిని. సాగలేదు ఇంతలో నా యదృష్టము పండినట్లు కవి సమాగ్రీల్లో శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, పైదరాబాదులో జరుగు ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ సమావేశమునకు గొనిపోయి, తదధ్యక్షులు, నాకు చిరకాల మిత్రులగు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారికి యీ సంకలనము గురించి పరిచయము జేసిరి అంత వారు సంతసించి, యిద్దానిని, మాకిచ్చిన ప్రచురించెదమని ఆనంద ముప్పొంగబలికిరి, వల్లెయంటిని కార్యదర్శి శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు యీ గ్రంథముపూర్తియగునంత వరకెంతయో పాచ్చరించిరి ఇది అచ్చు గ్రంథముల నుండియేగాక వ్రాత పుస్తకములనుంచి సేకరించుటచే సరిగా వ్రాసికొనుట, తప్పులు దిద్దుకొనుట లుప్తభాగములు, దస్తూరి తెలియని భాగములు పూరించుకొనుట మొదలగు ఘట్టముల దాటి, ప్రచురింపగల్గితిని. ఈ సంకలనమును భారతస్వాతంత్ర్య రజతోత్సవ సంవత్సరమున, అకాడమీ వారు ముద్రించి, ప్రచురించుటకు తీర్మానించి తెలిపిరి. అందులకెంతయు నేను వారికి నర్వదా కృతజ్ఞుడను.

నా యీ ప్రచురణకు తోడ్పడిన, శ్రీ విశ్వనాథవారికి, శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారికి, ముఖ్యముగ శ్రీ దేవులపల్లి వారికి, యింక దీనికి సాయము, ప్రోత్సాహమొసంగిన వార లందఱకు నా మనఃపూర్వక ధన్యవాదములు.

నా యీ జాతీయ గీతముల సంకలనకు తొలివలుకు వ్రాసిన సుహృద్వరేణ్యులు శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారికి, శ్రమయనక విమల పీరిక వ్రాసియిచ్చిన కవి సమాగ్రీల్లో శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారికి నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు

ఈ గేయ వద్య సంకలనము పూజ్య బాపూజీకి, ఒక అమూల్య కంఠమాలయై అజ్ఞాత వీరులకొక కృతజ్ఞతా పూర్వక పుష్పాంజలియై, దేశమాత పాదారవిందముల కొక మహాభిషేకమై పారకమహాశయలకొక దివ్యస్మృతియై, విరాజిల్లు గక యని యాశించుచున్నాను

పైదరాబాదు,

జే ౩ ౮ 2—1973

ఇట్లు

మాతృపాద రేణువు

గురుజాడ రాఘవశర్మ

సమర్పణ

(‘మాకొద్దీ తెల్లదొరతనము’ పాటవలె)

వల్లవి : జాతీయగీత, సంగీతం వినండి, వి
ఖ్యాత కవీంద్ర, హృద్గీతా రసామృతం. ||జాతీయగీత||

చరణము: స్వాతంత్ర్య సమరాన-జాతిమేల్కొలిపి, ఉ-ద్యోత
లూగించినదండి,

వీర: వ్రాతము నడిపించె నండి,

వైరి: వ్రాతము నెట్టె సుమండి,

రాజ్యం: చేతికందించిన దండి,

స్వీయ: జాతికి ప్రాణము సుండి,

వీర, జాతీయస్ఫూర్తి, వి-ఖ్యాత విజయకీర్తి,

వీతి హోత్రునిఖ్యాతి, వెలయించె, నిజశక్తి:

||జాతీయగీత సంగీతం వినండి||

గీ: దెబ్బచియు నాలుగెండ్లు నిండెను గదయ్య:

తరిలు నేడును, సత్కవిలా స్రవంతి

తెలియజాల నెందులకొ, జాతీయ వీర

గీతముల పొందుపరచు, గిల్లెంతనాకు.

గీ: ఉడుకుచున్నది, రక్తమిప్పుడును మరల

భరతదాస్య విమక్తికై పాటుపడిన

దేశభక్తుల హృదయ ముత్తెజవరువ

నెంచి, గీతామృతము చిందించినట్టి

కవుల వాగ్విభూతి, దలచి, కాంచితోన||

గీ: విమల విఖ్యాత కవుల గేయములనుండి

యేర్చికూర్చిన యట్టి జాతీయగీత

ముల సమర్పించు సద్భక్తిపూర్వకముగ

పొందుగా మాతృపాదారవిందములకు|| (గురుజాడ)

**“జాతీయగేయ కవిసార్వభౌమ” - శ్రీ గరిమెళ్ళనత్యనారాయణగారి
జీవితము**

అగాధమైన మహార్థవసున అట్టడుగున పడియుంటవి. అమూల్యమైన ముత్యాలు. కఠిన శిలాగర్భమున కానరాకుండ, యొదిగి యుంటవి ఘనమైన వజ్రాలు. ధూళి ధూసరముగ కప్పబడి, నిద్రించుచుంటవి, మట్టినైన మచ్చలేని చూణిక్కాలు. అటులనే మహాకవులు కూడ, మారుమూలల యూరు పేరు లేని, యుపాధులలో యజ్ఞాత గర్భములనుంచి, పైకుబికి, జీవమణులుగ, ప్రకాశించి, స్వప్రకాశులై నిలచి, కీర్తి చంద్రికల విరజిమ్ముచు భావాంబరమున ధ్రువతారలుగా భాసిల్లుదురు. అట్టి సుకృత జీవులలో మన గరిమెళ్ళ నత్యనారాయణగారి రొకరు.

ఆంధ్ర దేశమున, ఉత్తరమున గల, కళింగాంధ్రమున శ్రీకాకుళమండలము, నరసన్నపేట తాలూకా, గోనెపాడు గ్రామం శివారు, వియోగ్రహారం వీరు జన్మించిన పుణ్యభూమి. గరిమెళ్ళ సూరయ్య అనే బ్రాహ్మణోత్తముడియన పితామహులు. ఆయన కుమారుడు రామకృష్ణమ్మ అనే వేంకట నరసింహం, యీ కవి పితృపాదులు. ఈ శూర కవిని కన్నతల్లి పుణ్యవతి సూరమ్మ. ఈయనకు ముగ్గురు చెల్లెండ్రు, నలుగురు తమ్ములు. వీరి ప్రాథమిక విద్య స్వస్థానమగు అగ్రహారముననే గడిచిపోయినది. వీరి ఉన్నత విద్య, విజయనగరం, మచిలీ పట్టణములలో సాగినది. ప్రసిద్ధ భూస్వాములు బారిష్టరు శ్రీ కన్నేపల్లి లక్ష్మీ నృసింహం గారి ధన సహాయముతో పట్టభద్రులు కాగలిగినారు. తొలుత గంజాంజిల్లా కలక్టరాఫీసులో వీరి గుమాస్తాగిరి. ఆ ఉద్యోగం తొలిఘట్టముల లోనే, వీరికి జాతీయభావము లంకురించుట, ఉద్యోగమునకు స్వస్తి చెప్పడము కూడ జరిగినది. తరువాత విజయనగరము ఉన్నత పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా పనిచేసిరి. అది మూఱ్ఱాళ్ళ ముచ్చటైనది. తరువాత రాజమండ్రి ట్రయినింగు కళాశాలలో యల్. టి. ట్రయినింగు క్లాసులో చేరినారు. అది శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారి సహాయ సంపత్తులతో నడిచినది. ఇంతలో జాతీయ ప్రవాహం, హిమాలయోత్తుంగ శృంగముల నంటునట్లు భారతావనిని వ్యాపించినది. దేశ నాయకమణి లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకు మహాశయ్యుడనై మించినాడు.

తోడనే గాంధీజీ హాత్తుడు భారతాన్ని కేసుగడయై యపకరి: బి: పుట్టాడినములవి. దేశబంధు లాలా లాజవలిరామే అభ్యుత్తత క్రింద కలకత్తాలో ప్రత్యేకావసర కాంగ్రెసు సమావేశము జరిగినది. దానిలో బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుటకు బహిష్కరణోద్యమము (అసహాయోద్యమము) సాగించి తీర్మానించినారు. ఆ తీర్మానానుసారము కోర్టులు, శాసన సభల బహిష్కరణ, విద్యార్థులు విద్యాలయములు బహిష్కరింపవలెనని తీర్మానించిరి దీనికి నాయకుడు గాంధీజీ. వారి శంఖాధారము, మన సత్యధారాయణగారి చెవిని పడినది. వెంటనే బ్రయనింగు కళాశాలావరణదాటి ప్రభుత్వమునుగూర్చి సూటిగా 'మా కొద్దీ తెల్లదొరతనము,' అంటూ ప్రబోధ గీతం పాడనారంభించెను. స్వదేశోద్యమము భారతావని సల్గడల వ్యాపించినది, ఈ అహింసాయుత శాంతి సమరమున, రాజమండ్రి చాళావరణము కూడ ఆయనకు కొంత దోహదము చేసినది మించి వాటిప్రచారమునను ఆయువు వదలెనది. 'దండాలంతోయి, మేముండలేము. డోమ్ (బాబు), నాలు పాగు మీద రాజ్యం ఊగుతున్నదండి బాబు, సీమనూలు తెంచితేను-నీతికి పోవునండి బాబు' అనే పాటలు వారి నోటినుంచి వచ్చినవో లేవో, ఆంధ్రావని నింద బ్రాకి, ఉద్రూత లూగించినవి. ఇంక ననేక గేయములు ప్రచారము చేసినారు. ఈ పాటలు పాడిన వారికి ప్రభుత్వము ఖైదుపెడించిన, యిక యీ పాట సృజించి, పాట పాడిన కవిని ప్రభుత్వము విడచి వదలుపెట్టునా. వానికి ప్రతిఫలం ఒక నంప త్వరము శిక్ష. శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమున దొరలిన గేయములు వ్రాసి, కంఠస్థము చేసికొని, బయటకు రాగానే, ప్రచారమునకు బూసుకొనినారు. మరల వారికి రెండున్నర సం.లు శిక్ష విధించినది ప్రభుత్వం. స్త్రోత్యము, ద్రోత్యము కలిగిన సహదర్శిచారిణి, భార్య సకలావస్థలుపడుచూ, దురదృష్టశాస్త్ర వీరు జైలులో నుండగనే, దేశమాత యొడిలో దీర్ఘనిద్రపోయినది. సత్యనారాయణగారు స్ఫుర ద్రూపికాదు. కురూపియు కాదు. ఒకమాదిరి చామనచాయ. 5 అ. 4 అం.ల పొడగరి. ఆయనది పలుచని శరీరము. చూచుటకు కొంతమోటు మానిసిగా పొడగట్టువాడు. పెద్దనుచురు, తీర్చినకట్ట, గంభీరమైన చూపు కోదేరువంటి ముక్కు కావరంగు ముతుక ఖడ్గం పంచె యాయన వేషం. మితభాషి. కంచుకంఠ స్వరము. బరంపురం కారాఖిల్లి నోట- అనునానీక ధృతి మిళితమైన వాక్కు. నిష్కల్మషమైన నవ్వుమొగము. అవసరమైనప్పుడు ప్రసంగములలో ఆవేశము

వెల్లివిరిసెడిది 'మా కొద్దీ జ్ఞానదొరతనం,' అనే పాట గరిమెళ్లను మరువురానియని మంచి కోట మనసున చెరిగిపోని బాట తెనుగునాట జాతీయ కవిత్వమునకు యొరవడి పెట్టిన ప్రముఖ కవిగణమున, మన గరిమెళ్ల వారొక మణిపూస. వారిదొక నూత్నపంథా ఆయన గేయముల బాణి, యెంతమంది కవులో, యొరవడిదిద్ది గేయకవులు కాకలిగినారు. ఆయన ఒక జానపద గేయ ప్రబోధ నాయకమణి భావమునకు తగిన ఫణి-ఫణికి తగిన శబ్దము; తీర్చిన తెలుగు నుడి కారములతో, గేయ ప్రవాహమును స్రవించజేసినారు ఆ జాతీయ వీరరస వాహినిలో ముగ్ధులై యుల్లేజితులు గాని ఆంధ్రులేకాదు ఆంధ్రేతరులకూడ యుండ రనిన అతిశయోక్తికాదు ప్రజలే కాదు గాంధీగారే యొకప్పుడు తన్మయులై 'భలేకవి' అన్నారు ఈయన గళమెత్తి 'రా రా: పోదాము రాజ్యమేలుదాము' 'కొయ్యడ, కొయ్యడ ఇలాగురారా కోటియంతలు సెటుతానో రయ్యోకొయ్యడ' అని పాటలు పాడునరికి యెడలు మరచి, యుప్పొంగి, జనప్రవాహము నిలచి పోయెడిది. ఒకప్పుడు భరతనాట్యము జేసెడిది. జనం రాకపోకలు కూడ ఆగి పోయెడివి. అట్టి సమ్మోహనాస్త్రి గేయముల బాణి, వలుకుతీరు ప్రత్యేకము వేరు. ఆయన ఒక గేయ సరస్వతీ చరణ చారణ చక్రవర్తి ఆ దినములలో అతడు పాడినదిపాట అతడు నడిచినది, నడిపించినది ఒక ఆట లయాన్వితమైన ఉద్రాతలూగించెడి శ్రావ్యచరణ నాదప్రసాద వినోదమునకు మూలకందమై సకల జన సమ్మోద శ్రవణిత వైతన్యానందము వారిదారా ప్రవాహము

చిన్న తనముననే వివాహమై, అనతి కాలముననే భార్య గతించుటచే, మరల వివాహమాడెను. మొదటి భార్యయందు ఇద్దరు, తరువాత వివాహ మాడిన భార్యయందొద్దరు కుమార్తెలు కలిగినారు ప్రచారాగ్రగణ్యులుగ ప్రతిభ వహించిన గరిమెళ్ళ రాజమండ్రి యందే భరింపజాలని కష్ట నిష్ఠురములకు గురియయ్యెను. చెడి చెన్నవట్నుం జేరినట్లు, తప్పని సరిగా 1923 ప్రాంత మున పవిత్రగోదావరితీరము వదని చెన్నపురికూపంనదీ తీరమునకు జీవితమును దరలించినారు. ఒక విశిష్టత, ఆయనలో కలదు. ప్రభుత్వము సత్యనారాయణ గారిని బంధించి, మేజస్ట్రేటువీరిచి, మీవైనేరము మోవబడినది, ఇందుకు మీ సమాధానమేమిటి అనిప్రశ్నించుచే తడవుగ, వెంటనే 'వినండి: ఇదుగో: నా సమాధానం వ్రాసికొనండినా వాజ్ఞా లము అని, 'కూలిపోతున్నాది, మూగ్భ్రటిమ ప్రభుత్వము మూలమట్టంతోటి కూలిపోతున్నాది,' అని గంగా ప్రవాహము వంటి, వీరవిహార

గీతము చెబుచున్నది గరిష్ఠము. దానిని పూర్ణముగా గ్రహించి, దానిని రక్షయనగలగోరు వాల్మీయి చక్రవర్తి అద్వైతమును ప్రతిపాదించిన దేశమున భూత వీర భారత విష్ణువ గీతములు చెబుజుర్ని కీర్తిస్తామి. స్థాపించుకొన్న కీ.శి. సుబ్రహ్మణ్య భారతి కూడ, ఆర్థికముగ యాయన కీ.శిలోని వాడే. లేమిబాధలో. వీరు మన త్యాగులు విరాగులు. తిండిలేక, యలనుపడి అర్జునముగ రాలిగర్భమున లీనమైనారు. సుబ్రహ్మణ్యభారతికి మానము ద్రావిడదేశము మరపురాని, జ్ఞాపక చిహ్నముగ కీర్తిస్తామిమొకటి అయినదే ప్రతిష్ఠించినది. మన భారతికి వజ్రేదన్నము పెట్టి పోక్తం వజ్రేదముకొన్న పెద్దదెవడు అనగాలేదు. ఇది మనదేశ దురదృష్టము. 'కర్మజ్యేవాధికారస్తే మా పశ్యేమి కదాచన - మా కర్మఫల హేతుర్భూర్మాతే సంకోద్యై కర్మణి' అను గీవావాద్యము సరిచే చింతకు తాపిక దారిద్ర్యమును సంకోషముగ యనుభవించి తివితమును దేశమునకు భారపొసిన దీరుడు వీరుడు మన గరిమెళ్ళ.

వీరి జీవితరంగమునగల కొన్ని ఘట్టములు: అయిన కొంతకాలము గృహలక్ష్మి పత్రికలో, సత్ప్రకాశితయగు రేసరిగారికి కునిటులము. కాల వశాత్తు యిద్దరికి పడక యాతడు బయటికి నాకతవ్యుడైన. తరువాత త్రిలింగ పత్రికలో కొన్నాళ్ళు, తరువాత శారదాగ్ర భూమి స్థాపించి ద్రవిడము నేర్చు కొని, ప్రముఖ ద్రావిడ గ్రంథము 'క.ర.ర.' అర్హతను సర్వస్వము వచన కావ్యముగ అనువదించిరి. నాలియోర్ అను నీతి గ్రంథమును, ద్రావిడ భర్తృహరి, అనుపేరిపి తెనిగించి, ప్రచురించిరి. 'హార్టు ఆఫ్ ది నేషను' అను గ్రంథమును వద్యకావ్యముగ బుర్రకభగ ప్రాసినారు. ఖండకావ్యములు కొన్ని ప్రచురించిరి. అనేక హరిజన పాటలు, స్వరాజ్యపాటలు వ్రాసినారు. శ్రీలాన్సు జర్నలిస్టుగ, కొంతకాలం ఆంధ్రప్రభ సంపాదక వర్గంలో కొన్నినాళ్ళు పనిచేసిరి. ఎంత చేసినను దేహమునకు పుష్టిలేదు. చివరకు దృష్టితగ్గి హాస్యదృష్టితో, క్రమేవీ, యీ మాయా ప్రపంచము నవలోకింప బ్రయోజనములేదనునట్లు, యీ అదృష్టహీనునకు, పూర్తిగ దృష్టి నష్టమైనది. అప్పుడప్పుడు అవసరమునకు శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు, అమృతాంజనము వారు, కొలదిగ ధన మొనంగి ఆదరించెడివారు. చెన్నపురి వీధులలో చేయానిది నడుమునై, తల వంచుకొని, తరలిపోవుచుండెడివారు. యీ నిరాదంబర భావకవి చక్రవర్తి, చేతిమీదుగ పదిమందికి ఆన్నము పెట్టినను మరొకజన్మనైన ఆన్నము దొరుకు

నేమోచున్నట్లు 'కల్పకవిలాసం' అనే భోజన హోటలు నిర్వహించినారు అందున గూడ అన్నపూర్ణ అనుగ్రహించలేదు అప్పుడప్పుడు మిత్రులు చలకరించుటలో కుశల ప్రశ్నలలో అనెడివారు— “కొందరు త్యాగముచేయవలె, కొందరు దారిద్ర్యముతో నశింపవలె, పూర్తిగా నాశనమైనగాని, దేశమునకు స్వరాజ్యము రాదు ” ఒకప్పుడు మాధవపెద్ది అన్నాడు...ఋణాల బాధ వడలేక, నిత్యదారిద్ర్యజీవనపు నెత్తురునైతము పీల్చునట్టి పాపిష్టి ఋణాలబాధ.” అటుల వీరు దారిద్ర్యము అనుభవించిరి గాంధీగారొకనాడు, జాతీయ గీతముల రచయితల సమావేశము యేర్పరచి, సబర్బరీ ఆశ్రమమున వివిధ రాష్ట్రములతో బాటు వీరినికూడ బిల్వగా, హాజరైరి గాంధీగారి ఆజ్ఞానుసరణి యెవరిపాట వారు పాడి వినిపించినారు, గరిమెళ్ళ స్వీయ వీరావేశ గేయమొకటిపాడి, “దీనికి బహుమతి ఒక సంవత్సరం శ్రీకృష్ణజన్మస్థానము లభ్యమైనది” అన్నారు. అనగానే గాంధీగారు నమ్మలేదు తెలుగువారిమాట అంత తేలికగ నమ్మేడి వారు కారు గాంధీగారు వారు “నేను నమ్మను, ఇట్టివనికివేరే నీవేదియో చేసియుండవలె”నని చమత్కరించినారు సాక్ష్యము ధృవమైన తరువాత నమ్మక తప్పలేదు అతియేకాదు గాంధీగారు, తారస్థాయినుడుకొన్న ఆ పాట విని ఆశ్చర్యచకితులై, మిగతా కవిగణము నకు సలహానిచ్చినారు ఈ బాణిలో, పీఠ-దరుకూడ గేయములు వ్రాయుడని, అది మన గరిమెళ్ళకు గాంధీ గారి చ్చిన యోగ్యతాపత్రము (Certificate) ఈ పాటను ప్రకాశం పంతులుగారు ఆంగ్లమున అనువదించి తమ స్వరాజ్య దినపత్రికలో ప్రకటించినారు కూడ.

ఈయన జీవితము యే యుద్యోగమునకు పనికివచ్చినదికాదు. జీవిత శకటము మొదటనే పట్టాలు తప్పినది. దారిలోనికి రావడమనునది యెంత అదృష్టవంతునకోగదా?

అరవై యేండ్లు నిండినవి, చూపు కనవడదు. పిల్లలందరు పెళ్ళికాని వారు ఒక కుమార్తెమాత్రం ఆయన పోషణభారము వహించినది. వావిళ్ళ వారు ప్రతినెలా యిచ్చెడి పదిరూపాయలతో జీవనోపాధికిసరిపోదుకదా. చివరకు ఉపనయనమునాటి పెన్నిధివిద్య భిక్షాటనం ఆధారమైనది. అదియే చరమ దశలో వీరి కాధారము

దారిద్ర్యదేవతకు కూడ, కవుల యొక్క మహా అనునట్లు శ్రీ చుగ్గిరాల, రామకృష్ణకవి, మొదలగు మహాపండితులెందరో దారిద్ర్యమును స్యాభావికముగ సంతోషముగ అనుభవించిరి. మన గరిమేశ్వకూడ కట్టిక దారిద్ర్యమనుభవించి 60వ యేట 18-12-52 తేదీన భారత సావిత్రి వీరాంక వీధిపై దీర్ఘ శాంతి తీసుకొనినారు. ఇట్టి జాతీయ కవిసారస్వభౌముని మనదేశము అందరి తోపాటు వీరినికూడ మరచిపోయినది. ఇట్టి అజ్ఞాత జాతీయగేయ కవి సారస్వభౌమునకు నా హృదయపూర్వకపు జోహారులు.

ఓం శాంతి--శాంతి: శాంతి:

రాఘవశర్మ—గురుజాడ.

విషయ సూచిక

నెం.		పుట
1	భారత జనని	1
2	జాతీయ జండా	71
3	తిలక్ నిర్యాణము	97
4	పాంచాల పరాభవము	105
5	మహాత్మాగాంధీ	119
6	అనహాయోద్యమము	251
7	రాట్నము-ఖద్దరు	288
8	మద్యపాన నిషేధము	385
9	హరిజనోద్యమము	391
10	స్వాతంత్ర్య సమరము	407
11	జైలు కడగండ్లు	635
12	స్వాతంత్ర్యము	455
13	మహాత్ముని దివ్యస్మృతి	475
14	మంగళహారతి	585

భారత జనని

మా తృ పూజా ధ్యాన తత్పర
మతి బవిత్ర స్నాతుడవునై
విశ్వమందిర పుణ్య భూమికి
వెడలి రావోయి :

—“రాయప్రోలు”

వందే మాతరం (శ్రీ బంకిం చంద్ర చటర్జీ)

సుజలాం సుఫలాం మలయజ శీతలాం
సన్యక్తామలాం-మాతరం॥ వందే మాతరమ్॥
శుభ్రజ్యోత్స్నా-పులకిత యామిసీం
పుల్ల కుసుమిత-ద్రుమదళశోభిసీం
సుహాసినీం-సుమధుర భాషిణీం
సుఖదాం వరదాం మాతరం॥ వందే మాతరం॥

త్రింశతోక్తి కలర కలకల వినాద కరాళే
ద్విత్రింశతోక్తి భుజైర్ద్విత ఖరకరవారే
కే దోరే మా తుమి అబలే
బాహుబలధారిణీం-నమామి తారిణీం
రిపుదళ వారిణీం-మాతరం॥ వందే మాతరం॥

తుమి విద్యా తుమి ధర్మ
తుమి హృది తుమి మర్మ తుమి ప్రాణ శరీరే
బాహుతే తుమి మా శక్తి-హృదయే తుమి మా భక్తి
తుమారీ ప్రతిమా గణి-మందిరే మందిరే॥ వందే మాతరం॥

తుమీ దుర్గా దశప్రహరణ ధారిణీ
కమలా కమలదళ విహారిణీ
వాణీ విద్యాదాయినీ-నమామి త్వాం
కమలాం-అమలాం-అతులాం మాతరం॥ వందే మాతరం॥

క్యామలాం-నరళాం-సుస్మితాం
భూషితాం-ధరణీం-భరణీం-మాతరం॥ వందే మాతరం॥
వందే మాతరమ్.

జాతీయ గీతం

(గురుదేవ్ : శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్)

జన గణ మన ఆధినాయక జయహే :

ధారత—భాగ్యవిధాతా,

మజాబి సింధు నిజరాత మరాఠా

ద్రావిడ ఉర్కళ వంగా.

వింధ్య, హిమాచల, చమునా, గంగా

ఉచ్చల జలధి తరంగా,

తవ శుభ నామే నాగే

తవ శుభ ఆశిష మాగే

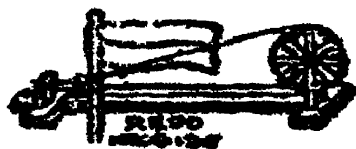
గాహే తవ జయ గాథా.

జన గణ మంగళ దాయక జయహే :

ధారత—భాగ్యవిధాతా,

జయహే : జయహే : జయహే :

జయ : జయ : జయ : జయహే ॥

దేశభక్తి

(మహాకవి గురజాడ)

దేశమును ప్రేమించు మన్నా
మంచి అన్నది పెంచుమన్నా
వట్టి మాటలు కట్టి పెట్టోయ్
గట్టి మేల్ తలపెట్ట వోయి :

పాడి పంటలు పొంగిపొర్లే
దారిలో నువ్ పాటు పడవోయి
తిండి కలిగితే కండ కలదోయి
కండ కలవాడేను మనిషోయి :

ఈసురోమని మనుషు లుంటే
దేశ మేగతి బాగుపడునోయి
జల్లుకొని కళలెల్ల నేర్చుకు
దేశి సరుకులు నించవోయి :

అన్ని దేశాల్ క్రమ్మవలె నోయి
దేశి సరుకుల నమ్మవలె నోయి
డబ్బు తేలేనట్టి నరులకు
క్రీర్తి సంపద లబ్ధివోయి :

వెనక చూసిన కార్యమేమోయి
మంచి గతమున కొంచెమే నోయి
మందగించక ముందు అడుగేయి
వెనక పడితే వెనకే నోయి :

పూను స్ఫుర్తను విద్య లందే
వైరములు వాణిజ్య మందే
వ్యర్త కలహం పెంచబోకోయి
కత్తి వైరం చాల్చి చోయి :

దేశాధిమానము నాకు కద్దని
వట్టి గొప్పలు చెప్పుకో కోయి
పూని యేదై నాను వొక మేల్
కూర్చి జనులకు చూప వోయి :

ఓర్వ లేమి పికాచి దేశం
మూలుగులుపీల్చేసె నోయి
ఒరుల మేలుకు సంరసిస్తూ
ఐకమత్యం నేర్చి చోయి :

పరుల చలిమికి పొర్లి యేదే
పాపి కెక్కడ నుభం కద్దోయి
ఒకరి మేల్ తన మేలనెంచే
నేర్పరికి మేల్ కొల్ల లోయి :

సొంత లాభం కొంత మానుకు
పొరుగు వాడికి తోడు పడవోయి
దేశమంటే మట్టి కాదోయి
దేశమంటే మనుషులోయి :

చెట్ట పట్టాల్ పట్టుకుని
దేశస్థులంతా నడవవలె నోయి
అన్నదమ్ముల వలెను జాతులు
మతములన్నీ మెలగవలె నోయి :

మతం వేరై తేను యేమోయి
మనసు వొకటై మనుషులుంటే
జాతీయన్నది లేచి పెరిగి
లోకమున రాణించు నోయి :

దేశ మనియెడి దొడ్డ వృక్షం
ప్రేమలను పూలెత్త వలె నోయి
నరుల చెమటను తడిసి మూలం
ధనం పంటలు పండవలె నోయి :

ఆకులందున అణగి మణగి
కవిత కోయిల పలకవలె నోయి
పలుకులను విని దేశమం దభి
మానములు మొలకెత్త వలె నోయి :

మా తృప్తవము

(“ గ రి మె శ్శ ”)

వందనమిదె గై కొనుమీ - భారత జననీ :
భారత జననీ మా పాలిటి రాణి.

॥ వందన ॥

నందనుల బ్రోవుమీ - ఆనందదాయినీ
ఆనందదాయినీ ముని బృంద వదిలినీ :

॥ వందన ॥

ముప్పది కోట్ల జనమునకు - మూల మాతవు
మూల మాతవు మా పాలి నేతవు ;

॥ వందన ॥

మాను బాగ్యములకు నెల్ల - మహిత కర్తవు
మహిత కర్తవు—మా యశువిహర్తవు :

॥ వందన ॥

ఉపనిషత్తులుచ్చినించె యుదరమందున
ఉదరమందున, అవి నిదుర చెందునా :

॥ వందన ॥

సకల పురాణేతిహాస - సారభరితవు
సారభరితవు—ఓంకార మహిమవు :

॥ వందన ॥

సకల సంపదలకు నీవు సంగ్రహంబవు
సంగ్రహంబునా : గర్వ సంహారంబవు :

॥ వందన ॥

సాత్విక నిరోధమునకు—జన్మకాళవు
జన్మకాళవు, పటు జన సమేతివు :

॥ వందన ॥

యుద్ధకరము మాన్పునట్టి బుద్ధికాలివి
బుద్ధికాలివీ - అనిరుద్ధ ప్రజ్ఞవీ :

॥ వందన ॥

స్వరాజ్య దీక్ష గొనిన—సత్యమూర్తివి
సత్యమూర్తివీ - అసహాయ వర్తివీ :

॥ వందన ॥

*

రాష్ట్ర గీతము

(“ రాయప్రోలు ”)

వందే త్వాం భూదేవీం ఆర్యమాతరం

జయతు జయతు పదయుగళం తే నిరంతరమ్ ॥

శుభ్రశరచ్చంద్రయుక్త చారు యామినీం
వికసిత నవకుసుమ మృదుల దామ శోభినీం
మందస్మిత యుక్త వదన మధుర భాషిణీం
సుజలాం సుఫలాం సరళాం శివవరదాం
చిర సుఖదాం ముకుళరదాం ఆర్యమాతరం.

॥ వందే ॥

దశక త్రయకోటి జనకరనాదినీం

అమిత భుజాం ధృతసదసీం తనయతారిణీం

హిమసగజాం స్వాభిమాన బుద్ధిదాయినీం

కమలాం అమలాం ఆతులాం రిపుహారిణీం

బలకరిణీం ధృతనశినీం రాష్ట్ర మాతరం.

॥ వందే ॥

ధర్మస్త్యం మర్మత్వం త్వం యశో బలం

శక్తిస్త్యం భక్తిస్త్యం కర్మచాఖిలమ్

ప్రతిసదనం ప్రతిమా తే త్వం మహాబలం

ధరణీం భరణీం జననీం కవిప్రతిభాం

నతిసులభాం జగదంబాం హిందుమాతరం

॥ వందే ॥

మేలుకొలుపు

(' మంగిళూరి ')

మేలుకొనుమీ భరత పుత్రుడ
మేలుకొనుమీ సుజన మిత్రుడ
మేలుకొనుమీ సచ్చరిత్రుడ
మేలుకొనవయ్యా : వత్సా :

॥ మేలుకో ॥

వేడుకను జాతీయతాయను
వేగుచుక్క పొడిచె నదిగో
కూడి “వందేమాతరం” బని
కుక్కుట మిల రచెన్.

॥ మేలుకో ॥

అల్ల సదె విజ్ఞాన మునియెడు
నట్టి యరుణోదయము నాయెను
చెల్లె నంతః కలహమనియెడు
చీకటిది యెల్లన్.

॥ మేలుకో ॥

అంతటను నవశక్తి యనియెడు
కౌటి పుంజము తేజిల్లెను
మంతనంబున నూతనోద్యమ
మారుతము వీచెన్.

॥ మేలుకో ॥

అందఱును నీకలఁజే ముందఱ
నడుగు వేయుచు మెలగుచుండగ
పందవలె నిటు నిద్రపోవగ
పాడియగునయ్యా :

॥ మేలుకో ॥

పగటిపూటను నిద్రపోయెడు
వారియి టను లక్ష్మి నిలువదు
తగదు ఋషి సంతతికి బుట్టిన
ధన్యులకునిట్లు

॥ మేలుకో ॥

ఆర్యపుత్రుడవై జగంబున
నవతరించియు నీ విధంబున
దైర్యమెడలి జడత్వమొందుట
ధర్మమగునయ్యా.

॥ మేలుకో ॥

భారతీయుడె సద్గురుండని
పాడుచున్నది వినుము భారతి
ధీర వరుడవు నీ స్వశక్తిని
దెలిసికొనుమయ్యా.

॥ మేలుకో ॥

స్వరాజ్యగీతామృతము

భారతమాత గీతము

(శ్రీ బాలరవి : వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు,

శ్రీ పూడిపెద్ది కాశీ విశ్వనాథశాస్త్రి)

(“సెరిసిరి ముప్ప”పత్ర)

దండాలు దండాలు-భారతమాత
అవి అందుకుని దీచించు-భారతమాత
గాంధీ మహాత్ముండు - భారతమాత
నీ ముద్దు కొడుకుండంగ - ..
మాకేమియును భయములేదు-..
మాకేమియును కొడువలేదు-..
తెల్లోళ్ళుంటుండంగానే — ..
మాకు చిప్ప చేతికొచ్చింది - ..
మూడు వందలేండ్ల క్రింద— ..
అలకుంపినోడు దిగినాడె - ..
దిగి యూరకున్నాడా - ..
మా దేశమంతా దోసుకెల్లె - ..
కుంపిని రాజ్యమంతరింప - ..
అలసీమ రాణి గద్దెక్కె - ..

శ్రీముఖమును నొకటిచెప్ప భారతమాతా!..
 గంపెడాశతో చూస్తుంటె - ..
 అది గాలి బుగ్గయై పోయె -..
 నిరంకుశాధికార మొచ్చె- - ..
 మమ్మేవుకొని తినుచుండె - ..
 నీ పాదాలొక్కటె తప్ప - ..
 మాక్కి డింక దిక్కేది - ..
 నీవు రత్నాల తల్లివే - ..
 నీవు పైరు పంటల నిక్షేపంబే-..
 మా పాలి కామధేను - ..
 నీవు మా పాలి కల్పవృక్షం - ..
 పాడిపంటల మహాలక్ష్మి - ..
 మా మొఱలాల కింపు మమ్మ-..
 కర్రలైన కొట్టకుండ - ..
 మా కత్తికూడ లాగినాడె ..
 భూమి దున్ని బ్రతుకపోతే ..
 ఎంతో! పెద్ద పన్ను వేసినాడె ..
 అది సందర మంత తవ్వినట్లు ..
 ఉప్పుమీద పన్నంటా ..
 కన్న బిడ్డలె శత్రులైరి ..
 నీవు మన్నించి దిద్దుకొమ్మ- భారతమాతా !

*

మేలు కొలుపు

(శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి)

మేలుకొనుడు : మేలుకొనుడు : మేల్మిబంగరు-ఉషస్సిది :
 ఓ నిద్రామత్తుల్లార : ఓ భద్రాప్రమత్తులార :
 ఈ ప్రాణాతిక వేళను-మీ ప్రాంగణములు తెరువుడు
 మేలుకొనుడు : మేలుకొనుడు : మేల్మిబంగరు ఉషస్సిది॥

○ ○ ○ ○

అకు కూడ మేల్కొన్నది, అశ్రద్ధకు అపని కదిలె
 ఉదయమలయ మరుదంకుర
 వలయంబులు పారుచుండె.
 మేలుకొనుడు : ఒత్తిగిలుడు : లేచి కండ్లు నలచి గనుడు॥

○ ○ ○ ○

వక్షిగూడ మేల్కొన్నది, వనదేవత ప్రాణమువలె
 ప్రణయ జీవ మధురగాన
 యురులు కదలి రెక్కవిప్పె
 ఉరికెడి నుత్సాహ మొప్పె :
 రెండు : రెండు : దేవ దేవు-లీల పికముబాడె వినుడు :

○ ○ ○ ○

గుడిగంటయు మేల్కొన్నది-అడకువ పూజారివోలే
 దివ్యశంఖనాద ప్రతి
 ధ్వనులు సుప్తికాంక్ష జెరిచె
 జాగ్రద్ధి మధన మొరనె
 లెండు * నడుము గట్టిముండు-పొండు ప్రార్థనలు బాడుడు :

పిల్ల పూవు మేల్కొన్నది-ప్రేమబాటసారి వోలే
 అభయ మనః ప్రమదరహా
 దళ శరీరములు విరిసెను
 లలితలాస్యములు కురిసెను
 లేవలె భేదంబు పడక-పోవలె గమ్యంబు జూడ.

పథముగూడ మేల్కొన్నది-నిరసాయపు కాల్యవలెను
 నహచర జనగణ విభాత
 వనములు తలలూపుచుండె
 గమనంబులు సాగుచుండె
 లేవలె లేవలె మీరే-వెనుకబడితి రెంతో జూడ :

విశిగూడను మేల్కొన్నది - నిన్ను లేపు దాని వలెను
 ఉద్బుద్ధ ప్రకృతి మనో
 భూకంపంబదె దరిసెను
 ప్రత్యాషంబదె మురిసెను
 లెండిక స్వాతంత్ర్యమిదో-లెండు శ్వాస విడుపుడటనె
 మేలుకొనుడు : మేలుకొనుడు- మిసిమిబంగరుల ఉషస్సిది :

వందే లోకైక నుత మాతరం

(నారాయణ రాగం, రూపకతాళం)

పల్లవి-వందే లోకైక నుత మాతరం-

అనుపల్లవి-పూర్వ సుందరతర వినిర్మల-భువన భూషిత వాహినీ

స్వర్ణరశిత వినూత్న మణిగణ-సంభృతాంచిత ఘనభనీ!

చరణములు

రంగదళిల భాషిణీ : సుహాసినీ : సజ్జన చూడామణీ

భంగరహిత శుభప్రదాయినీ-భవ్యసభోధారిణీ

క్రూర విమత మదాసహారిణీ-మౌర దుఃఖ విదారిణీ

తుంగళంధరధారిణీ : సదావని-రంగత్పల్లా ధారిణీ

తుంగభంగ భవద్యశోస్ఫుట-తోయధిత్రయధారిణీ

నర్వకుసుమ ఫలద్రుమశోభిని-నర్వజంత్యవతారిణీ

భాసురగుణ వందినీ - జనరంజని- భరత జననీమణీ

వ్యాస గౌలమ యాజ్ఞవల్క్య మహా మునీశ్వర మాతృకా

రామ భీమ కిరీటి ఛర్మజ-ప్రముఖ ధీర సమాజినీ ॥ వందే ॥

పం దే మా త రం

శ్లో॥ వందేమాతర మిందు సుందర సభీం ఇందిందిరా ధారిణీం

హిందూనందన మానసాంబుజ స్వరాజ్యోత్సాహ సంవర్ధినీం

మందానంద కృతావదాత ముఖహృత మానీమ అహీన ప్రభాం

కందర్పారి నమాసపుత్ర ప్రసవీం ఆర్యాం సదా భారతీం ॥

మాతృభిక్ష - భవతీ భిక్షం దేహి

భవతీ భిక్షం దేహి మాతా । భవ్య భిక్షం దేహి భ్రాతా
సస్యసుశ్యామల వాసినీం । శుభ్ర తుషార కిరీటినీం
పుల్ల కుసుమిత శోభినీం । భువనమనోమోహినీం

॥ భవతీ ॥

త్రింశత్కోటి ప్రజావతీం । పరాక్రమ ప్రభావతీం
లోకసుత కళావతీం । పూతచారిత్ర యశోవతీం॥

॥భవతీ॥

నర్వవిద్యాప్రదాయినీం । బ్రహ్మవిజ్ఞాన సందాయినీం
నిత్య కల్యాణ ప్రసాదినీం । నిఖిలగుణ వివేదినీం

॥ భవతీ ॥

○ ○ ○ ○ ○

వందన మఖండ భారత వర్ష జననీ । జననీ వందనమ్
సుందరామల మందపవనానందదాయినీ । జననీ । వందనమ్

అశేష కుసుమదళ సువాసినీ । ఆర్యభూషణీ । జననీ వందనమ్
అఖిలదేశసుఖనికేతన-హర్షవర్ధినీ-ఆరోగ్యస్నాన పాయినీ ॥వందనమ్॥

మా తృ గీ తా

(‘రాయప్రోలు’)

నమో మంగళశ్రీ మహా మాతృ భూమే
నమో భారత సవిశ్రీలలామే ॥

నమస్తే హిమాహార్య ధమ్మిల్ల తారా
నమస్తే త్రివేణీ భర శ్రీరధారా ॥

అలం దీప్యతే తావకీనా పతాకా
త్రివర్ణాయితాకూల చక్ర ప్రతీకా ॥

జ్వలంతీ తవ జ్వల శస్త్రాస్త్ర మాలా
వృణోతే స్వయం శాంతి హంకూర లీలా ॥

ధ్రువంతే ప్రజా రామ రాజ్యం స్వతంత్రం
సరం తేహ్యాహంసా ముఖస్వీయ చుంత్రం ॥

ప్రశామ్యస్తు చాన్నాఘర క్షమభేదాః
వినశ్యస్తు రాష్ట్ర ప్రజా మిత్ర భేదాః ॥

అశోకం భవేదర్తి జుష్టం ప్రపంచం
చిరం వర్జతాం భారతీయం చరిత్రం ॥

ప్రబోధము

(చిలకమర్తి)

తే.గీ. భరత ఖండంబు చక్కని పాడియావు
హిందువులు లేగదూడలై యేడ్చుచుండ.
తెల్లవారను గడుసరి గొల్లవారు
పితుకుచున్నారు మాతులు విగియగట్టి.

సీ. పన్ను గట్టుటయందు బ్రభువులౌ హాణుల
కేనాటికై నను దృష్టి లేదు
ఉద్యోగములు చేయు నున్మత్తులకు గార్య
నిర్వాహమందున నియతి లేదు
బహు పరీక్షల దేరి ప్రజ్ఞాధ్యులగు మీకు
రవ్వంతయేని ధైర్యంబు లేదు
మితిలేని తమ చెడ్డగతినెల్లఁ దగ విన్న
వింపఁగ రయితుకు విద్య లేదు.

తే.గీ. తెలుఁగు తెలియంగ దొరలకుఁ దెలివి లేదు
దీనదశఁ బాపగల యట్టి దిక్కు లేదు
కటకటా! యొట్టులున్నదో కాపుల దశ
సుగుణ ధనులార జనులార చూడరయ్య.

సీ. నేల దున్నుదమన్న జాల తరము పన్ను
 నీరు గావలెనన్న నీటి ఐన్ను
 వాణిజ్య మొనరింప వచ్చుబడికి పన్ను
 సరుకు లమ్ముదమన్న సంత పన్ను
 కర్ర లమ్ముదమన్నఁ గలప కింకొక పన్ను
 పట్టణంబుల మున్సిపాలు పన్ను
 పారిపోవు దిమన్న బండి హాసీర్ పన్ను
 కొంపమ్మ కొన్నచో స్త్రాంపు పన్ను

తే.గీ. ఉన్నమట్టుకు తినకుండ నుప్పు పన్ను
 ననెడు పన్నులె దిగదీనె జనుల నెల్ల
 కటకిటా! యెట్టులున్నదో కాపుల దశ
 నుగుణ ఫనులార జనులార చూడరయ్య.

మా తృప్తి పాపము

(చెన్నై ప్రగడ భానుమూర్తి)

- చ. మతములు జొచ్చినిల్లు జనమాన్య చరిత్రలు పుట్టినిల్లు న
ప్రతిమ దయా శమాచి గుణరత్న సమృద్ధికి రోహణాద్రి శా
శ్వత నిరపాయ మోక్షపల భాసుర వేదలతాలవాలమై
యతుల విభూతిఁ బొల్తు విల నంబరొ నీ సరి ధన్యలుందురే.
- ఉ. మాతరో, నీ సుతుల్మునువు మాన్యచరిత్రులమేయశేముషి
భ్యాతులునై యనారత మఖర్వగతిం ధన ధాన్య సంపదల్
ప్రీతికి మెండుగా గలిగి పేదరికంబున పేదలై కలా
చాతురి శౌర్య సంపదల శాస్త్ర పరిశ్రమ మించి రెంతయున్.
- మ. అకటా! దేశ దరిద్రతం దలపగా నన్యంతము న్నన్వంతముల్
వికలం బయ్యెడు సర్వరత్న ఖనియై విస్తీర్ణ రసాధ్యయై
సకలోర్వీమణి నూపురంబయిన యీ సర్వం సహాభాగ మం
దొక నూటన్నదికై న లేదు దిన నయ్యో తల్లి ముప్పొద్దులన్.
- కా. గంగా సింధు మహా నదుల్ యమునయుం గావేరియు న్నర్మదా
తుంగభద్రలు బ్రహ్మపుత్రయు లసద్గోదావరీ కృష్ణలున్
బంగాళాంధ్ర కళింగ కోసలములం బాంచాలముం గొంకణం
బుం, గర్జాట మరాఠ దేశములనున్ ముక్కాఱు ధాన్యంబు లో
లిం గాపించి యొసంగినం గుడువఁదల్లీ లేదు ముప్పొద్దులన్.

- కా. రంగద్రత్నమయూఢ దీధితి సమావాజిద్ధరీ భ్రాజి హా
త్తుంగక్షౌధర పంక్తులుం బరిలసత్పుల్లాబ్ధ కాసారిముల్
తుంగక్షౌరుహ శోభి కాననము లెందున్ లోచనానందమో
లిం గావించుచు నుడు కూడొంటె తల్లి లేదు ముప్పొద్దులన్.
- సీ. ప్రొద్దున లేవంగ పొయిరాజ వలెనన్ని
నగ్నిహోత్రము స్వీడె నలపవలసె
నా బాల గోపాల మఖిలంబునకు
మాన్చెచ్చరు పుష్పము రేయవలసె
మునుమాపు వ్యాయామమునకు కందు
కములు లంపను బంపుచుండవలసె
వ్రాతకు లేఖినీ పత్రము ల్వలయుచో
నాస్త్రియా జడమీ లంపవలసె
- గీ. చిన్న బిడ్డలు ద్రావంగ కీరములును
భాగ్యవంతుల పాలట పంచదార
యూరిపేదల గంజికి యుప్పుగల్లు
నన్య దేశంబు లంపగ నయ్యెనెరిట!
- ఉ. మానె కలా ప్రవీణత, సమస్తము నస్తమి నొందె శిల్పము
ల్వానె నశేష ధూరపణ వాంఛిత భారతవర్ష సంపదల్
దానె నవగ్రహంబు, ధనలక్ష్మి దొరంగి దరిద్రులై ప్రజల్
గాసిలి చిక్కి రెంతయును జెమనిపీడుతులై యజస్రమున్.
- కం. నేతల పోతల చిత్తరు
వ్రాతల నిర్మాణములను వాసి గనిన యా
తాతల తండ్రుల వృత్తులు
చేతి పనుల్ దక్కి దిగిరి నేద్యమునఁ బ్రజల్.

- ఉ. జాతి మతాది భేదముల సంస్కరణంబు మెయిం బరస్పర ప్రీతియు భ్రాతృ భావమును వీడి యొకప్పుడు నేక దేశ సం జాతుల మన్న మాటను బ్రజల్గఱియింపక దేశవృద్ధికిం ఘాతుకు లై రయో! జనుల కష్టము లెన్నఁడు తీరునో కదా !
- కా. ఏవాడం గన నెల్లవారలును నెంతే వృద్ధి గాంక్షించి యా త్మావాసంబులు వీడిపోయి యఖిల వ్యాపారము ల్సత్కలా ప్రావీణ్యంబులు సంగ్రహింపఁ దమ పూర్వభ్యాతియే యెంచి మి థ్యా వైరాగ్యముఁ బూని యుందురిట నత్యంతంబు సంతుష్టులై .
- ఉ. జ్ఞానము దీరునే ప్రజ కకాలపు మృత్యువు వోలెఁ దోఁచి వే మామక దేశవాసులను మారి మనెంగెడు మారి యాఱునే సేమమున న్సుఖింతురె యశేష జనంబులు స్వస్థచిత్తులై బాములు దీరి నీదగు కృపారస వృష్టిని దేరి దైవమా.
- ఉ. భారతవర్ష మందు మనవారలు పూర్వము బుద్ధిమంతులై చార దుకూలధారులయి షడ్రసము ల్బుజియించు చున్నెడ న్నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుండిరి యన్యదేశపు న్నార లటండ్రు; వారిపుడు భాగ్యము నం దులఁదూగుచుండగాన్.
- ఉ. బేరు ప్రతిష్ఠ యున్మఱచి పేదలమై వెడఁ గూడుఁ గూరియుం జీరయు లేక చిక్కువడి చింతల పాలయి చెట్లు పుట్టలుం జేరి వసించు మౌనిక్రియ జీర్ణ శరీరము లర్థభుక్తిచే నీరసమై కృశింపఁ గడు నీచత నుంటఁ దలంప రేమియున్.
- మ. మతివై శద్యము పాప భీతియును ధర్మస్ఫూర్తియు నే్వే చెడెన్ మతవైషమ్యము లెచ్చి భక్తికడు సన్నంబయ్యె దుస్తర్కముల్

వితతంబయ్యె దయాశమాది గుణముల్మృగ్యంబు లయ్యెంగటాః
సతతద్వాంతము గ్రమ్మె దేశజన చీ సమ్మోహనంబై కడున్.

మ. ఉదయాస్తావల సేతు శీతనగ మ ఛోర్వి నిరూఢులు సం
పదనేకాతపవరణంబుగ మిథో మాత్సర్యము ల్మాపి దు
ర్మద శత్రు వ్రజమున్ హరించి కరుణం బాలింపుచో నైకమ
త్యదమున్ శ్రీదము నైన యాధునిక విద్యా కల్పవృక్షంబిటన్

మ. సదయత్వంబున నాటి సేతు రచనా నైపుణ్యమే పారంగా
నదులన్ సాగర గాములన్ పథమునన్ బంధించి వందోర్వి స
స్యత గావింపంగఁ గుల్య లేర్పరచి, రథ్యా శ్రేణి నిర్మించి సౌ
ఖ్యదమై పొల్చు స్వరాజ్య మీ యవని స్థైర్యస్ఫూర్తి వర్ధిల్లుతన్.

మ. వందేమాతర మంచుఁ జిత్ర లిపులన్ భాస్వత్పతాకల్వెలుం
గం దేశాంతర సంగసర్వజల భాగ ప్రస్థితిం ధూమ నౌ
కాందోశంబులఁ చూగి వచ్చి నిజదేశాలోకనావాప్తి నా
నం దాంభోనిధి నోలలాడుదురు సన్మాన్య స్థితిన్నీసుతుల్.

గీ. పాఁడి దలఁచిన మనపాలి పాలవెల్లి
పైరు దలఁచిన మనపాలి పంట చేను
వసు సమృద్ధికి మనపాలి భాగ్యరాశి
భరతఖండము మన తపః ఫలము గాదె ॥

గీ. నిరత సర్వర్తు సుమఫల భరిత మఖిల
దేశ మృగపక్షి రాజితోద్దేశ మమల
వారిపూరిత నదనదీ వ్రాణిత మిది
యఖిల భాత్రకి నారామ మనఁగఁ దనరు.

గీ. ప్రజలు ప్రజ్ఞాన సముద్రులు భవ్యమతులు
విమల సౌజన్య యుతులు పవిత్ర చరితు
లఖిల శిల్పకళా రహస్యార్థ విదులు
ననదృశౌదార్య సాహస ప్రాంచితులును.

గీ. కూటికేమియు మనలకుఁ గొడువ లేదు
కోటు లెన్నియు టోయెడు గుడ్డలకయి
ఆ ప్రవాహము నాపంగ నానకట్ట
యన స్వదేశోద్యమము నేటి కమరె మనకు.

[గా మనకు గల్గెగా బహిష్కార మరయ].

గీ. తండ్రి దైవంబు మనలకుఁ దల్లి ధాత్రి,
తండ్రి యొసఁగిన దివ్యసాధనము దీనిఁ
గొని గడంగుడు బాపంగ జననిదైన్య
మిట్లానర్చిన మన కగు నిష్టసిద్ధి.

గీ. సన్న నూలున సరిగను జాతి పనులఁ
దోచు సంతోషమెల్లను దుచ్చమనుచు
దేశమాత యొసంగెడు లేశమయిన
మేరువంచుఁ దలంచుట మేలు మనకు.

గీ. ముతుక బట్టలుఁ గట్టుట మోటు దన మ
టంచు వెంగలులై మన మెంచఁ జనదు
హృదయ మందున నౌదార్య మెసఁగకున్నఁ
గల్గ మెఱుఁగుల నాగరికంబు రాదు.

గీ. తండ్రి దైవంబు మనలకుఁ దల్లి ఛాత్రి
యన్నదమ్ముల మగు మన కైకమత్య
మును నిరంతర సౌభ్రాత్రమును బొసంగు
నివి యొసంగిన మన కగు నిహము పరము.

గీ. మనము బుట్టిన మన్నును మనము గలియు
మన్ను నియ్యది, గావున మనకు బైట
వేష భాషల భేద మెవ్విధి నొదవిన
హృదయ సీమల సౌభ్రాత్ర మెనయ వలయు.

గీ. కాన దేశభిమానంబు కల్మి కైస్త్ర
వులు మునల్మానులును హిందువులును భార
సీలు నొక్క కుటుంబమై చేరి దేశ
మాత నుద్ధరయింతురు గాతఁ బ్రీతి.

గీ. శక్తు లభ్యాస-రహితమై జనుల యందు
ఘన వికాసము గాంచి ప్రకాశ మందు
శక్తు లభ్యాస రహితమై సన్నగిల్లు
చాల కాల మటులె పోవ నమసి పోవు.

కం, “రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము
రాజు ప్రజకు నాత్మగాన రాజును బ్రజయున్
రాజోత్తమ యన్యోన్య వి
రాజితులై యుండవలయు రజర్చనలన్.”

భారత జనని

కం. అనునార్యోక్తిని మఱవక
ననవరతముఁ బ్రజలు ప్రభువులనురక్తి మెయిన్
విను తై కమత్య భావము
పనుపద వర్ధిల్లుచుండ్రు ప్రాజ్ఞులు పొగడన్.

కం. వందేమాతర మను నీ
వందారు జనాళి కెప్పు వాత్సల్యము తో
డందేశమాత యమితా
నందం బొనఁగూర్చు గాత : నానార్థదయై.

జాతీయ గీతము

(“దూహ్వారి”)

జోహార్ : జోహార్ : భారతమాతా !

జోహార్ : జోహార్ : జోహార్ :

శారద శుభ్రవియత్తల పథమున సంచరించు నీ రథము
నీ మృదు వీణాగాన ప్రబుద్ధము—నిత్యము మా మనము

జోహార్ : జోహార్ :

ప్రత్యుషలక్ష్మి మకుట మణి ప్రభ—బాసె దమోగణము
నీ పదపంకజ నూపుర యుంకృతి—నిద్రావిరహితము.

జోహార్ : జోహార్ :

విప్లవ యుంఝా విచలితజీవన—వీచినికాయమున

స్థిర విజయోడుపకర్ణధారణము—సేయుము శౌర్యమున

జోహార్ : జోహార్ :

ముకుళిత హస్తాలు నీ ప్రియపుత్రులు—మోదదృష్టిగనుము

నీ కరుణామృత నిర్ధరపూరము—నింపుమమ్మ సతము

జోహార్ : జోహార్ :

నీ పదపీరిని ప్రాణసుమంబులు—నిల్పిభజించెదము

గర్జితదాన్యభరంబును మాన్పి—సుఖంబులు మాకిడుము

జోహార్ : జోహార్ :

*

జన్మ భూమి

(“రాయప్రోలు”)

ఏ దేశమేగినా ఎందుకాలిడిన
ఏ పీఠమెక్కినా, ఎవ్వరేమనిన
పొగడరా నీ తల్లి భూమి భారతిని
నిలువరా నీ జాతి నిండుగౌరవము.

ఏపూర్వపుణ్యమో, ఏయోగబలమో
జనియించినాడవీ స్వర్గఖండమున
ఏమంచి పూవులన్ ప్రేమించినా వో
నినుమోచె యీ తల్లి కనక గర్భమున.

లేదురా ఇటువంటి భూదేవి యెందు
లేదురా మనవంటి పౌరులింకెందు
సూర్యుని వెలుతురుల్ సోకునందాక
ఓడల జెండాలు ఆదునందాక.

అందాకగల ఈ అనంత భూతలిని
మనభూమివంటి చల్లని తల్లి లేదు
పాడరా నీతెల్లు బాలగీతములు
పాడరా నీ పీఠ భావ భారతము.

తమ తపస్సులు ఋషుల్ ధారవోయంగ
శౌర్యహారము రాజచంద్రులర్పింప
భావ సూత్రము కవిప్రభువులల్లంగ
రాగ దుగ్ధము భక్తరత్నముల్ పిదుక

దిక్కుల కెగదన్ను తేజమ్మువెలుగ
రాళ్ళ తేవియలూరు రాగాలుసాగ
జగముల నూగించు మగతనంబెగయ
సౌందర్యమెగబోయు సాహిత్యమలర

వెలిగిన దీ దివ్యవిశ్వంబు పుత్ర
దీపించె నీ పుణ్యదేశంబు పుత్ర
పొలముల రత్నాలు మొలిచెరా యిచట
వార్ధిలో ముత్యాలు పండెరా యిచట.

పృథివి దివ్యాపధుల్ పిదికెరా మనకు
కానల కస్తూరి కాచెరా మనకు
అవమానమేలరా, అనుమానమేల,
భారతీయుడనంచు భక్తితోపాడ.

తమ్ముడా!

శ్రీలు పొంగిన జీవగడ్డయి
పాలుపాటిన భాగ్యసీమయి
వ్రాలినది యీ భరతఖండము
భక్తిపాదర; తమ్ముడా!

వేదశాఖలు పెరిగె నిచ్చట
ఆదికావ్యంబందె నిచ్చట
బాదరాయణ పరమ ఋషులకు
పాదు సుమ్మిది చెల్లెలా :

విపిన బంధుర వృక్షవాటిక
ఉపనిషన్నధు వొలికె నిచ్చట
వివుల తత్వము విస్తరించిన
విమల తలమిదె తమ్ముడా :

సూత్ర యుగముల శుద్ధవాసన
జ్ఞాత్రయుగముల శౌర్యచండిమ
చిత్ర దాన్యముచే చరిత్రల
చెఱిగిపోయెనె చెల్లెలా :

మేలి కిన్నెర మేళవించి
రాలుకరగగ రాగ మెత్తీ
పాల తీయని బాల భారత
పదము పాడర తమ్ముడా :

నవరసమ్ములు నాట్యమాడగ
చివుర పలుకులు చెవుల విందుగ
కవిత లల్లిన కాంత హృదయుల
గౌరవింపవె చెల్లెలా :

దేశ గర్వము దీప్తిచెందగ
దేశ చరితము తేజరిల్లగ

దేశ మరసిన ధీరపురుషుల
తెలిసి పాడర తమ్ముడా :

పాండవేయుల పదును కత్తులు
మండి మెఱసిన మహిత రణకథ
కండగల చిక్కని తెలుంగుల
కలసి పాడవె చెల్లెలా :

లోకమంతకు కాక సెట్టిన
కాకతీయుల కదన పాండితి
చీకటివని చేప వడముల
చేర్చిపాడర తమ్ముడా :

కుంగభద్రా భంగములతో
పొంగి వింగిని పొడిది క్రుక్కి
భంగపడని తెలుంగునాథుల
పాట పాడవె చెల్లెలా :

మా తృప్త పము

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

కొప్పున తారకల్ తురిమి, గోమగు మోమున జంద్రవంకతో
నొప్పెడి రావిరేక యిడి, యుర్విభరంబులు చేసి, పాలయే
ఘృష్ణతిలంగ జేసి, వృదులోరు తలమ్మువ జేర్చి విడ్డలన్
దెప్పల దేర్చి కన్నాగుచు దేవి భవత్పద మాశ్రయించెదన్.

పుడమికి పర్వతమ్ములును, భూమిదరమ్ములకెల్లగాన, ల
య్యడవుల కెల్ల మేళుముల, నంబుధరంబులకెల్ల నల్లి, న
క్కడలికి సూర్యు, నిమ్మెయిని గాపులు వెట్టుచు వీని నన్నిటన్
గడువున బెట్టి బ్రోచు నిను గన్గొను తెన్నటితో దయామయీ :

వలిత పాండురకేశపాళితో నొకమాటు

ముత్తైదువంబలె బత్తి గూర్చి.

నవ వసంతారంభ పవమాన సౌరభ

మ్మునదేలు చొకపరి ముద్దులొలికి.

కారాకు రాల్చి తురషామ్ము మెయిగప్పి

జాలిగొల్పుచు నొక్కమాటు విలిచి.

ఉరుము మద్దెక్కతో మెలుపు నృత్యము నల్చి.

యొకపరి నెమ్మది కుబ్బు గొలిపి,

దిన దినమ్ము గ్రొత్తవేషమ్ము దిన దినమ్ము
గ్రొత్తభావమ్ము దాల్చి క్రొంగ్రొత్త సూపు
అక్షయ విలాసిని యీ ప్రతిక్షణాంగ
హారముల దాచెదేల నిజాంతరమ్ము.

నిజయశశ్చంద్రికల్ నిఖిల దిక్కుల యందు
ప్రజ్వలించేసిన ప్రాజ్ఞురాలు,
వీరాధి వీరుల విజయ ప్రతాపుల
ప్రియమారగన్న ప్రావీణ్యురాలు,
తన ప్రతాపము తెల్పి తనయుల మేల్కొల్పి,
ఘనత గాంచగనున్న యనఘురాలు,
మత విపక్షత మాన్పివెతలు దీర్ఘగనున్న
పుణ్యాత్మురాలింక పూజ్యురాలు,

విమల విభ్యాతి వడసిన వీరమాత
అట్టి భారత మాతను యనవరతము
తలచి, ఋణమును దీర్ఘగా తరలి రండు
జనని దుఃఖమ్ము మాన్పని జన్మమేల !

భారత జనని (గురుజాడ రాఘవశర్మ)

వల్లవి :	జయ జయ భారత జననీ, పావనీ,	జయ జయ ॥
అనువల్లవి :	జయ జయ సకలానంద దాయినీ,	జయ జయ ॥
	హిమాలయోన్నత - సమాదర్శిని తమో దళన, విద్యా స్వరూపిణి.	జయ జయ ॥
	సంతత సస్యశ్యామల రూపిణి సంచిత సకలైశ్వర్యదాయినీ.	జయ జయ ॥
	పావన గంగా జీవన శోభిని పతిశోద్ధారిణి, పాప విదారిణి.	జయ జయ ॥
	మధుర కుసుమఫల మంద సుహాసినీ, మంజుల శుక పిక - మధుర సుభాషిణి.	జయ జయ ॥
	ధీర వీర వర - నారీ రూపిణి వైర వర్గ సంహారిణి - తారిణి.	జయ జయ ॥
	సార్థక, ధర్మ-చక్ర పతాకిని సకల సౌఖ్యరా - జ్యోప్రదాయినీ.	జయ జయ ॥
	వీరకుమార కుమారీ ధామ్నీ విశ్వకీర్తిశో - భిత శుభనామ్నీ.	జయ జయ ॥
	విశ్వలోకహిత విజయ కిరీటిని కాశ్వత మంగళ - శాంతిదాయినీ.	జయ జయ ॥

భరత మాత

(“జాషువా”)

ప్రమథ నాథుని నీరు ద్రావింప జాలిన
 వజ్రాల కొడుకుల బడసినావు.
 నరకాధిపతి గుండెగరగింప జాలిన
 వెలది మిన్నల కుగ్గుఁబెట్టినావు,
 బ్రహ్మయంతటివాని వణికింప జాలిన
 ముసులి మూపున నిడి మోసినావు,
 అంటినంతన పావమణిగింప జాలిన
 తీర్థకోటుల మున్ని తేలినావు.

యుర్వి పుట్టకముందె నీ వుంటివేమో
 సకలశాస్త్ర పురాణముల్ చదివినావు
 గొనబు సిరిగల భాగ్యశాలినివి నీవు
 భారతాంబామణీ నమస్కారమమ్మ !

జలకంబులాడించు చెలికత్తెగద నీకుఁ
 గనకాంబుజాఢ్య గంగా భవాని
 తలమీది గుండుమల్లెల దండ గద నీకు
 నత్యున్నతోరు హిమాలయంబు,

హృత బంగారు సొమ్ముల పెట్టెగద నీకు
సిరివెలింది చరించు సింహాళంబు.
ముడ్డుగారెడు నిగ్గుటద్దంబుగద నీకు
నిండారు హిందుమహాంబురాశి.

ఇట్టి నినుజాచి విచ్చంబు బెట్టుమనుచు
అన్ని దిక్కులు యాచించు చున్నవమ్మ
ఐకమత్యంబుగల్గి నిన్ననుభవించు
కౌఱత పూరింపవే మాకు భరతమాత :

అ గ్ని ధా ర

(“దాశరథి”)

ఓ జనతా నతాంజలి పుటోజ్జ్వల కోష్ఠనవోష్ఠ రక్తధా
రా జలసిక్త పాద కమలద్వయ శోభిమనోజ్ఞ దేహ రే
ఖాజయ భారతీ : యుగ యుగమ్ముల పున్నెపుపంటవీపు నీ
పూజకు తెచ్చినాడ నిదెపొంగిన గుండియనిండు పద్దెముల్.

జండా, ఒక్కటే మూడు వన్నెలది, దేశంబొక్కటే భారతా
ఖండానేతు హిమాచలోర్వర; కవీట్యాండమ్ములోనన్ రపిం
ద్రుందొక్కండె, కపింద్రు, డూర్జిత జగద్యుద్ధాలలో శాంతి కో
దందోద్య ద్విజయుండు గాంచి ఒకడే, తల్లీ మహా భారతీ ।

మా తృ భూ మి

(కాటూరు వేంకటేశ్వరరావు)

పుడమి చేడియకు గొప్పన మల్లెపూదండ
పొలుపుగల మా జన్మభూమి భారతధాత్రి
ఎంత చక్కని తల్లి వే! రాణివే! ఎల్లభూములకు సీవు

ముక్కారు పంటచేలు మితిలేని
రొక్కములు మూల్గు నిధులు
చక్కనగు పూదోటలు - మాతల్లి! సౌభాగ్యవతివి. నీవు
దిక్కులన్నీ వెదకినా-నీవంటి దేశమేదీ! పుడమిపై
ఎంత చక్కని తల్లి వే! రాణివే! యెల్లభూములకు.

ఇంత చక్కని చంద్రుడూ! చుక్కలూ,
ఇంత వెచ్చని సూర్యుడూ,
కారు క్రమ్మిన మిన్నులూ - తొలకు క్రొ
క్కారు మెఱుపుందీవలూ!
పులుగు పాటల జోలలూ, కలకలని
పులుగులా మేల్కొలుపులూ॥ ఎంత చక్కని.....

ఒరగబండిన చేలకు - గిలిగింత

గరవు తెమ్మెర బాలుడు

వృలక కెరటాలతో పొందు - భరతక్షితీ॥ ఎంత... ..

పూలు విరిసిన తీవలూ - తీవల్లు

బొదివికొన్న వికుంజముల్

కుంజ కుంజమున భృంగీ కులమురైత్తెడి పరువులూ

పరువు పరువున పాటలూ - సోనరై

పారు పూవుందేనెలూ

తేనెలానిన యకుల సొక్కులందే రేవు॥ ఎంతచక్కని ...

తల్లి విడ్డల ప్రేమమూ, ఆక్కచెల్లెళ్ళ కమ్మని వలపులూ

చల్లనైన సరాగమూ అన్నద

మ్మల్ల కింకెచట గలదూ!

అందిమ్ము షరణ యుగము, తల్లి రో!

అడ్డుకొందును కన్నులూ

వీకు బుట్టిన పున్నెమూ, ఫలియించు

వీలోన లయమందినా

ఎంత చక్కని తల్లివే! రాణివే, ఎల్ల భూములకు సీవు ॥

ఉయ్యాలా! జంబాలా!

(‘కవికొండల వేంకటరావు’)

ఉయ్యాలా! జంబాలా! భారత సవజీవన బాలా!
 పూరిత సత్కాగ్రహ శీలా! పరిభవ దుఃఖిత పాంచాలా!
 నీ పురుడు-ఏ నెలలో-వెన్నెలల-క్రొన్నెలలో
 నీ పుట్టు-వెచ్చోట-మిన్నేట-మున్నీట. ఉయ్యాలా
 తొలినాటి-వేదాలు-పులివోని-చనుబాలు
 మఱునాటి-కావ్యాలు-కమ్మ గు-జ్జన గూళ్ళు. ఉ.....
 శ్రీరామాయణ కథలు-ఊకొన్న వాక్కుధలు
 భారత గీతా రుతము-చందాయి యమృతము: ఉ.....
 బుద్ధుడు నీ సంబుద్ధి-యవను లొకో నీ కుద్ధి
 మొగల్ మరాఠుల్ చేబంతుల్-రసపుత్రుల్ చేమంతుల్. ఉ.....
 పాశ్చాత్యమ్ మోహంధమ్-ప్రాచీనమ్ ప్రియ బంధమ్
 ఆధ్యాత్మమ్ కల్యాణమ్-స్వాతంత్ర్యమ్ శతమానమ్. ఉ.....
 నీ మెట్టు నీలాలు-నీ చుట్టు నీ రాలు
 జడ దొట్టు తలఁబ్రాలు-ఒడిగట్టు మగరాలు. ఉ.....
 ముజ్జగపు దీవెనలు-ముప్పది కోటల జనులు
 జయ జయ వాద్యోన్నతులు-జేజేల హారతులు. ఉ.....

జాతీయ గీతిక

(కవికౌండల వేంకటరావు)

హిమగిరి శిఖరము-వింధ్య వనీంద్రము
కన్యాకుమారి పద డిండిరము

స్ఫురితము-భరితము-చలితోల్ల లితము
స్వాతంత్ర్యముచే-స్వాతంత్ర్యముచే

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్,
మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్ !
జాహ్నవి, గౌతమి, కృష్ణ, పినాకిని,
కావేరి, నర్మద యమునా సింధులు

అహర్ని శాదులు-ఒకచే గానము
కలలో-అలలో-అదే ప్రయాణము
స్వాతంత్ర్యముకై-స్వాతంత్ర్యముకై

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్
మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్.
గుజరాత్, వంగ, అంగ, మరాఠా,
త్రిలింగ, తమ్మిళ, కళింగమును జను

భారత జనని

ల జరులు-అమరులు-అనామయులుగా

స్వాతంత్ర్యము హేయ : స్వాతంత్ర్యము హేయ :

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్,

మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్ :

నోరోజీ తిలకులు, లజప ద్దాసులు

దాని పథంబున, నలిగిన నొగిలిన

వెచ్చని నెత్తుటి దివిటీ వెలుగునె

స్వాతంత్ర్యంబదె :-స్వాతంత్ర్యంబదె :

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్

మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్,

ఇంగ్లం డమెరిక, స్వీడన్, స్విట్జర్,

జపాను, జర్మని, కీచు, పరాసు,

అంబ విశ్వకళ కభివాదన మిడు

స్వాతంత్ర్యమురా, స్వాతంత్ర్యమురా

స్వాగత మనవోయ్, కని, పని వినవోయ్,

మనవోయ్, అనవోయ్, జయ్, జయ్, జయ్ :

జయ జయ భారత జన గణ మతా :

జయ జయ భారత జన గణ మతా :

సాధుజన స్తుత చరితా ॥జయ జయ॥

పావన హిందు బౌద్ధ తురుష్క-
ప్రముఖ మతాలయ పూతా ॥జయ జయ॥

జగతిని శాంతి స్థాపకు డనియెడు
ఖ్యాతి వహించిన ఘనునీ ।
గాంధీ మహాత్ముని-కరుణా సాంద్రువి
కన్న ధన్య జననీ ॥జయ జయ॥

గంగా యమునా గౌతమి కృష్ణ
కావేరీ జల పూతా ।
వింధ్య ముఖర పృథివీధర భరితా
ప్రకృతి విచిత్ర సమేతా ॥జయ జయ॥

సకల ఖనిజ సస్యముల బొదలు నీ
సాటి యెవరు తోకమునా
వేద శాస్త్రములు నాది కాలమున
వెలయించిన యమ్మా ॥జయ జయ॥

ముదమున ముప్పది మూడు కోటల
ముద్దు బిడ్డలకు జననీ ।
సౌభ్రాతృత్వము స్వాతంత్ర్యంబును
సమకూర్చును నత్వరమ॥

జయ జయ భారత జన గణ మతా ।
సాధు జన స్తుత చరితా॥

మా తల్లి

(గౌతమకోకిల, మహాకవి. శ్రీవేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి)

ఆ యుషో దేవతా నయనాబ్జ మధువు
లొలుకు నీ శైశవ ప్రభాతోదయమున
గుర్తువట్టితి సంతాన కోటి తోడి
తల్లివీవె పో! నా విశ్వదాత్రి వసుచు :

నీ కడ కాకులందె హేమ నిర్మల జీవన శాంతి నిర్వృతుల్
నీ కడ కన్నులందె జననీ స్తనదుగ్ధ విముగ్ధ మాధురుల్
నాకు లభింప శైశవమునన్ నను వీడిన కన్నతల్లి పు
ణ్యాకృతి బోలుకొంటి భవదాకృతిలో నిపుడో కళావతీ :

వీ యమృత స్వరూప మేద నిల్చిన యంత గతానుభూతులున్
పోయిన పోకలుం దెమరి పోవని కాంక్షలు చింతి పాతలై
పాయగ, తల్లి వీవని భవచ్ఛరణమ్ముల మోకరించి య
మ్మా! యవి పిల్చుకొంటి బహిరంతర శాంతి సుధర్మ స్రవింపగన్.

ఈ సచరాచర ప్రకృతి కెల్ల రనైక వికాస జీవ మీ
వే! సతతజీధం బరితపించెడు పేదలపారి యన్నపూ
ర్ణా సతి వీవె! దుర్బలుల రక్షణకై యభయ ప్రదానముం
జేసెడి శక్తివీవె జననీ! భవదన్యము లేద, యేదియున్.

నీ దయగల్గినన్ జరుగనేరవి దేదియు లేదు తల్లి! పృ
ధ్వీదయితుండు భిక్షువగు, భిక్షువు రాజ్య ధురం ధరుండగుం
గాదన కింక నీ వభయ కంకణమూనుము నన్ను బోలు ని
ర్వేదుల పేదలం, జీర నిపీడుతులం గృవమై భరింపగన్.

సోదర శోణితమ్ముఁ జవి చూచెడి క్రూరులు కార్మిక ప్రజా
స్వేద ఫలమ్ముతో వినుప పెట్టెల నింపెడి నిర్దయుల్ మతో
న్మాద నిరంకుశుల్ దురభిమానులు నిండిన లోకమందు ఆ
స్మాదృశ దుర్బల ప్రజల మన్నగ తల్లి! త్వదన్యమున్నదే :

ఆరని మంటగా బ్రతుకు నందు రగుల్కొనుచున్న దొక్కచే
కోరిక, నీ కృపావనికి కోకిలనై కొనియాడు కొందు మం
దార సుమారుణ ద్యుతి వితానము గొల్పెడి నీ మనోహరా
కారముతో మధూదయ వికాసము నింపుము తల్లి! నా యెదన్.

ఏ యనుభూతి లేక రసమెండి వివర్ణ త దోగి, వాసనల్
పోయిన నా హృదంబుజములో నొలికింపు మొకింత సర్వ సం
ధాయకమైన నీ యడుగు దమ్మల పుష్పొడితోడితేనె త
ల్లి! యదె చాలు! నాకిక ఫలించును ప్రోవిడుకొన్న నా కలల్ :

ప్రియ భారతావని

(గౌతమీ కోకిల 'వేదుల')

ప్రియ భారతావనీ! విశ్వైకపావనీ!

జయశాలినీ! మమ్ము దయచూడుమా! జనని!

తెగలు తెగలై చీలి వగచు నీ సంతతిని

తెగని స్నేహమున బంధించి ఏకముజేసి

॥ప్రియ॥

కలుషితాచారముల కుల జాతిమత ద్వేష

ముల బాపి నీ నేవ నలుపు భాగ్యంబిచ్చి

॥ప్రియ॥

చెలిమితో జాతీయ బలముతో వైభవో

జ్వల జీవనముతో విలసిల్ల దీవించి

॥ప్రియ॥

విలసద్యశమ్ము దిక్కులనిండ ఆసియా

తలమానికమ్ముగా విలుప నీ కేతనము

॥ప్రియ॥

నమో హిందు మాతా !

నమో! హిందుమాతా! మాతా! సుజాతా!

నమో! జగన్మాతా॥ నమో॥

అమోఘ దివ్య మహిమా సమేతా ।

అఖండవర భరతఖండ మాతా

॥నమో॥

విపుల హిమా ద్రులే వేణీభరముగ

గంగా యమునలె కంఠహారముగ

ఘన గోదావరి కటి సూత్రమ్ముగ

కనులకు పండువ- ఘటించు మాతా

॥నమో॥

గోలకొండ నీ రత్నకోశమట

కోహినూరు నీ జడలో పూవట

తాజమహాలు నీ దివ్య భవనమట

అహహ! నీ భాగ్యము- మాలా॥ నమో హిందుమాతా!

జా తీ య గీ తం

(దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి)

జయ జయ జయ ప్రియ భారత
 జనయిత్రీ, దివ్యధాత్రి,
 జయ జయ జయ శత సహస్ర
 నర నారీ హృదయనేత్రీ
 జయ జయ సస్యామల సు
 శ్యామ చలచ్ఛేలాంచల
 జయ వనంత కుసుమలతా
 చరిత లలిత చూర్ణ కుంతల
 జయ మదీయ హృదయాశయ
 లాఙ్ఘారుణ పదయుగళా!
 జయ జయ జయ ప్రియభారత ॥
 జయ దిశాంత గత శకుంత
 దివ్యగాన పరితోషణ
 జయ గాయక వైతాళిక
 గళ విశాల పద విహరణ
 జయ మదీయ మధుర గేయ
 చుంబిత సుందర చరణా॥
 జయ జయ జయ ప్రియ భారత
 జనయిత్రీ, దివ్యధాత్రి॥ (కృష్ణా పత్రిక)

జ య గీ తి

(వానమామలై వరదాచార్యులు)

జయ భారతావనీ , జయలోక పావనీ,
శాంతి సుఖదాయినీ : జననీ , నమస్తే ,
సకల సంపత్తినీ : సన్మనందనవనీ :
ఆనేతు శీతనగ హాటకావని జనని :
చత్వారింశతోక్తి-జయ ఘంటికాధ్వనీ,
సాశీతి కోటి భుజ బల మహావాహినీ : ॥ జయ ॥

హిందూ ముసల్మాను ఈసాయి శిఖ్ జైన్
బౌద్ధ చార్వాక సుత బహుమత కుటుంబినీ :
సంస్కృతాంధ్ర ద్రవిడ వంగ హిందీ ఓడ్ర
ఘూర్జర మరాఠ కర్ణాట కలభాషిణీ : ॥ జయ ॥

గంగా మహానదీ గౌతమీ కృష్ణాది
రంగత్తరంగిణీ : రమ్యామృతస్తనీ !
శాంత్యహింసా సత్య శస్త్రాస్త్ర ధారిణీ :
వీర నరీమణీ , విశ్వహిత కారిణీ : ॥ జయ ॥

పీడ వేదాంత విజ్ఞాన ప్రదాయినీ :

బౌద్ధ సిద్ధాంత నిర్వాణ ప్రచారిణీ :

కాశిదాస వ్యాస కావ్యమందాకినీ :

సంగీత సాహిత్య సత్కళా మోహినీ

॥ జయ ॥

నీకు మువ్వంకులును నిలచి రత్నాకరుడు

వెలనురుగు తరగలను వింజామరలు పీచ

నీ హిమాలయ మకుట నిర్మాణమున దోచు

జీవమణులై సూర్య శశి తారకలు పూచు ॥జయ ॥

నీ మహోన్నతి హిమానీ గోత్ర శిఖరమ్ము

నీ పవిత్రత గాంగ నిర్మల ప్రవాహమ్ము

నీ చేతి సౌమ్యలోరా శిల్ప ఖండమ్ము

నీదు వాక్యమ్ము శ్రీ గీతోపదేశమ్ము ॥జయభారతావనీ ॥

దేశమా ! భారత మాతృ దేశమా !

దేశమా ! భారత మాతృ దేశమా !

నా కన్నతల్లి : దేశమా ! బంగరు -
హిందూదేశమా ॥దేశమా॥

ప్రహ్లాద నారదాది భక్తుల గన్నతల్లి
వీరహనుమాన్ భీమ-శూరుల గన్నతల్లి ॥దేశమా॥
ఏలాగు చిక్కినావు-ఎందుకు డస్సినావు
చాలా సలుగూలు చెంది - సతమతమైతివి॥
ముప్పది మూడుకోట్ల - ముఖ్య సంతతి నీకు
ముప్పు తిప్పలుపెట్ట - మూల్గుచుంటివి బాధ॥
కన్నుల నీరు నీవు - ఎన్నాళ్ళు కార్చెదవు
కన్నకొడుకున్నాడు - గాంధీని చూడవేమి ॥
ఏడాదిలోన సమ-కూడు స్వరాజ్యము
ఏడువకమ్మ స్వేచ్ఛ-చూడు తప్పక వచ్చు ॥
ప్రబలాహింస దీక్ష-పట్టి సాగితిమమ్మ
ధర్మయుద్ధమందు-తప్పదు జయమింక॥
రాట్నలక్షి-యింటి రాజ్య లక్షి మాకు
ప్రతము బూనితిమి స్వరాజ్య లక్షి కొఱకు ॥
హిందూ ముసల్మాను లేకమైయున్నాము
సందేహమేల, ని-శ్చయము స్వరాజ్యము ॥దేశమా॥

భారతాంబికా (గరికపాటి మల్లావధాని)

- ఉ॥ హాటక రత్న రాశులకు నాకరిమై , పరదేశ వాటిను
జ్ఞాటల నూజేసి విగతోపమనై యలరారు విన్ను నీ
నాటను గూటి గుడ్డల కనాధ విధంబునఁ గుండజేసి, యా
రాటము నొందజేసెఁ బరరాజ్య విధానము భారతాంబికా ,
- చం॥ పలు విధముల్ మృగింజులను బక్షులు భూమిజముల్లతావళుల్
గొలకులు వాహినుల్ వనధులున్ గిరులున్ దదుపాశ్రితాటవీ
స్థలులును క్షేత్ర తీర్థములు సస్య సమన్విత భూమి భాగముల్
గలకలలాడు నీకు నిటు గారియ గూరెనె , భారతాంబికా :
- చం॥ తరుగని భోగ భాగ్యములు, ధర్మమునన్ బరతత్వ బోధ మం
దురుతర సత్కలా ప్రతిభనూర్జిత సాహస దైర్యవిక్రమ
స్ఫురణను నై తికంబునఁ బ్రభుత్వమునన్ జగదేక రాజ్యవై
పరగెడు నీవు నే దొరుల బానిసవైతివి : భారతాంబికా :
- ఉ॥ పుట్టిన నీదు బిడ్డలమె, పొట్టకు బట్టకు లేక పెక్కు బి
క్కుట్టుల వొందుచుండ, నధికారుల మంచు విదేశ సంభవుల్
నెట్టనఁ బీటలెట్టుకొని నీ సిరినెల్లను దోచుచుండ మే
మెట్టుల నింకజూచి సహియింపగలారమె : భారతాంబికా :
- ఉ॥ సాధుజనాగ్రగణ్య డతి శాంతుడనంజను నిమ్మహాత్ము స
దోధల దప్పలేము సతముం బొనరించెడు, మాతృదేవతా
రాధనమే దురంత మపరాధము నందు రిదేమి : యెన్న డే
వ్యాధుల దుర్వ్యధల్ విరుగడై సుఖియింతుమొ : భారతాంబికా :

మా తృ గీ త మ్

(బెల్లంకొండ చంద్రమాళికాస్త్రి)

జయ జయహే మహాంధ్ర జననీ : మధునాదవనీ :
 జయ జయ హరిదంత విసత - మస్తకాగ్రతరుణ మృణీ : ...
 శ్రీగిరి వేణీ కృష్ణా - గౌతమి సుమణీ
 భద్రా మేఖల రత్నా - పారిజాత సుమణ్యోత్పన్నా : ... జయ
 ఆంధ్ర విష్ణు నియమతలీ - అర్చిత రాజనరేంద్రఫలీ :
 కాకతీయ భుజసీమా-కృష్ణ రాయ కృతి భూమా ... జయ
 గోలకొండ కోశధనా-ఏకశిలా నగర ఘనా :
 రాణ్ణహేంద్ర రమ్యవిభా-రాజిత హంపీ శోభా : జయ
 నన్నపార్య సుందర శివ వదనా - స్నపిత గోస్త నీ
 పోతన సదనా :
 మొల్లకవిత్వోత్పుల్ల హృదంతా-ముద్దుపళ్లనీ ప్రణయలతాంతా
 జయ॥
 కోటిశ్రయ జన నేవిత చరణా-కోమల జాతీ కుసుమా భరణా :
 లలిత కౌముదీ సురభిశ కీర్తి-లావణ్య సుధా మాతృమూర్తి :
 ...జయ

భారత జననీ

(మంగిపూడి వెంకటేశ్వర్లు)

(పూరికళ్యాణిరాగం-రూపకము)

నిన్ను నెన్న మాతరమా । నిరుపమాన భరతమాత
మిన్ననై యఖిల భూముల । కన్నతల్లి । కల్పవల్లి
॥నిన్ను నెన్న మా తరమా॥

కనక రత్న ఖనిజములును-గలిగిన పర్వతములు
వనములు పుణ్యనదులు-పా-వనులగు తనయులు గల
॥నిన్ను నెన్న॥

ఒకరి బిచ్చమెత్త నీకు-నొక్కింతయు బనిలేదు
సకలము నీలోన కలదు-సాయము నీ కొరులదేల ॥నిన్ను నెన్న॥

చిన్నబోవు వదనమ్ముల-భిన్నులై నినుజూచు చున్నవి
అన్నకీర్తి గన్నావని-వన్నెతక్కి పర రాజ్యములు
॥నిన్ను నెన్న॥

దాస్యవృత్తి నీకేల-త్యాగులు మహాత్ములగుచు
వాసికెక్కిన సుతులు గలరు-గాసిల నీకేమి కొదువ
॥నిన్ను నెన్న॥

జయ జయ భారత (మంగిపూడి వెంకటశర్మ)

జయ జయ భారత జన గణ మాతా

సాధుజన స్తుత చరితా

పావన హిందు బౌద్ధ తురుష్క ప్రముఖ మతాలయ పూతా

॥జయ జయ॥

జగతిని శాంతి స్థాపకుడనియెడు-ఖ్యాతి వహించిన ఘను నీ

గాంధీ మహాత్ముని-కరుణా సాంద్రుని-కన్న భన్యయే జననీ

॥జయ జయ॥

గంగా యమునా గౌతమి కృష్ణా కావేరీ జలపూతా

వింధ్య ముఖర పృథ్వీ ధర భరితా—ప్రకృతి విచిత్ర సమేతా

॥జయ జయ॥

సకల ఖనిజ సస్యములు బొదలు నీ సాటి యెవరు లోకమున

వేదశాస్త్రములు నాది కాలమున-వెలయించిన మా యమ్మా

॥జయ జయ॥

ముదమున ముప్పది కోటల-ముద్దు బిడ్డలకు జననీ

సౌభాతృత్వము స్వాతంత్ర్యంబును సమకూర్చుమా సత్వరమే

॥జయ జయ॥

హెచ్చరిక

హిందు మాతా । నిన్ను వేడని-మంద బుద్ధిని మాన్పుమా :
 అందమైన స్వదేశ వస్తువు-లందు, మా మది, విల్పుమా :
 వగవ వలదు : కంటనీరు-వంచబోకు మమ్మరో:
 భారతమాతా' ధన్యురాలవు-ప్రతిభా గాఢచెద వమ్మరో:
 వీర మాతా । సుతుల కలరు-వారి నందర బ్రోవుమా :
 జగతి నిన్నుబోలు వీరమాత లెవ్వరు । తెల్పుమా :
 నీతి బలము నిష్ఠ నియమము-లేనివారమైతిమి
 ఐహికంబె శాశ్వతంబను-భ్రమను జిక్కు వొంటిమి॥
 జాతి మతము, కులము, వృత్తి పూర్తిగా నిరసించితిమి
 తెల్ల దొరలవలె మేము భోగులమై పోతిమి॥
 నీదా కళలను శాస్త్రములను పూర్తిగా విడనాడితిమి
 ప్రకృతి శాస్త్రముల్ పరమార్థము-లని యెంచు చుంటిమి॥
 ధనము కొరకై ధాన్యము పరదేశముల కంపుచుంటిమి
 పూట తిండి లేక, ఆరు-కోట్లు మాడుచుండిరి॥
 ఇంపు, సొంపు, గుడ్డలు, మా-కొంప గుల్లలు చేయుచున్నవి
 దేశ దారిద్ర్యము బాప-స్వదేశ వ్రతమె బూసుకొంటిమి॥
 ఉద్యోగముల జిక్కువడి-దాసుగమున నీ దాచలంటిమి
 కాయ కష్టము, కర్మ విద్యల-యుదరమును బోషింప జాలరు॥
 త్రాగుబోతు తనము హెచ్చి తన్నులాడుకొను చుంటిమి
 సర్వ పాపములను బాపి-స్వతంత్రులను చేయుమమ్మ॥

భరతమాత

('బలిజేపల్లి')

మేఘమండల మంటి మిహితాద్రి కబరీ భ
రంబు ముఖంబునై డంబుమీర
గిరి శిరంబున నుండి, యిరుదెసల్ జను సింధు
వును గంగయున్ బాహువులుగ దనర
సౌరాష్ట్ర వంగ దేశంబులు కటిహేమ
చేలాంచలంబులై చెలువు మీర
బోళ మండల మలయాళ తీరమ్ములు
అంధ్రు ధ్వంద్వమో యనుచు దనర

చారు హిందూ మహార్జు కీర జలధి
తనరు సింహాళ స్వర్ణ పద్మంబునందు
నిలిచి యున్నట్టి మహాలక్ష్మీవలె దనర్చు
భరతమాతకు, నిత్యంబు వందనమ్ము.

వందే మాతరం (1907)

(మట్నూరి వేంకట సుబ్బారాయుడు)
(మంగళూరి వేంకటశర్మ)

దేశాభి మానంబు, దీపింప జేయు మం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు
సాహసాదా ర్యమున్ సమకూరజేయు. మం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు.

స్వాతంత్ర్య భాగ్యంబుఁ జేతి కందిచ్చుతం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు
ఐకమత్యాధిక శ్రీకుల జేయు జం
త్రంబు వందే మాతరంబు సుండు.

హిందూ జనులార ! వాచాఫణీంద్రులార
సీతి పరులార! స్వాత్రంత్ర్య నిరతులార !
మన మనోరథములు దీర్చి మనుచు నట్టి
బ్రహ్మ మరయ వందే మాతరంబు సుండు॥

卐

భ ర త మూ త

(మట్నూరి వేంకట సుబ్బారాయుడు)
(మంగళూడి వేంకటశర్మ)

ఆ దయార్ద్రచేతః చిరకీర్తి విఖ్యాతః ।
చారుగుణ సమేతః । పీఠమాతః ।
భవమహాబ్ధి పూతః । భద్ర భాగ్య స్థితః
భక్త పారిజాతః । భరతమాత ॥

బంగారు గనులు గలవో
రంగారెడు నదులు గలవు : రత్నంబులు చా
లం గలవు విలాతుల ని
బ్బంగినినో భరతమాతః : భాగ్య సమేతాః ।
దేశ భక్తి గలాడెః సుధీశ్వరుండు
దేశభక్తి గలాడె పోః దివ్యమూర్తి
దేశభక్తి గలుగువాడె । దేవనిభుడు
వలయు దేశంబుపై భక్తి భరతమాత.

కృప “బరోపకారార్థ శరీర” మనుచు
దేహమె వ్వాడొనంగు స్వదేశమునకు
నట్టి, ధన్యతముని, నరుడనగ నేల ।
సురల కన్నను, పూజ్యుండు భరతమాత॥

ప్రతి ఫల మాసింపక సం
తతమును లోకోపకార తత్పర చిత్త
న్వితుడై క్రియలొనరించెడు
నతడె సుకృతి భరతమాత : హర్ష సమేతా :

దేశ హితము గోరి దేహంబు గేహంబు
దినము జీవనంబు ధారవోయు
మాన్యులను ఘనపదాన్యుల ధన్యుల
గరిమ నెంతునమ్మి భరతమాత!!

స్వసహాయమే సుశ్రేయము
స్వసహాయమే దై న్యహరము. సంపత్కరమున్
స్వసహాయమే, మానవులకు
వ్యసన హరము, భరతమాత । భావాతీతా॥

దేశదురవస్థ (మంగిపూడి, ముట్నూరి)

రత్నఖనులకేది రమణీయ సదనంబు
 జీవ నదులకేది తావలంబు
 మేటి శైలంబుల కాటపటెయ్యది
 గేహమెయ్యది, పంచలోహములకు
 నిఖిల శాస్త్రములు, జన్మించిన నెలవేది
 చక్రవర్తులకేది జన్మభూమి
 సత్య సంధులకు వాసస్థాన మెయ్యది
 ధర్మ దేవతకు నాధారమేది
 దానమునకునేది నిలయంబు, ధైర్యశాలు
 లైన కూరాగ్రగణ్యుల స్థానమేది :
 అట్లే మన హిందుదేశమే, అక్కటకట
 మిగుల దారిద్ర్యదశనొంది పొగులుచుండె.
 సకల దేశముల కాశ్చర్యమ్ము గలిగించు
 కాశ్మీర శాలువల్ గంగఁ గలినె
 ఉర్వి యంతటను, నోహో? యనిపించు, థ
 క్కా మేటి నెల్లాల నామ మణగె,
 నిఖిల సీమలను, వన్నెకునెక్కి, మతిఁ గన్న

శిల్పకాత్రం జతి స్వల్పమయ్యె
నకల రాష్ట్ర సుధీంద్ర సమ్మానితం బై న
ప్రకృతి కాన్తము స్మరింపంగ లేదు ॥

చేతి పనులెల్ల మిగుల నశించి పోయె
సిరియు విద్యయునుం గూడ, జెదరి పోయె
నాగరికతాభిమానముల్ నాశమయ్యె
హిందు దేశంబు గరిమంబు హీనమాయె ॥

‘నత్యంపద’ యటంచు, సంతతంబును దప్పు
సాక్ష్యముల్ చెప్పు వాచాలుఁ దొకఁడు
‘ధర్మంచర’ యటంచుఁ దా నధర్మ పథాను
సారియై చరియించు క్రూరుఁ దొకఁడు
ఖువి ‘నహింసా పరమోధర్మ’ మని యాగ
పశుహింస నేయు ధీవరుఁ దొకఁడు
వసుమతి ‘నా స్తి తత్త్వం గురోః పర’ మని
తూలిపల్కెడి గురుద్రోహి యొకఁడు.

ధరఁ “బరోపకారార్థ మిదం శరీర”
మనుచు నపకృతుల్ నేయు దురాత్ముఁ దొకఁడు
వీరలందఱు దేశాన బెద్దలై రి
కట కటా! యిట్టెడుల నెట్లు గంటివమ్మ

ధీరుల గార్యకూరులును, దివ్యశరీరుల, విక్రమక్రమో
దారుల శ్రీవిహారులను, ధైర్య సమీరుల, విక్రమక్రమో
దారుల, భూరిసారులను ధన్యవిచారుల, సర్వ సత్కా
పారుల, రూపకూరులను, వార్ధిగభీరులు సాహసస్ర వి

స్తారుల, దుష్టమానవ విదారుల విశ్రుత వీరులన్, సదా
చారుల, సంహృతారులను సద్గుణధారులఁ, జారు కీర్త్యులం
కారుల, విర్వికారులను గాంచిన గర్భమునం దసారులను,
గ్రూరుల భీరులన్ జననిరో! యెటుకాంచితివమ్మ మమ్ములన్॥

ధన సంతతులకు సుందర మందిరంబునా

గోహీనురు వజ్రమే గొప్ప సాక్షి
శౌర్య సంపన్నుల జన్మభూమి యనంగ

సల, శివాజియె నిక్కిమైన సాక్షి
శిల్ప సద్విద్య కనల్ప ధామంబునా

మేలైన, దలఁ తాజ్యహాలె సాక్షి :
వస్తువిర్మాతృ ప్రళస్తసీమ యనంగ

భువన ప్రసిద్ధకాలువలె సాక్షి
కలిత దేశాభిమానంబు నిలయ మనఁగ
బ్రకటమైన స్వదేశ వర్తకమె సాక్షి
లోక విజ్ఞానమునకును బ్రోక యనఁగ
బ్రకృతి ముఖశాస్త్ర) నిచయంబె ప్రబల సాక్షి.

కలిమి గాంచినావు కడుపెడు బిడ్డల
గాంచినావు గరిమ గాంచినావు
వీరమాతవగుచు, విఖ్యాతిఁగన్నారు
తక్కువేమి : నీకుఁ దల్లి : చెవుమ :

చం॥ కలములుఁ గాగితంబులును, గత్తులుఁ గత్తెరులున్ సిరాలు, మేల్
వలువలు, నగ్గిపెట్టెలును, ల్యాంపులు, నూనెలు, సూదు లద్దముల్
పలకలు, బలపముల్, సరిగబంతులు, గొడ్డులు, నింకనేది కా
వలసిన నన్యదేశముల వారినె, వేడఁగనయ్యె : నయ్యయో :

నా భారతము

(“పై డి ఫా ట్”)

కృష్ణతాదాత్మ్య సంకీర్తనములె. విన్ను
 నవగళమ్మున యమునా స్రవంతి
 శివ జటాజూటమ్ముఁ జింది చిందులు ద్రొక్కు
 కవి పాపహరము గంగా స్రవంతి
 వలగొన్న మున్నీటి పన్నీటి జలకేశి
 నవకమ్ము మీఱు కన్యాకుమారి !
 తెలిమంచుతో నచ్చ తెలివిభాసించు
 నత్యున్నతమ్ము హిమాలయమ్ము

నీతి వియమంపుఁ బండు వెన్నెలలఁ గాచి
 సత్ప్రభుండగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి
 గృహ గృహమ్మునఁ దానె శబ్దించు నెచట
 శ్రుతి హితమ్ముగ, నట్టి భారతము నాది.

జ న యి త్రి (మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

జయ జయ జయ భా
రత జనయి త్రి :
జయ జయ దివ్య
జ్ఞాన ప్రదాత్రి :
జయ జయ నిరుపమ
మహి మోపే తా :
జయ జయ జయ చిర
యశస్స మేతా : ॥

అర్థ కామముల
నను శాసనమున
ధర్మ బద్ధ మొన
రించిన సుకృతి
పురుషార్థ నిరూ
పణ విబుధ జగ
త్సృ జ్యోత గాంచిన
యశ శ్చరిత్రీ : ॥

భారత జనని

అతులిత దివ్యా వేళ సంజనిత
విశ్వ శాంతి కాంక్షిత వచస్విని :
చతు రాశ్రమ జీవన విధాన ని
ర్దేశిత పథ దర్శిని తప స్విని :

ఇహపర సమచింతనమున వ్యక్తి వి
కాస మరయు జ్ఞాన ప్రోత స్విని ।
సమహిత చిత్త మ్మున లోకమూల
ప్రళయము గోరు మహా మన స్విని : ॥

జాతీయ జండా

రు. 3000/- లు జరిమానా వేసి, దానిని బ్రిటిషు ప్రభుత్వము వసూలు చేయుటకై ఆయన మోటారుకారు వేలమునకు పెట్టగా, యెవరు పాట పాడలేదు. దానిని పురస్కరించుకొని ప్రతి రాష్ట్రమునంచి, జండా సత్కార గ్రహాలు వేలకొలది ఉద్యమము సాగించారు. చివర దశలో వల్ల భభాయి పటేలు నాయకత్వం క్రింద అది అఖిల భారత జాతీయోద్యమముగా పరిణమించి, జయప్రదమైనది. దానితో జాతీయ జండాకు ప్రత్యేక గౌరవ ప్రతిపత్తులు, ప్రాముఖ్యత లభించినవి.

1930లో సిక్కులు, జండా రంగులలో, తమ ప్రత్యేక రంగుకు స్థానంలేదని అలజడి లేవదీయగా, 1931 జూన్ లో, ఒక ఉప సంఘము ఏర్పడి యీ జండా రంగుల ప్రాముఖ్యమును, వేరుగా నిరూపించుచూ ఒక నివేదిక అందజేసింది. దానిని అఖిల భారత జాతీయ మహాసభ అంగీకరించింది. దాని వివరము లివి;

అదివరకున్న రంగులు, మత సంబంధమైన సంకేతాలు కలిగి ఉన్నాయి. వాటికి బదులు, కుంకుమ పువ్వు రంగు శౌర్యాన్ని, త్యాగ శీలాన్ని, ప్రతిబింబింపజేయుచున్నదని, ఆకుపచ్చ రంగు, ఆకుంరిత భక్తి విశ్వాసాలనూ, శూరత్వాన్నీ, (ఔదార్య భావాన్ని) చాటుచున్నదనీ, తెలుపు రంగు, శాంతి, సత్యం, అహింసలకు ప్రత్యక్షనిదర్శనమనీ, మధ్యనున్న రాత్రిము ప్రజానీకముయొక్క స్వాతంత్ర్యాశయానికి చిహ్నముగాను, జెండా కొలత 3 రెట్లు పొడవు, రెండు రెట్లు వెడల్పుండవలె ననీ-తీర్మానించిరి.

రాష్ట్రాంగ పరిషత్తు ఆమోదించిన స్వతంత్ర భారత జాతీయ పతాకము:-

పతాకములో పూర్వమునుంచి యున్నట్టి రంగులనజ్ఞేయుంచి, మధ్యనున్న చర్బా స్థానమున (సాంచి జయ స్థంభములోని) అశోకుని

జాతీయ జండా

ధర్మ చక్రం నిర్ధారణ చేయబడింది. తదాది నేటివర కిదియే, మన భారత జాతీయ పతాకముగా నున్నది.

ప్రత్యేకత

1908 ఆగస్టు 18వ తేదీని, భారత నారీమణి శ్రీమతి మేడమ్ కామా, జర్మనీలో, స్పట్టర్బర్గ్ నగరంలో జరిగిన అంతర్జాతీయ సోషలిస్టు కాన్ఫరెన్సులో, మన 'పంచదేహతరంగ' జాతీయ జండాను ప్రప్రథమముగా ప్రదర్శించిన యువతి.

రుండా గాయన్

(శ్యాంలాల్ గుప్త పార్వ్యద్)

విజయీ విశ్వ తిరంగా ప్యారా
రుండా ఊఁచా రహే హమారా॥

॥రుండా॥

సదా శక్తి బర్సానేవాలా
ప్రేమసుధా సర్సానేవాలా
వీరోంకో హర్సానే వాలా
మాతృ భూమికా తన మన సారా॥

॥రుండా॥

స్వతంత్రతాకే-భీషణ రణమేఁ
లఖ్ కర్ బధే జోశ్ ఖణ ఖణమేఁ
కాఁపే శత్రు దేఖ్ కర్ మనమేఁ
మిటజావే భయ సంకట సారా

॥రుండా॥

ఇన్ రుండేకే నీచే నిర్భయ
లేఁ స్వరాజ్య యహా అవిచల నిశ్చయ
టోలో, భారతమాతాకీ జయ్
స్వతంత్రతా హీ ధ్యేయ హమారా॥

॥రుండా॥

ఇన్ కీ శాస న జానే పావే
చాహే జాన భలే హీ జావే
విశ్వ విజయ కరకే దిఖలావే
తద్ హోవే ప్రణ పూర్ణ హమారా॥

॥రుండా॥

జాతీయ జండా

(బేహగ్ రాగం బ్యాండ్ స్వరం ఏకతాళం)
(‘గురజాడ’ 1922)

ఇదియే జాతీయ జండా।

జాతి। కిదియే ప్రాణము మాన

॥మిదియే॥

ఇదియే స్వరాజ్య ధ్వజము-నదుము ఫరంగీల హజము।

కదనమునకు దీనిబట్టి-కదలు శాంతి ప్రతిని బట్టి

॥ఇదియే॥

దేశ దాస్యము బాపు-దీన దరిద్రత బాపు

దేశ ద్రోహులమాపు-దీన, ప్రతాపము చూపు

॥ఇదియే॥

మతము లన్నిటికి, స-మృతము దీని క్రీడ

హితముకూడ శాంతి-యుతముగ పోరాడ

॥ఇదియే॥

హిందువులం దెట్లునై -ఇస్లాము మతమందు

పొందుగ పచ్చనై, యా-నందమును గూర్చు

॥నిదియే॥

ధవళమై, యితర-మతములకై వెలుగు

అవిరళ భాగ్య భో-గ్యములనీయ గలుగు

॥నిదియే॥

కోట్ల ధనము జనము-కొట్టి పోట్లను బెట్టు

కాటకములనెట్టు-రాట్నము గలట్టి

॥దిదియే॥

భారత-జాతీయ-వీర రక్త మోడ్చి

చేరి నిర్మించు-స్వ-రాజ్య సౌధము దాల్చు

॥నిదియే॥

భారతదేశము, స్వపరి-పాలన గలదని నమ్ము

నిరుపమానమైన కీర్తి-నిండి వెలుగు నిజమ్ము

॥మిదియే॥

卐

జండా

(దామోజీ)

ఖండాంతరముల వ్యాధి గాంచి-జయము గూర్చెడి జండా.- ప్ర
చండమైన వరాయి పాలన-పారద్రోలే ప్రజల యండా॥

హిందువులయెడ యెర్రనై-ఇస్లాము నందును పచ్చనై
జెందితర మతముల ధర్మమందున ధవళమై వెలిగేటి జండా ॥ఖండా॥

మెండుగా స్వేచ్ఛ నొసంగ-దండియైన రాట్న చక్రము
నిండుగా ధరియించినట్టి-నిరుపమాన జండా॥ ॥ఖండా॥

ఇంచుకై న హింసలేక-ఇలను పశుబల మింత లేక
సంచలింపక ధర్మరణమున-స్వరాజ్య మొసగు జండా ॥ఖండా॥

పొందుగా నాగాపురమున- కందరికి నాహ్వానమంపి
వందలాదిగ చెఱకంపి- బందె భయము బాపిన జండా॥

ఖండాంతరముల వ్యాధిగాంచి॥

స్వాతంత్ర్య పతాక

(సుంకర నత్యనారాయణ)

ఎగురవే వినువీధి-ఎగురవే జండా
శాంతి దూతగ నేడు-జాతీయ జండా
యుగ యుగంబుల జగతి నెగురవే జండా
సౌఖ్య ప్రదాతగా స్వాతంత్ర్య జండా॥

భారతీయుల మహా పోరాట ఫలితమా
వీరయోధుల రక్త ధారలకు చిహ్నమా
శాంతి మాత అశోక ధర్మ చక్రము దాల్చి
శాంతి విల స్థాపించ నరుదెంచితివి నీవు॥

పెను తుపానుల నెన్ని పెనవేసుకొన్న
దనుజులందరుగూడి, నినుదింపకున్న
కడ భారతీయుండు పడిపోవు దనుక
గగనాన ధ్రువ తార కరణి నిల్చెదవు ॥ఎగురవే॥

జాతీయ పతాకోద్ధరణము

(శిష్టా వేంకటసుబ్బయ్య)

- కం. జాతీయ పతాకోత్సవ
జాత కుతూహల సముద్ర నలిల తరంగ
వ్రాతోన్నత డోలావళి
నాతత గతి నూగు కంటె నధికముగలదే ?
- గీ. ఖండ ఖండాంతరంబులఁ గ్రాలుచుండు
మేలి తెక్కింబు లందెల్ల మేటి యగుచు
భరతమాతకు మణి మయాభరణ మగుచు
దనరుగాత! జాతీయ పతాక యెపుడు
- సీ. అఖిల మతమ్ముల కైకమత్యముఁ గూర్చి
యింపు నింపుచు నుండు నీ పతాక
అన్ని వర్ణంబుల కమరు గమ్యస్థాన
మేకమే యని చూపు నీ పతాక
భారత స్వాతంత్ర్య భాగ్యమంతయు దీన
నెన లారునని చూపు నీ పతాక
గాంధీ దేవునిచేతఁ గ్రాలు సుదర్శన
మిద్దియే యని చూపు నీ పతాక
- గీ. శత్రు రాజుల గుండియల్ రుల్లుమనగ
దేశ దేశంబులందునఁ దేజరిల్లి
బల గంగాధర ప్రభా భాసి యగుచు
నెగురు నా చంద్రతారయై యీ పతాక!

జా తీ య జ ం డా

మోహనరాగం ఆదితాళం 1980

(“గురజాడ”)

జండా! జయ జయ భారత-పూర్ణ స్వరాజ్య జండా॥

దండిగ ముప్పది-రెండుకోట్ల జను-

లండజేరి కొలు-వుండగ వెల్గెడి

జండా॥

ముక్కాకల నారితేరినారు

చిక్కనీయ రరి కరముల వీరు

లెక్కనేయ రరివర్గము విసరు

యుక్కు గుండ్లుకెద-నిత్తు రెదుర్తురు

జండా॥

నిరంకుశత, ధి-క్కురించి, వంచి

పరాధీనతా పాశము ద్రెంచి

విరాన స్వేచ్ఛా-పధి చరించి

స్వరాజ్య మందిర-మలంకరించు

జండా॥

ఆర్య సమ్మతము లై న సాహ సౌ

దార్య గుణముల-హరిత వర్ణయై

స్థైర్య, శాంతి, స-త్యముల ధవళయై

ధైర్య త్యాగము-లకు కేసరియా

జండా॥

జాతీయ జండా

పెను దారిద్ర్యము-దాపగ దీన

జనశరణ్య-వజ్రాయుధమైన

అనాదియై, కా-మధేనువై న

ఘన వర్ణిని, రాట్న లక్ష్మి గల్గిన

జండా॥

త్రివర్ణ యుతయై-త్రిభువన హితయై

దివిజస్తుతయై-తేజోయుతయై

భువిఃఖిలత్రయై-ముక్తిదాత్రియై

కవిజన నుతయై కననగు జాతీయ

జండా॥

సత్యాహింసా-సాధనములగొని

సత్యాగ్రహ కవ-చము, మెయిబూని

సత్యప్రేమ సుసరణుల శాంతిని

నిత్యము తిరముగ నిల్చి, నిల్చి, రని

జండా॥

కాయము బుద్బుద-ప్రాయము, హేయము

ధ్యేయము మాకు సం, పూర్ణ స్వరాజ్యము

పాయని యశము-జగాన నింపెదము,

నీ యాజ్ఞల శిరసా వహించెదము

జండా॥

జండా! జయ జయ భారత-పూర్ణ స్వరాజ్య జండా

జాతీయ జండా 1940 ("గురజాడ")

జండా యెత్తర_ జాతికి ముక్తిర
నిండగు శక్తిర-నిల్పర కీర్తిర... జండా యెత్తర॥

దండిగ వైరులు-గుండులు ప్రేల్చిన
చెందుచు, నెత్తురు-కండలు రాల్చిన... జండా॥

ప్రాణమొందె, యభి-మాన మొందె, మన
ప్రాణములై నన్-బలి యొసంగి, మన...

జండా యెత్తర! జాతికి ముక్తిర॥

—:0:—

జాతీయ పతాకం

(గౌతమీకోకిల 'వేదుల')

పవిత్ర భారత సవిత్రి కోహణో
స్వతంత్రోత్సవం సాగింది
లాల్ ఖిల్లాపై అశోక చక్రపు
త్రివర్ణ కేతన మెగిరింది

పవిత్ర॥

మతం తలవక గతం తడవక
ద్వేషం రోషం సకలం మరచి
స్వతంత్ర భారత జయ పతాకను
సోదరులారా! మొక్కుండి

పవిత్ర॥

నెత్తురు లోడ్చిన సత్తువ లూడ్చిన
పిశాచదాస్యం నశించిందని
ప్రపంచమంతా ప్రతిధ్వనింపగ
స్వతంత్ర శంఖాలూదండి

పవిత్ర॥

పోరుల మ్రందిన కారల కుందిన
స్వతంత్రయోధుల స్మరించుకొంటూ
ముద్రలు తర్పణ హృదంబుజార్పణ
సోదరులారా! చేయండి

పవిత్ర॥

అమోఘ శక్తుల సమీకరించుక
సమస్త భారత సమైక్య మెంచుక
హిమాద్రి మొదలు కుమారి వరకు
భారత విజయం పొడండి॥

పవిత్ర॥

(1947 ఆగష్టు 15 రాత్రి 12 గంటలకు పేరూరులో చదివినది)

卐

భారత పతాకము

జయ జయ భారత జాతి పతాకమ

నిత్య జీవితై నెగడు పతాకమ

జయ జయ॥

రంగ భేద మేర్పడుట తెలిసికొని-రంగులు కలిపెడి రాట్న పతాకమ
భిన్న లక్ష్యముల భిన్న వడకుడని-ఏక లక్ష్యమేర్పరచు పతాకమ
కాయకష్టము-కష్ట సహిష్టుత-తగునని తెల్పు-యా ధర్మపతాకమ
స్వర్స ప్రాణులను-సమముగ జూచెడి-శాంతి సమరమున సాగు పతాకమ
సత్యమహింసా స్వాతంత్ర్యంబుల సారరూపమగు శాంతి పతాకమ
భారతీయ లకు-ప్రాణాధారమౌ-భాదీ పతాకమ కాంగ్రెసు పతాకమ

జయ జయ॥

జాతీయపతాకము

(“ఋనవరాజు”)

పతాకోత్సవము నేయందీ

స్వతంత్ర భారత-జాతి చిహ్నమా॥ పతాకోత్సవము నేయందీ॥

కొత్త వన్నెలూ-కొత్త చిన్నెలూ

కొత్తజీవమూ-కొమరొప్పంగా

నూతన భారత-జాతికి భువిలో

భ్యాతి విజయము-కలగాలంటూ॥ పతాకోత్సవము॥

వీరకేసరుల యెఱ్ఱని రంగూ-దేశ నేవకుల తెల్లని రంగు

భక్తుల పాలిటి పచ్చని రంగూ-బీదల పాలిటి రాట్నము మెరసే॥

పతాకోత్సవము॥

అన్ని మతాలకు-అన్ని తెగలకు-ఆశ్రయ మీజండా ఒకచేనోయ్

ప్రాణము పోతే పోనీ జండా-మానము మాత్రము మంట గలపక॥

పతాకోత్సవము నేయందీ॥

—)°(—

జాతీయపతాకము

(“గురజాడ”)

మ. అదె ఢిల్లీ పుర కోటలో నడుమ, సౌధాగ్రంబునన్ నేవ్చయై
కదలెన్ దివ్య సుదర్శనంబనగ, చక్రం బొందు బాసిల్లన
య్యదె, జాతీయ పతాక యెల్లరున్, జోహారుల్ సమర్పింపగా
సుదినం బియ్యది, చేరరండు, తరియించున్ జన్మ లీనాటితో.

— . ౦ : —

జండా

(“గురజాడ”)

“చే యెగురవేయరా-జాతీయ జండా

హాయిగా స్వాతంత్ర్య-వాయువు లోన

దీనికై గద మహా-ధీరులు పీరులు

ప్రాణ దనమ్ములు-బలి ఇచ్చినారు, చేయెగుర॥

స్వాతంత్ర్య జాతి కిది-చక్కని వెలుగు

జాతిపేరు జగాన-స్థాపింప గలుగు చేయెగుర॥

దీనికై గద దేశ-దేశముల బోరి

మానమ్ము నిల్పి, సరి-మానవులైరి చేయెగుర॥

దండి యశోకుని-ధర్మ చక్రాన

విందుగా వెల్గెటి-నీ జాతి జండా చేయెగుర వేయరా॥

— (౦) —

నమస్తే! హైందవ పతాకమా!

నమస్తే! హైందవ పతాకమా! సుశ్లోకమా! నమస్తే!
 నమస్తే! లోక శాంతి సత్యసధర్మ సంస్థాపకమా ॥ నమస్తే॥
 ఆనంద దాయినీ-అకాశ విహారిణీ ॥ నమస్తే॥
 దీన జనోద్ధారిణీ! పరపాలన నిర్మూలినీ ॥ నమస్తే॥
 భారత మహా ప్రతాప-త్రైవర్ణ స్వరూపిణీ॥ నమస్తే! హైందవ
 పతాకమా॥

దేశీయపతాకంబిదె: పురవాసులారా:

దేశీయ పతాకంబిదె పురవాసులారా! గాంధీ పతాకంబిదె॥
 పురవాసులారా:
 హిందూ మహమ్మదీయ సిక్ క్రైస్తు జైన బౌద్ధ మతముల చిహ్నం
 బిదె పురవాసులారా:
 దాను నెహ్రూ రాయ ఆలీ షోదరులచే పూజింపబడుగా యీ ధ్వజము
 ॥పూజింపబడుగా॥
 జగమున నిప్పుడున్న జనులలో శ్రేష్ఠుడైన-గాంధీ మహాత్మునిచే
 స్థాపితంబు॥ దేశీయ॥
 పసురెల్ల గట్టిపెట్టి చనుదెందు దేశభక్తి-మనమున నుంచివేగా-
 పురవాసులారా ॥దేశీయ॥

జాతీయ జండా

జండా: నవభారతవీర కుమారవందిత॥

జండా: నవభారత వీర కుమార వందిత॥ జండా॥

ఖండిత వైరి నికర ప్రేయకర-అఖండ ఖండనా శశాంక మండనా

జండా॥

పావన స్వేచ్ఛా ప్రవిమలపద సం-చారిణి, తారిణి, ఆర్త విదారిణి

జండా॥

తరుణ భారత అరుణరాగోజ్జ్వల-ఐక్య భరణా శాంత వితరణా జండా॥

జయ జయ భారత భాగ్య పతాకా జయహే దివ్య నవోదయ రేఖా

జండా॥

—)(—

జయ ధ్వజం

(వానమామలై వరదాచార్యులు)

అదిగో మన జయధ్వజం అదుగడుగో భద్రగజం
నదించునదొ జయహేందని నవయువ పోదరవ్రజం॥

పొండి ఎత్తండి సురల్ పూలుగురియ జయధ్వజం
దండోరావేయ నదో తరలుచుండె భద్రగజం॥

ఇదియే మన జయధ్వజం ఇది మన యాత్మల తేజం
ఇదియే మన జాతి నిజం ఇది భారత సురభూజం॥

భారతీయ సమైక్యతకు మారురూప మీధ్వజమ్ము
నూరుకోట్ల కరములొకటిగా రూపొందిన భుజమ్ము॥

నలుబదారుకోట్ల ప్రజల నగవుపూల నొల్క-వోయు
పలుమతాల మన స్వేచ్ఛా-భావ పటము నెగురవేయు॥

సౌభాగ్యవతీ స్వేచ్ఛా జననీ హృదయ సరోజము
శ్రీభారత జనయిత్రీ శీర్షమకుట మణిస్రజము॥

ఆ ధ్వజమును తమి గొంచుడు-అతి భక్తిని తలవంచుడు
ప్రాంజలినిడి తనుధన హృత్పూజమ్ముల నర్పించుడు॥

అదె మన తలపై తుట్టా-అద్దె జాతికి జీవగట్ట
అచంద్రార్కము దానికె-యంకిత మీ జాతికుట్ట॥

అదిగో మన జయధ్వజం॥

—o—

జా తీ య జం డా

(“గురజాడ”)

విహరింపనిమ్మా! —విహరింపనిమ్మా!

స్వాతంత్ర్య విను వీధి-జాతీయజండా॥విహరింపనిమ్మా॥

విశ్వవిఖ్యాతిగా-విజయ నాదాలతో
విశ్వమోహనముగా-వెలసిన జండా
వీర భారత జాతి-వెలిగిన జండా॥ విహరింపనిమ్మా॥

మూడు రంగులతోడి-ముచ్చటగూడి
తోడు నీడయి ధర్మ-చక్రము గూడి
క్రీడించు నీయండ-ప్రియమైన జండా॥విహరింపనిమ్మా॥

వీరుల రక్తము-ధారవోసి, యరి
వీరులనోడించి-పేర్గాన్న జండా
భారత వీరుల-జాతీయ జండా॥ విహరింపనిమ్మా॥

సాహస త్యాగాలు-శాంతి సత్యాలు
ఆత్మ విశ్వాసాలు-ఔదార్య భావాలు
చక్కగా పాలించు-జాతీయ జండా॥ విహరింపనిమ్మా॥

నేతు శీతాచల-స్థిర భరత జాతి
ఖ్యాతినిల్పిన యట్టి-జాతీయ జండా
స్వాతంత్ర్య భారత-జాతీయ జండా॥ విహరింపనిమ్మా॥

—)(—

జాతీయ జండా (“గురజాడ”)

అడనీరా: యెగిరి-అడనీరా: విప్పి హాయిగా, భారత-జాతీయ జండా॥	అడనీరా,
మబ్బు మసకలేని-మంచి మార్గాన తబ్బిబ్బులేని, స్వాతంత్ర్య పీఠాన॥	అడనీరా॥
పరజాతి చేతి, లో-పల జిక్కి నలిగె మరల విచ్చలవిడి-మసలగా, గలిగె॥	అడనీరా॥
వీరాధి వీరుల-వేడి నెత్తురులపై విజయ స్తంభాలపై-వెలసిన జండా॥	అడనీరా॥
ధర్మ చక్రముతోడ-దైర్యంపు నీడ తా త్రివర్ణంబయి-తాండవిచే జండా॥	అడనీరా॥
సాహస త్యాగాలు-శాంతి సత్యాలు ఆత్మ విశ్వాసాలు-బౌదార్య భావాలు॥	అడనీరా॥
ఈడుగా, జోడుగా-తోడిదేశాలలో కూడి ముచ్చటలతో-క్రీడించు జండా॥	అడనీరా॥
నేతు సీతాచల-స్థిర భరత జాతి భ్యాతి నిల్చిన మన-జాతీయ జండా॥	అడనీరా॥

...)(...

స్వరాజ్యజండా

(శృంగవరపు శ్రీనివాసాచార్యులు)

ఎత్తండి స్వరాజ్య జండా! జండా
నెత్తండి ధైర్యము నిండ! నింక
స్వరాజ్య జయమును! సంధింతుమనుచును॥ ఎత్తండి॥

మూడు రంగుల జండ-ముద్దులొక్కడి జండ
మునుకొని మనమున-యండ-దాని
విడచిన మనకేది యండ-వట్టి
యెండమావులె చెంతనుండ-కుక్షి
నిందునె నద్దాని నిండ-గాన
తిండికి తలదాచి యుండుటకై యిక॥ ఎత్తండి॥

జాతి భేదములెంచి-యైకమత్యము వీడి
సీతి బాహ్యము బొందకండి! శుష్క-
వాదముతో నుండకండి! సంఘ
భేదముల నెంచకండి! గాంధీ
యాదర్శముల నెంచి! యేకభావముగాంచి॥ ఎత్తండి॥

ఉప్పుపై పెనుదాడి-యొప్పుగ గాలించి
విప్లవ మొనరించినాడు! గాంధీ

కప్పము లరికట్టినాడు। ఖద్ద
రొప్పుగ కట్టమన్నాడు త్రాగు
దొప్పమి మానుమన్నాడు। రాట్న
మెప్పుడు ద్రిప్పమన్నాడు। తాను
చెప్పిన చొప్పున, తప్పకు మీరంత॥

ఎత్తండి॥

చల్లని మావాడ-పల్లి వెంకటేశు
కళ్యాణ సమయమ్మునందు-లారీ
పెళ్ళున మరి బస్సులందు-బహు
కల్లరి పోలీసులందు-మరి
అల్లరిగావించి యందు-పంచ
ముల్లార రండని-మూర్ఖత జూపిరి॥

ఎత్తండి॥

లా ఆర్థరంచును లాణీ భేణీవేసి
లాటీలతో తిరిగినారు। వట్టి
బూటకముల బన్నినారు। యుద్ధ
నాటకములు జూపినారు। జనుల
తూటాలతో గాల్చినారు। యంత
నిరాయుధుల బట్టి-నెట్టిరి-కొట్టిరి॥ ఎత్తండి స్వరాజ్య జండా॥

...)(...

తిలక్ నిర్మాణము

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ నిర్యాణము

(జంధ్యాల శివన్నకాస్త్రి)

సీ. భారతోద్ధరణ సంభావితనకు రాజ్య
తంత్రమె తారక మంత్రమయ్యె
దేశ ధర్మోప సందేశికునకు, చెఱ
సాలయె. ప్రాసాదశాలయయ్యె
మాతృశోకోత్పాట నాతి దీక్షనకు, క
ష్టాప్తియే, ఘనశుభావాప్తియయ్యె
స్వార్థతాదూర విశాల మతికి, ప్రపం
చంబె, యాత్మీయ కుటుంబమయ్యె

గీ. ఆ మహాత్ముడు తిలకోప నామకుండు
బాల గంగాధరుండు, కృపాలయుండు
అవని నా బాల గోపాల మంగలార్పు
పాలుగాగదా. స్వారాజ్యమేల జనియె.

సీ. వితత మాయాదుర్గ భేదనంబునకు నీ
ప్రాజ్ఞుని బుద్ధి ఫిరంగి గుండు

గుణలుబ్ధి హైందవ కోటుల కెవని నా
 మమ్ము, త్ర్యక్షరమగు మంత్ర రాజ
 మాతృ సమున్నతి యాదార్యములె వాని
 కుగ్గుతో బెట్టిన యురుగుణములు
 చాతుర్యమతులై న సామ్రాజ్య పతుల కీ
 యనఘు సాహసము, భయావహమ్ము

సకల జన మిత్రుడును, కర్మసాక్షి, లోక
 బాంధవుడు, జగచ్ఛత్రువు, పరమదుఃఖ
 నిరత నిర్మగ్న ధరణి సంతరణ తరణి
 యైన తిలక ప్రభాకరు డస్తమించె॥

సీ. నిఖిలలోకాభి వందిత పాదుడైన పా
 కారి మంత్రితృము గోరినావ,
 దేవతాగురు పదస్థిత బృహస్పతి తోడ
 ధర్మవాదము నేయదలచినావ,
 ననకాది దేవతా సంయమిండ్నులకు గీ
 తారహస్యము దెల్పు దరలినావ
 నీవు నాటిన మొక్క నిలుపుట కమృతమ్ము
 నార్జింప దివమున కరిగినావ!

స్వర్గమున కన్న గొప్పది జన్మభూమి
 యనెడు నీవు స్వరాజ్య లక్ష్మిని ద్యజించి
 యల్ల స్వరాజ్యమేలంగ నరిగి తేని
 యనుచితంబంచు జెప్ప సాహసము చాల్తు॥

తిలక్ నిర్యాణము

ఉ. దేశహితైః పులారః సముదీరిత కర్మధురీణులారః యా
వేశము మీఱ, శ్రీ తిలక ధీరుఁడు, నాటిన కర్మ వృక్షమున్
బేశల మూలమున్ గునయ విస్తృత వాతమునుండి కాచుచున్
నాశములేని శాంతిని బొనర్చుడి యాతని యంతరాత్మకున్॥

(తిలక్ నిర్యాణ దినము 31-8-1920 వానపామల.)

26691

లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ నిర్యాణము (“జగన్నాథదాసు”)

“చింతిలకమ్మా! మన శ్రీరాముని కొరకు మదిని” వలె-
పల్లవి. శోకింపకుమా! జననీ! మా సోదరుడు, మహాత్ముడుండ॥

శోకింపకుమా! జననీ॥

లోకమాన్య నిర్యాణము-లోపము మదితలపకమ్మా!
ప్రాకటముగ నతడిపుడీ-లోకమంత నిండియుండె

॥ శోకింపకుమా॥

హిందు జనులు పందలనుచు-డెందమునను గుందనేల!

ముందు శుభములొసగుట, కా-నందమూర్తి గాంధీ గలుగ

॥ శోకింపకుమా! జననీ॥

శాంతి పొందుమా లోకమాన్య

శాంతి పొందుమా! మహారాజ! ఆత్మ శాంతిపొందుమా!
దేహ మనిత్యమని-దేశము కొరకయి
బాములు పడిన-బాల గంగాధరుని! ఆత్మ ||శాంతిపొందుమా||
కారాగృహములు-కైలాసముగ గడపి
గీతా రహస్యము తెలిపి-కీర్తిగాంచినమూర్తి ఆత్మ||శాంతి||
చరమదశయనక-జనుల బ్రోచుకొరకు
జని బ్రటిషు తావులందు-జయముగన్న తండ్రీ ఆత్మ ||శాంతి||
నీదుతేజము నిలుప దలచి నాడు
గాంధీ కర్పణజేసి-కాయము బాసిన ఆత్మ|| శాంతి పొందుమా.

మహారాజ! ఆత్మ! శాంతి పొందుమా!

卐

పాఠశాల పఠాభివృద్ధి

పాంచాల కేసరి

(‘కావి పాదుషా’ పుష్పాడ శేషగిరిరావు)

‘లాటీ దెబ్బల పోటులన్ మడిసితే లాలాజి: నీ’ వంచు నా
రాటంబున్ బడు తల్లి జాడఁ గనుగో రావులై అంపపున్
గాటంపుం దెగకోతలై హృదయమున్ గాఢించు, సామ్రాజ్యమున్
గోటన్ మీటఁగ జాలు శక్తియుతువిన్ గోల్పోతె! పాంచాలికా:

ధూమ శకటాన నైమను దొరకు నెదుట
నల్ల సిడములఁ గొని మును నడచి నిలుచు
లజపతి యురమ్ము బడితె వర్షమ్ము వట్టెఁ
దోడి పంచాననమ్ములు తూఁగి యూఁగ॥

పోటు మొనగాండ్రు దొరలపై బొడిచి నడవ
శాంతమూర్తి లజ్పతి కండ్లు సాచి యూచి
వలదు వలదంచు కనుసన్న మలచె బళిరః
జ్ఞానమున్న యెదిరికి లజ్జాకరమ్ము!

వనిత పాంచాలి కట్టు వల్వలను నూడ్వ
భీమన గదాప్రహార మాపిన దదేది:

భీమ నేత్రాంత బడబాగ్ని ధూమ పరివృ
తోజ్జ్వల జ్వాల లార్పిన యుదధి యేది:

ధర్మజుని కండ్ల తుదల శాంతమై 'కాని
యెవరివో యెప్పటి వాగఁ బ్రాతవడె మనకుఁ
గ్రొత్త పఱచి లాలాజి మెఱుంగు వెట్టె
జ్ఞానమున్న యెదిరికి లజ్జాకరమ్ము:

పాంచాల వీరులు పదను వెట్టిన కత్తి, మొనలెల్లఁ దళతళ మనియెనేని,
పాంచాల కేసరుల్ పనివడి తమ కోర, మీసాల నొకచుట్టు మెలిపిరేని,
పాంచాలయోధ సంప్రార్థన కీవు కన్, బొమ లూఁచు పుణ్యాన బోయితేని,
పాంచాల హరిరాజి పాధోధి యలవోరె, నడతెంచి యొకమారు కడిగెనేని,

అంగలేయాళి కాదు దిగంత దంతు
లైనఁ బాంచాల సింహాల నాఁపగలవె!
మోటు లాటేల నీ జొమ్ము మోదినపుడు
శాంత మూనితిగాని పాంచాల సింహ!

పాంచాలము

ముఖారిరాగం

(“గరిమెళ్ళ”)

పల్లవి. కంట గుడ్డనుబెట్టి-కర్ణాన వేబెట్టి-వింటావటర! ఓరయ్యా!
ముంశ! రింటిలో జరిగిన చర్య ||కంట||

మొన్న మొన్ననెసుమ్ము-మూడు సంద్రాల్దాటి-వారు
శత్రుల గెలిచొచ్చినారు-పాంచాల దేశములోని వారు
సత్యాగ్రహమని-సర్వేకు బూజింప-కత్తితో, తెగ సరికినారు-
అయ్యో! కటికడెందపు తెల్లవారు ||కంట||

బడి పిల్లల నెల్ల-పది క్రోసులగు దవ్వు-పరుగెత్తమనిచెప్పినారు
వరవకున్నను బాదినారు-అగ్గి గుళ్ళకు బెట్టి-అదనకు వెయి
మంది-అకువులనిట్టె యార్పేరు-వారి-యుసురులనెట్టు రోచ్చారో
||కంట||

కట్టుగుడ్డల విప్పి-కచబంధముల రొప్పి-ఇట్టట్టులుగ జేసినారు-
మన-చిట్టి కన్నెలను-సరకారు...
ఇట్లు లెందుకు జేసిననుచును-గట్టిగ నిది తగదటంచును
పట్టి యడిగిన పెదవులను-నిట్టట్టుమెదపగ యూరకొనిరట||కంట||

వారుచేసిన యట్టి-వరుసల ఎర్ఱింప-నోరేమినాకు నాడదుర-
మన-గౌరవంబే కూల్చి రౌర.

బారిషరుల నోళ్ళబట్టి-యంచ్చలుపోసి, నీరజముఖుల-వ-న్నెల
బయ్యట

లుదీసి దారిపోయెడి వారినెల్లను-నోరగిలి కడుపులను బ్రాకగ
ధీరులను తమ కేతనమ్ము-దెసకు దండము పెట్టజేసిరి ||కంట||

వింతలలో వింత వినరా! దీని-మంతన మందుంచుకొనరా
పంతముతో మన-పెద్ద లెల్లరు గూడి-పార్లమెంటునుజేరి-
పదముల బడివేడ! మాంసభుక్కులు-పాంశు చరితులు-
ధ్వంస నిశ్చయులై నవారు-ప్రళంసించి వారల నెల్లరను మ-
న్నించి, మనలను డించిరంట ||కంట||

అట్టి వారలతోడ-మనకు-ముం-దెట్టి సంబంధమెందులకు-
కత్తి బలము నణచె ననుచును-చిత్తవృత్తియె గొప్పదనుచును-
మత్తు లెల్లను వీడుకనుచును-మొత్తు వాఁముగా ముంచును
చెప్పరా!-నీ కన్నులిటపై-విప్పురా! ఆ ప్రభుత నింతట-
త్రిప్పురా! లేకున్న-నీకగు ముప్పురా! మాయప్ప యిప్పుడు
||కంట||

దేవుడిట్టులను చెప్పేడు-నీవు-దీనిని బాగుగ నెంచి చూడు-
భావుకజ్ఞులు-పండితాధ్యులు-వేదిధంబుల దేశభక్తులు
ఆవురావురు మనుచు నేడ్చెడి-అమ్మ మొరల సహింపనేరక
పట్టితిరి ఘన దీక్ష-వారికి-నెట్టి సాయము చేయమని-
ని-న్నట్టు వేడిరి, యింక జాలము-కాట్టివేగముట్ట సాయము||
కంట గుడ్డనుబెట్టి-కర్ణానవేలెట్టి వింటా వటర! వోరయ్యా!

హిందు మూతానురా !

“రాముభార్యానురా : రావణవినుర”వలె

(కొండవల్లి జగన్నాథదాసు)

పల్లవి॥ హిందుమాతానురా, డయ్యరు, వినర లోకమాతానురా,
హీనుడ, వినురః దేశమాతానురా॥

**నా డబ్బు తిని నీవు-నా బిడ్డలను జంప
చేతురెట్లా దెరః నీతి లేనివాడ ||హిందు||**

డయ్యరసురుడ వీవు-దయ యెట్లు కలుగును
దనుజ భావమెనీకు-ధర్మమాయెనటర ॥హిందు॥

వంజాబు బిడ్డలను—పలువధల గావించి
బ్రతుక దలిచితివటర!—బ్రహ్మకల్పముదాక ॥హిందు॥

మానవతుల కయ్యో'-మాన భంగముజేసి
మానహీనుడ వగుచు-మనియెదవెన్నాళ్ళు ||హిందు||

గాంధీ కొమరుడు, నన్ను-గావగ బుట్టెను
నా ఋణము దీర్చెడు—నా తండ్రి యతడేరా ॥హిందుమాతాసురా॥

కనుల నీరు కారునుగా

(బేహగ్ రాగం చాపుతాళం)

పల్లవి॥ కనుల నీరు కారునుగా—కరుణలేక, యా—డయ్యారో నర్చిన
వధ వినిన ॥కనుల॥

రావణు మించిన—క్రూర రాక్షసుడు
రాణి వాసములు చెరచెనుగా
మానభంగ మొనర్చియు న్యూనపరిచి—మనుజుల లెక్కగొనడు
కదా ॥కనుల॥

జలియన్వాలా బాగున చచ్చిన—జనము లెక్కలేదుకదా,
అబలులు బాలకులెంద ట్లిల్లరో—అనలే తెలియదుగా ॥కనుల॥

మిడి మిడి యెండకు—కడువడి నడుడవి
బడి పిల్లల తెగ—బాదెనుగా,
ఒళ్ళు తెలియకే—యెన్నో చేసెను—
కళ్ళు గానకే తులువ ॥కనుల నీరు కారునుగా॥

రక్తాభిషేకము (“బలిజేపల్లి”)

సీ. మల మల మాడ్చు, నుమ్మలి కంపుడెండలో
పసి కూనలను నిల్వబంచినారు।
గుఱ్ఱాల దోలు పెన్ గొరడాల దయమావి
ముద్దు కుఱ్ఱల జావమోదినారు।
ఘోరాలకోటి పొన్నూరు బోయినను, బ
ట్టించి కందులను బంధించినారు।
ఓర్వలేమింక మొట్టోయంచు వినక, ర
క్తాభిషేకమునంది యలరినారు॥

గీ॥ శక్తి నంతయు జూపి, పంజాబునందు
నిండియా దొరతనము వారింక మీరు
గొడ్డువారుగాక, యనుంగు బిడ్డలున్న
మాన్పరారె సోదర్యావమాన భరము
పుణ్యగుణులార! భరతీ పుత్రులార॥

సీ॥ విదురవో మీ ప్రక్క నొదిగిన మగల, మీ
రేల యావలకు బోనిచ్చినారు
మీ రైకలను చించి-పారవై చి పోలీసు
గమి పరీక్షించు, ‘వక్షమ్ము’లగుచు

మునుగులు బలవంతముగ నూడదీసి, మా
తోరారె। గ్రమ్మరనూర, ననుచు
కాలుదోయిని కాళ్ళ క్రిందగా జొప్పించి
చెవులు పట్టుకొనుండి యువిదలనుచు

గీ॥ పశుబలము జూపి, యవమాన పరచినారు
చలము వహించి 'దొరలు' పంజాబు సతుల
మాన్పరారె; మీకింతేని మానమున్న
అక్క నెల్లెండ్ర నెవ్వగ నన్న లార॥

సీ॥ ఆడుగంపెనె స్వరాజ్యము బ్రతిష్ఠించిన
మన శివాజీనాటి కార్య దీక్ష
ప్రగ్గెనే; కంపినీ మదమడంచిన హైద
రాలి సాహెబు మహానంద దీప్తి
బెదరెనే; వైరినొంచిన మహా టిప్పుసు
ల్తాను నాటి యఖండ దైర్య పటిమ
పారదే। మా శరీరారామసీమ, నా
నా సాహెబు మనః ప్రణాద శక్తి।

గీ॥ చెడెనె; యూస్సీ మహాలక్ష్మి శీలమహిమ
లేశమేని మగంటిమి లేదె మీకు
చెదర కీ యభాగ్య పితాచి నదమరయ్య
శూరవరులార! భారత సూనులార॥

卐

పాంచాలి

(“గురజాడ”)

దైయరు రాక్షసుండటు హడావిడిగా చనుదెంచి, నోటికిన్
గూయగరావి, పెన్ మొఱటు కూతలఁ గూయుచు, మాన

హీనమున్

జేయగ సాహసించె, నవిసీతుల నూరక నీంక పైపఁగా
న్యాయమె? శక్తిగల్గిన యనాధుఁడే! యిటు మిన్నకుండగన్.

ఒక పాంచాలిఁ బరాభవించుటను గాదో! మూల మట్టిమ్ముగా
బెకలింపఁబడెఁ గౌరవాన్వయ మిలన్ బేరై నరేకే, వినా
శకమున్గా తెటులుండు నక్కటఁ దురాళా దుర్మదాహం కృతిన
బ్రకటింపన్ వెనుదీయ నేరని ప్రభుత్వక్రూర దుష్కృత్యముల్.

లంకన్ బుట్టినవారు, రాక్షసులుగారా యన్నటుల్ పుట్టి, ని
శృంకన్, దేశము ద్రోచు, నీ ధనపిశాచా గ్రస్తులౌ, వీరి కే
వంకన్, మాటల, నచ్చ చెప్పినను, లాభం బున్నె? వీరల్ వెనన్
జంకున్, గొంకును, లేక, యిల్వెడల, యత్నం బాచరింపందగున్.

ముక్కిణములపై న, నెక్కించి, బాలుర

బెత్తాల గొట్టి, చంపిన ఫలమ్ము

మల మల యెండలో, నిలబెట్ట, మ్రుందిన
నోరు వాయియులేని, వారి యుసురు
పోటు మానిసులను, లాటిల మోదుచు

పొట్టలఁ బ్రాకించు, నట్టి జాలుము
పర పురుషుల, కంటబడనట్టి, మాన వ
తుల, నవమానించు, దుర్మదంబు

లూరకేపోవు దయ్యమై, యూరు బేరు
నిల్చకయె వంశమెల్ల, గదల్చుకింక
నే మహాసతి పున్నెమ్మో! యింతవరకు
బ్రతికి నిలచిరి, వీరు భూభారమైన॥

ఈ దుక్కాసనుఁ డీ దురాత్మకుఁడు, మా యిల్లారఁగా వచ్చె, మ
ర్యాదల్ నేరని దుర్మదాఁధులిటు, న్యాయాన్యాయముల్ గాంచు నొ
క్కొ! దుర్బాషలఁ మాలనాడి, మివులన్ గ్రూరమ్ముగా వర్తిలన్
లేదే! మా కిక చిక్కు నీవగద! తల్లీ! దుర్గ! కాత్యాయనీ!

క్రమతన్ మా మగవార లొక్కరుగా, గ్రామాంతరంబందుఁ గా
ర్యములన్ మున్ని భరించువేళ, పటు ధైర్యస్థైర్యులై, వే పరా
క్రమమున్ జూపఁగ సాహసించిరిక ధర్మంబేదో యోజింపు! మా
నము గోల్పోయిన, ప్రాణమేటికిక, యెన్నాళ్ళి ప్రజాపీడనల్.

‘డయ్య’ రై నను, మరివాని యయ్యయైన
‘యెడయ’ రై నను, మరి వాని యెడయఁ దైన
సిగ్గువిడి చేసినట్టి దుష్కృతఫలమ్ము
లనుభవింపక, యున్నె! నాయాన, తల్లీ!

పాంచాలీ పరాభవము

‘ఏలా యిల్లలుకంగ, పండుగగునోయీ! భీతి నీకేల! పాంచాలీ దుస్సహశోక బాష్పకణ సంజాతాగ్నిలోనన్, మహంకాళుల్ రుద్రులు నుదృవించెదరు లక్షల్ కోట్లు వేవేగ, పాళాన్ ద్రుంచి, స్వరాజ్యమున్ గొనెద,రిచ్చావర్తులైయం దఱున్

మ హాత్మా గాంధీ

మహాత్మునికి ప్రేయమైన ప్రార్థన గీతములు

వైష్ణవ జనతో తేనే కహియే-జే పీఠ పరాయీ జాజేరే,
పరదుఃఖే ఉపకార కరే తోయే మన అభిమాన న ఆణేరే॥

సకల లోకమా సహనే వందే నిందా న కరే తేసీరే,
వాచ కాచ మన నిశ్చల రాఫే ధనధన జననీ తేసీరే ॥వైష్ణవ॥

సమ దృష్టినే తృష్టా త్యాగి పరశ్రీ జేనే మాతరే
జిహ్వా తక్కి అసత్య న బోలే పరధన నవరూపే హాథరే॥వైష్ణవ॥

మోహ మాయా వ్యాపే నహి జేనే దృఢవైరాగ్య జేనా మనమారే
రామనామనూఁ తాలీలాగీ-సకల తీరధ తేనా తనమాఁరే॥వైష్ణవ॥

వణలోభినే కపటరహితచే-కామక్రోధ న వార్యరే,
భజే నరనైయో తేనుం దర్శన కరతా కుల ఏకోతేరతార్యరే॥

వైష్ణవ జనతో తేనేకహియే॥

రఘుపతి రాఘవ రాజారామ్-పతిత పావన సీతారామ్
ఈశ్వర అల్లా తేరేనామ్-సబ్కోసన్మతి దే భగవాన్॥

॥రఘుపతిరాఘవ॥

—)(—

అతడే వైష్ణవుడు

ధన్యాసిరాగం-ఆదితాళం

(“దామోజీ”)

ఇతరుల కష్టము లెవ్వందెఱుగునా: అతడే వైష్ణవుడు
సతతము పరులకు సాయము చేయుచు

గతి తానే యని-గరువము పడదో ||అతడే||

సకల లోకముల-సన్నతి జేయును
అపనిందలచే-యపచారము చేయదొ

||అతడే||

మనసున వాక్కున-నీళ్ళలు దెవ్వదొ: యోగ్యురాలాతని
కన్నజననియే||

సర్వము సమముగ-నెవ్వందెంచునొ-అశపిడి పరశ్రీ-
మాతగ జూచునొ||

నాలుక ప్రీలిన-అసత్యము పల్కుదొ

పరధనములకై ప్రాకులాడదో ||అతడే||

ముహూర్తా గాంధీ

మోహము మాయయు-మనమున నుండవో
దృఢవైరాగ్యము-ద్రువముగ కుదురునో
రామనామమున-లీనుడై పోవునో-రాజులు వానిలో
సకల క్షేత్రములు

॥అతడే॥

కపట లోభములు-కదలిచి కామ-క్రోధశత్రుల నారిట గెల్చునో
సఫలము జన్మము-సర్వజనులకా-స్వామి సందర్శనా-నందముచే
॥అతడే॥

వైష్ణవ గేయము :

వాడే వైష్ణవుడు

నరసిమోహతా-“వైష్ణవజనతో” అను గుజరాతీకిర్రన కనువాదము
(ఘమ్మల నీతారామమూర్తి)

వాడే వైష్ణవుడని పలుకందగు, వాడే వలయును జగమునకు
ఇతర జీవులను బాధించెడు వెత, వెఱిగి జాలి పడువాడెవడో
ఒరుల దుఃఖములఁ దీర్చిన పిమ్మట, గరువము నందనివాడెవడో
అణఁకువఱోఁ బ్రజ కంజలి నేముచు, నన్యుల దూరని వాడెవడో
తలఁపు పల్కు పని యొకపై తల్లికి, ధన్యత గూర్చిన వాడెవడో
సమత నంది యాశలు విడి పరసతి, జననిగ నెంచిన వాడెవడో
దబ్బిత లాడక లాఁతివారిసిరి తాఁకక నిల్చిన వాడెవడో
మాయా మోహము లఱఁగి విరాగము మదిలో నిండిన వాడెవడో
తెలిసి రాము పేర్నిని విని తనువే తీర్థము చేసిన వాడెవడో
కపటము లోభము కామము క్రోధము కడచి మెలంగెడి వాడెవడో
కన్నవారి తరతరముల పాపము కాల్చివేయఁగల వాడెవడో
మేలు! మేలు! నేనా! నని నరసి మోహతా మెచ్చిన వాడెవడో

వాడే వైష్ణవుడని.....

...)(...

వైష్ణవుడెవండు ?

(“గురజాడ”)

చాటి చెప్పెద వినుము, వైష్ణవుడెవందో
 ఒరుల బాధ లెఱుంగు-యోగ్యుండతండు.
 పరుల కష్టములందు, తోడ్పడుచు, స్వాధీ
 మానమున్ ప్రగల్భములు-లేనివాడు;
 నిందసేయడె వారిని-వందనమ్మొ
 సంగు, తల్లి వలెన్ ప్రపంచము దెలిసి
 తృప్తి తృణింపుచుచున్ సమదృష్టి కలిగి
 పొందెడిన్ మనోవాక్కాయ-ముల బ్రకాంతి
 పరసతుల మాతృ భావన నరయువాడు
 జిహ్వా నెన్న డసత్యము-జేరనీడు
 పరధనములకై యాస-పడనివాడు
 వ్యాప్తి నొందదు మనము-మోహము, మాయ
 చే, నెపుడు, దృఢవైరాగ్య కీలుడతడు.
 రామనామ రసామృతార్ణవ, నిమగ్నుఁ
 డతని తనువెల్ల, సకల తీర్థాలయము
 కాముమున్ క్రోధ మోహముల్ కడకు ద్రోయు

కపట రహితుడు. భక్తసంకలితు డతడు
 వైష్ణవుడటన్న సరణి-న-భ్యాసనమందు
 నడచు నీవంటి సహజ వైష్ణవుడు కలడె,
 నిర్మల పవిత్ర చరిత, గాంధీ మహాత్మాః॥

అ వ త రణ

(చెఱుకువాడ వెంకటనరసింహం)

దసరావద్యము

సకల ధర్మోపేత-సౌఖ్య సంభరిత
ఆనంద సంధాయి-అయిన భూమాత
కాలకర్మంబుచే-గాసిలిజెంది
మలిన వస్త్రంబును-మలిన దేహంబు
కన్నీరు కాల్యలై-కారెడు కండ్లు
ముడి వీడి వీపుపై-బడి వ్రేలుకొప్పు
వంచిన మోముకా-నించిన చేయి
వాడి కృశించిన-వదనాబ్జకాంతి
కడు దుఃఖభరితమౌ-గర్గద స్వరము
తడబడు పాదముల్-దై న్యభావంబు
వీర్పడ జను దెంచి-యేకాంతముగను
అఖిలలోకాదీను-డైన వైకుంఠ
పాదాబ్జములమీద-బడియిట్లు బలెక్కి
“హః తండ్రీ! జగదీశ! హః! దీనబంధూ!
భూలోకమంతయు-పుణ్యహీనంబై
నరకతుల్యంబుగా-నానాటమా రె

బలవంతులగువారు-బలహీన జనుల
 అగ్రవర్ణమువార-లంత్యజాతులను
 ధనమదాంధులు-బీద జనులను బట్టి
 శ్వేత జాతులు కాల- జాతులన్ బట్టి
 తమ ప్రయోజనమునకై -ధర్మంబు మాని
 అన్యతంత్రులజేసి-అతిక్రూరముగను
 మత ధర్మ స్వాతంత్ర్య-మను మాట లేక
 చెలరేగి హింసలు-చేయుచున్నారు
 ఇంద్రియలోలురై - యిది యది యనక
 సకల పాపంబులు-సల్పుచున్నారు
 నా మనస్సుకు శాంతి-నా స్థియైపోయె
 స్వస్థ చిత్తములేదు-సౌఖ్యంబులేదు
 పాప భారము నేను-భరియింపజాల
 ఇందుకు పరిహార-మేమని వేడ
 అవుడు నారాయణుం-డానతి యిచ్చె
 శిష్ట రక్షణ దుష్ట-శిక్షణల్ జేసి
 సత్య ధర్మంబులన్-స్థాపన జేసి
 భూతలంబును స్వర్గ-భూమిగా జేసి
 జగముల రక్షింప-యుగ యుగంబులను
 బహురూపముల నేను-ప్రభవించుచుందు
 బహు మార్గముల నేను-పనులు సాధింతు
 నా లీలదెలియంగ-నరులకు దరమె
 అని చెప్పియోదార్చి-అంతర్హితుండై
 వెడలిన పిమ్మట-వెలసినాడనగ

మహాత్మాగాంధీ

గాంధీ మహాత్ముండు-కరుణ సాంద్రుండు
 నిర్మల శీలుండు-ధర్మ స్వరూపి
 భారత దేశంపు-పార తంత్ర్యంబు
 ముందుగా నాశనం-బొనరించినపుడె
 వరుస క్రమంబుగా-వసుధలో నున్న
 సర్వ దుర్మార్గముల్-సమసిపోగలవు
 అందుచే మన స్వరా-జ్య ప్రయత్నంబు
 సంకుచితంబై న-స్వార్థంబుగాదు
 భూలోక శాంతికి-మూల కారణము
 అనియెంచి మాహాత్ము-డాహవంబిపుడు
 సాగించుచున్నాడు-సాహసంబొప్ప
 ఇందు పాల్గొనువారి-కందు మోక్షంబు
 సత్య ధర్మంబులు-శస్త్రాస్త్రచయము
 దౌర్జన్య విరహిత-త్వంబై కవచంబు
 రాట్నమే చక్రమై-రక్షించు మనల
 ఇట్టి గాంధీ మహాత్ము-నిదె ప్రస్తుతింతు
 జయీ విజయీభవ దిగ్విజయీభవ

నవ్వవోయీ ! గాంధీ !

(సారథి. కృష్ణ 10-8-1940)

వల్లవి: నవ్వవోయీ ! గాంధీ !

నా బాపూజీ ! గాంధీ !

అను వల్లవి • మా యాంధ్య పరిపంధి

మా మహాత్మాగాంధీ!! నవ్వవోయీ!

చరణములు

తెలివి కెరటాలలో తేలియాడే నవ్వు

ప్రేమ సామ్రాజ్యాన, విహరించు నీ నవ్వు

॥నవ్వవోయీ॥

సత్య వ్రతంబులో-జననమొందిన నవ్వు

శమదమాదులలోన-శాంతి జెందిన నవ్వు

॥నవ్వవోయీ॥

బీదసాదల నెల్ల-నాదరించే నవ్వు

భేదవాదులకై న-మోద మొసగే నవ్వు

॥నవ్వవోయీ॥

సత్యాగ్రహోగ్నిలో-సృత్యమాడిన నవ్వు

ముత్యాల విరజిమ్ము-ముద్దయిన నీ నవ్వు

॥నవ్వవోయీ॥

పారతంత్ర్యమునెల్ల-పారద్రోలే నవ్వు

స్వాతంత్ర్యమున్ సదా వరలజేసే నవ్వు

॥నవ్వవోయీ॥

రాజ్య సూత్రాలలో-రంగు తేలిన నవ్వు	
రాజ్య వేత్తలకై న-రక్షణిచ్చే నవ్వు	॥నవ్వువోయీ॥
రాత్ని గానంబులో-లయము నొందే నవ్వు	
కదురు పాటలలోన-గలిసిపోయే నవ్వు	॥నవ్వువోయీ॥
పూర్ణ స్వరాజ్యంబు-బోధజేసే నవ్వు	
బోసినోటను వెల్లు-పొలుపై న నవ్వు	॥నవ్వువోయీ॥
అరుణ కాంతినిగూడ-నవల ద్రోసే నవ్వు	
చిత్తాబ్జములయందు-జిందులాడే నవ్వు	॥నవ్వువోయీ॥
సంఘ సంస్కారము-నమకూర్చు న నవ్వు	
ప్రత్యక్షముగ దైవ-బలము జూపే నవ్వు	॥నవ్వువోయీ॥

卐

గాంధీ బుష్వి

“కళాప్రపూర్ణ” “మహాకవి” “శతావధాని” “ఆంధ్ర ఆస్థానకవి”

(చెళ్లవీళ్ల వేంకటశాస్త్రి)

తురకలకు బాప పుణ్యము
లరయం బనిలేదు వారి యందును సచ్చి
లురు గలరు శతమునకు నొ
క్కరు, తక్కినవారి జెప్పగా నేమిటికిన్.

సవకాళి జిల్లాలో
శివ శివ రక్కసులు మున్నుజేయని అయ్యై
యవమానంబులు హత్యలు
పొరరుంటోతు లొనరింత్రిపుడు ఘోరముగన్.

అట్టియోగ్యులలో గలియంగ వలయు
నంచు జెప్పెడి గాంధీ మహాత్మకుండు
వాండ్రతో జెల్మిమనకు స్వప్నముననేని
సంఘటింపదు గాంధీజీ సర్వసముడు.

తురక మంత్రిత్వమున్నయందుననె, కాళి
ఘట్టమునకట్టి దుర్దశ గలిగె నేడు
వారితో మైత్రి గాంధీజీ గోరుకంటె
బండ గట్టుకు నూతిలో బడుటమేలు.

మహాత్మా గాంధీ

తురకల బాధలు పడి పడి
మరచితి మాంగ్లేయులు మన మహి నేలుటచే
మఱల జవి జూచితిమి నే
డఱి ముఱిగ స్వరాజ్య భాగ్య మప్పిన కతనన్.

శ్రీల జంపిరి చెఱచెరి దేశమున, క
రాజకము సంఘటించిరి రాట్పూరితినిది
యూరకుండె గిక్కురుమనకొండు దిక్కు
లేక ప్రజ గ్రామములు వీడి లేచిపోయె.

బలవంతముగా నబలల
గలిపి కొనిరి తమ మతమున ఖడ్గపు దళ
త్తళలు గనజేసి, వారల
చెలిమికి బ్రార్థించు గాంధీజీ వీఱడియే,

కాదు వీఱడి కార్యార్థి, గర్వముడిగి
చేయవలయు యత్నంబుని స్వీయ పౌరు
షంబు చంపుక యత్నంబు నలుపుచుండె
గాని వారలు మనతోడ గలసిరారు.

మన మెల్లరు దురకలమై
మనవలె గాదేని వారి మ్రుందింపవలెన్
గొని ఖడ్గంబును ప్రార్థిం
చిన లాభములేదు గాంధీజీ యేమనునో:

ఎల్ల చోట లహింసలు నెల్ల చోట
హింసయున్ గూడ బనికిరాదేనిగాంధి
శిరము నొగ్గినయెడ * 'జపా' నేయు దురక
కత్తిపీటకు బులియుట గలదె పండ్లు.

గాంధి కెంతటికోపమో కలదుగాక
అల్ల నవకాళి సతుల యార్తారవంబు
విన్నవాదిగ దిగమ్రింగి వెరవులరయు
చున్నవాడు మహాత్ముండు ఖిన్నుడగుచు.

అట్టి వారలతో మైత్రి యలవడదని
యెఱుగు గాంధీ మహాత్మకుం డెఱిగికూడ
సలుప యత్నంబు వారితో గలిసిపోదు
మన్నవారల నాయన యడ్డబోడు.

గాంధి మహాత్మకుండనగ గారణ జన్ముడు తన్మనంబు దు
ర్గంధులవల్ల హూర్తి విముఖంబని లోక మెఱుంగునా కృపా
సింధుడు వంగదేశము నశించుటకెంత కృశించుచుండెనో
అంధమనస్కులౌ తురక లారయ నేర్తురె? గోపలాశనుల్.

గాంధి యల బుద్ధునింబోలుగాని, శంక
రాదులకు దీటుగాదీత డవతరించు
కతమున బురాణ ఋషుల వాక్యమ్ము లవి య
భార్గములు గావుటబై శ్లాఘ్యగుణుడితడు.

నవకాళీ తురకలకున్

వివేక ముదయించుటొంటె వృద్ధ మహాత్ముం

దెవియో సూక్తుల దెలిపెన్

జెవిటికి సంకూద ఫలము జేకుఱునె, కటా!

అంతియ కాని వేదమునకాతడె యర్థము చెప్పు శాస్త్ర మా
ద్యంతమునాతడే యెఱుగు యజ్ఞములాతడె నిర్వహించు సి
ద్ధాంతము లాతడాడు నుడులన్నియు నంచు వచించువారు ధీ
మంతులుగామి, వారలు విమర్శకులంచు దలంచనేనెదన్.

భగవద్భక్తుండయ్యును

నిగమములం దాస్థయాతనికి లేదు మఱిన్

భగవద్గీతయు, యావ

త్తుగణింపడు త్రోసిరాజుతో సరిపెట్టున్.

అత డవధూత మార్గంబు ననుకరించు
నదియె బోధించు నితరుల కలదియగునె;
గేస్తులకు దాని తత్త్వమ్ము కేవల మొక
గాంధికే చెల్లె నాతడీకాలపు ఋషి.

అతని భుక్తియు మఱియు నల్లతని రక్తి
అతని భక్తియు మఱియు నల్లతని శక్తి
అతని ముక్తియువేఱు, లోకాతిశాయి
యతని చరితం వితరులకు నందబోదు.

పాతుకపోయి దేశమునుబట్టి పలార్చు విదేశవాసులన్
నేతల నీకులన్ గఱపి నెమ్మదిగా దొలకించినట్టి యా
చాతురికెంత మెచ్చిన రసజ్ఞకు దృష్టిజనింప దిట్టి వి
ఖ్యాతులు మున్నుపుట్టరు యుగంబుల నెన్నిట నెన్నిచూచినన్.

ఆస్తికుడయ్యు గాంధీ కడు నాస్తికు భంగిని దోచుచుండు జే
దస్తములేని యాతని యుదారత దుర్గ్రహము మృసీషి వి
ధ్వస్త సమస్త భిన్నమత వర్తను డాయన తత్త్వమున్ యథా
వస్తుక మౌనటుల్ దెలియు వ్యక్తులుమృగ్యు లెఱుంగజెప్పితిన్.

చండాలుండేనియు బా

పండేనియు గురుడటంచు బలికిన ధీమం

తుండల శంకరు నట్టి డ

ఖండుడు గాంధీయన నొరులు గారతని సముల్.

కాలానుసారముగ జం

దాలులు మన మొక్కపేయనక తక్కినచో

బాలికులు తురుష్కులు చండా

దాలుర గల్చికొను నెడన్ జిక్కొదవున్

ఏ యెండకు నా గొడుగును

ధీయుక్తి నెఱుంగు నా సుధీమణి గాంధీ

మాయావుల నిర్జించు ను

సాయ మఱిసి చేర్చికొనియె పంచమ జాతిన్

మహాత్మాగాంధీ

ఒక్క బ్రాహ్మణ జాతిలో బెక్కు భేద
ములు గలట్టిరు భారతీయులగు కతన
గాదె ఖండాతరీయులు గళము నొక్కి
మనల నేలుట తుదకు సంప్రాప్తమయ్యె.

కాలినడకను బ్రతియూరు గాంధీ యేగి
పడిన కష్టమ్మునకు నొక పది దినములు
గూడ దిన్నగానుండరు “కుక్కతోక”
సామెతకు వారి నడత లక్ష్యముగనుండె.

త్వరలోనే తురకలు తె
ల్పిరి తత్త్వము గాంధీజీకి; వేదాంతమ్ముల్
మొఱకుల కడ బని సేయునె?
నఱకకతను విడుచుటది జనస్తవ్యమగున్

గాంధీ ప్రాయోపవేశమ్ము గడగడమని
వణక జేయును సకల ప్రపంచ మది తృ
ణమ్ము నేయదు తురక కులమ్ము వారి
కెందుకో! గాంధీ గారి కీయెడల వెఱ్ఱి.

నాకు దోచినమాట ఈ నాడు గాంధీ
జీ యవతరింపడేని అంగ్లేయ పీడ
వదల దీ దేశమున కింత వాస్తవంబ
గాని లోకమ్ము చెడియె సకల విధముల.

అన్ని వస్తువులకన్నను బ్రాణ మెక్కు
 డట్టి ప్రాణమ్ము తృణముగా నటయు గాంధీ
 అతని గొప్పదనము సర్వమందె కలదు
 దాననే నందనీయుడై తనరె నతడు.

అక్కతమున కుల భేద మవలనెట్టి
 పాటనూకిన వచ్చినదారి బట్టి
 తెల్లదొర తేగుదురు వారి దేశమున క
 టంచు గాంధీ మహాత్ముకుం డెంచె నెడద.

ఆవద్ధర్మము నెఱిగిన
 శాపాయుధులీ మహాత్ము వైదిక దృష్టిం
 జూపుదు రుదార హృదయులు
 ధీపటిమము వలయు దీనితెఱ గెలుగుటకున్.

వచ్చె స్వరాజ్యమన్న నుడి వచ్చి చెవింబడి గంతులేయగా
 జొచ్చెను సంతసంబు పరిశుద్ధ ఛరిత్రుడు గాంధీ నెంతగా
 మెచ్చిన దన్వి తీరు నపమేయ డతండు, జగన్నియంత యీ
 పిచ్చితనంపు చెయ్యల ద్రివిక్రమలీలకు వన్నె వెట్టిడిన్.

(ఇటీవలి జాతక చర్యనుండి)

శ్రీ గాంధీ స్తవ పంచకము

(హరి నాగభూషణం)

సదసద్వివేక మాజన్మ సిద్ధముగాగ
సాధు మార్గము పట్టు సచ్చరితుడు,
ఐహికాముత్ర భాగాదుల దెగనాడి
దీన రక్షాదీక్ష నూగువాడు,
కాంతి దాంతి తితిక్ష శ్రద్ధా సమాధులన్
పంచకంబును సంగ్రహించువాడు,
ఆత్మముక్తి కొఱకు యత్నింపకయె ప్రజా
స్వారాజ్య సిద్ధికై పోరువాడు.

విత్య సత్యవ్రతుండయి నెగడువాడు
బ్రహ్మచర్యంబు సిద్ధించు పావనుండు
భూతహింసల దొలగించు పుణ్యపురుషు
డహహ! గాంధీ మహాత్ముండు వ్యాప్రియుండు.

మాతాపితలయెడ మాన్యభక్తియెసంగ
శుశ్రూష నొనరించు శుద్ధకీర్తి,
ఏకపత్ని వ్రతాధ్యైక చిత్తుండయి
కాముని గెలుచు నేకాంత శీలి,

హూణవిద్యారాశి నొడిగట్టు సుధీంద్రు
 డయి విషయేచ్ఛల నడచుయోగి
 న్యాయవాదియునయ్య న్యాయంబు దప్పక
 ధనము నార్జించిన త్యాగమూర్తి

పరుల కుపకృతి సలుపు దేశప్రతుండు
 దీన జనముల తాపంబు దీర్చు ఘనుడు
 రాజనీతిని గ్రొత్త మార్గంబులందు
 నడుపునేత మహాత్ముం, డనఘుడు గాంధీ.

గీర్వాణులేనియు గేల్మోడ్పకే ప చ
 స్సంభాషి వాగ్మితా చక్రవర్తి.
 రారాజు నంగవత్తముతోడ దర్శించు
 దీరసింహాసనాధిష్ఠితుండు.

సర్వదేవ ప్రజా సత్కృతులందు ప
 రార్థ సామ్రాజ్య ధురంధరుండు.
 ప్రతిన రక్షింపగ బ్రాణము లర్పించు
 తెగువరి యభయ ప్రతిష్ఠితుండు.

దైవభక్తియు సత్యవ్రత ప్రశస్తి
 భూతదయయు నహింసావిభూతి మెఱయ
 రాజనీతి వికారదుండై జనముల
 చిత్తరాజ్యాభిషిక్తుడై చెలగు గాంధీ.

బ్రహ్మ విద్యాగోష్ఠి బ్రహ్మిష్టుతా వశి
 స్థాదులు చెలరేగు నంతదాక
 సత్య సంధత హరిశ్చంద్రులు ధర్మరా
 జాదు శోభించు నంతదాక

ఏకపక్షీ ప్రతాలోక సిద్ధులు రామ
భక్తులు వేనవేల్వరలుదాక.
పరమ పతివ్రతా వరవర్ణిను లరుంధ
తీ, జానకులె యుష్పతిల్లు దాక

అతిథి పూజా భరద్వాజు లమరు దాక
ఆర్తరక్షణ శిబి చక్రవర్తుల సము
లలరు నందాక వర్ధిష్ఠువై వెలయుత
మమల యకు డల గాంధీమహాత్ము డెలమి.

రామచంద్రుడు శ్రితజన రక్షకుండు
సర్వలోక శరణ్యుండు సౌమ్యమూర్తి
పుణ్యశీలికి గాంధీకి బుట్టె డాయు
వొసగి భూమమైశ్వర్యమ్ము బొసగజేయు.

గాంధీ మహారాజ్

రవీంద్రుని కృతి కనుకృతి
(వేలూరి శివరామ శాస్త్రి)

గాంధీ శిష్యులలోఁ గుచేలులును, దిగ్వాసుల్ గలా రిట్టి మా
బంధు శ్రేణికి మేళనం బొకయెడన్ బాటిల్లు మే మెన్నడ
ద్ధాంధుంగాఁచుచు మోకరిల్లము దరిద్రానీక కుక్షిస్తపి
సంధిచ్చేదముజేసి మాకడుపు నించం జూడమే జాడలన్.

అంటోతుంబలె దూకినారు యములస్థై దండముల్ జూపుచో
బాబూ కన్నుల నెఱ్ఱజేసికొని లాభంబేమి? మీ చర్యకున్
లే బాపల్ వెఱపందుచో వెఱతురా లెండొర? మా కాభయం
బీ బూతంబను బారదోలితి మటం చేమందు మవ్వారితోన్.

సారశ్యంబున స్వచ్ఛతాగరిమకున్ నైరంధ్రి మా భాష తత్
స్వారస్యం బెరిగింప నేరికి నెడర్థంబుల్ పెడర్థంబులున్
బారం జూచెడి కౌశలంబు మఱి పీనల్కోడ్డు పీడించు నే
ర్పే రెండేటికి? నూటిగాఁజెఱకు మమ్మిభాష కొంపోయెడిన్.

ఇల్లును వాకిలిన్ విడిచి యెవ్వరు లేటి దళంబునన్ జెఱం
గొల్లలు కొల్లతాచు గుమిగూడిరి వారల బంధకాపముల్
చెల్లెను వారి సంకెలలు చిన్నములాయె తమంత వారి యు
త్పుల్లములైన మోములను ముద్రితమాయెను గాంధీ దీవనల్.

—X—

మహాత్మా గాంధీ

“కళావ్రహ్మ కవిసామ్రాట్”

(విశ్వనాథ సత్యనారాయణ)

తండ్రీ! నీకు దిగంత భూములు తపస్త్యప్రాప్తముల్ నీకు నీ
యాండ్రుం బిడ్డలు పేద సాదలొకటై యాత్మాభిరాముండవై
తీండ్రన్ దేశము కాలమున్ గెలిచితిన్ దివ్యుండవై నాడవున్
పుండ్రేక్ష ప్రదరాంత కోమలతనూ స్ఫురే; నమస్తే నమః.

అసి శాంతంబని నీవు చేసిన రణ వ్యాఖ్యానముల్ మా, కుటీ
ర సముద్భూత శుక ప్రసంగములలో రాచెన్ మహార్థంబులా
దెస నీ పల్కులకున్ బ్రతిధ్వనులుగా, దివ్య ప్రబంధార్థ మ
భ్యసనం బింతయులేకయుం దెలిసె నప్పా! నీ మహత్వంబునన్.

తొలి జన్మట్టి మహర్షి సంతతి మనోదోషంబు లాత్మ ప్రభా
దలింతంబై చనురీతి చెప్పిరి మహాత్మా! నీవా లోకమ్ము నం
దలి రాజ్యాశలు దుష్టతల్ కలిపి, యాత్మాసెన్ విదారించు నీ
తులు నెప్పన్ సలుపన్ సమర్థుడయి తెంతో సూత్నవాచంయమీ!

నీ కనుసన్నలర్థములు నేరక చిక్కువడెన్ జగత్తు ఏ
వాకును చేయుచున్నయది భారత దేశము నీ యెడ ని్వచి
త్రాకృతివై న నిన్నొకరు దొనను గాదను వింక నొక్క డీ
పోకికులెల్ల బట్టకయ పోవుచునుంటివి దివ్యవీధులన్.

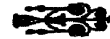
నేతృత సూడ చంద్రునకు నీకును పోలిక కొంత యున్న. దు
ర్వీతల మంతయున్ గగన పీఠి నిలంబడి యేలురాజు లీ
చేతనా రాహులిద్దఱకు చెట్ట ఘటించును నూలు పోగుతో
బ్రీతుల యాదు రిద్దఱును, విశ్వజిగీషువు లిద్దఱున్ మునీ:

విరిసిన జోసి నెన్నగవు వెన్నెల లీ తొలినేల నల్లెనల్
కురిసి మహాసభాజన జకోరములం దనియించి పేదయై
బిరుసయి యెఱ్ఱవారి దురపిల్లిన మా వరిపంటచేలు కా
విరి తలలెత్త నీ కలమ వెన్నులనించె సుధావ్రవాహముల్.

దీప్రోల్లోక మతి ప్రభాహత వచస్తీ వ్రాంధ్యమే పాణిసీ
య ప్రాగల్భ్య విధాన సూత్రతతి యల్లా నాడు నీనాడు సూ
త్రప్రాయములు దివ్య బుద్ధికములౌ త్వద్వాక్కులున్ భోగరా
జప్రౌఢోజ్జ్వల భాష్య దీప్తిబరితస్సంతృప్తి కల్గించెడిన్.

నిలువ నీడయు లేని నిరుపేద దీర్ఘ వి
శ్వాసమ్ము నీకు వింజామరమ్ము
కడుపాకటిని బీదవడు వాని జాలు
కన్నీళ్ల క్రొంజడి నీకు వెల్ల గొడుగు,
సంఘదూషకుల దౌర్జన్యభిన్నాత్ముని
గుండె నీకును సభామండపమ్ము
ఆజన్మ సిద్ధ కారాగార వాసమ్ము
దంబు మీరెడు కిరీటంబు నీకు

తత దరిద్ర ప్రజాహృదంతరమ్ము
మొలుకు రతనాలు నీ కొలువున్న గద్దె
ఓ విచిత్ర సన్యాసి: నీ వొక్కరుడవే
రాజువన్న నిజమ్ముగా, రాజువయ్య!
అవును నిజము భర్తృహరి యన్నయట్లుగా
మహా బరోపకార మతులు సువ్వె
త్రవ్వెయిత్తు రెందు దమయాత్మ దేహమ్ము
తమ కుటుంబకంబు తమధనంబు.

గాంధీ ఉవాచ

(మహాకవి కాటూరివేంకటేశ్వరరావు)

హరి సృజించె నరుని అచ్చమ్ము తనపోల్కి
నరుడు తన్నుబోల హరి సృజించె,
ఇనుము పైడిజేయ నీశ్వరుండే నేర్చు
గాంధీ పలుకు ధర్మగంధ మొలుకు.

కడలివోరె నెల్లకడల నీశ్వరు డొక
బిందువై వసించు నందు నరుడు,
కడలిబాసి బిందు వడగారు నిక్కము
గాంధీ పలుకు ధర్మగంధ మొలుకు.

బాపూజీకి నమస్కలు

(పురిపండా అప్పలస్వామి)

ఇతడు బాపూజి బోసినవ్వల తపస్వి
భారత మహాస్వతంత్ర రణాంగణమున
సర్వసేనాని, సత్యాగ్రహ ప్రణేత
సర్వ సర్వం సహా పరిత్రాణ కీర్తి.

ఈ అవతారమూర్తి నొగి

లింపడు శాత్రవమానసమ్ము దేవి

సింపడు ఆతతాయి నయి

నన్ పరపీడన నైపలేడు ప్రే

మాత్ర మదొక్కచే యితని

పాశువతాత్రము, గెల్పెగాక ఎ

న్నండును ఓటమిన్ గురుతె

రుంగడు ఈతనికిన్ నమస్కృతుల్.

న మో వా క ము

(చెరుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మ)

తన తను వఖిల భూత నికాయమై స్పర్శ
 సర్వము విస్పష్ట పఱువ
 తన కన్నుగవ సర్వదర్శియై లోక మం
 దలి మంచి చెడ్డల తఱచి చూడ
 తన పీనుదోయి ద్విధాబద్ధజనుల కృ
 తాకృత వేదన మూలకింప
 తననాన నరుల చిత్తముదూటి దుర్గుణ
 సుగుణ పుంజములు మూచూచి తెలుప

తనదు నాలుక నిఖిల భూతముల నేమ మిల
 విలువ కుభాపాది వాక్కులనె బలుక
 తానుగా నుండి సర్వాత్మదై న యట్టి
 యా మహాత్మున కేను ప్రణామ మిడుదు.

జయ జయ భారతీయ మనసా సరిపూజిత ధర్మపాలకా
 జయ జయ దేశమాతృపదపద్మ సమర్పిత సర్వజీవనా
 జయ జయ జానకీరమణ చారు పదార్పిత చిత్త పంకజా
 జయ జయ గాఢధీదేవ భవసాగరవత్పర దాన్యమోచనా.

(1945 అక్టోబరు భారతి)

గాంధీజీ

(పురాణం రాఘవశాస్త్రి)

అయిన సత్యవాది, మహిమాన్వితు డుజ్జ్వల భారతీశ, తే
జోయుతమూర్తి, శాంతిరసశోభితు, డూర్జితసత్త్వడున్, అహిం
సాయతివర్యు, డార్యజన సంస్తవనీయుడు, గాంధీజీ, స్వదే
శీయుల దాన్య శృంఖలలు చెచ్చెర ద్రెంచెడిమాట సత్యమే.

ఏ నలుసంత సిగ్గభినయించుటలేక అనంతమైన వి
జ్ఞాన మనాది సిద్ధమగు సభ్యత, సంస్కృతి గల్గు భారత
క్షోణికి చేయివాయి ఒక చొప్పున గట్టిన కూడ నీతి తం
త్రానుగ దుష్ప్రవర్తకుల కాయన ధీకృతియే కదా సదా.

ఈ యమృతైకమూర్తిని జయించెడి ఆటము బాంబులేదు, దీ
ర్ఘాయురపేతు దీతడు, స్వరాజ్యరమాతరుణీ సుహాస రే
ఖాయిత చంద్రికా ధవళ కాంతి పరీవృత మాతృదేశ సు
శ్రీయది యెల్ల మాకితని, చేచలువై లభియింపగావలెన్.

ఇతడీ భారత మోక్షదాయకుడు ప్రహ్లిషూతదేవాంశ సం
భృత దివ్యాకృతి, లక్షలాది ప్రజకేకై కాత్మ, ప్రాచీన భా
రత విజ్ఞాన సరస్వతీ నిలయు డార్యావర్త భానూదయ
స్థితికిన్ తూరుపుకొండ, పర్కలవలెన్ తేజస్వయై యబ్జముల్.

(భారతి, అక్టోబరు 1945)

卐

గాంధీ లా లీ

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

గాంధీలాల్! మోహన గాంధీ లాల్!
 కరుణాసాంద్ర! మోహనదాన ||గాంధీలాల్||

విదురమాని హరిరముమాని-నీవు మా కొరకు
 కడురు రాట్నమెన్నాళ్ళీ గతి-భైదున ద్రిప్పెదవు ||గాంధీ||

ఎర్రవాడ చెరసాల నీకు-ఇల్లయి పోయినదా!
 వీలిన వాడవు నీదుమోము-ఎన్నడు జూతుమురా ||గాంధీ||

కల్లుమాని ఇల్లాలిని-గౌరవింతుమురా!
 మల్లుమాని మాయపోకుల-మాటా మరతుమురా ||గాంధీ||

పంచమాదుల మరచినామని-పంతము బూనకురా!
 పంచమ దోషము పాలింపకురా-పవ్వళించుమురా ||గాంధీ||

జగన్నాథ దానపోషక-జగన్నాయక
 నిరుపమాన నిర్వికార-నిదుర బోవేర ||గాంధీ||

గాంధీ మానిని గొల్వరే

(“కొండవల్లి”)

గాంధీ మానిని గొల్వరే-పామరులారా ||గాంధీ||

అంధకారమునందు-బంధింపబడి యిట్లు
కుందగనేల మీరెందు హిందువుక ||గాంధీ||

కాలము వ్యర్థముగ-గడపక సన్నని
నూలు తీయగను రా-ట్నమును బెట్టుడివేగ ||గాంధీ||

సీమ గుడ్డలుగట్టి-సిగ్గెల్ల విడనాడి
సోమరులై తిరుగ-క్షేమము గల్గునె ||గాంధీ||

రాగలదు మనకు, స్వరాజ్యబోగము నేడె
త్యాగులై మీ మీ యు-ద్యోగములు మానండి ||గాంధీ||

మురిపెంపుతో-శ్వేత-ముఖుల కొల్వనజేరి
తరియింపలేరు, య-థార్థము నమ్మండి ||గాంధీ||

లెండి ! మన గాంధీని కొల్వండి ! ("కొండవల్లి")

లెండి! మనగాంధీని కొల్వండి! వేగలెండి! మనగాంధీని కొల్వండి॥

జండాలెత్తండి! మన-జండాలెత్తండి ॥లెండి॥

అసహాయోగమే మనకు-ఆధారమండి
అనలై న యోగమది-అభ్యసించండి ॥లెండి॥

హిందూముసల్మాను సమ్మేలనంబె
సందేహమేల మన-స్వరాజ్యమండి ॥లెండి॥

దొర్జన్య రహితమె-దారి యనుకొండి
తరియించుటకు వేరె-దారి లేదండి ॥లెండి॥

పంచమదోషము-పాటించకండి
కొంచెపు నరులాని-పంచించకండి ॥లెండి॥

శాసన సభ్య మాట-స్మరియించకండి
సభలలో లేదండి-స్వరాజ్యమండి ॥లెండి॥

రాట్నము ద్రిప్పు నల-వాటు చేయండి
రమ్యముగ ఖద్దరు-రండి! కట్టండి ॥లెండి॥

మహాత్మాగాంధీ

కాలమెటు మారెనొ-గమనించుకొండి

గాంధీ నామ స్మరణ-గావించుకొండి

॥లెండి॥

గాంధీ నగరమంత-గాంధీమయమండి

కాకినాడ కాంగ్రెసు-ఖ్యాతి నిల్పండి

॥లెండి॥

అసహాయోగ మర్థంపు-టర్థ మెరుగండి

వాస జగన్నాథదాసు నడగండి

॥లెండి॥

సఖుడ! గాంధీమహాత్ముని చూచినావా? లేదా? చెప్పుమ
 (“కొండపల్లి”)

సఖుడ! గాంధీమహాత్ముని చూచినావా? లేదా? చెప్పుమ ||సఖుడ||

నిన్న మొన్న వచ్చెనతడు-కన్నులార చూడలేదా?
 వెన్నుడు శ్రీకృష్ణుడతడు-వెరివై చెడి పోక నీవు ||సఖుడ||

భారతీయుల కష్టములను-బాపుటకును బుట్టినట్టి
 వాసుదేవుడైన కృష్ణ-స్వామి యతడె మోసపోకు ||సఖుడ||

ఒక్క యేడాదిలోపలనే-నిక్కముగ స్వరాజ్యము, మనకు
 దక్కజేయునట్టి మా-ధవుండతడేరా! వినరా ||సఖుడ||

ఔర భగవంతు మనకు-నలవిగాదు తెలియుటకును
 రామదేవుని కై క దెలియక-పామరత్వమున జెడియె||సఖుడ||

గాంధీ శతకము (మంగిళాడి వేంకటశర్మ)

నిరుపమ కళ్యాణగుణా
భరణా జనకాభ యోగివందిత చరణా,
పురుషార్థ భరిత చరితా
కరుణామృత పూరితాత్మ గాంధీ మహాత్మా!

నీ వవతరించుటను నా
ర్యావర్తము పూతమయ్యె నవని తరించెన్.
శ్రీ వైశ్యకులము మెఱసెను
కావంబడె భరతమాత గాంధీమహాత్మా!

నీ వేనువనుచు బుద్ధుడ
నీవనుచున్ రాముడనుచు కృష్ణుడ వనుచున్
భావించురు, నీవందఱు
గావలయునటంచు నెంత్రు గాంధీమహాత్మా!

త్రూరులయి హింస జేసెడు
వారల బ్రేమించునట్టి వ్రత మూనితి వా
కారణమున గ్రీస్తందురు
గారవముగ జనులు నిన్ను గాంధీమహాత్మా!

భూతములనెల్ల సహజ
ప్రీతిన్ గనుగొనుచు నొక పిపిలికకేనిన్
ఘాత దలంపని కతమున
గౌతమ బుద్ధుడవటండ్రు గాంధీమహాత్మా :

తిలకింప పరశురాముడు
తిలకై జన్మింప నతని తేజము గొనుచున్,
వెలసితవట కాదా మఱి
కలియుగ రామావతార గాంధీమహాత్మా :

నదయత వలువ లొసగి, ద్రౌ
పది త్రోచిన కృష్ణుడనగ భావ్యమగున్, ము
ప్పది మూడుకోట్ల బ్రోచితి
గద మానము నిల్పి నేడు గాంధీమహాత్మా :

ఖండాంతర పండితులు, న
ఖండంబగు దివ్యశక్తిగల వాడనుచున్
ఖండితముగ బల్కుదు, రా
ఖండలనిభ నిర్మలాత్మ గాంధీమహాత్మా :

వైరులును మహాత్ముడ వని
పేరుగొనక మానలేరు భీతిన్ భీతిన్
వారక యెల్లరు దలతురు
కారణ జన్ముడవు నీవు గాంధీమహాత్మా :

మహాత్మా గాంధీ

సత్యము నిత్యమట - చును
సత్యము విడనాడ వెట్టి సమయమునందున్
సత్యము విను రక్షించు, న
గత్యముగా దోడు నిల్చి గాంధీమహాత్మా!

స్తానము ఋషికోటికి, వి
జ్ఞానము-లకు నెలవు భరత ఖండంబనగా,
దీని సరిదేశ మెందును
గానము గద లోకమందు గాంధీమహాత్మా!

భోగముల కాట పట్టిది
త్యాగములకు నిలయమిద్ది ధర్మంబులకున్
బాగగు నెలవిది, స్వర్గము
కాగలదా దీనికుద్ది గాంధీమహాత్మా!

గరితలకు, పుణ్య సంప
దృరితులకున్ సాధులకును భగవత్సేవా
నిరతులకు, సుచరితుల కా
కరముగదా! భరతభూమి గాంధీమహాత్మా!

(భారతీనుండి డిసెంబరు 1923)

'0000000000

గాంధీ జీ

(“దేశభక్త” కొండా వేంకటప్పయ్య)

తరములదాటి యత్నముల దండిగ జేసిరి పూజ్యులంద రీ
తరమున జేసె గాంధీ మహితాత్ముడు తాపసి దీక్ష తీవ్రతన్
వరల తపోబలంబుననె వచ్చె స్వరాజ్యవరంబు భోజ్యమై
కరములు మోడ్చి నమ్రతను గాంధీమహాత్ము నమస్కరించెదన్.

భారత మాత గర్భమున పండినపంట మహాత్మగాంధీ యీ
భారత దాస్య శృంఖలము బాపగ బుట్టిన భవ్యమూర్తి యీ
భారత ధర్మమార్గముల భారతమందును లోకమందునున్
బారగజేయు కంకణము పట్టుగ గట్టెనుగాదె గాంధీజీ.

కొట్టగ కఱ్ఱలేదు, మఱి కోయగ ఖడ్గములేదు, శస్త్రముల్
పట్టగరాదు, శాత్రులు పట్టిన గొట్టిన నేమిచేసినన్
రట్టును రద్దిచేయకను రమ్మని పిల్చినతోడ బోవుటే
యిట్టిది యుద్ధ పద్ధతి, మరెట్టుల గెల్వగ సాధ్యమయ్యెనో.

(భారతి, అక్టోబరు 1947)

గాంధీజీ

(‘కవి సమ్రాట్’ విశ్వనాథసత్యనారాయణ)

కామ క్రోధమదాది రాక్షస సమాక్రాంతంబులౌ లోకముల్
స్వామీ! నిశ్చల తావకీన నయన ప్రాంత ప్రశాంతాంకు మా
లా మార్గములకున్ స్వనాశ భయకీలావిహ్వలంబుల్ హాహా
హా, మోసాల పెడంబెడం బడి, యుడాయుంచున్ బడదేశముల్.

ఇగతాళించు ద్రయిశిఖా సకల మాహేయీ సుధా దోగ్ధ తా
నుగ గీతా పరమేశ్వరుండు ప్రభు! నిన్నుంగాంచి, యీ బోసి బెం
డుగ వైశ్యుండతి వర్ణ ధర్మపథమున్ నూత్నంబు గల్పించె నం
చెగడై స్వీయ దశావతార భరలజ్ఞానముడై పోయెడిన్.

లూన కర్ములు వామలూరు గుప్తా కృతుల్
వెలితి పొందనియట్టి నిలువ సరుకు
అత్మ ప్రచార దోహల మత కర్త లం
గడిలోన వృద్ధికై నడపు సరుకు
అల్పాల్పులై న పేదాంతు లమ్ముడు వోక
బుట్టలలో గ్రుళ్ళిపోవు సరుకు
నీవు శరీర యాత్రావాహినీ పరీ
పోషకంబయి పారువోని సరుకు

ఓయి కొఱలేని కోనుటి! యీ యనంత
మైన బ్రహ్మ పదార్థ నానా నిరంత
బాధ వినియోగ పీఠుల బ్రాణధరణ
ఘనము నీ సరుకున వెలకట్టలేము॥

కల మజద్, గపూర్ఖానులు, కారు, వల్ల
ఖాయికాదు, రాజేందరబాబు కాదు
కాదనీవు బ్రాహ్మణ సంస్థ కాంగ్రెసందు
రాత్మగుణముల బలముచే నమరమూర్తి:

నుడు తావెల్గులు లుప్తదంత వదనుల్ సూర్యుండునున్ నీవు, చం
ద్రుడు నీవున్ మఱి నూలు పోగునకు సంతోషింతు రయ్యగ్ని దే
వుడు నీవున్ సకలాహుతి ప్రకట సంఘాతాత్ములే వెల్గు కా
వడులన్ వారికి జంటకుండ వగుచున్ బాల్మోసినావో మునీ:

కోరల్గాగఁ దుపాకులు॥ మర ఫిరంగుల్ బాంబులున్ రాజ్య వాం
ఛా రూక్షత్వపుఁ బెద్ద నోరైఱచి తృష్ణాదేవి పూర్ణాహుతి
ప్రారూఢిం దిగమ్రింగుచుండ జనులన్ బట్టిక కంఠాంతర
ద్వారంబందున నిల్చి యద్భుపడె దప్పా' స్నిగ్ధరజ్జ్వకృతిన్.

తనకుం బట్టిన జాతి జీవన విధాతన్ నిన్నహో: వ్యక్తి జీ
వన సూత్రార్థ విచారమాత దురహంభావున్ స్వకర్మచ్యుతుల్
మన యీ బ్రాహ్మణు లాడుచుండెదరు కామ క్రోధలోభాది దు
ష్టణ వారంబుల జీవ గజ్జలు విడాకుల్ ముక్తికాంతాళిన్.

మహాత్మా గాంధీ

ఎట్లురాజోప్రజయట్లన్న యర్థమునెఱిగి బ్రాహ్మణుడు నీకృషి నెఱుంగు
ధర్మసాధనకు నాద్యముశరీరమృంట యెఱిగి బ్రాహ్మణుడునిన్ పరిగణించు
అసుర ప్రతారణార్థవతార రహస్యమెరిగి బ్రాహ్మణుడు నీ తెఱగుదెలియు
తనవోలెనర్వభూతములంటబహుముఖమ్ములచూచి నీదారి తెలియుద్విజుడు.

యుగ యుగాంతరముల మార్పులొందు నదియు
నాత్మ వచ్చరీ రాధీనమయిన యదియు
నయిన ధర్మంబు తనకు యోగ్యమగు నెడల
తనకు యోగ్యుల సృజియించు కొనును గాదె.

కత్తియులేని భారత జగత్తె యహింసకు మొగ్గదేని, నీ
యెత్తిన యెత్తికోలునకు హిట్లరులున్ మరి చర్చిహిల్లులున్
వత్తురె రక్తమాంసములు ప్రౌఢ చరిత్రలు, జాతిగర్వముల్
మత్తులు మైకముల్ మొదలు మాడినమోడు తుదల్ చిగుర్చుటల్.

నిన్నున్ మెచ్చరు నీతి మార్గగరిమన్ నివ్రింశ శాస్త్రాంబుధుల్
కన్నారన్నియు చేయనేర్తురుగదా కాల్పుల్ ఫిరంగుల్ గనుల్
మన్నున్ మిన్నును గానకుండెద రహింసా సాధు సూత్రంబులన్
విన్నారా! యిది తేలెనా! విధురితోర్వీశాసకాకాబ్ధిలో.

(1940-రచన)

మా బాపూ జీ (గౌతామీకోకిల 'వేదుల')

చేవదొరంగి సత్తువ నశించి శతాబ్దుల నుండి దీర్ఘ ని
ద్రావళులై జడమ్ముల విధమ్మున నున్న యధీర భారతీ
యావళి మేలుకొల్పి, యసహాయ మహోద్యమ దీక్షతోజ్వల
త్పావకులం బొనర్చితివి, భారత భాగ్యవిధాత! బాపుజీ !

త్రాచుకోరి సుధాధార జ్వాలారంప
జాలు బుద్ధుని యహింసా మహాస్ను
శిలువ మీదను స్రవించిన జీససు హృదయాం
తర రక్తధారల త్యాగమహిమ
ఇసుక యెడారి కాసౌహృదము మార్చిన మహా
మ్మదు జీవితంపు నమ్మకపు బలము
అస్పృశ్యతాగ్ని జల్లార్ప దారక సుధం
బంచు రామానుజు భక్తిరసము

వెరసి నీవైన నీ యాత్మ చరిత యీ య
శేష దేశాల యెల్లల జెరపివైచి
వల్లెలకు బట్టణాలకు బచ్చతోర
ణమ్ము లీనాడు గట్టుచున్నది మహాత్మ

మహాత్మాగాంధీ

నెత్తుటి చుక్కయేని ధరణిం బడనీక స్వతంత్రతాధ్వజం
బెత్తిన శాంతి యోధుడవు, హింసకు నొదలొగ్గి యొందొరుల్
కుత్తుక బుత్తురించుకొను క్రూరులె నీ కడకుం గటారులున్
గత్తులు దెచ్చి కై వసమొనర్చి రదెంత మహాతపస్వివో!

నీ వలన భారతమున బానిస తనమ్ము
అంటరాని తనమ్ము నేడంతరించె
భ్రాతృ రక్తాత్తమగు కురుక్షేత్ర సీమ
నిశ్చల ప్రేమశాంతి పండించి తీవు॥

నవ్వులోన గరుణారస మొలుకుచు
మాటలోన నిగమంబుల జిలుకుచు
చూపులోన ధీమా పురిగొలుపుచు
నడిపించితి పీ నవభారతమును॥

నేదగొన్న శ్రమజీవికి శరణము
పల్లె వాకిటికి బచ్చతోరణము
అంధజగతి కాశారుణ కిరణము
జయ మహాత్మజీ! జయ బాపూజీ!

పర్యాయలోకనం

(మాధవపెద్ది బుచ్చి సుందరరామశాస్త్రి)

మా బంధముల బాప బూనవో మహాత్మా యా నిరాహార దీ
క్ష బంధంబును నిర్వదొక్కటికి నుత్పర్జించి కస్తూరి బా
యీ బత్తాయి రసంబు నందుకొనవో స్వేచ్ఛామృతం బిట్టులే
నీ బంగారపుచేత మాకొఱకు నీవే యింక నందీయవో.

వడకంబారెను కాలుసేతులును యావద్భారతక్షోణి కె
ల్లెడ నీ నీరసమెంచి యా యమెరికా ఇంగ్లండులున్ గూడ, అ
ల్లడమున్ తల్లడమందె దైవకృపవల్లన్ దండ్రీ యీ నాడు నీ
యొడంబన్ ప్రాణము తేరుకో తిరిగి మా యుల్లంబు చల్లంబడెన్.

మహాత్ముడు

(తమ్మల సీతారామమూర్తి)

సీ॥ ఉత్తమ వాగ్మి నా నొప్పారె నురక గ
 జ్జించి యా కాదు వర్జించి నుడులు
 అతిలోక బల సమంచితుఁడయ్యెఁ గండలు
 పెంచి యా కా దలయించి యొడలు
 చిర జయశ్రీ ధురంధరుఁడయ్యె రిపుల ఖం
 డించియా కాదు పండించి కృపలు
 అమృతత్వమందె యాగము లాచరించి యా
 కాదు నీష్కామ యోగము వరించి

యతఁడు సామాన్యుఁడెట్లు: పీఠత కపూర్వ
జీవములువోసి వాసి దెచ్చిన మహాత్ముఁ
డతని నడచిన బాటలయందు నడిచి
పందయును విక్రమాస్పందుఁడయ్యె.

గీ॥ రాజ దండము వలదు స్వర్గంబు వలదు
జనన మరణార్తులంటని జగము వలదు
తెఱపి లేని దిగుళ్లతో దేవురించు
జనులందేర్పుట వలయు నాకనియె నతఁడు.

క॥ రాముని సత్యము కృష్ణుని
ప్రేమము గౌతముని కరుణ పెనఁగొని యోగి
గ్రామణి బాపూ బ్రతుకై
మామక కవితాలతా సమాశ్రయ మయ్యెన్॥

గాంధీ మహాత్ముడు

(కొడాలి అంజనేయులు)

సత్యాన్వేషణ తత్పరత్వమున నీ సర్వస్వమున్ వీడి మా
కత్యంతమును మేలుకూర్చితి మహాత్మా! నీదు సందేశముల్
నిత్యమున్ స్మరియించి త్యాగపదసాన్నిధ్యములం జేరకే
అత్యాశామృగతృష్ణలంబడుట మా కాశ్చర్యముం గొల్పెడిన్.

మా పూర్వార్జిత పుణ్య హేతువున కామక్రోధలోభాది దు
ర్వ్యాపారముల పొంతబోక భవదాజ్ఞాయత్త స్వాతంత్ర్య దీ
క్ష పారమును చూడగల్గితిమి నీ సత్యాగ్రహానీకశి
క్ష పాండిత్య మెఱుంగనట్టి యువ సంసారము నిస్సారమే.

ద్వేషానూయ లనంగ నెట్టివియో నీ దివ్య ప్రభావంబు చే
నీ షన్మాత్ర మెఱుంగ రష్ట్ర తన సర్వేందు ప్రభావీచికల్
దోషద్వాతము లూడ్చిపెట్టినవి ఈ దుష్కాల మేమొకదా!
కాషాయాంబరధారి నైతము వృథా కాపాట్యమున్ బూనెడిన్.

నీ ప్రేమామృతవాక్య నిర్దురయరీ నిత్యాభిషేకముచే
నీ ప్రాపంచిక భోగభాగ్యములు లెక్కపెట్ట రానాడు, వి
ద్యా ప్రావీణ్యములేని మూకయును దివ్యత్వము చెందెన్ ప్రతీ
చి ప్రాచ్యప్రజ సౌఖ్యమొందె భవదాశీర్వాద భాగ్యమునన్.

కారాగారము దివ్యసౌధముగ సంకల్పించి లారీ ప్రహారంబు
రారంభములకున్ శతముల కనాయాసముగా ప్రాణముల్
ధారల్వోసిరి భారతావనికి స్వాతంత్ర్యము చేకూర్చగా
ధీరాగ్రేసర చక్రవర్తులకు సందేశము నీ దెట్టిదో:

ఖాదీ గట్టినవాని పూర్వ చరితుంగా నెంచిరానాడు. నే
దేదో పాపము చేసినట్లతని నిందింపం గతంబేమి నీ
యాదేశముల విస్మరించి పదవీ వ్యామోహబుద్ధిన్ దురా
కాదౌష్ట్యముల కగ్గమై ప్రభులు లక్ష్య భ్రష్టు లౌటంగదా:

ప్రాయంబంతయు బుచ్చి కల్మిని తృణప్రాయంబుగా నెంచి అ
న్యాయ త్తంబగు భారతావనికి కల్యాణంబు చేకూర్చుచే
ధ్యేయంబంచుదలంచి రప్పు డిపుడంధీభూత చేతస్కులై
స్వీయార్థ ప్రతిభావులై రి జనముల్ చిత్రంబు భావింపగన్.

ఊహాపోహలులేని వట్టి అధికారోన్మత్తులంజేరి, దా
సోహమ్మంచు భజించుటొక్కటియే దేశారాధనంబయ్యె వ్య
ర్థాహంకార దురాగ్రహ గ్రథిత విత్యావ్యగ్ర సంభాషణల్
సాహిత్యంబయె దీని మించిన కుసంస్కారము వేఱున్నదే:

నీ పేరెన్నక నిన్నుతింపక భవన్నిర్మాణ కార్యక్రమ
వ్యాపారముల నుగ్గడింపక యుపన్యాసము సాగింపగా
నోపం డెవ్వడుగాని స్వోచ్చపద కాంక్షోన్మాదుతా వారికిన్
సోపానంబయె నీ చరిత్రమపురా: కుష్కప్రియాలాపమై.

మహాత్మా గాంధీ

నీ కారుణ్య మహింస ధైర్యగుణముల్ నీ నిత్య సత్యవ్రత
ప్రాకారములమధ్య భారత ప్రజారాజ్యము వర్దిల్లి లో
కైకఖ్యాతి గడింప కోర్కెగలదెంతే మాకు నీ విశ్వ పూ
ర్ణాకారము మాతొక్కమారయిన సత్యక్షము గావింపవే.

మ హా త్ము డు

(‘కరుణశ్రీ’ జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి)

నలుబది కోట్ల తమ్ముల జీవితమ్ముల
కాయనమాట ‘వేదాక్షరంబు’
భీరులనే కర్మపీరుల గావించు
ఆయన పిలుపు ‘శంఖారవంబు’
సత్యంబు శాంత్యహింసలకు స్వాగత
ఆయన బ్రతుకు “మహాప్రయాగ”
కొల్లాయితో పిచ్చి పుల్లాయి వలె నుండు
ఆయన దీక్ష “లోకై క రక్ష”,

అతడొక ‘పవిత్ర ధర్మదేవాలయంబు’
అతడొక ‘విచిత్ర విశ్వవిద్యాలయంబు’
ఆ మహాశక్తి అంత ఇంతంచు తూచ
జాలమాతడొక పెద్ద హిమాలయంబు.

—X—

మా గాంధీ తాత

(‘కరుణశ్రీ’ జనధ్యోలపాపయ్యశాస్త్రి)

అడుగు వెట్టినచాలు ఆవనీంద్ర రత్న రం
జిత కిరీటములు హారతులొసంగు,
బయలుదేరినచాలు ‘జయ జయ’ ధ్వనులతో
గ్రామాలు గ్రామాలు కదలివచ్చు,
కొంగు బట్టినచాలు కోటాను కోట్ల హ
స్తములు బంగారు వర్షములు గురియు,
పెదవియొకింత విప్పినచాలు లక్షల
కొలది తలల్వచ్చి కొలువు తీర్చు
నవ్వినంజాలు పతిత మానవ సమాజ
మానసమ్ములు దేదీప్య మానములగు
పట్టు పట్టినచాలు సప్రమాట్టులైన
తలలు వంతురు మా గాంధీతాత ముందు.

అన్ని గుణంబులందున మహాత్ముడవే “యుగపూరుషుండవే”
యెన్ని విధాల జూచిన, ఇదే యనుమానము మాకు “తెల్లు వా
డన్నది గిట్టదేమి” ‘ఇది ఆంధ్రుల పాపమొ’ చందమామలో
చిన్న కళంకముండుట విచిత్రముకాదుగదా! మహారథీ!

బా పూ జీ

('కరుణశ్రీ' జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి)

మానవాభ్యుదయ సంకేతం
నీ జన్మదినోత్సవ జయగీతం

హిమాలయ

మహామహిధర

శిఖరాగ్రం మీదినుండి

స్వచ్ఛమైన అందం లాగున

స్వచ్ఛందచ్ఛందం లాగున

చెంగు చెంగుమని లంఘించే

చల్లని నదీమ తల్లుల

ఉదాత్త జీవనానికి

ఉజ్జీవనం.

బాపూజీ

నీ జీవనం.

నీ నిత్యోజ్జ్వల వదనంలో

నీ సత్యాగ్రహ కదనంలో

బుద్ధదేవు కారుణ్యంవలె

శ్రద్ధామయ కర్తవ్యంవలె

ప్రవహించిన. ప్రతిధ్వనించిన
 ప్రళాంత జయఘంటాధ్వనం
 ప్రపంచ నవయుగాహ్వానం
 పరాధీన భారతదేశంలో
 నిరాధార నిర్భాగ్య ప్రజలకు
 తరతరాల చైతన్యం
 నరనరాల కెక్కించే
 భవ్య భవత్తపశ్చక్తి
 భారత యుగదాస్య విముక్తి.
 నీ అహింసామకుట మణికాంతులు
 ఈ మహాప్రపంచ సుఖశాంతులు.
 నీ భాదీ మా అజాదీ
 నీ ద్యేయనిష్ఠ
 జాతి స్వాతంత్ర్య పునః ప్రతిష్ఠ.
 నీ సత్యాగ్రహ సాధన
 శాంతి దేవతా సమారాధన.
 నీ కర్తవ్య మహాదీక్ష
 లోకానికి శ్రీరామరక్ష.
 నీ సర్వమానవ సమానదృష్టి
 సత్యాహింసల సమిష్టి.
 నీ బోసినవ్వులు
 దేశమాత పూజకోసం
 కోసి రాసి పోసిన పువ్వులు.

~ ~ ~ 0 ~ ~ ~

హిమాల యోత్తుంగశృంగం (అడవి ఖావీరాజు)

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం- నీ బ్రదుకు
ఉమాపతీ నృత్య రంగం
దేశాల వాంచిల్లు
అశాహృదయముల్లు
నేలొదలి పోలేని
శీతలతలాలలో
జీమూత పంక్తిపై
వ్యోమ వర్షముజొచ్చి-ఓ! సామి:
తమోనుద స్వచ్ఛమో ||హిమాలయ||

సర్వ పథ జనకోట్లు
సాగి యాత్రాద్ధులై
జన్మలు పవిత్రమై
చవులొంద-స్నాతులగు
సంగమానికి చేరు
నీ కళ్ళ తళత్తళలు
నీమాట పాటలు
నీ నవ్వు రసముల్లు
వేణీత్రయమో చు

నీ నుండి వెడలెరా

అది మహా సత్యము ||హిమాలయ||

శిల్ప సూత్రార్థాలు

తెల్పు సౌందర్యాలు

స్వల్పమై మూర్తిలో

దేశదేశాల-ఆకాంతాల

వెలిగిస్తూ

నీ బోసినవ్యులో

నీ సృష్టి వాక్కులో

నీ కన్ను జంటలో

రేకలు తిరుగుతూ మహాత్మా :

లోక మోహనమయ్యే

హిమాలయోత్తుంగ శృంగం-నీ బ్రదుకు

ఉమాపతీ నృత్య రంగం॥

—X—

మ హా త్మ డు

(చుక్కబొట్ల సత్యనారాయణమూర్తి)

కట్టుకొన్నది యంగ వస్త్రము
పట్టుకున్నది రాట్న చక్రము
పట్టుమని పది మెతుకులైనా
పట్టుకుండు కృశోదరముగల
గాంధీ కంటెను సామ్యవాదులు
కలరె! లోకములో

ధనము తృణముగ దలచి మెలగుచు
మనము నందై చిచ్చిక దరిద్రము
ననుభవించుచు దేశ సేవకు
తను వొసంగిన ఘన చరిత్రుడు
గాంధీ కంటెను సామ్యవాదులు
కలరె! లోకములో—

మఱచిపోయిన త్యాగమును, సో
దరుల కాచరణీయ మొనరించి
స్వరాజ్య పథమునందు నడిపెడు
భరత మాతృసుత ప్రవరుడగు
గాంధీకంటెను సామ్యవాదులు
కలరె! లోకములో—

రక్తపాత మొకింతలేక, స్వ
శక్తినే బలినొసగు భారత
భక్తులను కోట్లుగ నృజించిన
యుక్తిమంతుడు శక్తిమంతుడు ||గాంధీ కంటెను||

ఎవరు తప్పొనరించి యుండిన
నేమియును పల్లెత్తు పలుకడు
ఎవరి లోపములున్న తానే
యాతనల పాల్గై కృశించునె ||గాంధీ కంటెను||

అర్థ హీనపు మాటలాడడు
వ్యర్థముగ కాలమ్ము గడుపడు
స్వార్థమన నేమో యెఱుంగడు
నిర్ధనులలో నిర్ధనుండగు ||గాంధీ కంటెను||

కార్మికులకే-కర్షకులకే
వర్తకులకే-భూపతులకే
వర్గపతిగా వ్యవహరింపడు
వరుస ముప్పదియైదు కోటులు
భారతీయుల ప్రాణమాతడు ||గాంధీ కంటెను||

దేశమే తన శరీరంబని
దేశహితమే తనకు హితమని
లేశమైనను భేదమెంచని
భాసుర చరిత్రుడు మహాత్మా ||గాంధీ కంటెను||

సహన శీలము గగన పారము
మోయునదియా-దేశభారము
విశ్వమంతయు శాంతి బడయగ
నహింసా సత్యప్రచారము ||గాంధీ కంటెను||

భూషణములకు తోషమందడు
దూషణములకు రోషమందడు
దోషభయమును కప్పిపుచ్చడు
ద్వేషమందడు శత్రువులపై

॥గాంధీ కంటెను॥

మలగిపోయిన పురుష కారము
కలగిపోవు మత ప్రభావము
నిలువబెట్టగ దలచి భారత, జ
నులను వడిపెడి నాయకాగ్రణి

॥గాంధీ కంటెను॥

అన్నిటికి దా వెలిగ నుండును
అన్నిటను దా గలిసి యుండును
అన్నివిధముల మిన్నయనదగు

సన్నత చరిత్రుడు మహాత్మా గాంధీ కంటెను సామ్యవాదులు

కలరె. లోకములో॥

ఏ డిరా : నీ గాంధీ (“కొండ పల్లి”)

ఏ డిరా నీ గాంధీ యెక్కిడున్నాడు:
దానుల హృదయాల దగిలి యున్నాడు॥
ఎక్కడకు పోయినా-డేమి చేశాడు
ఉప్పు పన్నట్టుకొని-ఉడ దీశాడు॥
కాలినడకను యేల-కదలిపోయాడు:
గ్రామ ఉద్యోగాలు-కడతేర్చుతాడు॥
పల్లెటూళ్ల కు యేల-పయనమైనాడు
కల్లు దుకాణాలు-గంగతోస్తాడు ॥ ఏ డిరా నీ గాంధీ ॥

గాంధీ మహాత్ముడు

(ఆ. సోమనాథరావు)

శాంతి సత్యము భక్తియను శత్రుములను
దాల్చి యీశ్వరు నాజ్ఞ నొదల ధరించి
ధర్మ పక్షముబూని, యుద్ధమొనర్చు
ధన్య భారత పీఠ రత్నము! గాంధీ॥

ధనలోభులను మహాదాతలుగా మార్చె
నీ మహాత్ముని జీవితామృతము

భోగుల సతిశయ త్యాగులుగా మార్చె

నీ మహాత్ముని జీవితామృతము

రాగుల సత్కర్మ యోగులుగా మార్చె

నీ మహాత్ముని జీవితామృతము

పాపుల ధర్మ స్వరూపులుగా మార్చె

నీ మహాత్ముని జీవితామృతము

పావసతరంగ గంగా ప్రవాహమట్లు

లే మహాత్ముని సజ్జీవితామృతము

శాంతి నెఱపుచు నున్నవో సర్వదిశల

నతడు సద్గుణకండి మహాత్మా గాంధీ॥

మ హా త్ము (డు

(కందుకూరి రామభద్రరావు)

రక్త సిక్త ప్రపంచ సామ్రాజ్యమందు
శాంతి కలశముతో సహింసా పయస్సు
అడుగడుగు పంచుకొనుచు మహాత్ము డొకడు
ప్రార్థికాంగణ భూముల బయలుదేరె.

బ్రహ్మతేజోవి భాన్వర ఫాలమందు
|వతిఫలించు వినిర్మలాంబర ప్రశాంతి
తరళ దరహాస చంద్రికా ధవళకాంతి
కంతరంగాన ప్రేమ దుగ్ధాబ్ధిపొందు.

అతడు మెట్టినమేర పుణ్యాశ్రమంబు
అతని వాక్కులు వేదభాష్యాంతరములు
అతని మౌనము లోకభయంకరమ్ము
అతడు పూనిన దీక్ష బ్రహ్మాండరక్ష.

భారత స్వాతంత్ర్య మందిరాభ్యంతరమున
సత్యదేవత తనకు సాక్షాత్కరింప
పసుపు కుంకుమ లద్దిన వడుకునూలు
పాణిబంధము ధరియించె పరమ మౌని.

అంత తొలుకారు మెరపులే యంతరిక్ష
మంత మంగళతోరణ మందగించె
అణువణువుగూడ పులకించి అవనియెల్ల
మురిపెములు గుల్కు శాద్వలాంబరము దాల్చె.

ఆలమందలు లేగలు పాలనురువు
నెలపులం జారద్రోక్కెడు చిందుతోడ
వడిగ దిరిగెడు రాటాల విడును పాట
వల్లె వడుచుల సిగ పూల పసుపుతేట

జీర్ణ పర్ణ కుటీర సంకీర్ణ దేశ
చిరనివాసిని దారిద్ర్య శిథిలవాణి
గగనవాణిగ మార్మోగె కడల కడల
అతని సందర్శనోత్సుక మావహించి.

పేద గుండెల నెత్తురు పీల్చి పీల్చి
మారణాగ్నుల నుమియు నున్మత్తభయద
యంత్ర భూతము లాక్రందనార్తి కదలే
అతని యడుగుల సవ్వడి కడలిపోయి.

సాట్టహాస కోలాహల స్వనులు నిండు
మృత్యు కింకర బీభత్స మేళనముకె
నవ్య జీవితనాట్య విన్యాస రంగ
మంగళోత్సవ వై భవమంటపములు.

మహాత్మాగాంధీ

ఎరుకగల పురంధ్రులు హారతెత్తి నిలిచి
జీవకళికా సహస్రంబు చిందు హృదయ
పుటక ముష్టశోణితలాక్ష పూసి నార
లతని యువదేశ లక్ష్మీపదాబ్జయుగళి॥

(1940 అక్టోబరు భారతి)

●●●●●●●●●●

ప్రబోధం

(జంపాల వేంకటస్వామిహరి)

అఖిల ప్రపంచము నధ్యాత్మ బలమున
 నుజ్జూత లూపిన యుజ్జ్వలుండు।
 భారత స్వాతంత్ర్య భాగ్య సంసిద్ధి న
 హింసఁ జేకూర్చిన హిత చరుండు।
 తన శాంతి సందేశతతి ఖండఖండాత
 ర ప్రజఁ దీర్చిన ప్రాజ్ఞవరుండు।
 మత సామరస్య సంతత పరిశ్రమమున
 న ద్వితీయుండగు నమల గుణుడు।

బ్రతుకు లోక సంసేవ తంకితమునేసి
 దీనజన బంధుడైన గాంధీ తపస్వి
 ధర్మబోధా నురోధ తత్పరత నాత్మ
 దేశ శాంతిఁ గూర్చుడి భారతీయులార.

卐

గాంధీ గీతావళి

(చల్లి పల్లి ఆప్పారావు)

సూర్యు నెన్నడు మున్ను చూడని జవరాండ్ర
 బయటకు లాగె నెవ్వని పలుకు
 ధనికుల బీదల నెనజేసి జైళ్లకు
 వేనవేల్ పంపె నెవ్వని యాన
 గొర్నమెంటు దొరల గడ గడ లాడించె
 మానసియముగ నెవ్వని వ్రతము
 ఖండఖండాలలో గణనకెక్కి మహాత్ము
 దొనన వెలయు నెవ్వని వ్రతిభ

అట్టి పరమర్షి గాంధీజీ యార్యభూమి
 జననమందుటె మన భాగ్య మనగ జెల్లు
 నితని పూర్ణాయురారోగ్యయుతుని జేసి
 యిలను సర్వేశ్వరుండు రక్షించుగాక.

త్రికరణ శుద్ధిగా మెలగి దేవునియం దసమాన భక్తితో
 వ్రకటిత శుద్ధ సత్త్వగుణ రాశియునై ఋజు మార్గవర్తియై
 సకల జనానురాగ సువిశాల మహోజ్జ్వల మూర్తియై వ్రపం
 చకమున శాంతిదూత యన జన్మము నొందెనటన్న వింతయే!

అరిష్టద్వర్గముచే పరాజితుడు కాడ న్యాయ మార్గంబునన్
జొరనీయండు మనంబు, నాశ్రమములన్ జోడించి ధర్మార్థ మీ
తెరగఁచున్ వసుధై క గేహీయయి వర్తిఁచున్ దపోఽష్టమై
పరముం డీ ఘనయోగి పుంగవుడు సంభావింప హిందూప్రజన్.

పశుబల గర్వ ధూర్వహులు పశ్చిమవాసు లొకళ్లొకళ్లు భూ
నశ మొనరించుకొంటకు నపార్య రణక్రియ దూరి చచ్చుచో
విశిత వచో విలాస నరణిన్ జగదేక హితోప దేశముల్
యశ మెసగంగ బల్కెడు మహామతి సీక లభించె బాపుజీ:

మతమున్ రాజ్యము నర్థి సంపదను ధర్మంబున్ విసర్జించి, భా
రత దేశీయులు మత్తులో బడినవారై యుండ మేల్కొల్పి వి
స్తృత సామ్రాజ్య రమాధురంధరధరాధీశోద్ధతిన్ నైతమున్
ధృతిమై డీకొన నేర్ప గల్గితివి, గాంధీ: శత్రుముల్ లేకయే.

(కృష్ణాపత్రిక 13-4-'40)

మ హా త్మ (డు

(దుగ్గిరాల వేంకటకృష్ణమూర్తి)

పొందగు తల్లి నోముల యహార్యమహాత్మ్యమొ“తండ్రి”శ్రీకరం
చందు తపఃఫలంబొ, మఱి జన్మకు స్థానమునై చెలంగు బో
ర్పందరు పట్టణంబు తొలి వామున జేసిన పుణ్యమేమొ పొ
ల్పొందగ నుద్భవించితివి లోకవశీకర గాంధీధీవరా!

మోహనదాన, నీ యశమమోఘము, పార్యవరమ్ము నీ జగ
న్మోహన సచ్చరిత్ర, కవి మోక్షము గోరెడి వారికెల్ల నీ
‘మోహన’యక్షరత్రయము ముక్తియొసంగెడిమంత్రమయ్య నా.
లో హితమార నిన్ దలతు, లోక వశీకర గాంధీధీవరా!

తాలిమితో బ్రసక్తి, జగదంబ యెడన్ గడుభక్తి, సత్యవా-
గ్జాలమునందు రక్తి, నిజగిణ్యతయందు విరక్తిగల్గి, భూ
పాలురకన్న మిన్నవయి భాసిలి, బాల్యవయస్సునన్ బ్రజా
లోలుడవైతి విద్ధరను, లోకవశీకర, గాంధీధీవరా!

పూనిన కార్యమున్ విడక పూత మనోగత దృష్టిచేత న
న్యూతన సౌంపు పెంపు కడునొప్పగ విద్యను రాజకొట సం
స్థానమునందు నేర్పితివి, తావక కీర్తి నుతించు శక్తి నా
లో ననరెత్త నిన్ దలతు లోక వశీకర గాంధీధీవరా!

గాంధీ మహాత్మా

(దుగ్గిరాల వేంకటకృష్ణమూర్తి)

లోకంబున నియ్యెడ గల

లోకోత్తర పురుష మణులలో నెల్లను, నీ

వే, కన్నాకు వటుందురు

గా కల కవిలోకమెల్ల గాంధీ మహాత్మా!

వింతగద నీ చరిత్రము

శాంతమే కన్పించు నీదు చర్యలయందున్

శాంత నిశ్చలతా సర్వ ది

గంత నటత్కిర్తికాంత! గాంధీమహాత్మా !

కామ క్రోధంబులు నీ

సామీప్యముజేర గొంకు జంకుజామీ, నీ

కా, మదమాత్సర్యంబులు

కామాది వికారదూర, గాంధీమహాత్మా!

నీ భాగ్యమేమి చెప్పుదు

లోభము మోహమును నిన్ను లోగానవయ్యెన్

నీ భవము తరించెను, గం

గాభవ నిభ నిర్మలాత్మ, గాంధీమహాత్మా !

మహాత్మాగాంధీ

సంగర హితుడవు కావని
సంగ రహితుడనుచుగాదె సాధుజనులు నీ
సంగతి గోరుదు రఘములు
కంగారగు విన్ను విన్న గాంధీమహాత్మా!

మహాత్మా గాంధీ

(సాదలి రామస్వామి)

రాట్న స్వనంబు స్వరాజ్య గానంబని
 సతము రాట్నము ద్రిప్పు చతురుడీవు
 ఖద్దరు ధారణ ఘనకౌశలంబని
 ఖాదీ ప్రచార ప్రకాశకుడవు
 మధుపాన నాశంబు మహిభాగ్యదంబని
 మధుసిశాచిని ద్రోలు మహితుడీవు
 హరిజనోద్ధరణమే హరినేవయని సదా
 యస్పృశ్యతను బాపు యధిపుడీవు

నీవు బోధించు నద్బోధ నీవె నల్పి
 దేశ దారిద్ర్య దాస్య విదీర్ఘములకు
 త్రికరణంబుల శాంతి సంధిల్లి పోరు
 మార్గదర్శకుడీవెగా మాకు గాంధీ.

గురు కార్యదీక్ష నద్గుణ భగీరథు సాటి
 నిష్కామకర్మ శ్రీనిలయు సాటి,
 నీతి ధర్మంబుల సీతారమణుసాటి
 అతిశయభక్తి ప్రహ్లాదుసాటి

మహాత్మాగాంధీ

రాజకీయంబున రహి ధర్మజునిసాటి
సత్యసంధత హరిశ్చంద్రుసాటి
శాంత్యహింసానిష్ఠ శాక్యమౌనికిసాటి
ఇదుమ సహించుటందేను సాటి

సాత్వికంబున శంకరాచార్యుసాటి
మహితబోధల గురు మహమ్మదుని సాటి
సాటి నీ కేరు గాంధీ యీ జగతియందు
అందుకొనుమ మహాత్మా: భక్తివందనమ్ము

శాంతి సత్యాగ్రహ సాధన బూర్ణ స్వ
రాజ్యము నాశించు రాజయోగి,
రాజ్యాంగ పద్ధతుల్ రహి న్యాయచట్ట సం
గతు లెల్లరికు దెల్పు కర్మయోగి,
కులరూప భేదముల్ తొలగి పజాతి యై
త్యత పె పు గనగ సంస్కారయోగి,
దేశ నేవార్థమ్ము దేహమే యర్పించు
స్వార్థ రాహిత్య ప్రశాంతయోగి,

సర్వసంగ పరిత్యాగి, సౌమ్యయోగి
నిమ్నజాత్యుద్ధరణ ప్రతనియమయోగి
ఆత్మశక్తి ధురీణ మహాత్మయోగి
యోగులకు యోగి గాంధీ మహోపయోగి.

స్వాతంత్ర్య రాజ్య సంస్థాపనందున సౌఖ్య
మానందముల గూర్చు నధిపుడీవె.

‘వార్ధ’ విద్యా పరివర్తనంబున నిరు
 ద్యోగ సమస్య ప్రోదోలు దీవె
 భరతమాత యాపత్పయోధి తరించి
 ధన్యత గను కర్ణధారుడీవె
 స్థిరచరాస్తుల దేశసేవార్థ మర్పించు
 ధర్మాచరణ మహోదారుడీవె

నిరత మాతృసేవాభాగ్య నీతి నిపుణ
 ప్రబల గౌరవాసక్త సంపన్నుడీవె
 సరసమానసవర్తి ప్రశాంతుడీవె.

దక్షిణాఫ్రికను సోదర భారతీయుల
 నుద్ధరించు నుదార బుద్ధిఘనత.
 హిందూ ముసల్మానులందై కృతను నిల్చు
 మత రాజకీయ సమత్వసిద్ధి.
 ఉప్పు సత్యాగ్రహోత్సవజ్వలదీక్ష ‘యి
 ర్విను’ యొడంబడిక ప్రవీణతయును.
 దేశ దేశంబుల దివ్య మహోత్ముడీ
 తండను కీర్తి యధ్యాత్మక క్తి
 బీదవారల రక్షించు విశ్వప్రేమ
 పరహితార్థ సత్కార్య నిర్వహణదీక్ష
 నీ నిరాడంబరమునకు నీవె సాక్షి
 సాక్షులిక నేల గాంధీ ‘సాష్టాంగ’ మిడిగో.

మన మహాత్ముడు

(దూత విశ్వనాథం)

చెడ్డ మిత్రునియొక్క చెలిమి బలిమిచేత
మాంసము తిన నెవడు మొదలుపెట్టె
కన్నతండ్రి చెంత కన్నీరు గార్చుచు
తప్పచేసి యెవడు వొప్పుకొనియె.

దొంగచాటుగాను యెంగిలి ఖీడీలు
పొగను ఖీల్చి నెవడు పట్టుబట్టి,
వేళ్య గృహముకేగి వెట్టిగా జూడగా
తరుణిచేత నెవడు తరుమబడియె.

రంభ యనెడు దాది రామనామము జెప్ప
భయముపీడి ఎవడు బ్రతుకజొచ్చె
మందుగుండుచేత మరణించు సమయాన
రామ రామ యనుచు రాలె నెవడు.

హింస పథమొదలి యహింసచే నెవ్వడు
సత్యమార్గమందు నంచరించె
దేశమాతయొక్క దాన్యమును బాపగా
తెల్లదొరల నెవడు తరిమివేసె

అట్టి “జాతి పిత”ను యెట్లుల మరతుము
బాపు ఋణము మనము బాపుకొనగ
దేశ సేవచేయ దాసులుగా మారి
త్యాగబుద్ధి గలిగి తిరలుదాము.

మహాత్మా గాంధీ

(‘కవిశేఖర’ గరికిపాటిమల్లావధాని)

తన భాషణములు వేద ప్రతిద్వంద్వముల్
ధర్మ కర్మ ప్రబోధములుగాగ
తన మందహాస చంద్ర ప్రభాఘోరముల్
సాదితైన స్తమశృటలు గాగ
తన వృత్తము లనూన ధర్మ సంసక్తముల్
ధరణి కాదర్శభూతములుగాగ
తన యపాంగములు సంతత కృపిత్తుంగముల్
నలి దీన జన తర్పణములుగాగ

అతడు రాజన్యమాన్య విద్యాను బంధి
శాంతి సౌజన్య ముఖ గుణ సారకింధి
త్రస్తపరి పంధి మోహనదాస గాంధి
అఖిలజన మాన్యుడై కీర్తి నందుగాక!

బోధించుటకుమున్నె పూని యాచరణంబు
చేసి చూపెడు ధన్యశీలు డెవడు
సత్యధర్మ ప్రతిష్ఠాపనంబున నధ
ర్మం బంతమొందించు మాన్యు డెవడు

అకలంకమైన ప్రేమానుబంధమ్మున
 శత్రుభావము మాన్ప జాలు నెవడు
 అతుల ప్రపూర్ణ కష్టానుభవంబునం
 దానందమును జూపు నలఘు దెవడు

నిష్కళంక నిరాపేక్ష నిర్మమత్వ
 బుద్ధి లోకంబు శాసింపబూను నెవడు
 అట్టి లోకైకపూజ్య మహాత్మగాంధీ
 ఆయురారోగ్య విజయమ్ము లందుగాక॥

గాంధీ

(పురిపండా అప్పలస్వామి)

నేనూ నీ రణోన్మత్త
గానం విని పులకరించి
రణోన్మత్త రణడిండిమ
ధ్వనం విని జలదరించి
జలదరించి కలవళించి
రణభూమికి పరువెత్తాను.
పాషాణ ప్రాకారం
మంటి బురుజు కంచుకోట
నేనూ ఒక కేసరినై
లంఘించాను.
నీ శంఖం నినదిస్తే
నీ కను లాదేశిస్తే
నీ తర్జుని గర్జిస్తే
నేనూ ఒక ప్రళయనై
ప్రళయనై విలయనై
బలిపీఠ ప్రాంగణాన
నిలబడ్డాను.

నా తమ్ములు కూడులేక
 నా తల్లులు గుడ్డలేక
 గుడ్డలేక కూడులేక
 కూలిలేక విలపిస్తే
 విలపిస్తే దిక్కులేక
 దిక్కులేని కుక్కలులా
 కుక్కలులా మరణిస్తే
 నీ హృదయం నవసీతం
 నీ హృదయం కలతపోయి
 నీ నాడులు కంపమెత్తి
 నాకోసం

ఓహో నా సేనానీ!
 నాకోసం ఈ నా తల్లులకోసం
 ఈ నా తమ్ములకోసం
 నీ శంఖం పూరించి
 నీ అరదం నడిపించి
 రణ రణ రణ రణ రణ రణ
 ఝణ ఝణ ఝణ ఝణం ఝణా
 రణోత్సవం రణోన్మాదం
 ముల్లోకం పెల్లగించి
 పెల్లగించి కుళ్ళగించి
 రథివై సారథివై ఈ
 నా దేశం నడివీధిని
 నవతేజం స్వాతంత్ర్యం

నా తమ్ముల సట్టింటను
నవతేజం వెలిగించావు.
నీ రథ క్రేంకారావం
హ్రీంకారం హుంకారం
గణగణ గణగణ గణగణ

నీ రథ ఘంటారావం
ఇది అక్షయ తూణీరం
ఇది రాక్షస విధ్వంసం
ఓ భండన విజ్ఞానీ!
ఓ విప్లవ సేనానీ!

ఇది

యుగోదయం

ఇది

నవోదయం

ఇది

శుభోత్సవం

ఇది నా విశ్వం

ఇది నా దేశం

ఇది నా సంఘం

ఇదీ ఇదీ

నా కాంక్షిత స్వర్గం

ఇదే ఇదే

నా సఫలిత స్వప్నం

ఇతడు బాపుజి, బోసినవ్వుల తపస్వి
భారత మహాస్వతంత్ర రణాంగణమున
సర్వసేనాని, సత్యాగ్రహ ప్రజేత
సర్వ సర్వం సహాపరిత్రాణ కీర్తి ॥

ఎన్నిజన్మల పుణ్యాఫలమో

(మామునూరు నాగభూషణరావు)

ఎన్ని జన్మల పుణ్యా ఫలమో

ఈ జన్మమున గాంధీ నెరుగ గలిగితిని॥

చురుకు చూపులు నన్ను-పరుగు పెట్టించెరా

బోసి నవ్వులు నన్ను-చూసి కవ్వించెరా॥

దివ్యతేజుడు దేవ-దేవు డీ మహనీయు

డవతరించెను నన్ను అలరింపనెంచి॥

రవి అస్తమించని-రాజాధి రాజుతే

రత్న సింహాసనము- రాలి భూమిపడగ॥

సత్యాయుధమ్ముచే-సర్వలోకాలను

హింసా ప్రవృత్తుల-నెదిరించు ధీరుని॥

జగద్రక్షకుడు గాంధీ మహాత్ముడు

(మంగిళూడి వెంకటశర్మ)

జగద్రక్షకుడు గాంధీ మహాత్ముడు-జనులందఱు మీరెరుగండీ
జగతిని ధర్మము స్థాపన నేయగ-జన్మించిన హరి యతడండీ ||జగ||

హిందూదేశము నుద్ధరించుటకు-హిందువుడై జన్మించెన్
హిందూ సోదరులారా! మీరిది-డెందములోపల దలచండీ ||జగ||

స్వరాజ్య మర్మపు సంగతి నెఱిగిన-శాస్త్రజ్ఞుండి తడండీ
ఖిరాన మీ రా మర్మపు సంగతి-విశదముగా నెరుగండీ ||జగ||

అసహాయోద్యమ మంత్రము ధరలో-ఆ మహనీయుడు ఖోదించెన్
అసహాయోద్యమ గురు పదములు-అంది ముందు నడువండి ||జగ||

రాజకీయ వ్యవహారములో దిగి-రాజయోగియై తా వెలనెన్
రాజులలో విత డగ్రగణ్యుడని-రంజిలుచుండెను భువిలో ||జగ||

హేమా హేమీ లేమి నేయుటకు-యేమియు తోచక నుండి రహా,
ఏమీస్వామీ నీ మహత్త్వమని-హిందువులుండగనందడిగ, జగద్రక్షకుడు||

మ హా త్మా గాంధీ

(మంగిళూడి వెంకటశర్మ)

మహాత్మాగాంధీ-దర్శనమే పావనము-కలుష హరము-కలుగు ముదము

॥మహాత్మా॥

పావనము నేయు ఆ నామము-మహాత్మాగాంధీ॥

దుష్టుల పోదోలెను-శిష్టుల రక్షించెను

ఇష్టపడి మనజాతికై-బహు-కష్టముల పాలయ్యెను ॥మహాత్మా॥

కాంతా కనకముల్ వీడెను-శాంతము నెలకొల్పెను

పంతముగల వైరినై న-సంతసము వడిగై నేనెను ॥మహాత్మా॥

భూభారము దీర్చ కృష్ణుడు-పోరాటము కల్పించెను

నేనా పరము దీర్చ గాంధీ-చే, రాటము సంధించెను ॥మహాత్మా॥

(డాక్టరు మరంగంటి శేషచార్యులు)

ఉ॥ స్వస్తి జగన్మహాత్మునకు, భారతదేశ నవ ప్రవక్త క
భ్యస్త నవీనరాజ్య పరిపాలన మార్గ విలాస వృత్తికిన్
స్వస్తి సమస్త నాగరిగ నాయక మస్తక సత్య సూక్తికిన్
విష్టులభక్తి సంభరిత నిశ్చలతన్ మనసార మొక్కెదన్.

ధన్యుడవోయి ! మహాత్మా గాంధీ

(డాక్టరు మరంగంటి శేషాచార్యులు)

నీవే ధన్యుడవోయి! మహాత్మాగాంధీ ॥నీవే ధన్యుడవోయి॥

వీడు మతమే-లోక హితమూ

నీడు పలుకే-విగమ సమమూ

విరతిశయమౌ-నీ తపస్మే

విఖిల జగతి-నడుపు శక్తి

॥నీవే ధన్యుడవోయి॥

భారత భాగ్య విధాయివి నీవే

భారత జాతికి భాగ్యంబీవే

భావి భారత జీవితమీవే

పావన హరిజన-బంధుడవీవే

॥నీవే ధన్యుడవోయి॥

సీ॥ అతడటే మొన మొన్న హైందవవ్యధ బాప

సూరూర నవకాళి నోర్మి దిరిగె

అతడటే యిస్లాము-మతము వారల గావ

సుపవాస మీ ఢిల్లీ సుపగమించె

అతడటే లాహోరు నతివల రక్షింప

సరియైన మార్గమ్ము చక్కదిద్దె

అతడచే యీ భారతావని జీల్పంగ

సరికాదటన్న నిశ్చయము దెలిపె

గీ॥ ఎల్ల కాలంబు నై కృంబు నెదను నమ్మి
దేశహిత కార్యముల్ సరిదిద్ది తుదకు
స్వీయ రాజ్యాంగ సన్యాస జీవితమ్ము
గడపి ప్రాణమ్ము లొడ్డిన ఘనుడ తండు॥

జ య గాంధీ

(గరికపాటి మల్లావధాని)

జయగాంధీ! గుణకంధీ! జయ జయ జయ

జయజిత పరిపంధీ!-ప్రేమ పంధీ గాంధీ

॥జయ॥

సకల చరాచర సమహిత వర్తీ-ప్రకటిత శ్రమగుణభుకరమూర్తీ

అకలంక ప్రతిభాసిత కీర్తీ-ప్రేమమూర్తి గాంధీ

॥జయ॥

దీనజన ప్రతిపాలన లోలా-దేశహితంకరణోన్నత శీలా!

దీవ్యత్కటతట భాసితచేలా-ధీ వికలా, గాంధీ

॥జయ॥

సత్యశౌచశాంతాశ్రమరూపా-సమధిక సాత్త్విక బల సందీపా!

సంహృత భారతసుత పరితాపా-సత్యాకోపా! భూపా

॥జయ॥

మ హా త్మా గాంధీ

(మంగిళూడి వెంకటశర్మ)

(“పాలకడలి శయనరారా”—వలె)

మమ్ముఁట్రోవ మహిని వెలసితివి-మహాత్మాగాంధీ॥

మమ్ముఁట్రోవ మహిని వెలసితివి॥

క్రూరులైన బోయరుల-ఘోర కష్టముల బడిన

భారతీయుల బాములుడిపితివి-వారందఱి మొరవిని।

భారతీయుల బాములుడిపితివి ॥మహాత్మాగాంధీ॥

పంటలన్నియు మంటగలియగ-పన్నులీయగ లేని రైతుల

విన్నపమాలించి ట్రోచితివి-ఆ కైరా ప్రజల

విన్నపమాలించి ట్రోచితివి ॥మహాత్మా గాంధీ॥

సహాయనిరాకణదీక్ష-సాధనము బూని నీవు

బానిసత్వము బాప నెంచితివి-మా భరతదేశపు

బానిసత్వము బాప నెంచితివి ॥మహాత్మాగాంధీ॥

రమారమణ! గోవిందా!

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

రమారమణ, గోవిందా హరి, యని రండయ్యా జనులు
సమస్తమును గాంధీ మహాత్మునకు-సమర్పించి శమదమాధ్యులై
॥శ్రీమద్॥

నరుండుగా నవతరించినాడల- నారాయణుడు నేడు
దురావదల నంతరింపజేయు-స్వరాజ్య ఫలమిది తరింపజేయును॥
రమా॥

నిరాయుధిని, గాంధీ రాజయోగిని-నిరీక్షించి చూచి
దురాగ్రహాలు బ్రటిషు రాజయోధులై, మొరాయింపు మాని
రిదేమి చోద్యమో॥రమా॥

నిరాయుధుడు, దుర్నిరీక్ష తేజుడు, ధురంధరుం డితడు।
స్వరాజ్యలక్ష్మిని విరాన నిచ్చెద-సరే రండనుచు ఖరారుచేసెను॥
రమా॥

అహోరాత్రములు, మహామహాలు బహు। సహస్రములు వచ్చి
జొహారు చేయుచు

సహాయపడగ నసహాయ యోగమున, వహించి మెచ్చెను॥

శ్రీమ ద్రమారమణ గోవిందా హరి యని రండయ్యా జనులు.

మా గాంధీ (జనవరాజు)

కొల్లాయి గట్టితేనేమి? మాగాంధీ
కోమటె పుట్టితేనేమి?
వెన్నపూస మనసు, కన్నతల్లి ప్రేమ
పండంటి మోముపై - బ్రహ్మతేజస్సు

॥కొల్లాయి॥

నాల్గు పరకల పిలక
నాట్యమాడే పిలక
నాలుగు వేదాల నాణ్యమెరిగిన పిలక

॥కొల్లాయి॥

టోసి నోర్విప్పితే
ముత్యాల తొలకరే,
చిరునవ్వు నవ్వితే, వరహాల వర్షమే
కొశికుడు క్షత్రియుడు

॥కొల్లాయి॥

కాలేద బ్రహ్మముషి
నేడు కోమటిబిడ్డకూడ - బ్రహ్మముషాయే

॥కొల్లాయి॥

చక చక నడిస్తేను జగతి కంపించేను
పలుకు పలికితేను - బ్రహ్మవాక్కును

॥కొల్లాయి॥

శ్రీ గాంధీ (ఓలేటి చిరంజీవిశర్మ)

ఆ పన్నులయిన ప్రజలం
గాపాడగ విశ్వకర్మ కరుణామతియై
దీపించెడి తనయంశము
నీ పుణ్యాకారమందు నిలిపెను గాంధీ.
భారత స్వాతంత్ర్యోత్సవ
చరితాత్మకభూరి' లవణ సత్యాగ్రహ' సం
గర శంఖమూది' దండీ'
పురయాత్రను నడుపు విధిని బూనవె గాంధీ.
మురళీ నాదము వినగా
పరువున పరుతెంచు గోప పౌరులు వోరెన్
భరత క్షౌతల వాసులు
విరివిగ నీ యాజ్ఞ సలుప వెడలిరి గాంధీ.
పురుషులు, పడతులు వేలుగ
చెరసాలల కేగినారు చెల్లించిరి పల్
జరిమానాలను వేలుగ
భరతావని, పెద్దజైలు వాటిగ, గాంధీ :

జననం 'పోర్బందరు'లో

తను వుడుగుట భరత రాజధాని పురం ఒం

దున, యమునాదరి, ముందిక

నినుఁబోలు మహర్షి, పుట్టనేర్చునె గాంధీ.

ఈ జన్మమిక దుర్లభమురా

(“జనవరాజు”)

ఈ జన్మమిక దుర్లభమురా.

వీ జన్మ నుకృతమో! ఈనాడు బ్రతికుంటి ॥వీ జన్మ॥

ఈశ్వరుడె గాంధీగా-ఇల నవతరించాడు
అందులో మముగన్న-హిందూమాతా కడుపున ॥ ఈజన్మ॥

ధర్మదేవత మూర్తి-తాల్చింది గాంధీగా
కల్లార మన మతని-గాంచిధన్యులమైతి ॥మీ జన్మ॥

భారత లక్ష్మీకి-భాగ్య రేఖా గాంధీ
అతడె మన నాయకుం-డాయె, నెంతటి భాగ్య ॥మీ జన్మ॥

ఈ శోభగను భాగ్య-మే నోము పంటయో

ఈ యజ్ఞములదాపు-ఏపుణ్యఫలమో॥ఈజన్మమిక దుర్లభమురా॥

శ్రీమద్

స్వరాజ్య శంఖము

(“ఏడనున్నాడో”వలె)

(నెల్లూరు వెంకట్రామనాయుడు)

ఏడ నున్నాడో! శ్రీ గాంధీదేవు ॥దేడనున్నాడో!

ఏడనున్నాడో! ఆ జాడ తెలియరాదు

నాడు కెయిరా ప్రజల-కీడు బాపిన తండ్రి

॥ఏడ॥

పాంచాలపుత్రికల-పరిభవంబుల గాంచి

మించి వేదన, ననుభ-వించిన ఋషితుల్య

॥దేడ॥

ముప్పది కోటల-ముద్దు సోదరులకై

చెప్పరాని గతుల-జెందిన శాంతుడు

॥ఏడ॥

నెట్టాల ప్రజల యి-క్కట్టుల జూచి తా

కట్టుగట్టి, వారి-గాచిన, సోదరు

॥దేడ॥

హిందూ మహమ్మదీ-యులకు మైత్రిని గలిపి

పొందొనర్చిన, జగ-ద్వందితుడగు స్వామి

॥ఏడ॥

మా బాపు - బాపూజీ

(“బసవరాజు”)

పోర్ బందరు కోమటింటా-పుట్టినాడోయ్
పురుషోత్తముడు, జగతి-మెట్టినాడోయ్॥
క్రొత్తయేను క్రీస్తు-అవలించినాడోయ్
కొట్టక, పగవాళ్ళ-పొగరు, దించినాడోయ్॥
హిందూపై గంబర్-జన్మించినాడోయ్
అల్లాహ్ అక్కరంటు-అరచినాడోయ్॥
చీమను సింహాసన-మెక్కించినాడోయ్
రాతి నాతి జేసిన శ్రీరాముడేనోయ్॥
ధర్మముకై ప్రాణ-పందె మొడ్డినాడోయ్
తాళలేక ప్రజలు-తలకిందై రోయ్॥
చేతులు పైకెత్తి-జే జే లనండోయ్
బాపూజీ, ప్రపంచపు-మా బాబానండోయ్ ॥పోర్ బందరు॥

గాంధీ ప్రభ

(“బసవరాజు”)

గాంధీమహాత్ముడు-బయలుదేరగా
 కలకల నవ్వింది-జగత్తు ||కలకల నవ్వింది ||గాంధీ||

గాంధీ మహాత్ముడు-చక చక నడువగ
 కంపించిపోయింది-భూదేవి-కంపించి పోయింది ||గాంధీ||

గాంధీమహాత్ముడు-కన్ను విప్పగా
 గడగడ వడికింది-అధర్మము-గడగడ వడికింది ||గాంధీ||

గాంధీమహాత్ముడు-నవ్వు నవ్వుగా
 కన్నుల గట్టింది-స్వరాజ్యం! కన్నుల గట్టింది ||గాంధీ||

గాంధీ మహాత్ముడు-గొంతు విప్పగా
 గణగణమ్రోగింది-ప్రణవము-గణగణ మ్రోగింది ||గాంధీ||

గాంధీ మహాత్ముడు-స్వస్తి చెప్పగా
 కరముల దొరికింది-మోక్షము-కరముల దొరికింది ||గాంధీ||

ఎంతవాడ-వెంతవాడవో ! (“కొండ పల్లి”)

ఎంతవాడ! వెంతవాడవో! ఓ! గాంధీదేవ! నీ
వెంతవాడ వెంతవాడవో॥
ఎంతవాడవయ్య సీవు—వంతల నెగజిమ్మునట్టి
శాంత ధర్మశాస్త్రములను—వితగాను నిల్పినాడ ॥వెంత॥
ఆదిపరబ్రహ్మమూర్తివో! లేకుంటే సీవు,
ఆది నారాయణుండవో!
ఏది! యేది! త్రోవయనుచు వాదులాడు హిందువులను
మోదముగా త్రోవజూపి—సాదరముగ బ్రోచినాడ॥
వెంతవాడ వెంతవాడవో! ఓ! గాంధీదేవ॥

మహాత్మాజీ

(“గురుజాడ”)

మిన్ను విఱిగి యెంత మీదబడ్డ రవంత
 కిదలని యచల సంకల్పమూర్తి
 కంఠమ్ము ఖండిచు కటిక కసాయిని
 దాసోహమనిపించు దండి తపసి
 ప్రాణ పరీక్షయందై నను, బాసాడి
 తప్పని, నిత్య సత్యవ్రతుండు
 చంపదగినయట్టి శాత్రునై నను
 క్షమింపదగు నహింసా వ్రతుండు

ఎఱిగియో, యెఱుగకయో, తానెదిరిచేయు
 దాసఁగులన్ విప్పి, శిక్ష నొందుచు దనంత
 ధర్మముఁ బ్రతిష్ఠ జేసెడి కర్మయోగి
 యైన గాంధీమహాత్మునే నభినుతించు॥

చిరదాస్య బంధమ్ము చేదించి, జాతికి
 దానమ్ము జేసిన దాత యతఁడు
 కట్టబట్టలేని యట్టి జాతికి వస్త్ర
 దానమ్ము జేసిన దాతయతఁడు

మహాత్మాగాంధీ

గతి మోక్ష మెఱుగని పతిత జాతికిఁబ్రాణ

దానమ్ము జేసిన దాతయతఁడు

చెఱుపుజేసి పెడలు పరజాతి కభయ ప్ర

దానమ్మొనంగిన దాతయతఁడు

ధారుణీ నహింసయె పరధర్మమంచా

తాల్మి బోధించు జ్ఞాన ప్రదాతయతఁడు

పావనభ్యాత ధాత్రి, మా భారతమాత

కన్న బంగారు తండ్రి, మా గాంధీ తండ్రి

సన్నుతించెద భక్తి నంజలిఘటించి॥

బోసి నవ్వుల మంచి ముత్యాల నొలికించు

తాత, మన్నన గన్న నేత యితఁడు

ఒక్కడయ్యు జాతినొక్క పెట్టునలేవఁ

దీసిన యసమాన ధీరుఁడితఁడు

ఒక్క జిక్కియు తపః ప్రాభవంబున, శాంతి

స్థాపించు, ఘన తపఃశాలి యితఁడు।

తా మానవుండయ్యు, వ్యామోహమున్ ద్రెంచి

పరము సాధించిన ప్రాజ్ఞుఁ డితఁడు

ఇతఁడె జాతికి ప్రాణ, మింకితఁడె ధనము

బంధుఁడితఁడె, సద్దయా సింధుఁడితఁడె

యితఁడు లేకున్న లేదు, భారత ధరిత్రి

యట్టి, గాంధీమహాత్ము-నేనభినుతింతు॥

ఇతఁడా గాఁ ధిమహాత్ముఁడీతఁడటవే, యెన్నొక్క కెన్నొక్క కో
గతియున్ మోక్షమెఱుంగకే-పతితయై గాసిల్లు, నీ స్వీయభా
రత జాతీన్ గడు నుద్ధరించిన, మహాప్రాజ్ఞుండవే: యితఁడే,
యితఁడంచు న్నుతియింతు విన్ దలచి, తామింటింట మున్ముం
దికన్.

మన పాలిభాగ్యమే మందు !

ఆంసదభై రవి ఆటతాళం

(“మంగిపూడి”)

మన పాలి భాగ్యమేమందు! హిందూ!

మహమ్మదీయుల-మేల్వోందు ||మనపాలి||

ఘనతర ధైర్యము-కిల్గించు నాథుడు

గాంధీమహాత్ముడు-కైదండ యయినాడు ||మనపాలి||

విజయమునకుపెన్ని-ధానము-నేడు-బెజవాడ జరుగు విధానము

గజి విజి లేకుండ-క్రమముగా వర్దిల్లి

నిజరాజ్య లాభము-నిక్కము-చేకూరు||

||మనపాలి భాగ్యమేమందు||

అంతా గాంధీమయం

“అంతా రామమయం”వలె

(“దామోజీ”)

పల్లవి॥ అంతా గాంధీమయం-యీ జగమంతా గాంధీమయం॥

అంతరంగమున-మహాత్మాగాంధీయే

వితరూపమున-వెలసియుండగ ॥అంతా॥

ఇండియాలో-ఇంగ్లాండులో

ఆఫ్రికాలో-అమెరికాలో ॥అంతా గాంధీమయం॥

॥యీ జగమంతా, గాంధీమయం॥

అంతా గాంధీమయం (“దామరాజు”)

పల్లవి॥ అంతాగాంధీమయం—యీ జగమంతా ॥గాంధీమయం॥

శాంతి చక్రమున-సత్యము నడుపుచు
సత్యాగ్రహమును-సాధనజేయుచు
సుంతయు వెలువక-పంతము విడువక,
గంతులు వేసెడు-గాంధీ మహాత్మ్యము ॥అంతా॥
ప్రభు శాసనములు-నిరాకచించుచు
అభయహస్తమున-అందఱి బిలుచుచు
స్వరాజ్య మిదుగో-స్వతంత్ర మిదుగో
రారండనుచును-దండిగ బిలిచే-

దంతా గాంధీమయం—యీ జగమంతా గాంధీమయం॥

బలశాలి గాంధీ ("దామరాజు")

కత్తులులేవు, కూలమును, గాండివమున్ మొదలే హుళక్కి, నో
రెత్తి ప్రచండ వాక్పటిమనేనియు జాటడు, వైరి మీద దం
డెత్తగ నేనలేదు. బలహీనము కాయము, కోవతాపముల్
బొత్తిగనున్న, యట్టి వరమూర్తి, మహాబలశాలి గాంధీ, జే
యెత్తి నమస్కరించి, స్మరియించుదమెప్పు స్వరాజ్య సిద్ధికై ॥

卐

శ్రీ గాంధీనామం-మరువాం-మరువాం ("దామరాజు")

శ్రీ గాంధీనామం-మరువాం-మరువాం
సిద్ధము జైలుకు, వెరువాం-వెరువాం॥
కూడి భారతమాత-గొలుతాం-గొలుతాం
నేడే స్వరాజ్యాన్ని-తెస్తాం తెస్తాం ॥ శ్రీ గాంధీ॥
దేశభక్తులు, మాకు-సారాం సారాం
దేశద్రోహులు, మాకు, దూరాం, దూరాం
వర గాంధీ మార్గాన్ని-వదలాం, వదలాం
వేరే మార్గాలన్నీ-వదిలాం, వదిలాం, ॥ శ్రీగాంధీ॥
లాటీ దెబ్బలకేము-బెదరాం, బెదరాం
మేటితుపాకీకి-చెదరాం- చెదరాం॥

శ్రీ గాంధీనామం-మరువాం, మరువాం॥

ఏంతో రుచియైనది

హంసధ్వని రాగం - ఆదితాళం

(“దామోజీ”)

ఏంతో రుచియైనది-శ్రీ గాంధీనామం

బెంతో రుచియైనది-శ్రీ గాంధీ నామం।

పఠతముగల వై రిక్తై న-చింతనేగద। గాంధీనామం॥

బాపు నామము-గాంధీ నామము

చూపు జనులకు-సన్మార్గము-

ఆపు పశుబలము, దు-ర్మార్గము

అఖిల మత సమ్మోదము ॥ ఏంతో రుచియైనది॥

జీవితమంటే నీదే గాంధీ :

(నబ్బవీసు గురునాథరావు)

- జీవితమంటే-నీదే గాంధీ: నీ న్నా
జీవన్ముక్తుడవనగ-చను, కరుణాకంధీ ||జీవిత||
- దక్షిణాఫ్రిక దొరలు-దాక్షిణ్య రహితులై
ఈ చెంప వాయిపా-ఆ చెంప చూపించు ||జీవిత||
- గోక్షే మహాశయుని-గుడ్డ లుతగ నతడు
మంచి చాకలివనిన-మించి యుప్పొంగిన ||జీవిత||
- అంటరాని తన-మంటె, కంటగించి
శుష్కో-పవాసములు-సలిపి, సగమౌచున్న ||జీవిత||
- భార్య ప్రసవించితే-పరుల నాసింపక
పరువు నష్టమనక-పురుడు బోసికొనిన ||జీవిత||
- కలకత్తా కాంగ్రెసులో-నిలువ వసతులు లేమి
గని, పాకీపనిచేయు-డ నిన, యాపనిబూను ||జీవిత||

ఎవరు దూషించితేనేమి !

(ఉప్పలపాటి వేంకయ్యగారు)

ఎవరు దూషించితేనేమి! మహాత్మా!

ఎవరు భూషించితేనేమి!

అవతార పురుషుడని-ఆచర్య ప్రాయుడని

దశ దిశలు మార్మోగి-ధన్యాత్ముడైనాడు!!ఎవరు!!

చూపు చూచాడంటే-నమ్మోహనాస్త్రము

కరము జూచాడంటే-కనకమయ వర్షమే !!ఎవరు!!

అవ్యాజమగుప్రేమ-అంతులేని ప్రేమ

కళ్ల జంటానుండి-సుళ్లుదిరుగుచు పారు !!ఎవరు!!

పండంటి తలలోన-కొండంత యూహలు

ఎండిపోయిన తనువు-బండపగిలే పట్టు !!ఎవరు!!

మంచుగడ్డవంటి-మచ్చలేని మనసు

సూర్యకిరణము వలెను-సూటి తప్పని నడత !!ఎవరు!!

అతిమృదులమె గాక-అమిత బహిరంగము

అకాశమునుబోలు-ఆ యంతరంగము !!ఎవరు!!

రాల రువ్వెడివారి-పూల పూజించెడి

మానవాతీతుడే-మా, మహాత్మాగాంధి !!ఎవరు!!

గాంధీ!

(గొన్నాబత్తుల మల్లికార్జునరావు)

ఏ తపము చేసియున్నదో
యే తన్నికిఁ దోచనట్టి, యే యాగమమో,
హృది చరితయగు కస్తూ
ర్మాతకు లభ్యంబుగాఁగఁ బ్రబలిత గాంధీ॥
భద్దరు ప్రాణము, మనలకు
భద్దరు దాల్చిననుగల్గు కలుములు మనకున్
యిద్దిర మార్గంబనుచును
తద్దయు బోధించినట్టి తపసే! గాంధీ!
ఎక్కడి హిందూదేశము
యెక్కడి ఖండాంతరమ్మి కేదిశఁ జూడన్
విక్రమ సీ స్మరణేగా
తెక్కడ వెదకినను యూహలే మనగాంధీ॥
వందేమాతర మనుచును
మందేరాజ్యం బటంచుఁ మరి మరి దలపన్
సందేహమింతలేదని
ముందే, పురిగొల్పినట్టి, మోహనగాంధీ॥

గాంధీ సర్వలోకప్రియా

(అంబటి లక్ష్మీనృసింహారావు)

శ్రీనాథాంశజుడంచు నిన్నెఱుంగ, సాక్షీభూతమౌ శాంతమున్
నీ నైపుణ్యము, నీ మహామహిమలున్ నీ దేశ సేవా రతిన్
నీ నిత్యవ్రత సత్యశీలముల వర్ణింపంగ నాశక్తియౌ
నే! నాతోచినరీచి నెఱచెదను! గాంధీ! సర్వలోకప్రియా!

లలితుడు లోకమాన్యుడు, తిలక్ గతియించెడువేళ, నీకు, నా
దలను, స్వరాజ్య సాధన విధాన భరంబు, విధించిపోయె, నా
వల దినమాదినుండియు మహాపదలంబడి, చిక్కి సొక్కి, దు
ర్బలగతి నూలుపోగున, స్వరాజ్యము నొందితివో! మహాత్ముడా॥

నిగ్రహమన్న నీయదె మునీశ్వర! భారత సేవజేయ స
త్యాగ్రహమున్ బదంపడి, సహాయ నిరాకరణోద్యమంబు, సా
మగ్రి, యహింస శాంతము, సమగ్రము నాటి కుచేలుబోలు నీ
విగ్రహమున్, ముఖప్రచారవిగ్రహమున్ డగునో! మహాత్ముడా॥

పట్టితివయ్య ద్వేషమను బుద్ధిజనింపక, శాంతవృత్తిఁ జే
పట్టితివయ్య, యన్య జనపాలురయుక్తిగ నుండకుండ పో
గొట్టితివయ్య, దిట్టవయి, గుట్టునెఱింగియు, పట్టుబట్టి నీ
యట్టి మహానుభావు! దెవడయ్య! ధరాస్థలినో మహాత్ముడా॥

రామునిసాటియన్న, రణరంగ విపక్షహరుండతండు, పై
రామునిసాటియన్న, నృపరాజి వద్దై కురారి, రేవతీ
రాముని సాటియన్న, మదిరా రసపానరతుండు, లోకమం
దేమనుజుండు సాటి కలఁడే! యిల నీకికనో! మహాత్ముఁడా॥

పరగన్ బుత్తలిబాయి నీ జనని, కాబాగాంధీ సీతండ్రి; యి
ర్వరికిన్ బుత్తుఁడనై జనించితివి, తత్పుణ్యంబగణ్యంబుఁ, క
స్తురిబాయి సతి నీకు భార్య, కరుణాశూరుండవో, పోరుబం
దరు నీ సుందర మందిరంబట! మహాత్మా! గాంధీ! లోకప్రియా॥

కపటంబన్నది లేదు నీయెడల, నిక్కంబౌను, శుక్లాబ్జ భా
ద్రపద ద్వాదశి కృష్ణపక్ష శనివారంబందు జన్మించి, నా
వపు డేయేగ్రహ మట్టులుండెనో! మహాత్మా! నా స్తియోగమ్ము లిం
త పటాటోపములెట్లు చేకూతె మహాత్మా! గాంధీ! లోకప్రియా॥

తేడుల తేడులే! తలగిరీట మదొక్కటి లేదుగాని యీ
రేడు జగాల నొక్కటిగ నేలు సమర్థుఁడవయ్య! నూలు పో
గేడ! మహాోపవాసగతులేడ! నిరాయుధమేడ! శాంతిఁ బో
రాడి బ్రటీసు ముష్కరుల, నావల ద్రోచితివో! మహాత్ముఁడా॥

కత్తులులేవు, సైనిక నికాయములేదు, రథంబులశ్వముల్
మత్తకరుల్ హిళక్కి, యసమాన విమానములన్న సున్న, నీ
యెత్తు లభేద్యమై దగు జయించి, గ్రహించితివీ, స్వరాజ్యమున్
సత్తయనంగ, నీయదియె సత్తైము సత్తైమిలన్ మహాత్ముఁడా॥

ఖాదీ దుస్తులనే ధరించెదవు! మోకాల్ దాకునందాక, నే
యేదీనై న మఱొండు లేదనగ నీవే దేశమందేగి స
మోదీ భ్రాంతుల జేతువందఱిని, సంపూర్ణాను రాగంబుతో
దేదీప్యంబగు నీముఖంబుజము, గాంధీ! సర్వలోకప్రియా॥

కొందఱు బుద్ధదేవుడని కొందఱు క్రీస్తువిభుండటంచు, నిన్
గొందఱు ధర్మమూర్తివని, కొందఱు అశోక నృపాలుడంచు, వే
కొందఱు కేవలంబుగ, ముకుందుని ప్రత్యవతారమంచు, ని
న్నందురు, నీ విధంబుగని, యందఱు సందియమా! మహాత్ముడా॥

దిన దినమున్ మదిన్ 'రఘుపతీ! జయరాఘవరాజ! రామ! పా
వనచరితా' యటంచును, స్తవంబొనరింతువు రామభక్తి పు
త్రునకును, 'రామదాస'ని నిరూఢి సమాఖ్య విధించినావు యం
త్య నిమిషమందు వీడవుకదా! హరిభక్తి నొ హోమహాత్ముడా!

ధిల్లి, గుభిల్లుమంచు, తలడిల్లెను, శోకరవమ్ముచేత, మూ
ర్ఛిల్లెను, గల్లిగల్లికి ననేకులు చల్లులు పిల్లలెల్ల దుః
ఖిల్లిరి, యిల్లు నిల్ల నక కిల్లున పిల్లున లొల్లి బుట్టె నం
గళ్ళు నగళ్ళు గళ్ళున కొకళ్లు నొకళ్లు నకన్ మహాత్ముడా॥

'పావనమూర్తి' యో జనకి! భారత భాగ్యవిధాత! నేత! బా
హు! వరశాంతిదూత! యని, ఘోర విషాద విచారసాగరాం
భోవరణంబులోఁ బడిరి, హో యని యేడ్పులు మిన్నుముట్టె, నీ
నేవ దొలంగ నేటికిని చేవలు మానిరిగా మహాత్ముడా ॥

'నూటాయర్వాది వత్సరాలు, భువియందున్ నిల్తు' నన్నట్టి, నీ
మాటల్ నమ్మగ వ్యర్థమాయె, గనిపింపన్ రావు మాకింక, నీ
గాటంబై న ప్రపంచ దుస్థితులు లోకంబెల్ల కల్లోలతన్
బాటం దుప్పుట రోసిపోయితో! మహాత్మా! గాంధీ! లోకప్రియా॥

గాంధీ మహాత్మా (“మల్లావధాని”)

గాంధీ మహాత్మా! నీ ఘనతను దెలియంగ

కైరా ప్రజలున్నారులే! మహాత్మా, కైరా ప్రజలున్నారు లే!
ఘనమైన-పన్నుల-కష్టము తీర్చావులే
మహాత్మా! కష్టముతీర్చావులే!

దక్షిణాఫ్రికాలో! శిక్షలబడి, శిష్ట-రక్షణ చేశావులే!
మహాత్మా! శిష్టరక్షణ చేశావులే!

శిక్షలగొని ప్రతి-పక్షలను సామ-పక్షము ద్రిప్పావులే!!
మహాత్మా! సామపక్షము ద్రిప్పావులే!

సత్యాగ్రహోద్యమ-స్థాపనా చార్యత్వ
సత్కీర్తి గొన్నావులే!
సత్కీర్తి గొన్నావులే!
మహాత్మా!

సత్కీర్తితో సర్వజనులు సమ్మోదింప
జయశాలి వై నావులే!

మహాత్మా! జయశాలివై నావులే!

అరివర్గమైన, నీ యనుప, మాహింసచే-ననుయాయులై నారులే!
మహాత్మా! అనుయాయులై నారులే!

అనుయాయులై , ని-న్నడుగులకు మడుగుల
నర్పించి గొల్చారులే ॥
మహాత్మా! నర్పించి గొల్చారులే!

భారతమాతకు - దాస్య-భారము నడగింప
ప్రభవించి యున్నావులే
మహాత్మా! ప్రభవించియున్నావులే॥
ప్రభవించుచేకాదు, ప్రబలి యుద్యమమును పాలించుచున్నావులే
మహాత్మా! పాలించుచున్నావులే॥

త్యాగములోగల తత్త్వమంతయు దెలిసి, ధన్యుఁడ వై నావులే!
మహాత్మా, ధన్యుఁడవై నావులే॥
త్యాగమును దెలిపి-భోగులనైన వి-రాగుల జేశావులే
మహాత్మా విరాగుల జేశావులే॥

డెబ్బదివేల ప్రజల! నబ్బురముగ జైళ్లకు!
గొబ్బిన పంపావులే
మహాత్మా గొబ్బిన పంపావులే॥
అబ్బిబ్బి, నీ మహిమ, నలవియె కొనియాడ
నవతారపురుషుడవులే
మహాత్మా! అవతారపురుషుడవులే॥

అల్లబార్దోలిలో-యెల్ల ప్రజలు భూములిట్ల విడిచేశారులే
మహాత్మా! ఇల్లువిడిచేశారులే॥
కల్లగాదువారి-పిల్లా జెల్లానిన్నె-కమలాక్షుడన్నారులే!
మహాత్మా! కమలాక్షుడన్నారులే॥

మహాత్మాగాంధీ

బ్రహ్మచర్యము నెఱిగి, బ్రహ్మతేజస్సుతో-భాసిల్లుచున్నావులే,
మహాత్మా భాసిల్లుచున్నావులే॥
బ్రహ్మాదులకును స, బ్రహ్మచారివగుచు, ప్రతిభను గొన్నావులే,
మహాత్మా ప్రతిభను గొన్నావులే॥
హింసకు ప్రతిహింస హేయమంచును దెల్పి,
ధ్యేయుడవై నావులే, మహాత్మా, ధ్యేయుడవై నావులే॥
హింస నహింసచే ధ్వంసముజేసి, ప్రశంసనందావులే॥
మహాత్మా ప్రశంస నందావులే॥
రవి యస్తమింపని-రాజ్యము నొకరీతి రాజీకి దింపావులే,
మహాత్మా: రాజీకి దింపావులే॥
రాజీ పద్ధతిలో, స్వరాజ్య లక్షివిబొంది రాజిల్ల నున్నావులే
మహాత్మా, రాజిల్ల నున్నావులే॥

మహాత్మా బుద్ధ

(“మధునా పంతుల”)

కడుపార నినుఁగన్న కపిలవస్తు పురంబు
 పరిచితి ‘పోరుబందరు’ నకౌనఁగి
 తెలివి వెల్లుల వెల్లువలుగ యాపురినుండి
 పాఠించి, వార్ధాకు వన్నెబెట్టి
 కుశపురంబు నడుజావళమైన గుండియల్
 ఢిల్లీలో యంత్రపు గుళ్లకిచ్చి
 మకుట బంధనమున మ్రగ్గిపోవని యగ్ని
 యమనా ప్రవాహతీరమున నొగ్గి
 యుగయుగంబులు గడచిన బొగులు బొడవి
 పగులు గనని, యహింసావరస్వ తంత్ర
 ధర్మచక్రముతో-భారత ప్రసిద్ధి
 చాటిన మహాత్మా! ఓ నాటి నేటి బుద్ధ!

—X—

బాపూజీ శాంతి గీతాలు

వాకిటఁగాపుండ బాణున కానాడు

పాలనేత్రుడు పట్టువడిన యట్లు
తను గట్టవచ్చిన లిల్లికి నాడు. గో

పాలకృష్ణుడు పట్టువడిన యట్లు
పాకశాసనువైరి బ్రహ్మశ్రుమునకు నా

వాయుపుత్రుడు పట్టువడినయట్లు
గ్రహచార వశమున గ్రహణకాలంబున

భానుబింబము పట్టువడినయట్లు

పట్టువడితీవు, నీకు లోపంబు గలదె:

ధన్యతముడవు, నీకు బంధమ్ము గలదె:

నిఖిల జనలోక సంబంధి: నిహతరంధి:

సాంద్ర ధీకంధి: శ్రీ కర్మచంద్ర గాంధీ॥

నిజ దేశమున్ బ్రోవ నిహతుడౌ పీరుని

స్వర్గంబు దరిజేర్చు స్వందనంబు
దేశ నేవకుడయి తేజరిల్లిన పేద

కున్ మండనంబగు కుందనంబు

ప్రజల బిడ్డలరీతి భావించు నృపునకు
చర్చింపగా దివ్యచందనంబు
శత్రులంగూడి దేశద్రోహి యైనట్టి
హీనుని పాపాన్ని కింధరమ్ము

సత్య సంధునకున్ హరిచందనంబు
న్యాయమార్గైక పరునకు, సందనంబు
ప్రజలు సద్భక్తి నర్పించు వందనంబు
సాంద్ర ధీకింధి శ్రీ కర్మచంద్రగాంధి.

న వ ఖాళి (“గురుజాడ”)

అది ప్రళయోగ్రదారుణ భయంకర దుస్సహ పాపచిత్తదు
ర్మదజను లేచి, హైందవుల రక్తము వెల్లువ జేసినట్టి, తా
వదె ‘నవఖాళి’ మండలము, యత్నముచే, నటశాంతి నిల్పగాఁ
గదలె, మహాత్ముడంత, నవఖాళికి, మారణకేళి భూమికిన్.

ఆక్రోశన

హైందవులై ననేమిక, మహమ్మదు సంతతి యైననేమి, మే
మందర మొక్కచేకదా! గృహమ్మున నీ కృపబుట్టి, పెర్ని యా
నందమునన్ జరించితిమె! నాడును నేడును, లేనియట్టి, యీ
చిందరవందరల్, కఱకుఁ నేతలిసీ! యెటు దాపరించెనో!

అకటా! సోదరు లెప్పులేని, దిటు క్రోధావేళులై, ఘోర నా
రకమున్ జేసిరి, పుణ్య భారతము స్వార్థంబెల్లఁ బ్రేరేప, నూ
రక నీ వుండుట పాడిగాదిక, జగద్రజ్ఞ స్వదీక్ష స్వరూ
పకయై వెల్గిన తల్లి! నీ కివె, నమో వాకమ్ము లర్పించెదన్॥

ఒకనాడుం గలగంటిమే! యిటులనయ్యో! పర్వెగాఁగిర్తి చం
ద్రిక లాశాంతము, నేడధఃపతితయై, నిర్వీర్యయైపోయెనే!
యకటా! భారతజాతి, శాత్రవుల దౌష్ట్యమ్ముంతమున్ జేయ నో
పక సైరింతురొకో! పతివ్రతల శాపం బూరకే పోవునే!

బలహీనంబుగ దోచుమేను, మొలఁదిప్పంజాలు వప్తమ్ము, నా
మొలపైనన్ గడియార, మొప్పగు, నురమ్మున్ చాల్చకే పాదర
క్షలు; చేఁగఱ్ఱయుఁ గళ్లఱోడుగవి సాగన్ వచ్చె నాజాను బా
హుల న మ్రోహనవిగ్రహుండు; కనుమోహో! బ్రహ్మతేజోనిధిన్.

వైరిగృహాల రాత్రుల నివాసము; వార లొసంగు పండ్లె, యా
హారము, చెట్టునీడల విహారము, వెన్నెల రాత్రులందు సం
చారము, లూర నూరను, బ్రచార మహింసగురించి, హైందవా
చారమునన్ మహాత్ముఁడు విచారము లేకయె యాత్రమై చనెన్.

భయము రవంత లేదు, యరివర్గమటన్న యశంకు లేదు, ని
శ్చయము లవంత వీడదు, ప్రశాంతముఖమ్మది మారబోదు, సం
శయమది లేనెలేదు, తన సాధనలన్ సడలింప లేదు, వి
ర్భయముగ, శాంతిదూతగఁబురమ్ములు బల్లెలుఁజొచ్చియేగెడిన్.

విడువడు విశ్వరక్షకుని ప్రేరణచే చనుచున్నమార్గ, మిం
కడుగడు దేశ సైనిక సహాయ మొసంగెదమన్నగూడ, లో
నుడుగడు శత్రువర్గ విలయోగ్ర పథంబును మార్పు యత్నంమి
కడుగడుగున్ గదల్చు, నభయంబిడు హైదవ మానరక్షకై.

తమ ప్రాణంబులకంటె ప్రాణమయి, భద్రంబై మహాస్వర్గ ధా
మమునై రాజిలు విగ్రహాలను, మతోన్మాదుల్ కడున్ రేగి, ఘో
రముగాఁద్రుంచు నుదంతమున్ దెలుపఁ జేరన్బోయిచూపించి, దుః
ఖమునన్ హైందవులా మహాత్ముదరి మూగన్లేచి యాతండనున్.

ఏమహాదాత తరించె నిర్మించి, సం

తతి వృద్ధి నొందగా దర తరముల

నే మహాశిల్పి రచించి, జీవించెనో

తరుగని దివ్య చిత్రకళ దిద్ది
యే మహాభక్తుల హృదయ తంతులు విచ్చి
స్రవించె చైతన్య సారమెల్ల
నే మహానతులు సుఖించి రైదువులుగా
మంగళాక్షతల సన్మహిమ నొంది

యెంతయెంతలుగా నిట నింతగాక
జరిగె కోలాహలముగ, సుత్సవము రెన్నో
కటకటా! యిట్టి దివ్య విగ్రహము లిప్పుడు
మహిమ బ్రకటింప విదియేమో! మాతృభూమి.

సంజ నొకనాడు, బయట వృక్షంపు నీడ
శాంతరస ముట్టిపడ, నహింసావ్రతుం, డు
పన్యసింపగా విని, యొక-బాలకుండు
కన్నుగవ నశ్రులొల్కగా గదల కచట
నిలచి, తలపోయఁ దోడగె, నంజలి ఘటించి॥

అతడు మహాత్ముఁ డాతని పదాబ్జము సోకినదీ పవిత్ర భా
రతమిట జన్మ కల్గుట, పురాకృత పుణ్య మతండు, విర్రులా
మృతమయమూర్తి, యాతని యమేయదయామయదృష్టిసోకి జీ
విత మిల సార్థకఁబనుచు, వింటిని, కంటిని, మంటి ని త్తఱిన్.

అట్టి మహాత్ము పాదరజ మౌదలఁ దాల్చి తరింతు నంచుఁ జే
పట్టి, మహాత్ముఁడా దినము పాద తలమ్మును మోపినట్టి, య
ప్పట్టున గల్గుమట్టి, బయి వస్త్రమునన్ బిగగట్టి, సంఖరం
బుట్టివడంగఁ బర్వన, గృహోన్ముఖుఁడైచని, బాలుఁ డిట్లనున్.

అమ్మ! మహాత్ముడంట! మన హైందవులన్ బ్రతికింపఁ బంపెదై
వమ్మిటు, పాదచారియయి, పల్లయకుం జనుదెంచెఁ గాంచఁగా
రమ్మొక యింతయే, విసుము రాలనటుల్ జనతా ప్రవాహముల్
క్రమ్మెగదమ్మ! తన్మహిమ గాంచఁగ, రాగదవమ్మ! వెంబడిన్.

అమ్మ! నిజమ్మ నమ్మమ! మహాత్ముల పాదరజమ్మ సోకి, ప్రా
ణమ్మలఁ దాల్చి, మున్ను శిల, నాతిగమాతె, శిలాసదృక్ష చి
త్తమ్మల మార్చుచేమి యరుదా! యదె! తెచ్చితి నమ్మరో! పవి
త్రమ్మ తదంఘ్రిధూళి, చిరపాపహరమ్మ. ధరింపు మోదలన్.

అను నిజపుత్రుఁగొగిటఁ బ్రియమ్మనఁ జేరిచి, తచ్చిరమ్మ, మూ
ర్ఖుని, హృదయమ్మ వొగ పలుకున్ఁ 'శుభమయ్యఁ
గుమార!' యమ్మహా

త్ముని గను భాగ్యమబ్బె నని, పుత్రకుఁడిచ్చిన పాదధూళిఁ దా
లెచ్చను శిరమందు నంతఁదరలెన్ మహితుండు మతోక్తపల్లెకున్॥

తను వెన్నాడుచు రా, నశేషజనమున్, దొడోప తండమ్మఁ బ్రా
ర్థనలన్ గాలము బుచ్చుచుండుఁ దులసీరామాయణంబొందె, గీ
తనొ, కాదేని కురానొ, బై బిలునొ, యధ్యాయమ్మొ,

గేయమ్మొ, దో
గిన, ఖత్తీన్ వినుచున్, సదా వడుకుఁదక్లీ, లేక రాట్నంబునో.

హింసాది పాపభూయిష్టులు వార, ల

హింసాఽగమ పరమహంస యితఁడు

జలతారు జిలుగు వస్త్రధరులు వారలు

ధవళ కౌపీన సుందరుఁడితండు

మహాత్మాగాంధీ

మద్య మాంసాహార మత్తులు వారలు
సాత్త్వికాహార భోజనఁడితఁడు
సాముధ భీకర కాయులు వార, లు
ద్వీపిత శాంత స్వరూపుఁడితఁడు
తామసులువార, లితఁడు సత్త్వస్వభావు
దజ్జులలవార, లీతఁడు ప్రాజ్ఞతముఁడు
సత్య ధనుఁడితఁడును, వా రసత్యరతులు,
దైవ మితఁడేమొ; వారు తద్భక్తులైరి.

కుత్తుక సుత్తరింపఁ దమకున్ మనసాడక, లోన బత్తి రే
కెత్త. మహాత్ము సన్నిధికి నేగి, తురుష్కులు, వే కటారులున్
గత్తులు ప్రోవువెట్టి పదకంజములన్ బడి, సైపుమంచుఁ జే
యెత్తి నమస్కరించి, నుతియించిరి గాంధీని నాత్మ బంధునిన్.

విశ్వమూనవ సందేశము

(యమునా కళ్యాణి ఆదితాళము)

పల్లవి: స్వతంత్ర భారత-పౌరుడ వౌరా:

స్వాతంత్ర్యము-నీ- సొమ్మేరా:

అను : స్వార్థ పరుడవై-సోదర హక్కుల

భంగపరుపకే-పాలింపుమురా ||స్వతంత్ర||

చరణములు

ఎత్తిన తల యిక-దించకురా-చే

యెత్తి బానిసగ-చరియింపకురా:

పొత్తుగలిగి, సో-దరులతో-నమ భా

గఘ్నడనుచు, జా-గ్రత్తగ-మెలగర ||స్వతంత్ర||

స్వీయ పరిశ్రమ-చేతనే హాయిగ

జీవించుటె-ధర్మమురా.

హేయముగా, సోమరివై, పరులేదొ

చేయుదురని-యా-శింపకురా ||స్వతంత్ర||

పరదాస్యంబది-పనికిరాదురా.

పరపీడన, యొక-బ్రతుకేరా?

పరుడు నేననుచు-భావింపకురా

ప్రతివాడును-స్వ-రాజ్య భాగిరా ||స్వతంత్ర||

బలహీనుండని-ధనహీనుండని
భావముచే-గృహి-యింపకురా!
బలవంతులకు-బల మీ వేరా!
తెలియర, నీవు, స్వ-శక్తుడ వనుచు॥ స్వతంత్ర॥

ధర్మకర్తవై -యాస్తులన్నిటిని
దైర్యముగా, పా-లింపుమారా!
ధర్మాచరణమె-నీ స్వ-ధర్మమని
దండిగ చాటర-లోకమున॥ స్వతంత్ర॥

నీలో శక్తుల-మేలు కొల్పర
అలోచనలన్-శుద్ధుడవగురా
తాలిమిచే, సద్గుణముల బెంచర!
దైవత్వము, సా-క్షాత్కరించునుర॥ స్వతంత్ర॥

విశ్వమానవుల-కాదేశంబిది
వినుపించెడి-శ్రీ-గాంధీ
శాశ్వతమగు, శాం-తిని వెదజల్లగ
నకల ప్రపంచంబందు॥

స్వతంత్ర భారత-పౌరుడ వారా!
స్వాతంత్ర్యము నీ-సొమ్మేరా॥

విశ్వయోగీశ్వరా

(పాటేబండ మాధవశర్మ)

భువనమ్ముల్ కలగుండు నెందినవి బాహుజీ నిరాహార దీ
క్ష వహింపన్, సచరాచరమ్ము భరతజ్ఞేఖండమందెల్ల నీ
రవమైస్తబ్ధమునై న.యీ ప్రకృతి మూర్ఖుల్ వోయె, స్వర్భుభువ
ర్భువ భూభూతతి యెల్ల డిల్ల వడెఁ దత్ప్రయోపవేశమ్ములోఁ

ఈ దాస్యమ్ము సహించి, కల్పములుగా, నీరీతి నెట్లో యశః
శ్రీ దారిద్ర్య మతర్పిత ఊధమధః క్షిప్తమ్ము నే జన్మతో
నా దారింబడి యొడ్డు జేరెదముగానీ, నీ నిరాహార దీ
క్ష దార్ద్యం బుపసంహరించుకొను మింకన్ విశ్వయోగీశ్వరాః

స్మృత వృద్ధు (ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం)

గుప్పెడు దేహంబు, కొండంత దైర్యంబు
దౌర్బల్య బలముల దాల్చువాని
వైశ్య కులత్వంబు విత్త వైముఖ్యంబు
సహజ భూషణములై చాటువాని
గార్హస్థ్య ధర్మంబు కలిత పటుత్వంబు
నేకమార్గము చరియించువాని
దోషంబుపై నేవ దోషిపై ననుకంప
కారిన్య మృదువయి గ్రాలువాని
సత్య శత్రుప్రభేద సంజనిత వేద
సం బహింసామృత విలేపనంబుచేత
మాన్వి. యేడుపుమొగమున మలయునప్పు
కలుగజేసెడి వృద్ధుని కలియ రండు॥

గాంధీ మహాత్ముడు (ఉపర్ అలీషా)

పూజితమై దిగంతములమ్రోయ సహాయ విదూర చారు వి
భ్రాజిత పుణ్య మార్గము, స్వరాజ్యరథంబున గాంధీ యెక్క రం
దో జనులారా: యంచును, సముజ్జ్వల శైలినిబిల్చుచుండె, మీ
రా జనకున్ మహాత్ముకుని వెంట పదండి కరంబు మేలగున్.

హిందూముసల్మాను, లేకమైనారన్న

గాంధీ మహాత్ముని కతన గాదె;

మద్య మాంసముల మెక్క మానివేసిరటన్న

గాంధీ మహాత్ముని కతన గాదె;

అన్య దేశపు బట్టలంట మానిరటన్న

గాంధీ మహాత్ముని కతన గాదె;

చాన్య శృంఖల ద్రెంచి, తల్లి గాచిరటన్న

గాంధీ మహాత్ముని కతన గాదె;

సత్యమున జయంబు, శాంతి జగంబున

సర్వసోదరత్వ సౌహృదంబు

సర్వతోముఖముగ బర్హి వర్ధిలెనన్న

కర్మచంద్రగాంధీ కతన గాదె;

బోసినవ్వుల బాపుజీ

(దొప్పలపూడి అనసూయాదేవి)

రత్నద్యుతులతో విరాజిల్లు మకుటముల్
 తలదాల్చు చక్రవర్తులకు లేదు
 జప తపోధ్యానముల్ విపరీతముగ జేసి
 యున్నట్టి మౌనివర్యులకు లేదు
 పలు భాషలన్ నేర్చి పల్కుచుండెడి యువ
 న్వాస కర్తల ధాటియందు లేదు
 శిక్షణంబుగ నేర్చి చేతి పరిశ్రమల్
 ప్రజ్ఞగాంచిన శిల్పి ప్రజకు లేదు
 ఇన్ని పదవులలో మెప్పుగన్న నీదు
 ఆత్మ శక్తిని వర్ణింప నలవియగునె
 బోసినవ్వుల బాపుజీ-పోల్చలేను
 నీ నిరాడంబరత్వము-నీకె చెల్లు॥

మ హా త్మా (“దాశరథి”)

పొల సముద్రమే నడచి వచ్చిన రీతి, హిమాచలాగ్ర శృం
గాలు, కరాలుసాచి మనకై యరుదెంచిన భాతి, శాంతి స
త్యాలు మనుష్యరూపమును దాచిచి నేలకు డిగ్గినట్లు, గాం
ధీ లలితాత్ముఁ డుజ్జ్వల మతిన్ భరతావనిపై న కాలిడెన్.
కత్తిలేక దురాత్ము కుత్తుకల్ నరికెడి

నీ నేర్పు లే పీరునికి లభించు?

ఉపవాస వహ్నిచే యపకారి గుండెల

బూది చేయుట లన్యపురుషు తరమె?

తీయని యొకమాటచే, యావ దవనిని

చేపట్టు తెవ్వని చేతనగును?

గుడినెలో కూర్చుండి గుడిలోని దేవుని

మహిమల మించుటే మనిషి వశము.

దుర్బలుడవయ్యు నెంతటి దోర్బలమ్ము
పేదవై కూడ నెంతటి పెద్దతనము
ముదుసలివె యయ్యు నెంతటి కదన పటిమ
తాతవయ్యును మా కెల్ల నేతవోయి.

బుద్ధుడవో! సకల తప

స్పృద్ధుడవో! శంకరుడవో! శ్రీవిష్ణువవో!

వృద్ధుడవో! యువకుడవో!

సిద్ధాంతింపగ నీకెచ్చెల్లు, మహాత్మా!

మ హా త్ము డు

(రామచంద్రశాస్త్రి)

సత్యాహింసలు శస్త్రాస్త్రములు
శమదమములు కవచమును, డాలును
శ్రమ సహన మ్మనుపమమౌశక్తి
శాంత వచనమే రణదుందుభి,
ఓ క్రాంతదర్శి : నీ రణరంగమున
చిత్రమైన నీ నిర్వచనములు
సత్యాన్వేషి : గాంధీమహాత్మా॥
ఉప్పుకల్లు ఘన విజయసాధనము
తప్పు నొప్పుకొనుటయ రణనీతి
యొప్పొనరించుట శక్త్యార్జనము
ముప్పుతిప్పలై తోచెను చల్లగ
తప్పుకొనిరి, పాలకులు తమంతట
నిక్కడిదొ-ధరమ్మె-నీదయ్యా :
మిక్కిలి నేర్పు ఘటించితివయ్యా :

మనమైనది నీ స్వదేశీ దీక్ష
 ధనము నీకు బ్రహ్మచర్య రక్ష
 శాంతి తేజమున క్రాంతి దర్శనము
 ఆర్ష ధర్మ యుక్తము, చిరసత్యము
 విజ జీవనమున నిరూపించితివి
 దేశదాస్య తమ నిర్మూలక : స్వా
 తంత్ర్య ప్రదాతా : గాంధీమహాత్మా :
 రాట్న చక్రమిల ధర్మ చక్రమై
 రాణ వహించుట గననయ్యెడి, నీ
 తను, మనములు బలియైనవి ప్రజకై
 అనువోనా ? దేశ శాంతి రక్షణ :
 వినయాంజలి గైకొనుము మహాత్మా :
 అనవతరము శాంతి, పథము జూపుము
 విశ్వశాంతి కాంక్షిత చరితా : ఓ
 సత్యాన్వేషి : గాంధీమహాత్మా ॥

అ స హా యో ద్య మ ము

ఉ ద్భో ధ న

బహిష్కరణము

స్వరాజ్య సమస్య

(బలిశేషల్లి లక్ష్మీకాంతకవి)

మ॥ తఱి, గాంధీయుగ మేగుదెంచె, నిక, నేతద్భారతీయ స్వరా
జ్య రథం, బాతని సారిధిత్వమున వే సాగించుడంచున్, జగ
ద్గురు డేగెన్ దివిలోకమాన్యుఁడవెయుద్వోషించెదూర్య ధ్వనుల్
ఉరు తద్దివ్యరథంబు లాగుటకు, రండ్లో! భారతీయ ప్రజల్॥

మ॥ తరణోపాయము భారతీయునకు, నేత ద్భారతీయ స్వరా
జ్యరథం బూనుటగా కితఃపరము లే దాబాల గోపాల మం
దఱికి కార్య ధురంధరత్వము తగున్ దచ్చక్ర సంఘట్టనం
త్వరకున్ జచ్చిన నిల్చినన్ దొరకు జీవన్ముక్తి భ క్తాళికిన్॥

సీ॥ పాంచాలికా పరాభవ సంభవంబైన
యా గ్రహమ్ము ప్రతిష్ఠితాగ్ని గాగ
అలీ సహోదరుల్ లాలా పటేలాది
దేశ బంధవులు ముత్విజులు గాగ
ఆనేతు శీతాచలాంతరస్థంబు భా
రత జాతి హోతృ వర్గంబు గాగ
ధర్మ సంస్థాపనార్థం బుద్ధరించు గాం
ధీమహర్షి యె,యువదేష్ట గాగ

గీ॥ పటుతరాఽ ధర్మమే యిందుఁ బశువు గాగ
కాల పురుషుడె యాజిగాఁగడగు నీ మ
హాధ్వరమునకు నటువుడో! యార్యులారః
యాగసామగ్రి కొఱకు, నాత్మార్పణంబు॥

సీ॥ పాంచాల దేశీయ భక్త హంతకులై న
చెడుగు ధూర్తులను శిక్షించువరకు
ఇస్లాం నహోదరాభీష్టానుగుణముగా
నిల భిలాఫతు నిర్ణయించువరకు
దేశీయ గౌరవాదేశ నాశకమైన
ఘోర రౌలటుచట్ట మారువరకు
జాతీయతా బహిష్కార సూత్రతములొ
చిలిపి చట్టములు నశించువరకు

సీ॥ ఇవియు నవియని లెక్కింపనేల మనకు
ధన్య సంపూర్ణ నిర్నిరోధ స్వరాజ్య
పీఠికానుప్రతిష్ఠ లభించు వఱకు
తగునె నిద్రింప భారత పుత్రకున కిపుడు॥

మ॥ పవిత్రే దాయుధముల్ శతస్మికల సంభావ్యంబుల్ మారణా
ప్రణిధానంబులు రాక్షసార్హములు తత్పాశ్చాత్యపుం జాతి శే
చను నేలా! మన కా పశుక్రియ లహింసా ధర్మ సంబద్ధ మౌ
మన యాధ్యాత్మిక శక్తియే భువి నధర్మం బెల్లమాయించెడిన్॥

మ॥ హరిదంతంబులబ్రాకిః బంధురతరంబౌ భారతీయ ప్రజా
పరమోత్సాహి మరుత్తరంగ వలయ భ్రాతంబులై చాటి సా
గరముల్ భోరున మ్రోగుచున్నవనిగో! ఖండాంతర ఖోణులం
దరి కర్ణ జ్వరకారి గాంధీ విజయోద్యద్వేరి భాంకారముల్॥

మాకొద్దీ తెల్ల దొరతనము

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

పల్లవి: మా కొద్దీ తెల్ల దొరతనము దేవ

మా కొద్దీ తెల్ల దొరతనము॥

అనుపల్లవి : మా ప్రాణాలపై పొంచి-మానాలు హరించి॥మాకొద్దీ॥

చరణములు

పన్నెండు బేళాలు-పండుచున్నాగాని-పట్టెడన్నమె లోప మండి.

ఉప్పు! ముట్టుకుంటే దోషమండి.

నోట! మట్టికొట్టి పోతాడండి.

అయ్యో! కుక్కలతో పోరాడి-కూడు తింటామండి ॥మాకొద్దీ॥

వర్తకంబునకొచ్చి-పట్టణంబుల పట్టి-రాజ్యమొక్కటి అల్లినాడు.

దాన్ని! రాణి కప్పగించినాడు.

రాణి! వశ్రమ్మ చించేసినాడు.

ఈ చిత్రమిదేమన్న-శిషిస్తానంటాడు ॥మాకొద్దీ॥

కోట్లలంటూపెట్టి-పార్టీలు పుట్టించి-న్నేహభావము చంపినాడు.

ద్రవ్య! దాహము కల్పించినాడు.

చెడ్డ! యూహలు కడు పెంచినాడు

మా! ఆహారములద్రుంచి-ఆహా! యనిపించాడు ॥మాకొద్దీ॥

ప్రజల క్షేమంకోసం-పెట్టిన సంస్థల-ప్రభులకోసం-మార్చేస్తాడు
వాటి. ప్రజల శత్రులు చేసుతాడు.

మమ్ము. గణివిజి లాడ చేస్తాడు

వాడి. గడవిడ వర్జింప-కాదు బ్రహ్మకై న

॥మాకొద్దీ॥

నూటనలుబదినాల్గు-నోటికి తగిలించి-మాటలాడ వద్దంటాడు.

మమ్ము. పాటపాడ వద్దంటాడు.

తనను. దాటివెళ్ల వద్దంటాడు.

అయ్యో! చేటు తెచ్చుకొ మమ్ము-చెడిపోవ మంటాడు

॥మాకొద్దీ॥

మోరళాసనాలు-కూడదీసి మాదు-సారములెల్ల పీల్చాడు.

సంసారములెల్ల కూల్చాడు.

మా.చీరలనెల్ల వొల్చాడు.

బం.గారములెల్ల దోచాడు.

వాడు! ధనవంతులనుబట్టి (తై తక్కలాడ్తాడు) దడదడ లాడ్తాడు

॥మాకొద్దీ॥

ధనముకోసం వాడు దారిచేసికొని-కల్లుసారా యమ్ముతాడు.

మాదు. ముల్లె మూటలు దోచినాడు.

ఆలి. మెళ్లో పున్నెలు తెంచినాడు.

మాదు. కళ్లల్లా దుమ్మేసి-కాటికి దరిచేస్తాడు

॥మాకొద్దీ॥

పంటపోయినగాని-పన్నులు విడువక-వెంట కరణాలంపుతాడు.

వారి. వెంట తహశీల్దార్నంపుతాడు.

లే! కుంటే ఉద్యోగం తీస్తాడు.

మా ఇంటిలోపల యిట్లు-యిడుమల్లు పెడుతాడు

॥మాకొద్దీ॥

ఏడాది కేడాది-కెక్కువ సిస్ట్రేసి-ఈ భూమి నాదే నన్నాడు.

మమ్ము కూలికి దున్ను మన్నాడు.

కడుపు మంటితో చావ మన్నాడు

అయ్యో బానిసలకు వాడు-ప్రభువౌతనన్నాడు "మాకొద్దీ"

స్వరాజ్య మందిర-స్థాపితమైనట్టి-జండాలన్నియు పీకుతాడు.

దేశం ముండామొయ్య మంటాడు.

వాడు! బండతనము చూపుతాడు.

ఈ ఛండాలపువ్వుత్తి-స్వీకరించెను నేడు ||మాకొద్దీ||

దండు పట్టుకవచ్చి-తగుదు నమ్మాయంచు దార్ల వెంబడి

శ్రీష్టుతాడు!

జాక్ జెండా మీదికెత్తుతాడు.

దానికి దండం పెట్టమంటాడు

వాడి గుండుబలం క్రింద-కూల రమ్మంటాడు ||మౌనాద్రి||

కయ్యానికి ముందు-కాలు ద్రవ్వి పెనుక-దయ్యమై మము

మింగుతాడు.

మాదు నెయ్యము చెడగొట్టుతాడు

నేన కయ్యో పాపము గట్టతాడు

అయ్యో వెయ్యేల, పోలీసు విధులు-మరిపిస్తాడు ॥మాకొద్దీ॥

గాంధీతోపే పెట్టి-పాఠశాలకుబోవ-రావద్దు రావద్దంటాడు.

రాట్నం బడిలో పెట్ట వద్దంటాడు.

చోపీ తీసి వీపుల బాదుతాడు.

వాడి రాజద్రోహమంత-రాట్నములో ఉన్నదట "మాకొద్దీ!

నూరుమంది, మలబారు వాసులను-కూరినాడొక-పెట్టెలోన!

నోట నీరు పోయడు, దేవు నాన!

గాలి దూరనీయడించుకై న!

వాడి దారుణత్వమెట్లు-తరిమివై తువొ దేవ ||మాకొద్దీ||

ప్రభువు గాంధీతోడ-భారతదేశమాత-పరమ తపము చేసినాది!

ధర్మదేవత ప్రత్యక్షమైనాది!

కోరిన వరము లిస్తా నన్నాది!

ఆ దొరల గుండెలలోన-దడదడ పుట్టింది ||మాకొద్దీ||

చూడియావులకడుపు-వేడివేడి మాంసం-వాడికి బహు యిష్టమంట

మాదు పాడి పశువుల కోస్తాడంట!

మా మతము పాడు చేస్తాడంట!

మా చూడి యావులమంద-సురిగి, యింటికి రాదు ||మాకొద్దీ||

చిత్తరంజనదాసు-చిన్నారు కొమరుని-చెయి విరచి చెర బెట్టినాడు

అతని పెత్తనంబును బట్టినాడు!

వారి ముత్తైదువుల పట్టినాడు!

వాడి సొత్తుకు నిలమీద-చోటు లేదన్నాడు ||మాకొద్దీ||

మా చీరాలను యిష్ట-చేరినాడు-చూచి సిగ్గునుపొందబోడోయి!

ఇంక ఖీరాలు పలుకుతాడోయి!

మాదు సారము గ్రహియింపడోయి!

వాడి దూరాలోచనమెల్ల-ధూళిలో కలిసింది ||మాకొద్దీ||

వాడి తాతగారిముల్లె దాచిపెట్టినయట్లు-దాటి చేస్తా డీదేశమున,
 పో రాడా మాడ్తాడాపైన,
 మో మోటము పడడు సుంతై నా!
 వాడి పాటుపాడై పోను-మాట చెపితే విసడు ||మాకొద్దీ||

తెల్ల చొరలనేవ-వల్ల బ్రతుకుట పెద్ద సల్లని మచ్చని
 యెంచరోయి!

జాతి : ల్లా తప్పని యెంచరోయి
 దైవ మొల్లడంచు తల్చురోయి!
 గూమి తల్లీ యేడ్పులు వినరోయి!
 వారి యుల్లమెల్ల -సన్ని కల్లులై పోయాయి! ||మాకొద్దీ||

ఎవరి యనుమతిపై న-హిందూ దేశమునందు పరిపాలనము
 పెట్టినాడు!

వీడు ఎవరికి జవాబు నీడు,
 ధర్మ మార్గము నంటుకొని పోడు!
 వీడి దారుణత్వముకింక తగిన యీడలేదు ||మాకొద్దీ||

వాడి శాసనాలు-మాడిపోను, వాటి గోడియె, మాకొద్దు తండ్రీ!
 ధర్మ దేవుడె మా రక్షసుండి!
 ప్రజల ప్రేమయె మాకు దిక్కండి
 కష్ట కాండమె మా పాలు సుండి
 ఈ సృష్టి మమ్ము చూచి-సుందరమన నిండి ||మాకొద్దీ||

దొరల బాధలు మాకు-తొలగించుమో తండ్రి నిరతము నిను
గొల్తుమయ్య!

నీడు చరణధ్యానమే విడువమయ్య!
మేము మరువము మా ధర్మమయ్య!
మేము ఐకమత్యముతోడ అలరారుతామయ్య ||మాకొద్దీ||

గుండు పట్టుకొ మమ్ము-కూర్చి వచ్చినగాని-కూర్చున్న చోటుల
విడము!

పాడు కొంటూ రాట్నం త్రిప్పతాము
రాజ్య సూత్రము వడి, వడుకుతాము!
దేవ శాంతిని తప్పము-సంతసం విడువము ||మాకొద్దీ||

దేశభక్తులనెల్ల దోషు లంచును పెద్ద-మోసగ్రాండ్రని యెంచు
తాడు!

శాంతి నాశకులని పిలుచుతాడు!
దొంగల తో నరిగ మము చూచుతాడు!
వాడి వూసు యెట్టిదో కాని-చూచి యోర్వలేడు ||మాకొద్దీ||

బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణ-పంచమబ్రాహ్మణ-భేదపు తెగలుమీకేల!
మీ భేదాలు వడి-కాల్పరేల!
చెడ్డ బోధలకు లొంగిరేల!
యీ మాధు కరపు వృత్తి-మరగినారదియేల ||మాకొద్దీ||

ఎవరెన్ని చెప్పిన హిందూదేశవాసు-లేక సోదరులె సుండి
అంటూ దోషము మాకు లేదండి
పాప మంటూ చాటుదామురండి
ఈ కుంటివాదనలు-గూటిలో పెట్టండి ||మాకొద్దీ||

స్నానధ్యానముచేసి-రామకృష్ణయంచు-దేవుడి గుడిలోకి రండి
అఖి షేకమతనికి చేయండి
నిర్మలత్వ మాత్రమును పొందండి
ధర్మ మార్గమును తగిలి, మాలలురండి ||మాకొద్దీ||

జయము నపజయమును-త్రాసులోపలబెట్టి-చక్కగ తూస్తామంటారు

ధర్మమే జయమని నమ్ముతారు
దైవ నైజము గుర్తెరుగలేరు
పప్పు భోజనం కోసము-పుట్టామనుకొంటారు ||మాకొద్దీ||

రాట్నలక్ష్మీనవ్వు-రంజిల్లుమోముతో-పాడుచున్నది నోటినిండా
కఱపు మాడుచున్నది దాని యెండా
స్వేచ్ఛ తిరుగుచున్నది దానిగుండా
ఆ దొరల తేజంబెల్ల-తూలేజిండా యుండా ||మాకొద్దీ||

ఎన్ని జన్మములందు-ఏమి నేరముచేసి-కన్నుగానక తిరిగినామొ
ప్రజల అన్నమెల్లను క్రుమ్మినామొ
దైత్యుల కన్న చెడ్డగ మెరిగినామొ
నేడు దున్నలవలె నిట్లు-దొరకితిమి దొరలకు ||మాకొద్దీ||

ప్రాపంచమెల్లను-పట్టి పిందేటంత పశుబలము వాడికుందంట
దాన వశ పరచుతాడు మమ్మంట
మమ్ము కసిదీర కొట్టుతాడంట
వాడి శపథిపలెల్లను చెవుతాడు మా యింట ||మాకొద్దీ||

స్వచ్ఛతేజముతోడ-స్వేచ్ఛావధూమణి-కారాగృహమున వేచి
యుంది

పూల గుచ్ఛములను దాల్చియుంది

మీకు ముచ్చటలను తెల్పుతుంది

యీ చచ్చు రాజ్యమువీడి సరిగ జైలుకురండి ||మాకొద్దీ||

విచ్చల విడిగాను విప్పి రెక్కలు మీరు-విహరింపవచ్చు-మీరచట
స్వేచ్ఛ విచ్చ నెక్క-గ వచ్చు నచట

దైవం మెప్పులందగవచ్చు నచట

తల్లి కచ్చియున్న ఋణము-నర్పింపగావచ్చు ||మాకొద్దీ||

సకల దేశములార-సత్యవర్తన తోడ సారించు డిటుల మీ దృష్టి
యింక కనుడి హైందవ పుష్టి

వేగ తెరవు దొరకుట క్రొత్త సృష్టి

ఎట్టి దండన లెదురై న-కాదు మాకు నష్టి ||మాకొద్దీ||

ధర్మపక్షము నేడు-దారుణమైనట్టి బడలిక పాలయ్యె నయ్య

దాని వదలించుకొనలేదయ్య

నీడు పదునగు ధారనీవయ్య

నీడు పదములపై వ్రాలి-ప్రార్థించినామయ్య ||మాకొద్దీ||

ప్రపంచమున శాంతి-ప్రేమ దీపంబులు వెలిగించె నీ దేశమంత
గాంధీ తెనిగించె నీ క్రొత్తవ్రాత

స్వేచ్ఛ మొలిపించె మన శక్తిచేత

బలము దుర్బలమను-భేదమెచ్చటలేదు ||మాకొద్దీ||

అసహాయోద్యమము

మా పాపమునెల్ల బాపి రక్షించుమా - పాపనాశన! ధర్మమూర్తి
యిటుల కోపముంచుట - న్యాయమూర్తి

ఆపదల బాపుమో చక్రవర్తి

నీ వ్యాపారమొకసారి - నెఱపుము పృథ్విపై

॥మాకొద్దీ॥

దీనుల పాలిటి - తేజమవీవని - పీనులారగ నేను వింటి

కోటి దీనుల మా భూమి కంటె

మము సమాన యుగముగ చూడుమంటి

మా ప్రాణాలైన నోర్చి - మానమిమ్మంటిమి

॥మాకొద్దీ తెల్ల దొరతనము॥

ఓహో

పాంచజన్యము

పశ్చిమ కృష్ణాజిల్లా సంఘ ప్రచురణ
(మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మ)

భారత దేశము నాదేరా!

భారతీయుడను-నేనేరా

॥భారత దేశము॥

భారతదేశము ప్రజాస్వామికము

బడయగోరి నే-బయలువెడలితిని

॥భారత॥

పారతంత్ర్యమును-పారదోలుటకు

బద్ధ కంకణుడ-బయలుదేరితిని

॥భారత॥

శాంతి సమరమున-సత్స్వ రాజ్యమును

సత్వరముగనే-సమార్జించెదను

॥భారత॥

ప్రాణముపోయిన-మానము విడువను

మానధనుడ,వి-జ్ఞాన ధనుడనే

॥భారతదేశము॥

శంఖారావము

(మునగపాటి విశ్వనాథశర్మ)

పాడండోయ్-పాడండీ!

ప్రముఖుల గేయాల్- పాడండీ

॥పాడండోయ్॥

నిరాధారులు-నిష్కళంకులు

నిర్దోషులు మన-ఆజాద్ ఫౌజుని

॥పాడండోయ్॥

సుభాసు బోసు-రూప్సీలక్ష్మి

నెహ్రు వీరా-గ్రేసరులంచు

॥పాడండోయ్॥

శాంతి స్థాపన-సౌభ్రాతృత్వము

స్వాతంత్ర్యంబును-సాధిస్తామని

॥పాడండోయ్॥

లెండి - రారండి

(దామరాజు పుండరీకాక్షుడు)

మ॥ మరువంబోకు డహింసయే మనకు సన్మార్గంబటంచున్ విరం
తర దాస్యానల మార్ప గోరునెడ శాంతంబన్న చన్నీరు, స
త్వరమే చల్లుడి-యగ్ని కాజ్య మటులన్, దౌర్జన్య మన్యాయమున్
పెరుగగజేసి, యనర్థకం బవనిలోఁ బెంపొంది పీడించెడిన్.

ఉ॥ రండిక శంకలేటికి, స్వరాజ్య రథంబు మహాత్ముడెక్కి భూ
మండలికిన్ శిరోమణిగ మాతృధరాస్థలి నిల్పు దీక్ష, రా
రండవి పిల్చుచుండె సుకరంబగు శాంతి పదంబు బట్టి రా
కుండ, నిరాకరింపవలదో, భరతాత్మజులార! లెండికన్.

గీ॥ ధర్మమే రథము, మన యుద్యమమునందు
ధర్మమూర్తియె సారథి ధరణి మనకు
దేహ నేవలెల్ల త్యజించి, ధీరుడగుచు
సిద్ధపడువాడె పార్థుడీ యుద్ధమందు
శాంతమే దివ్య శస్త్రాస్త్ర సాధనములు॥

కదిలింది - కదిలింది

(దామరాజు పుండరీకాక్షుడు)

కదలింది, కదలింది-కాంగ్రెసు రథమండి
చేయైత్తి యొకసారి-జోహారు నేయండి "కదలింది"
దేశనేవకు మీరు-ధీరులై నడువండి
దేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని-తెస్తామనండి
దాసోహమని గాంధీ-దారినే నడువండి
వాసిగ భారత-ప్రతిభనే నిలుపండి "కదిలింది"
ప్రభు సంస్థలన్నింటి-పడగొట్టి సాగండి
శుభమని స్వారాజ్య-సోపాన మెక్కండి
శాంతిని యేవేళ-స్వాంతాల విడకండి
సంతోషముగ అన్ని-త్యజియించి సాగండి "కదిలింది"

రండు హైందవులార !

(“దామరాజు”)

రండు హైందవ శూరు-లారి-కదలి రండోయ్
 బాబు రథము లాగండోయ్॥
 స్వేచ్ఛ చచ్చి చిందులాడే-పిచ్చి మానండోయ్
 మీరుఁజైళ్లు నింపండోయ్॥
 వడుకునూలు వలువ-నేసి-చేతివృత్తులు లేవదీసి
 కల్లుసారా లెల్ల రోసి-జైళ్ళలోని కెల్లివద్దాం॥
 పాఠశాలలు పాడుపెట్టి-కోర్టులన్నీ కూలద్రోసి
 సీమగుడ్డలు చింపివేసి-జైళ్ళ కెల్లి జైజై అందాం ॥రండు॥

గీ॥ కాంగ్రెసు రథంబిచే సాగె-గాంచుడయ్య
 రథమిక స్వరాజ్య సోపాన పథముబట్టి
 ఆగకయె యవిచ్చిన్నమై యరుగగలదు
 వెడలుదు స్వరాజ్య సౌధ ప్రవేశమునకు
 ఈ మహోద్యమ వీరులే-యిప్పుడో, రేపొ!
 రాజ్య సౌధంబు నెక్కి వి-రాజిలెదరు॥

స్వరాజ్య సాధన

(మధూరి ఆచ్యుత రామారావు, కాకరపర్రు)

లెండు హైందవులార లేమి, దుఃఖమువాయ
రండు రండు స్వరాజ్య-రాజ్యపాలన నేయ ||లెండు||
ఉండ కొంపయులేక-పండ మంచములేక
తిండి కడుపార లే-కుండి రెండతో కనుఁడు ||లెండు||
గుండె విబ్బరముగా-నుండెనే అకట మీ
కుండినన్ చాలునే-ఉండవలదే ప్రేమ ||లెండు||
స్వాతంత్ర్య సమరాగ్ని-నమసి పోమేల్కాదె
జనుడ బానిస యగుచు-నరియింపబోకన్న ||లెండు||
మాతృదేశ విముక్తి-మాట మరచిన యెడల
మనుజుడొనె వాడు మాన్యులారా వేగ ||లెండు||
నవఖండముల నేలు-నాయకులు మనదేశ
నరులనుచు మీరెల్ల-రరసి మీ మదిలోన ||లెండు||
అవసర మెఱిగి యభియాతి తతి హతమార్చి
యభిమానవంతులై-యైకమత్యముతోడ ||లెండు||
పాశ్చాత్య నాగరిక పాపసాగరములో
బడి మునగ పోకండి-భారత సుతులారా ||లెండు||
ఆశ్చర్యమయ్యయో! యజ్ఞానమును గాంచి
నిశ్చయము గుర్తించి-నేర్చుతో జరియింప||లెండు హైందవులార||

మధూరి

శాంతి నైనికుడు

(మల్లాది చంద్రశేఖరం)

సత్య దీక్షపరుడ వహింసా పరుండ
 వీవె, సద్గర్మ బద్ధుండ వీవె సుమ్ము
 ఆలు బిడ్డలు లేరు, నాయన్నవారు
 లేరు, నిన్ను పెంచిన తల్లి లేదు, నీకు
 వారు వీరను భేద భావంబు లేదు
 దేశ ముక్తికి తోడ్పడు దీర మతివి
 బానిసత్వంబు బాపెడివాడ వీవె,
 ప్రేమ తత్త్వంబు బోధించు వీరపురుష
 దైవమే నీకు తోడంచు దలచుకొనుచు
 నాత్మ, పశుబలంబుల భేద మరసి నీవు
 లోక కళ్యాణసిద్ధి గూర్తువు గదన్న
 ఇంటిపై నుండు నాసల నెల్ల విడచి
 యుద్ధరంగమ్ము విడనాడకుండ, జయము
 గలుగునందాక నచ్చలే నిలువవలయు
 ప్రళయమందైన, శాంతమే వలయు సుమ్ము
 నిరుపమానంబు, నైనికా! నీదు నేవ
 ధర్మపరులిచ్చు గంజియే త్రాగవలయు
 కటిక రానేల నిద్రింప గడగవలయు

రాగి డబ్బెన పొందగా రాదునుమ్మ
 జోలియేగాని నీకిట్టి సొమ్ములేదు
 కష్టములకోర్చి కాలమ్మ గడుపవలయు
 విలువలేనట్టి మంత్రమ్మ కలదు నీకు
 శాంతి సత్యాగ్రహంబను శత్రుమదియ
 కఱకు కత్తుల కేమియు కలత బడవు
 మరఫిరంగుల కినుమంత వెఱవు గొనవు
 భళిరె వర్ణ నాతీతమౌ వ్యక్తి పేవు
 ఖండ ఖండా-తరంబుల గానరాని
 ధర్మ యుద్ధంబు జేసెడి తరుణమందు
 ప్రకృతి సౌభాగ్య లక్ష్మియే పరచు కృపను
 నీకు విజయమ్మ గల్గుట నిశ్చయంబు
 ఆలసింపగ పొమ్మింక నాంధ్రపుత్ర॥

వేణునాదము (జనవరాజు అప్పారావు)

వేణునాదము-మోగుతుందో యీ ఓ భక్తులారా

వేణునాదము-మోగుతుందండోయ్ ||

వేగుజాము కోడికూనె-వేగుచుక్క తూర్పున బొడిచె

వేగమె నిద్దురలేచి-రండోయ్-వేళమించి పోయెనండోయ్ || వేణు

నాదము||

భారతదేశపు దాస్యము చాపగ

పయనమాయె మోహన గాఢి

చావో జయమో! తేలందే యీ

జన్మకు మళ్ళీ-కనబడదండోయ్

|| వేణునాదము||

భార్యల విడచి-భర్తలు రండోయ్

భర్తల విడచి-భార్యలు రండోయ్

తల్లల విడచి పిల్లలు రండోయ్

పిల్లల విడచి-తల్లులు రండోయ్

|| వేణునాదము||

పాపాలన్నీ పటాపంచలై

పరమేశ్వరు సన్నిధిలో జన్మము

ధన్యత జెంది ముక్తిని బొందే

తరుణము దొరికెను-మరి రారండోయ్

|| వేణునాదము||

మ త్త మం దు
(జనవరాజు అప్పారావు)

ఎవ రేశారీ-మత్తుమందు ?

ఎన్నాళ్ల దాకాను-ఈ మొద్దు నిద్దర ||ఎవ రేకారీ||

నల్ల మందే తేను-నాల్గు గడియల వరకే

కల్ప మత్తేతే పది-గడియల వరకేను "ఎవ రేశారీ"

తాచు విషముకూడ-తగ్గేను మంత్రముతో
 ఏదివ్య మంత్రముతో యీ మత్తు తగ్గేనొ ॥ఎవ రేశారీ॥

గాంధీ మహాత్ముడు-కనిపెట్టినట్టి యీ

సత్యాగ్రహ మంత్రముతో-మత్తు వదిలేనేమొ॥
॥ఎవ రేశారీ మత్తుమందు॥

సూర్యజ్యోతిషే పండ్రి

ప్రొద్దాము స్వరాజ్య లక్ష్మి పెండ్లిజూడ రారే రమణులార॥

ముత్యాల ముగ్గులు-రత్నాల తోరణాల్

మాణిక్యాల మంటపము-మన లక్ష్మిపెండ్లి ||పోదాము||

సంప్రదించి పెళ్లిళ్ళంట-సదస్యులు దేవతలంట

ತಮ್ಮ ತಲಂತ್ರಾಲಯ-ಮನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಂದಿ

ಗಾಂಧಿಜಿಯವರೊಡನೆ-ಹತ್ತಿರವಿತ್ತೆಂಬುದಿಂತ

ವರಿಮ್-ಹೃದಯ-ನಿ-ಇವ-ಮನಲಕ್ಷ್ಮಿ ವರಿಮ್-ಹೃದಯ "ವಿ-ದಿ-ಮು"

మహాత్మా గాంధీ

(గరిమెళ్ల నత్యనారాయణ)

వినురా : నా ప్రియ సహోదరుడా సోదరుడా

భారతభావి భాగ్యశేఖరుడా :

గాంధీ చెప్పినత్రోవ నడురా : దేశ-పునుల పాలన మొక్క-

గడియచే వదురా॥ వినురా నాప్రియ సహోదరుడా॥

సామాన్య డనుకోకు మతని-దైవ-నంకల్పముర వాని-

జనవ మీయవని ॥ వినరా ॥

కాయంబే రుచి యణగ ద్రొక్కి-అత్మ-కళ చేతపట్టెను

కడగండ్ల దక్కి ॥ వినరా ॥

పరమతపమున కాని రాదు-కార్య-పరత మాత్రనె దాని-

గాంచె నీ జోదు ॥ వినరా ॥

కత్తిని నిరసించు: సతము-స్వస్థ-చిత్తవృత్తియె వాని-

చేతి యాయుధము ॥ వినరా ॥

చేతితో నూలు వడుకుమురా : జరి-నేత గుడ్డలు కట్టి-

విరతముండుమురా ॥ వినరా ॥

కోర్టు సంబంధము విడురా : ఆ-కూపంబులోపల-

కూరిపోకుమురా ॥ వినరా ॥

నిమ్మకాయల నెత్తుమోయి-వారు-నీరసించిన యెడల-

నిక నీకు గోయి ॥ వినరా ॥

కాంగ్రెసు కమిటీలు పెట్టు-దేశ-గతిచెప్పి ప్రజనెల్ల

కలవరము పెట్టు ॥ వినరా ॥

మహాత్ముని సందేశము (గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

వినుడీ : వినుడీ ! ఓ ! జనులారా ! విని—

ధన్యత నొందుడి—జనులారా ॥

పతితపావనుఁడు—పురుషోత్తముడగు

గాంధీ మహాత్ముని—ఘన సందేశము

॥ వినుడీ వినుడీ ॥

ఖద్దరు కట్టుడి జనులారా మన

కలిమి బలములది జనులారా :

రాటము గొని, యా—రాటముడిగి పో

రాటము లేకను—పొంది సుఖాంతము॥

॥ వినుడీ వినుడీ ॥

గ్రామోద్ధరణకు—జనులారా ఇక గడగుదమండీ జనులారా :

నిప్పచ్చరముల—నిలయములాయెను—పడిన వృత్తులను—

పై కేతీయుదము

॥ వినుడీ వినుడీ ॥

పంచమజాతిని—జనులారా మన— పక్షము గొందము—జనులారా

మతమనగను మన—యాత్మోన్నతికే—మానవై కృతను

మాపనేర్పడదు

॥ వినుడీ వినుడీ ॥

చేతిపనులుడుగ—జనులారా : మన—ఖ్యాతినశించెను జనులారా :

హస్తనిపుణతను ధ్వంసముచేసిన—పరుల చేతలకు

బానిసలగుదుము

॥ వినుడీ వినుడీ

అనహయోద్యమము

శాంతము తగునో జనులారా-అది శ్రేయమన్నిటికి జనులారా :
ప్రేమచేతనే-వగతుని గెలుతుము-రక్త పాతములు

రాక్షస మతమగు

॥ వినుడీ వినుడీ ॥

సత్యమహింసలు-జనులారా , మన-శస్త్రాస్త్రములో-జనులారా :
సమయము కనుగొని-సత్యా గ్రహమున స్వాతంత్ర్యమును

సంపాదింతుము

॥ వినుడీ : వినుడీ ॥ జనులారా ॥

వీరగంధము

ఎదురుకోలు

(కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరి)

పల్లవి॥ వీరగంధము తెచ్చినారము-వీరు దెవ్వడో తెల్పుడీ
 పూసిపోదుము-మెడను వై తుము-పూలదండలు భక్తితో ॥వీర॥
 తెలుగు బావుట కన్ను చెదరిగ-కొండపీటను నెగిరినప్పుడు
 తెలుగు వారల కత్తిదెబ్బలు-గండికోటను గాచినప్పుడు ॥వీర॥
 తెలుగువారల వేడి నెత్తురు-తుంగభద్రను గలసినప్పుడు
 దూరమందున్న సహ్యాజ-కత్తి నెత్తురు కడిగినప్పుడు ॥వీర॥
 ఇట్టి సందియమెన్నదేనియు-బుట్టలేదు రవంతయున్
 ఇట్టి ప్రశ్నలు నడుగువారలు-చేకపోయిరి సుంతయున్ ॥వీర॥
 వదుముగట్టిన తెలుగుబాలుడు-వెనుక తిరుగండెన్నడున్
 బాస యిచ్చిన తెలుగుబాలుడు పారిపోవం దెన్నడున్ ॥వీర॥
 ఇదిగో యున్నది వీరగంధము-మై నలందుము, మై నలందుము
 శాంతిపర్వము చదువవచ్చును-శాంతి సమరంబైన విమ్మట॥వీర॥
 తెలుగునాటను వీరమాతను-జేసి మాత్రము తిరిగి రమ్మిక
 పలు తుపాకులు పలు ఫిరంగులు-దారికడ్డము రాక తప్పవు
 వీర గంధము తెచ్చినారము-వీరుదెవ్వడో తెల్పుడీ॥

ఎందుకు ! జన్మమెందుకు !

రాగము ఆనందశైరవి

ఎందుకు జన్మమెందుకు॥

తన దేశమేకదా : తనకు జీవమిచ్చె

ననుచు దేశభక్తి-యతిశయిల్ల కున్న

॥ఎందుకు॥

తల్లల తల్లి, యా-తని దేశమే తల్లి

తల్లి ఋణముదీర్చ-నొల్ల కున్న భువి

॥ఎందుకు॥

తనకు నీడనిచ్చు-తరువుక్రింద జేరి

వెనరు విడచి నరుకు-నిర్భాగ్యులుండిన

॥ఎందుకు॥

వరిచర్య సలుపక-స్వదేశమున కింత

పురుషార్థమెఱుగక-పుట్టిన గిట్టిన

॥ఎందుకు॥

నిత్యము ధర్మమ నిత్య మధర్మము

సత్య ఖడ్గమూని-సమరము సలుపక

॥ఎందుకు॥

తనువెత్తు ఫలమిల-ధర్మ జీవితంబె

తన దేశమునకు సక-లంబు సమర్పింప

॥ఎందుకు : జన్మమెందుకు॥

卐

స్వాతంత్ర్య రథము (దువ్వూరి రామిరెడ్డి)

- గీ॥ అంబుదంబుల నమ్మత పూరంబు లొలుక
నిండ్రచాపపుడోరణ మింపుగులుక
గాఱుమెఱుగులు నెల్లెడ గడలు కోనఁగ
వెడలె, స్వాతంత్ర్యరథము, విస్వీధియందు॥
- చ॥ జలధరమాల జీల్చికొని, న్యుదనకాంతి సభోంతరాళ ము
జ్వలితము జేసి యంధత మనంబులు నాటిన మూలనైన శో
భన ననలెత్తఁజేయుచు, బ్రభాతవిభాకర బింబమట్లు సొం
పిలుచు నవీన జీవనము వేడ్క-గ నిండె సమస్త సృష్టిలోన్.
- ఉ॥ ఆ రథమందు దీప్తిమయమై, కనువట్టె నిజ ప్రభావ దు
ర్వార పవిత్రమూర్తి కనువండువు సేయుచు ధర్మజీవ నా
కారము శాంతిబింబమొ, యకల్మష సత్యనికేతనంబొ సం
సార ఫల స్వరూపమొ, ప్రజాహృదయంబొ యనన్ వెలుంగుచున్.
- మ॥ ఒక చేతన్ రుధిరంపుఁబాత్రికయు, వేఱొక్కంట బీయాష పా
త్రికయుం బూనుచు, సభ్యతామిషమునన్ దేశంబులందెల్ల నిం
తకు ధర్మంబులు గాగ నెన్నబడు, నన్యాయంబు లీనాటితో
వికలంబై చనుగాక యంచు గరుణావేశమ్ము దీపింపగన్.

గీ॥ పచ్చినెత్తురు నమ్మతంపు బాత్రఁబోసి
దివ్య దుగ్ధంబు గామార్చె దేవి మహిమ
హాల హాల గర్భమందై న నమ్మతరసము
సంభవించు నటంచల జాటనేమొ॥

చం॥ నిలువదు స్యందనంబు, ధరణీపతిపాలన దండభీతిచే
నిలువదనాధబాష్పములు నిల్చిన పల్లపునేల మోసగిం
పుల మఱపించు, క్రించుదనపుం జతురాత్మల కాగబోఁ దన
ర్గళ జవమొప్పు నేఁగెడిని, గన్నులకుం గనరాని చోటికిన్॥

గీ॥ పూర్వ సింహాసనంబులు, ప్రోజ్జ్వలంపు
మణిమయ కిరీటములు, భోగమందిరములు
చక్ర సంఘర్షణంబున జదిసి పోయి
అవియివి యనంగరాక, రూప మెడినేడు॥

గీ॥ లేవు దివ్యతురంగముల్ లేవు గరులు
ప్రజలె యాతేరు మోకులు పట్టువారు
వాయుజవమున దారకాధ్వమున నేఁగు
నంతరాయశతంబులనై న దాటి॥

గీ॥ తేరుజాడల నెత్తురు పాణిపాణి
బంగరుబంటఁ బండించె బక్కనేల
జక్రనేములు దాఁకిన స్థలములెల్ల
సస్యలక్ష్మికిఁ గల్యాణ శాలలయ్యె॥

గీ॥ అనుచు మంజుల గానంబు నలరజేసి
నవ్యనక్షత్ర వీణాస్వనంబులందు
మేళవించెను, జనులు విస్మృతులుగాగ

... .. ॥

ఏ కై క నే త

(యడ్లపల్లి కోటయ్య)

సీ॥ మకుటమొక్కఁజె లేదు మహనీయు దీతడు
 భరత సామ్రాట్టని ప్రజలు గొల్వ
 ముమ్మతంబుల సారమును పిండి త్రావిన
 ఘనుడని పండితుల్ గారనిప
 దైర్యసామాధి యీతని పట్టుదలముందు
 తలవంచు ననుచు, యోధులు వచింప
 తండి క్షమంబున భాతిని మరపించు
 ననుచు యువతీ జనుల్ హర్షమొంద

పరమ పూజ్యుండు, భారతావని జనించె
 పీడితావని ప్రజకెల్ల ప్రేమదాత
 ఘనుడు, గాంధీ మహాత్ముడేకై కనేత
 భరతనైతిక సద్గౌరవ ప్రదాత॥

సీ॥ సర్వభూతంబుల సమముగా ప్రేమించు
 హితున కాచెఱసాల హీనకాల
 తనకాలమెల్ల బీదలఁజ్రోవ శ్రమపడు
 తండ్రీ కా కరిన రాద్ధండనమ్ము

హింసను ద్రోసి, యహింసఁ బ్రతిష్ఠించు
కాంతున కా కష్టసంచయమ్ము
భారత స్వాతంత్ర్య చిరపిపాసువున కా
కలిసిల్ల యంబలి, కరినశయ్య
బ్రతికియే భూములేలెదోః భారతపుత్రః
ఇంతకంటె హీనస్థితి యెందుగలదు ?
గాంధీ దేవుని రక్షింప కదలివత్తా
చచ్చెదోః కామ్ము స్వాతంత్ర్య సమరదీక్ష ॥

ఏమయ్యో ! యువరాజ !

(కొండవల్లి జగన్నాథదాసు)

ఏమయ్యో యువరాజ-ఎందుకొచ్చావయ్య
ఏమి తెచ్చావయ్యా-ఏమి యిచ్చేవయ్యా || ఏమయ్యో ||

జార్జికుమార మా-భర్జివిగోనయ్యా
చిత్తగింపుమయ్యా-చిన్ని నా యువరాజ || ఏమయ్యో ||

మాయదారి నేవకులు-మాయ జేసినారు
మాయమాటలకు-మరి మోసబోకయ్య || ఏమయ్యో ||

ఆరుకోట్ల జనము-అన్నము లేకుండా
అమలు జేసిరి-మీ అయ్యలు వినవయ్య || ఏమయ్యో ||

కల్లోద్దు బాబని-కాళ్ళట్టు కుంటేను
తాగండి మీరని-తన్నూచున్నారండి || ఏమయ్యో ||

పంజాబువధలకు-పరిమితి లేదయ్య
రక్తపుజాడల-రంగుజాడవయ్య || ఏమయ్యో ||

అల ఖిలాఫతు మాట-ఆ విధముగాజేసి
మత ధర్మములనెల్ల-మంటగలిపినారు || ఏమయ్యో ||

- మీ తాతయోద్యోగ-నీతి మరచినావ
ఖ్యాతి నిలుపుమయ్య-ఘనమైన నారాజ ||ఏమయ్యో||
- ఏ పాపమెఱుగక-పాపాల బద్ధాము
మము దుఃఖపెట్టుట మరియాద గాదయ్య ||ఏమయ్యో||
- ఎన్నెన్నో విధముల-కిన్న జేసేరు
యెన్నటికోము క్తి-యెఱుగ జెప్పుమయ్య
మా గాంధీదేవుని మంత్రము పరియించి
శాంతియుద్ధమందు-చావ నిలచితిమయ్య ||ఏమయ్యో||
- మముజూడ నీకింత-మనసు బుట్టినదయ్య
మా బాధలను దీర్చి-మరి నీవు పోవయ్య ||ఏమయ్యో||

భరతమాతా పిలుపు వినుమన్నా (కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

భరతమాతా పిలుపు వినుమన్నా, యిక తడవు లేదు
మరణమైనను-సిద్ధమగుమన్నా
భరతమాతా పిలుపు విని, పరి-భవంబుల తలచుకొని, ను
ష్కరపు దాస్యపు శృంఖముల, ని-ష్కర్షగా తెగద్రెంపవలె నిక
॥భరతమాతా॥

మాటలకు సమయమ్ముగాదన్నా శ్రీ గాంధీ పల్కెడు మాటవిని
రంగమున దూకన్నా
మాటలకు సమయమ్ముకాదు, స-మాన దైర్యముబూనికాంతము
దాటకను మన వై రిమోహపు-కోటలను పడగొట్టవలె నిక
॥భరతమాతా॥

కడుపుకోసము చూచుకోకన్నా-మృగములకు నై తము-కడుపు
నింపును దేవుడోయన్నా
కడుపుకోసము మనసు జంపక-పడుపు వృత్తిని మానివేసియు
కడుకు మానవ కోటిలో వెలి-బడెదవని గు రైరిగి యిప్పుడె
॥భరతమాతా॥

గుండెదెబ్బకు జంకబోకన్నా-చొక్కాను దీసి-గుండె దానికి
పం దెమిడుమన్నా
గుండు దెబ్బకు జంకితేను, అ-ఖండ తేజము పోయి పిరికి
గుండె వాడని పదగురును, ప్ర-చండ తరముగ తూల జూతురు॥
భరతమాతా పిలుపు వినుమన్నా॥

ఇ క నే మం దు రా సో ద రా

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

ఇక నేమందురా సోదరా! మనవారికి మనమీద నేమో యలుక

॥ఇకనేమందురా॥

హిందూదేశాన బుట్టి-హిందూదేశాన బెరిగి

ఇంకా యజ్ఞాము కా-సంతై న వదల రిక

॥నేమందురా॥

బానిస నొకరియె-బంగారమవి యెంచి

బానిస బ్రతుకే ఓహూ-బాగాయె నందు రిక

॥నేమందురా॥

తన ప్రేమతోడనె-తన కన్ను పొడిచినట్లు

తనవారమవి యె-చ-కను మసల బాధించె

నిక నేమందురా సోదరా ॥

పద్మరా మనకొద్దురా

(గరికపాటి మల్లావధాని)

వద్దురా మనకొద్దురా! పరపాలనం బిక్ ||వద్దురా||

హద్దుపద్దులేని పన్నుల-రుద్ది పీల్చుచునుండెరా ॥వద్దురా॥

కర్రలాగి కత్తిలాగి-గొర్రెలను చేశాడూరా
పెర్రెమొర్రె 'లా' యటంచును-విర్ర పీగుచునుండెరా ॥వద్దురా॥

వెండి బంగారములనెల్ల-దండిగా లాగేశాడూరా
ముండమోపి కాగితాలకు-దండమిడు మన్నాడూరా ||వద్దూరా||

లేవరా యిది వేళరా మన జీవితంబిక నేలరా
కావలేవా కన్నతల్లి - గౌరవము కాపాడరా ॥వద్దురా॥

మాన ప్రాణములకు మహా-మ్యూరియై యున్నాడురా
దీనయై మనదేశమాత-దేవులాడుచు నుండెరా ॥వద్దురా॥

ఏడుకోట్ల ప్రజలు గుడ్డ-కూడులేకున్నారూ
మాడగొట్టి ప్రజల సొమ్ము ఓడ లెక్కించాడూ ॥వద్దూ॥

కుర్రలకు పెద్దలకు-వెరులెత్తించాడురా
బుర్ర తిరుగుడు మందుబెట్టి-వెరులను జేశాడురా ॥వద్దురా॥

మనసా ! నీదేశగౌరవము గనుమా (సూత్రబహుశ్చయం)

మనసా నీ దేశగౌరవము గనుమా

మానము పోయిన ప్రాణం బేటికి

॥మనసా॥

ఘనమగునట్టియె-గాంధీమహాత్ముడు

మనముతో దెల్పిన-వాక్యము మరువకు

విరపరాధులగు సతుల శిశువులను-పురుషులు వందలు మడిసిరి

గుండ్ర కు

మందుగుండు ఆఖరుగాకున్నను ఎందఱు జనులిక మడసియుం

దురొ ॥మనసా॥

కోరితివేనియు అత్తగౌరవము నిరాకరింపుము సహాయమెంతయు

పలుదేశముల నాయకులందఱు కలసి దేశసభ తీర్మానించిరి

సలలితశాంతుడు గాంధీమహాత్ముడు-తెలిపిన సందేశం బిది

మరువకు ॥మనసా॥

పలువిధంబుల-పాంచాలపురమున-క్రూరుడు డయ్యరు చేసిన

క్రూరము

దేశదేశముల నాయకులందఱు-బంధనములకు పాలై యుండిరి

॥మనసా॥

పరపర గొంతులు కోయుచు దీనిని-మరచి పొమ్మనిన-మరచు
 పెట్టులిక
 అరయగ యిరువదియవ శతాబ్దమిది-నిరంకుశ మార్గంబెటు
 సాగును || మనసా ||
 ముసల్మాను సోదరులకు గల్గిన-వ్యసనముగని సీవెటుల
 సహింతువు
 పంచాయతీకోర్టుల నెలకొల్పుము-మంచిది స్త్రీ ధరువృత్తిని
 మానుము
 శాసనసభలో చేరెడివారికి అశరీరగర్భిణీవోట్ల వివక్షకుము
 విదేశవస్తుల బహిష్కరింపుము-స్వదేశి వృత్తులవృద్ధికి దెమ్మిక
 || మనసా ||

దేశమూతా సేవ చేయండి

‘భజనచేసే విధము తెలియండి’వలె

(కొండవల్లి జగన్నాథ దాసు)

దేశమూతా సేవచేయండి! జనులార! భారత

దేశదాస్యము తొలగ జేయండి॥

దేశభాగ్యము చూడగొనగా-లేక మనుమానింపకను, పర

దేశవాసులు చేయు, మాయా-పాశములబడి-నాశమొందక

॥దేశమూతా॥

దేశవస్తువులనె-తాల్చండి! జనులార! మీరు, వి

దేశవస్తువు లుట్టబోకండి

దేశ నాశనకరములగు, నీ-వేషభాషలరోసి, మోహ

వేశమును బరిమార్చి, ‘గాంధ్య’ప-దేశమును మీమదిని నిల్పియు

॥దేశమూతా॥

భోగముల కాపించబోకండి-స్వరాజ్య ప్రాప్తికి

త్యాగమును గావింప బూనండి

అఖిలభారత సభలలోపల-బాగుగా మన భారతులచే

కనుగొనంబడు-కార్యసాధన-సాగజేయుట గురైరింగియు

॥దేశమూతా॥

సందియంబులు జెందబోకండీ-స్వరాజ్య మదిగో
తొందరగ చేకూరగలదండీ
అందఱును దౌర్జన్య రహితం-బైన సత్యాగ్రహమహోద్యమ
మందు జేరియు భక్తితోడుత-'హృదేమాతర'మని పరించుచు
॥ దేశమాతా ॥

మనకు గౌరవ లేనెలేదండీ-పాశ్చాత్యమోహ
మునను ముగ్ధియు-తెలియలేమండీ
'కనడా' మరి 'యాఫ్రికా'ది-ఖండములలో నుండు వారలు
మనల బానిసలనుచు-డెందము నను దలంచి, హింసింతురంట
॥ దేశమాతా ॥

ముందువెనుకలు చూడబోకండీ-శ్రీ భరతమాతకు
నందనులుగా బ్రతుకగోరండీ
క్రందుగా, సర్కారువా రతి-క్రౌర్యవృత్తిని మిమ్ముబట్టుక
బందిఖానల నుంతురేనియు-భావమందున నేవగింపక ॥ దేశమాతా ॥

అంటరానీ తనమే లేదండీ - మన దేశస్థానులు
నందరిని నొకరీతి చూడండి
కంటికగుపడు నిమ్నజాతుల-నంటికొన్నను దోసమనుచును
కంటకింపక కూర్మిమై, మీ-వంటి వారని-మది దలంచుచు
॥ దేశమాతా ॥

పాలు మాలిక జెందబోకండీ-జాతీయ విద్యా
పద్ధతిని యోచింపరేమండీ
చాలగను జాతీయవిద్యా - శాలలను ప్రతిచోట నిల్పియు
బాలబాలికలకును చదువు-బాగుగా నేర్పించి,మీరట ॥ దేశమాతా ॥

తగవులన్నీ మానవలెనండీ-సర్కారు కోర్డుకు

తగుదుమని యిక సాగిపోకండీ

తగిన పెద్దలు చెప్పుపగిదిని-జగడముల వేదీర్చుకొనుచును

జగతిమెచ్చగ నై కమత్యము చాల సంపాదించి మీరలు

॥దేశమాతా॥

ధర నహింసావ్రతము బూనండీ-శ్రీ గాంధీ దేవుని

పాంచజన్యము పిలుపు వినరండీ

గరిమతో సారాయి మొదలగు కైపు వస్తువులన్ని విడచియు

స్థిరమనంబున మీ ధనంబు స్వ-రాజ్యసమరంబున కొనంగియు

॥దేశమాతా నేవచేయండి॥

విశేష

గాంధీ మహాత్ముని తత్వము

(మంగిళూడి వేంకటశర్మ)

గాంధీమహాత్ముని తత్వమెరిగి- కష్టపడి పని చేయుడి
బంధనము వదలెడు న్వేచ్ఛ-వృత్తికై -అందఱు సమకూడుడి॥

విదేశవస్తు విసర్జనకంఠే-వేరు విధము లేదు చూడుడి
స్వరాజ్య సంపాదనకై -సమయమిదే-తెలియండి ॥గాంధీ॥

కోట్లకొలది ధన మిచ్చుచుంటిమి-గుడ్డలకై మనము, మన
పాట్లుచూచుకొని రాత్నము బెట్టి-బట్టల నేయింపుడి ॥గాంధీ॥

కొల్లగాను ధనమిచ్చుచుంటిమి-కల్లసారాయికి మనము
మెల్లగాను మన ముల్లెయంతయు-బోవుచున్నదకట ॥గాంధీ॥

మేలుగాను యేడాదికి వచ్చును యేలుబడి మనకు
చాలుచాలు పరరాజ్య సంబంధము-వీలులేదు మనకు

గాంధీమహాత్ముని తత్వమెరిగి-కష్టపడి పనిచేయుడి॥

సహాయ నిరాకరణము

“వరాకు సేయుట పాడిగాదురా” వరె

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

నిరాకరణమను మిత్రాయి యిదుగో విరాన రుచిచూడండి
వేరే పోయి కొనబని లేదిక-చీరాలపురిలో కొల్లగ దొరకును
॥నిరాకరణ॥

సత్యాగ్రహమను గోధుమపిండిలో-సత్యసారమను-ఆద్యముపోసి
సాత్త్వికమను పెద భండములోపల-సత్యాగ్రహాలు పాకము
బట్టిన ॥నిరాకరణ॥

శాంతంబనియెడు శనగపిండిలో-శౌచంబనియెడు జలమును కలిపి
స్వధర్మమనియెడు పంచదారతో-స్వార్థత్యాగులు పాకము బట్టిన
॥నిరాకరణ॥

మానుషమను బియ్యపు పిండిలో-జ్ఞానంబనియెడు తేనెను కలిపి
ముని గాంధీయను చెఱకు బెల్లముతో-మున్నిపాలిటీ పాకము
బట్టిన ॥నిరాకరణ॥

దేశభక్తియను గోధుమనూకలో-దేశముక్తి యను వెన్ననుగల్పి
దేశభక్తి జగమంత నిండగ-సత్యాగ్రహాలు-తయారు చేసెడి
॥నిరాకరణ॥

స్వ రా జ్య ము

(గిరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

- అన్నలార రండి మన అమ్మ నుడి వినండి ముం
దున్న పని కనండి-ఏ-మన్న జడియ కండి ||అన్నలార||
- పరప్రభుతను ద్రోల-యల-బాధ్యత సుధగ్రోల
వర సిరులను నేల-యను-వైన యదను చాల ||అన్నలార||
- ఆంగ్లబిరుదు మాని-అల ఆంగ్లకోర్టుమాని
ఆంగ్లసేవ మాని-మరి ఆంగ్లప్రభుత మాని ||అన్నలార||
- ఆంగ్లవిద్యమాని-అల-ఆంగ్ల దుస్తుమాని
ఆంగ్లకల్లు మాని అల-ఆంగ్లేయత మాని ||అన్నలార||
- కొట్టతిట్టవద్దు మరి-గొణగ నణగ వద్దు
పట్టుదలను బూను-డల ప్రభుతనెల్లమాను ||అన్నలార||
- కత్తిభయము మాని-పశు-శక్తిసూత మాని
అత్మబలము బూని-గైకొనుడి మాతృముక్తి ||అన్నలార||
- కాంగ్రెసు మనతల్లి-కాంగ్రెసె మన గురువు
కాంగ్రెసె మన దైవంబును-దావిమాట వినండి ||అన్నలార||

ఆంధ్ర ఉద్యోధ

విద్యార్థులకు

(ఋతిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి)

శా॥ మీసైదోడులు వంగదేశమున నెమ్మిన్ మాతృదేశైక దీ
జ్ఞ సంకల్పమునన్ విరంకుశ సముత్సాహంబుతో దాస్య వి
ద్యా సన్యాస మొనర్చువార్తలు దిగంత శ్రాంతమ్రోయ, చీ
చీ సిగ్గేటికి లేదో, ఆంధ్రయువకోజ్జీవంబు నిర్జీవమో,

మ॥ అనుమానింపకు దొక్క యేటినె, స్వరాజ్యంబేను సాధింతు నె
ట్టిన, నా మార్గము బట్టి రండని ధరన్ ధంకా బజాయించి, చా
టిన గాంధీభగవాను వాక్యముల సూటిన్ నమ్మి దీక్షమతిన్
చనుదెండాదట నేమిలాభము, పరీక్షాభ్రాంతి యింకేటికిన్॥

శా॥ మన్నిశ్చేయమిదే ప్రపంచమున, ధర్మస్థాపనార్థంబు సా
క్షిన్నారాయణమూర్తియే మఱల, నీ గాంధీ స్వరూపంబు గై
కొన్నా, డా జగదేక నాయకుని వాక్కుల్ వేదముల్ భక్తిమై
తన్నామం బొకిమారే స్మరింపుక మితోత్సాహంబు మీకయ్యెడిన్॥

సీ॥ అమ్మ! జాతీయ విద్యా భారతీదేవి
కదలి రావమ్మ! స్వాగతము నీకు
నిన్నుపేషించిన నీచాత్ముల మటించు
నీసు గొన కనుగ్రహింపవమ్మ

నీ నేవ విడి జాతి నిర్జీవికంబయ్యె
జీవం బొసంగి పోషింపవమ్మ
విమల భాషావేష వివశీకృతంబై న
దేశంబు మరల సాదింపరమ్మ

గీ॥ దివ్య గాంధీవచోగాంగ తీర్థమాడి
కసటు వానిన పుత్రవర్గమున కిమ్మ
సారజాతీయ విద్యాసుధారసంబు
దేశభోభారతీ భారతీ నవ్రితి॥

ఇక నైన మానవేమిరా

“నిగమగోచరశౌరి రంగయ్య రంగ”వలె, రాగం కమాచి ఆటతాళం

(కొండవల్లి జగన్నాథదాసు)

పల్లవి: ఇక నైన మానవేమిరా! యీ మాయచదువు ||ఇకనైన||
యీ మాయగొలుపు ఇక-యీ మాయకోర్టు ||ఇకనైన||

అనుపల్లవి : అన్నయ్య! అన్న! ఇక పెద్దన్నయ్యా! ఇక||
అన్నా! అన్నా! అన్నయ్య! అన్న ||ఇకనైన||

చరణములు

రావణుడే మంచి-రాజనుపించు-రాజుల కొలువు
రా: రారా: వినర! మానర సీవు ||ఇకనైన||

జానెడు పొట్టకు-మా నెడబద్ధము-నాడెడు బ్రతుకేలరా
ఔరా సోదరా - ఇక

మానవతులయొక్క--మానము చెరకొను
హీనుల కొలువేమిరా పరికింపవేరా ||ఇకనైన||

వద్దని నేనంటిగదా :

కాపీ త్రిశతి “వద్దని నేనంటిగదా వానిజోలి నీకుచెలీ”, వలె

(కొండపల్లి జగన్నాథ దాసు)

పల్లవి: వద్దని నేనంటిగదా! వాని జోలి మనకు నింక
వారి చదువు మనకు నింక వారి కొలువు మనకు నింక॥

అను పల్లవి : సఖుడ రక్కసి పాలనమని—సమ్ముఖమున బాసజేసి॥వద్దని॥

చరణములు

మనదేశమునందు జేరి- మన సేమమునకు రోసి
మన పీకల గోయించుండు-ఘనదొరతన విధానము॥వద్దని॥

నల్లవారి బానిసలని-యుల్లమునను దలచి తలచి
చిల్లిగవ్వ నేయరనెడు-చిల్లరి పరిపాలన విధి ॥వద్దని॥

కల్లుపోసి, కైపుజేసి-కొల్లగొట్టి ధనము లాగు
తెల్లవారి మాయదారి-చిల్లర పరిపాలన విధి॥

॥వద్దని నే నంటిగదా॥

రాచబిడ్డవునీవు - రైతుపస్తేమెలుక?

ఓటు ఓటనియేవు-ఓటు నిమ్మనియేవు

ఓటు నీకెటులిత్తుమో! రాజా! ఓటునీ కెటులిత్తుమో!

కాడుడిపి-పాడుడిపి-కష్టనష్టాలోర్చి

పండినా యెండినా దండుగో ధర్మమో

పస్తు పడుకున్నాము-శిస్తు నీ కిచ్చాము

॥ఓటు॥

బీళ్లు దున్నాము-మేటి-పోళ్లు దున్నాము

గొడ్డు బిడ్డగోడు-గోడుమని పెంచాము

వడ్డితోనే సొమ్ము-తెచ్చి నీ కిచ్చాము

॥ఓటు॥

పూటొక్క ప్రొద్దుగా-పొద్దులు పుచ్చుతూ

కాటకాలుదాటి-యేటివరదలు దాటి

చేటుదప్పి ఒక్క-వోటు గడియించాము

॥ఓటు॥

చీని చీనాంబరాల్-సిలుకు రవనెల్లాలు

సరిగవల్లెల కొడలు బరువెక్కు దొరబిడ్డ

నిరుపేద రైతు వెత-లారునే నీ చేత

॥ఓటు॥

మట్టిలో మాతోడ-బుట్టి మట్టిలో పెరిగి
మట్టి మాతో పిసికి—మాకు చేదోడుగా
చెట్టి పట్టాల్ మాతో పట్టు రైతుండగా || ఓటు ||

దొడ్డదొరబిడ్డవని-దోసిలొగ్గుతాము
పెద్ద పీటేస్తాము-వద్ద నిలబడతాము
ముద్దుచేస్తే పెద్ద గద్దెక్కు-తానంటూ || ఓటు ||

ఎండ కన్నెలుగవు-యేడుమేడల మీద
పండుకొని కారులో-పరవళ్ళ పోతావు
రాచబిడ్డవు నీవు-రైతు వస్తే మెలుక || ఓటు ఓటనియేవు ||

(కృష్ణా పత్రిక)

దేశ చరిత్ర

నాదనామక్రియ

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

తెలియుము దేశ చరిత్ర

తెలిసి దేశదాస్యముబాపు-మో భరతపుత్రా!॥ తెలియుము॥

పదహారువందల-పందె డవయేట

భారతదేశ కర్మమున-

వీడు మొదట బందరు పట్టణమున

చల్లని పాదం పెట్టెను-వర్తకమున

కనుచు పట్టణంబులకు-శీఘ్రమున

తరలి వర్తక దొంగతనమున

కొంత రాజ్యము హరించెను మన

దేశీయ ప్రభువుల-జీల్చి-కయ్యమున

నొకరి పక్షము-జేరి-రాజ్యమున

కొంత భాగము హరించె లంచమున

ఇట్లు భరతదేశమంత-పరప్రభుత పాలాయె

తెలియుము, దేశ చరిత్ర-తెలిసి

దేశ దాస్యము బాపుమో! భరత పుత్ర॥

జయభేరి మ్రోగింది

(మల్లాది చంద్రశేఖరరావు)

జయభేరి మ్రోగింది—జనులార లేవండి
జయము పొందెడిదాక—కాంతమూ లేదండి॥

జంకు గొంకూ లేక—చంగుచంగున రండి
దేశసేవను జేయ—ధీరులై నిలువండి,

కాంగ్రెసు రథమిదె—కదలెను చూడండి
శక్తివంచన లేక—సాయమూచేయండి ॥జయభేరి॥

కాంగ్రెసు పరువును—కాపాడ దలచండి
కాంగ్రెసు బావుటా—కదలక నిల్పండి,

భారత జాతీయ—గౌరవం నిలుపండి
ఆశపెట్టెదువారి—కమ్ముడు పోకండి ॥జయభేరి॥

కానుబేరానికి—కక్కుర్తి పడకండి
బానిసత్వము బాపు—బాసలు చేయండి,

మానవ సేవయే—మదిలోన దలచండి
ప్రాణాలు మానాలు—బలియిచ్చి రారండి జయభేరి॥

హెచ్చుతగ్గులులేవు-యెవరికెవరండి
కాలినడకన మీరు-కదలిరారండి।

సత్యశీలుడు గాంధీ-స్మరణ చేయండి
తప్పిబ్బు పడక మీ-ధర్మము తెలియండి॥
జయభేరి మ్రోగింది, జనులార లేవండి॥

మా దేశం

(వానమామలై - వరదాచార్యులు)

ప్రదేశీయులు తొలగండి - యీ భారతదేశం మాదేశం
వినండి వినండి విశ్వప్రజలూ - వీరభారత సందేశం॥

అనేకు హిమాచల పర్యంతం - బా సర్వస్వము మాదేశం
అచంద్రార్కం బా నందనవన మంకితమయ్యెను మాకోసం॥

శాంత్యహింసలను సత్యధర్మముల - సంరక్షించును మాదేశం
సహజీవనమును సహకారమును - సంబోధించును నవిమేషం॥

హిమాద్రి మొదలుగ కుమారివరకు-హిందుస్తానం మాదేశం

సమస్త భాషా జాతి మత సరితనంగమ జలవిధి ఈ దేశం॥

భారతదేశ స్వాతంత్ర్యమును - పరిరక్షించుటె మాలక్ష్యం
భారతదేశపు రక్షణకై మా- ప్రాణాలన్నియు తృణతుచ్ఛం॥

స్వాతంత్ర్య శంఖారావము

(మామునూరు నాగభూషణరావు)

భారత సోదర! పరుగిడి రారా!

ధీరుడవై స్వరాజ్య ప్రాప్తికి వీరకంకణము దాల్చుమురా॥

భారతసోదర॥

బానిస బ్రతుకుగ బ్రతుకకురా

భారతసోదర పరుగిడి రారా!

పారతంత్ర్యమును - బారద్రోలగ

బద్ధకంకణము దాల్చుమురా॥

జీవన మరణము రెండే మనకిక-లేదుర వేరొక దారి ॥భారతసోదర॥

దండి కేగె మన పూజ్యబాపుజీ దరి జేరగ రండి

ఉప్పునుగొని మన-యుసురుల నిలువగ నున్నాడిక భయపడకండి

తెల్లదొరలు మన-దేశమెల్లను-కొల్లగొనిరిక-లేవరా

కుడువను కూడు-గుడ్డకట్టుకొన-కర్నవై నవిరా మనకు

ఎంతకాల మీ బానిస బ్రతుకును-భరియింతువురా సీవు

చావో బ్రతుకో వరియింపగనటు-సాగుము ముందుకులేచి॥

భారత సోదర! పరుగిడి రారా!

మ న బా ట
(శెల్లంకొండ చంద్రమాళి శాస్త్రి)

కదలి రావోయ్ తమ్ముడా!

కదలవేమోయ్ తమ్ముడా!

తూర్పు కనుమల

తొగరు రంగుల

తెరలు కదలెను చూడవా!

తెలివి దెచ్చుకు కూడగా!...॥కదలి॥

రెక్క లారని

బిక్క మొగముల

పక్షలే పరువెత్తెరా!

పదము నెత్తర కత్తుగా!...॥కదలి॥

పూల యెడలును

పొంగి పొరలీ

దారి బత్తెము విప్పెరా!

స్వారియై కడుగొప్పగా!...॥కదలి॥

భ్రమర యువకులు
పారతంత్ర్యపు
చెఱులు విడి గీతింత్రురాః
స్వేచ్ఛమోగెడు తంత్రుగాః...॥కదలి॥

తోడి వారలు
కూడినారలు
పోరు దులిపి చూడవా!
పొత్తు గలిపే జోడుగాః...॥కదలి॥

వీరగంధము

(బెల్లంకొండ చంద్రమౌళి శాస్త్రి)

వీరగంధము తెచ్చినారము-నీరులెవ్వరొ తెల్పుడీ,
 వీరగంధమలంది, పాదెడి-విమల కంఠము నెత్తుడీ!
 పాండవేయుల పదును రణకథ-మాట జ్ఞప్తికి యున్నదా,
 ఆంధ్రవిష్ణుని అంపవానలు-అప్పుడే స్మృతి దప్పెనా;
 బాలచంద్రుని బ్రహ్మనాయని-బాకుసోకులు మరతురా!!
 కాకతీయుల కత్తి తళతళ-కనుల నేటికి మెరయదా!
 కృష్ణరాయల కరము గరువము-కీర్తి సౌధము గట్టదా!
 బొబ్బిలీకుల బొబ్బదెబ్బలు-భూనభంబులు గప్పవా!! ॥వీర॥

సిపాయీల చిచ్చుకలహము-చెవుల మ్రోగుచు నున్నదే;
 ఖిలాఫత్ సమరంపు పై క్యత-ఖులాసాగా నున్నదే!
 జలియన్ వాలాబాగ్ దైర్యము-చలన మొందగ లేదదే!
 నైమన్ కమిషన్ ద్రిప్పుకూరత-చల్లబడనే లేదదే! ॥వీర॥

దండి సత్యాగ్రహపు దండే-దసలలేడటు జూడు డా;
 విదేశ వస్త్రాల విరసన-వీరకార్యము జూడు డా!
 వ్యక్తి సత్యాగ్రహపు వ్యక్తి-వద్దనున్నది దలపుడా;
 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమమూ-పటుత్వమును బట్టుడా! ॥వీర॥

మహాత్మాజీ అహింసావ్రత-మాన్యధీరత మసలగా;
జవహర్‌లాల్ ట్యాగపూరుష-బుద్ధివరవడి దిద్దగా;
సుభాష్‌చంద్రుని శూరభారత, కిరీటంబును నిల్పగా!
అంద్రకేసరి ఆత్మ ధైర్యము-అలంకారము జేయగా!
శ్రీ సరోజిని స్వాతంత్ర్యపు-జీవగానము కరుగగా;
భోగరాజుని భోగవిరమణ-పూర్ణ ధీమతి మ్రొక్కగా: ॥వీర.॥

రాట్నచక్రము రంయి రంయని-రాజ్యచక్రము ద్రిప్పదా;
మాతృసేవా మహితధర్మము-మధురదుగ్ధము లియ్యదా;
అహింసావ్రత సహనశక్తి-అమృతము వర్షింపదా;
సత్యకంకణ ధారణమ్మున-స్వాతంత్ర్యము సాగదా: ॥వీర.॥

దేశసేవకు అనువు లొసగిన-ధీరవర్యుల దెలియుడీ;
తల్లిచెఱ విడిపింప తరలిన-ధర్మపీరుల దలపుడీ!
దాస్యబంధము ద్రెంపు మార్గము-దీసినాత్ముజు మ్రొక్కుడీ
ఐకమత్యమె బలమటన్నా-అమర మూర్తికి సాగుడీ: ॥వీర.॥

కత్తికన్నను కలము శక్తే-గాఢమనగల రెవ్వరో;
పోరుమాస్పి పొత్తుగలవగ-పారిపోగల రెవ్వరో;
నూలుపోగున జేసిదేశము-నేలగాగల రెవ్వరో;
కష్టజీవుల కరుణకావ్యము-గాన మొనరుతురెవ్వరో;
స్వేచ్ఛకోసము జీవితంబును-ధారవోయుదు రెవ్వరో;
మరణమైనను భయములేదను-మాన్యచారితు రెవ్వరో: ॥వీర.॥

నైతాను ప్రభుత

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

దండాలిందోయ్-మే ముండలేమందోయి బాబు
 ఈ నైతాను ప్రభుతనిక-సాగనీమందోయి బాబు ||దండాలు||
 వర్తకానికంటూ యింట్లో-పాదమెట్టినాడు బాబు
 పాదంపెట్టి దొంగతనం-ప్రారంభించాడండి బాబు ||దండాలు||
 పాలకడలి వంటి రాజ్యం-బ్రద్దలయిందండి బాబు
 కూలిజేసుకున్నా పొట్టకు-కూడులేదందోయి బాబు ||దండాలు||
 చప్పన్న శాస్త్రాలు-చెప్పుచుండే భూమి బాబు
 నూటికొకడికైన ముక్క-నోట లేదందోయి బాబు ||దండాలు||
 ఘోరశత్రువులను నేల-కూలజేసినాము బాబు
 శవముతోటి కూడమేము-చాలరేమందోయి బాబు ||దండాలు||
 పలక్కెట్టి పులక్కూడ-పన్నువేసినాడు బాబు
 పిలకబట్టి జైళ్ల బెట్టి-పిండుక పోతాడండి బాబు ||దండాలు||
 ఉప్పుపన్ను పప్పుపన్ను-ఊరికెళితే పన్ను బాబు
 కొప్పుకొస్త దేముడికి-మొక్కుకుంటే పన్ను బాబు ||దండాలు||
 కల్లుసారాయితెచ్చి యిల్లు-గుల్ల చేశాడండి బాబు
 పెళ్ళాంమెళ్ళో పుస్తెలుకూడ-వెళ్ళిపోయాయండి బాబు ||దండాలు||
 అన్నదమ్ముల్లోన భేద-మాడు పెట్టాడండి బాబు
 ఉన్నదల్లా ఊడదన్ని-ఊరుతున్నాడండి బాబు ||దండాలు||

ఘోరమైన శాసనాలు-కూడదీశాడండి బాబు
 కూడదీసి నోళ్ళలోను-గుడ్డకుక్కినాడు బాబు ॥దండాలు॥
 కదలకూడదు మెదలకూడదు-కష్టమైన నెప్పకూడదు
 పదిమందిలోన కాస్త-పరువుగలిగి తిరుగకూడదు ॥దండాలు ॥
 చెన్నపట్నంనుండి ఆడి-సీమకెళ్ళేదాక బాబు
 డబ్బుకాలువ గట్టినాడు-దాన్నికాపు పెట్టినాడు ॥దండాలు॥
 పంచాయతీలు మానిపించి-కోర్టులెట్టినాడు బాబు
 కోర్టులెట్టి రైతువాడి-కూడుతన్నినాడు బాబు ॥దండాలు॥
 ఆడి తాతగారి దేశమట్లు-ధాటిచేస్తాడండి బాబు
 జీతాలిచ్చి మాలోమాకే-చిచ్చుపెడతాడండి బాబు ॥దండాలు॥
 దేశభక్తితోడమేము-తిరుగుతుండగానే బాబు
 రాజద్రోహులంటు మమ్ము-రచ్చపెట్టుతాడు బాబు ॥దండాలు॥
 పంజాబు హత్యలకు-బదులు న్యాయమిమ్మంటే
 మరచిపొమ్మటందు దొంగ-మాయమాట లాడుతాడు ॥దండాలు॥
 ఆడితప్పిపోవడము-ప్రజలకొంప ముంచడము
 ఆలోసించకుండ ఆడి-కలవాటయిందండి బాబు ॥దండాలు॥
 నేతకాని ప్రభువునని-నెప్పబోడండి బాబు
 సీతకాలినంటూ బలే-నిక్కుతాడండోయి బాబు ॥దండాలు॥
 నూలుపోగుమీద రాజ్య-మూగుతున్నదండి బాబు
 సీమనూలు తెంచితేను-సీతికిపోవునండి బాబు ॥దండాలు॥
 పాలించలేక బుట్టి-బ్రద్దలౌతుంది బాబు
 చేతకాదటంచు సైకి-చెప్పుకుంటెసిగ్గు బాబు
 దండాలండోయి బాబు-మే ముండలేమండోయి బాబు॥

—X—

ప్రజాశక్తి ప్రబోధము (యడ్లపల్లి కోటయ్య)

ఎదురులేదు ప్రజాశక్తి-కెదురులేదురా;
కలిసి యండదండ యౌచు-కదిలిరమ్మరా ||ఎదురు||
పరప్రభుత్వము వేగ-పారద్రోలరా!
ప్రాభవమున మనదేశము-పల్ల వించురా ||ఎదురు||
పాపభారము మోయలేక-భరతమాత. నీ
ప్రాపుజేరె, కన్నతల్లి-భరము మాస్పరా ||ఎదురు||
లెమ్ము! లెమ్ము! భరతసుతా! లెమ్ము రమ్మరా,
లేచి ధర్మమెరిగి జాతి-కాచుకొమ్మరా ||ఎదురులేదు||

— ౦ — వద్దురా! మన కొద్దురా! (యడ్లపల్లి కోటయ్య)

వద్దురా మనకొద్దురా-పరదేశ పార్టీలొద్దురా;
హద్దదే క్విట్టిండియా తీ-ర్మానమని-ఘోషించరా||
కుక్కగొడుగులవంటి పార్టీ-లెక్కుడొచును నుండెరా
నమ్మబోకుము నమ్మినను-నీ - నాశనమె ఘటియిల్లురా||
ద్వేషముల నెలకొల్పునయ్యవి-దోషభూయిష్టములురా
మోసబోకుము, మోసపడ మన-మొరటికే చేబొదవురా!
ఒక్కటే మన సంస్థరా, అది, నిక్కముగ కాంగ్రెసురా
ఒక్కటే త్రివర్ణ జండా-తక్కగల పొత్తేలరా||
ఒక్కడే మన నేరరా! అత-డెక్కుడగు ఆ గాంధీ రా
జై మహాత్మాజై యటంచును జయధ్వానము నేయరా||

రాజ్యమేలుదాము రారా

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

రారా! పోదాము-రాజ్యమేలుదాము।

రాజ్యంబు నేలుచును-రంజిల్లుచుందాము ॥రారాపోదాము॥

తెల్లదొరలనుండి-ఇశ్వెల్ల కాపాడి

ముల్లోకములకీర్తి-ముట్టించి వేదాము ॥రారా॥

దొరల జీతాలెల్ల-విరగద్రోయుదాము

క్లుప్తముగ మన-గేహముంచుదాము ॥రారా॥

ప్రతినిధి ప్రభుతను-పాదుకొల్పుదాము

విరంతుశత్రుము-నీటగల్పుదాము ॥రారా॥

దేశకళలనెల్ల-తేజరిల చేదాము

పాటకజనమునకు-వసులు కల్పిద్దాము ॥రారా॥

ద్రవ్యంపు పేరునకు-దారడ్డు నిలుదాము

సవ్యమ్ముగా నిల్లు-సవరణము జేదాము ॥రారా॥

ఉత్తమ విద్యల-నుద్ధరించుదాము

చిత్తవిభ్రమముల-చెలగించెందుదాము ॥రారా॥

అనహాయోద్యమము

కల్లుకుండలగొట్టి కలుష వృత్తులగట్టి
సలిలితాహింసా-శక్తిచేతనుబట్టి ॥రారా॥

గాంధీవారి పాద-కమలములనుముట్టి
వందేమాతర ముద్ర-వరము నాల్క-నబెట్టి ॥రారా॥

ఇస్లాము కీర్తిని-ఇగురెత్త జేదాము
విశ్రమముగను సీ-విశ్వంబు నుఁలాము ॥రారా॥

జయిలే స్వర్గము, దేహ-శిక్షణఁజే యాట
హాయలేస్వరాజ్య మ-హోత్సవందే పాట ॥రారా॥

రారాపోదాము-రాజ్యమేలుదాము॥

కొయ్యెడ గీతము

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

కొయ్యడ! కొయ్యడ! యిలాగ రారా! కోటి వింతలు-సెపుతానో!

రయ్యో! కొయ్యడ!

నువు కయ్యలాడక చెప్పే కథను-కడదాకాను వింటవరో

॥రయ్యో కొయ్యడ॥

నే చెప్పినదల్లా విని తర్వాత తప్పులు ఉంటే తిట్టారో

॥రయ్యో కొయ్యడ॥

కొయ్యడంటే కోపంవస్తే-కొరడా దెబ్బలు కాస్తావో

అ కొయ్యకంటే-గొప్పోడవైతే-కొరడా దెబ్బలు కాస్తారా

సీమనుంచి పబువులొచ్చి-నేతు లిరిసి గట్టారో

॥రయ్యో కొయ్యడ॥

నేతులతోడి రాయకూడదు-సెప్ప కూడదు నోటితో

॥అయ్యో కొయ్యడ॥

కాళ్ళతోటి యో వూరొదిలి-పొరుగురెల్ల కూడదురో

॥రయ్యో కొయ్యడ॥

ఒత్తిలంగ మనకు నింక-నేది త్రోవ లేదురో!

కత్తిబలము హేయంబంటు-గాంధీ చెప్పినాడురో

వానిమాట బ్రహ్మామాట-దాని మీర రాదురో!

మొత్తినగాని బుర్రవంచి-మోదంబందు చుండురో

అనహాయోద్యమము

చిత్తంబందున నెచ్చగు జీతం-చేదటంచు నెచంరో
మానవజన్మం బెత్తినావు-మనిషి రక్తం త్రాగికురో!
పొరుగువాని మాంసం తింటే-పొట్ట పగిలి పోతుందో
ఎచ్చు జీతం చేసిరని-హెచ్చరింప బోకురో
వెచ్చనైన బాష్పములను-వేగం వేగం కూర్చురో
పచ్చనైన హిందూరాజ్యం-బద్దలయిందిరో ||రయ్యో కొయ్యడ||
దేవతలొచ్చి సీటికి మాటికి-తిరుగుచుండే రాజ్యమురో
కిన్నరలొచ్చి పాటలు పాడే-కీర్తిపంథ రాజ్యమురో
విద్యాధరులు వీణలుపాడే-వీనులవిందు రాజ్యమురో
గంధర్వులకు సుందరమైన-కన్నుల పండుగ రాజ్యమురో
వెండికొండ పసిడికొండ-వెలసినట్టే రాజ్యమురో
ముమ్మూర్తులకు ముఖ్యమైన-మూలస్థానం రాజ్యమురో
కమ్మనిగాలి వీచే మంచి-గంధపుకొండ రాజ్యమురో
అది వన్నెవాడి సన్నగిల్లి-చెన్నుతరిగి యున్నదిరో
||అయ్యో కొయ్యడ||

ఉప్పు కొనండయ్యా

(మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మ)

ఉప్పు కొనండయ్యా! స్వరాజ్యపు-ఉప్పు కొనండయ్యా!
 ఉప్పుచట్టమును-ధిక్కరించితే తప్పక మనకు స్వరాజ్యమువచ్చు ||ఉప్పు||
 బానిసతనము బాపేమందిది-భారతీయుల భాగ్యఫలంబిది
 పేదలపాలిటి-పెన్నిభానమిది-సాధులుచేసిన సంజీవిని యిది
 శాంతినైన్యములు చేసిన ఉప్పిది-శాంతిభక్తులు జగతికిచ్చునిది
 గాంధీ మహాత్ముడు కనిపెట్టినదిది-బంధనంబులను బారదోలునిది
 గవర్నమెంటుకు కనువిప్పంగా-కాంగ్రెసుయోధులు కలసి చేసినది
 ||ఉప్పు||

— 0 —

స్వరాజ్యలవణము తయారుచేయరె! సహోదరులారా!
 నిరాకరణ మంత్ర రాజగురుడగు-నరోత్తముడగు గాంధీయోగి చెప్పిన
 ||స్వరాజ్య||

పరప్రభుత్వము పారదోలుటకు-తురాయి మంత్రమిది
 స్వరాజ్యపథమును సరాసరిని జేర్చు-రాజమార్గము మరేది లేదిక
 స్వరాజ్యమెఱుగక-హతాశులగు భారతీయులకు నేడు
 జితేంద్రియుడు గాంధీ తాను స్వయముగ స్వతంత్ర రథచోదకుండయ్యె
 నిదె||

అసహాయోద్యమము

కుతర్కములు మాని-తెంపుకొని దీక్షితాత్ములై రండి
సుతారముగ పారతంత్ర్య భూతమహాత్వంబగును సుస్వతంత్ర
మబ్బును
మతాంతరులె మన మహర్షి కధవిని మహాత్ముడని తలచి
మదిం గొలిచి జన్మతారకంబని రృతార్థులై ఆశ్రయించుచుండిరి
॥స్వరాజ్య॥

స్వరాజ్య లవణము

ఉప్పుచేళామిదిగో చూడండి! గాంధీమహాత్ముని
ఉప్పు చేళామిదిగో చూడండి॥
ఉప్పుచేళామిదిగో దేవతలుప్పరంబుననుండి హర్షము
లుప్పతిల్ల గ పుష్పవర్షము గుప్పుచును ఆశీర్వాదింపగ ॥ఉప్పుచేళా॥
జర్మనీ అమెరికా మొదలగు సకలదేశపు ప్రతినిధులు మన
కర్మపీరుని శాంతియుద్ధపు కదలు ఫిలుములు చేసిచూపగ ॥ఉప్పుచేళా॥
ఉప్పుగనులను చవిటినేలలు గొప్ప సాగర తీరముండగ
ముప్పువచ్చెను గంజిలోపల కుప్పులేదని జాలి బెండుచు ॥ఉప్పుచేళా॥
ఎక్కడను ఏకాలమున రాజెవ్వడైన కట్టినాడా లెక్కచేయక
ఉప్పుపన్నును ధిక్కరింతము రండు రండని ॥ఉప్పుచేళా॥
గొప్పభోగులు యోగులై పెనుగుంపులై కనుసన్ననిల్వగ
రెప్పపాటున ఉప్పుచట్టము టుప్పుటుప్పున నెగరగొట్టుచు ॥ఉప్పుచేళా॥
దండి పుణ్యక్షేత్రమున ను ద్దండ సాహసుడగు మహాత్ముడు
దండిబలవతు లాంగిలేయులు బెండువడి తెలతెల్ల వోవగ
॥ఉప్పుచేళామిదిగో చూడండి॥

మరచిపోవద్దోయి! మరచిపోవద్దు

(కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరి)

పగవారు మనపైకి వచ్చి పడ్డారు,
కోయంచు మనయాళ్ళు కొల్ల గొట్టారు,
గూటిలో పిట్టల్ని కూల్చివెచారు,
పొలములో పసిలేళ్ళ పొడిచి వైచారు,

మరచిపోవద్దోయి! మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!:

కారుకోనలు దూరి కలిగి పొయ్యారు,
దుంపకూరల తిండి ద్రుంగిపోయ్యారు,
గోచిపాతలు కట్టి క్రుంగిపొయ్యారు,
ప్రొద్దెల్ల మనవారు పొగలి పొయ్యారు,

మరచిపోవద్దోయి మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!

పంగిళ్ళ కయ్యాల పంట్రించినారు,
పసిపాప యుయ్యాల పొరదన్నారు,
నిదురపోసికోయి! నీ చేతికత్తి,
త్రాగించు! పగవారి రక్తంబు నెపుడు,

మరచిపోవద్దోయి! మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!

స్వరాజ్య సమస్య

(బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంత కవి)

సీ॥ గతియింపలేదు లోకభారమైన, ధ
 క్కామల్లు నేతమగ్గముల పనులు
 కడముట్టలేదు బంగాళములోని మే
 ల్వలిపంపు పట్టు దువ్వలువ పనులు
 చెడిపోవలేదు వాసింగన్న యస్సాము
 మరఫిరంగి పరిశ్రమముల వృత్తి
 నశియింపలేదు నానాసాగరముల లో
 గ్రాలు హైందవ నాలికాచయంబు

గీ॥ ప్రబల మొగలాయి సామ్రాజ్య భానుబింబ
 మస్తమింబెడి నందాక నస్తమింప
 కుచ్చదశనున్న దేశ భాగ్యోదయంబు
 సమనె నీన్దిండియా వణిక్సంఘ శక్తి॥

సీ॥ దుర్గంబులుగా మారి తొలుతవాణిజ్యంబు
 కొఱకుగట్టిన సరకుంగొటార్లు
 మందుసామగ్రిగా మారె గిడ్డంగులం
 దుంచు వర్తకవస్తు సంచయంబు

వీరనైస్య ఋగా మాతే గర్మాగార

ములగాచుచుండు కావలి జనంబు

చారలోకంబుగా మారె వ్యాపారంపు

టాసుగండియలు దుబాసుగాండ్రు

గీ॥ రాష్ట్రపతులై రి యిచట వర్తకమునడుపు

ప్రతివిధులనంతరము ప్రాచ్యాభారతీయ

సంఘ కర్తలై మనకు రాజ్యంబునకును

భర్తలై రిట బహువిధోపాయములను॥

సీ॥ రాటముల్వడుకు నా-రాటములుడి పోయె

ముసలమ్మలకు బనుల్ మూల బడియె

నేతమగ్గముల సంగాతంబు లరుదయ్యె

సాలెగాండ్రల పొట్ట నన్నగిల్లె

కొలిమి తిత్తి దుకాణములు క్షీణమైపోయె

గమ్మరి కంపు బింకమ్మడంగె

నానా పరిశ్రమల్ నాశంబులై బోయె

గూలినాలి జనంబు గూలిపోయె

గీ॥ చేతిపనులెల్ల మిల్లుల చేతసాగు

పాపి నాగర కంబిందు దాపరించి

కోట్ల పనివాండ్రస్వేచ్ఛతో గూడవోయె

కఱపు మనకయ్యె బరులకు గాలమయ్యె॥

సీ॥ తిరిగి యెప్పటికి వత్తురని తల్లులచేత

బలికించు పెండ్లి కూతుల దొంగి

వినువెంటఁ జనుదెంతుమని మూపులచెనుగు

తొలికాపురంపు బడంతుల దొంగి

నీరాడు తర్వాతనేని పోగూడదాయని
 బతిమాలు లేత చూడాండ్ర విడచి
 చననీక కాకులన్ బెనగు చిన్నారి వి
 డ్దల చేత నింత మిరాయిబెట్టి
 భావమున రూఢమగు రాజభక్తి కతన
 బుత్ర మిత్రాదులను మాతృ భూమి విడచి
 భండన క్షోణి దుమికిరి భారతీయ
 పీఠ యోధులు శత్రుసంహారమునకు.

మ॥ నిజసామ్రాజ్యయశః పతాకలకు నున్నేషంబుగా భారత
 ధ్వజనీయోధులు నేనునేనని ప్రభున్ బ్రార్థించి యేతజ్జగ
 ధ్వజ సంక్షోభ మహావహంబున సముత్సాహమ్మునన్ దూకి, వి
 శ్వ జనీనంబగు కీర్తి గాంచిరి రణ వ్యాపార పారంగతుల్॥

జాతీయ పద్య రత్నావళి

(దువ్వూరి శేషగిరిరావు)

కం॥ నాదేశమునా జనులని
లేదేని యొకింత జాలి లేదని ఫలం
బీ దైన్యపు బ్రతుకేయని
రోదించెడు వెనుక మిగుల రోసి కుమారా॥

కం॥ ఏక పతాకము క్రిందను
నేకంబైన భారతీయులెల్ల సమస్యల్
డీకొన జాలిన నాడే
యాకటి చిచ్చణఁగి బ్రదుక నవును కుమారా॥

కం॥ పచ్చని పైరుల బంటల
హెచ్చుగ మన భరతమాత యెనక మెనఁగు
బచ్చని తోరణములతో
నిచ్చలు గల్యాణమొంది నెగడు కుమారా॥

కం॥ పచ్చని పంటల తల్లి
ముచ్చటఁ గొలుపు తల్లి ముద్దుల తల్లి
లచ్చిని గూర్చెడు తల్లి
మచ్చితో జూచి మమ్ము మనువుము తల్లి॥

.....

బోను వీరుడు

దసరా గీతము

(జాన్తి వెంకట నరసయ్య)

మూడురంగుల జండ-ముఖ్యపతాక
వేడినెత్తురుపొంగు-విరజిమ్ముడాక
ఏ జపానయినను-ఏ రష్యయైన
ఏ జర్మనీయైన-ఏదేశమైన
స్వాతంత్ర్య పథములో-వచ్చినిల్చినను
ఖ్యాతిగా పోరాడి-కసిమనంగగను
శపథంబులనుబూని-శౌర్యంబు మీర
కవటంబు లెఱుంగక-గట్టిగా పోర
ఎత్తిరండిక దండు-ఇంపాలుపైన
వరబలమ్ముల మొత్త-చరచరాబలిమి
పగఱబారులు చీల్చి-పనమీర మీరు
నగమంబుగా ముందు-జొరబారి రండు.

卐

పదరా ! ఢిల్లీ ! వేగపట్టుకొందాము (గురుజాడ రాఘవశర్మ)

పదరా! ఢిల్లీ! వేగపట్టుకొందాము
 స్వాతంత్ర్య ధ్వజమట-స్థాపించుదాము.
 నెత్తురు వరదల-నిలచిన గడ్డ
 సత్తువ గలదేని-సాగుమో! బిడ్డ!
 మరఫిరంగులజూచి-మరలిపోబోకు
 పరవ్రభుతకంటె, మేల్-మరణము నీకు
 అల యుగంధరు కష్ట-మాలింపలేవు
 ఫలము జాతివిడచు-భాగ్యహీనుడవు
 నెమలి సింహాసనము-నిలచిన తావు
 నమిలిమింగినవారి-నణచి, చేకొనవు!
 మొగలాయిలే మేలు-మహాలులన్ గట్టి
 మనసంపద హరించి-మరలరే కొట్టి
 నడిగడ్డమనకు, ప్రాణము మానమదిరా!
 తడయక నీశక్తి-ధార వోయుమురా!
 భీష్ముడేలిన సు ప-విత్రమౌ భూమి
 కొంతేయులేలిన-ఘనమైన తావు
 పృథ్వీరాజేలిన-సాధ్వీలలామ

అసహాయోద్యమము

రాణీసంయుక్తకు-రాణీవాసమ్ము
అక్కరు పాదుషా-ప్రాణధనమ్ము
షాజహానునికీర్తి-చంద్రకీలకమ్ము
స్వార్థపరులై వృథా-చచ్చిపోకండి
సార్థకజన్మలై-సాగిరారండి.
హైందవరక్తము మీ-యందుకలదేని
వందే మాతరం, జై-హిందనుచు, బూని॥
పదరా! ఢిల్లీ వేగొట్టుకొందాము॥

అ వ బృ థో త్స వ ము

(కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు)

28-8-81 గాంధీ ఇర్విన్ ఒడంబడిక విమృత

హంకరించెనా! అగస్త్యుడు, నేడు నహుషునా

ద్ధత్యమ్ము వమ్మొచు ధరణీద్రెళ్ళ

ధృతవ్రజమగు దివస్పతి హస్త స్తంభ

మొనరింప జేయెత్తెనో బవనుడు

తార్చెనేమొ వసిష్ఠతాపసి బ్రహ్మదం

డమ్ము కౌశికుని గర్వము హరింప

అలికనేత్రుండు వెల్వెల బాట నటకాల

గన్ను చూపించెనో గౌతముండు

అంతకును మీదు మిక్కిలి యద్భుతమ్ము

లేమిపొడమెనో; కాక యీరేడు జగము

రేల తలయూచు, ముక్కుపై వ్రేలితోడ

బాపురే; మేలు! మేలు! నేనా సటంచు॥

అల్పకాయమ్ము టోసిన వ్వంగ వస్త్ర

మూతకోలయునొచు, నుజ్జూతలూచె

చూడ్కిలోన ద్రివిక్రమస్ఫూర్తి దాల్చి

మూడు జగములు నెవ్వడి ముదుక తలిసి!

అనహాయోద్యమము

సత్యశౌచదయాజ్ఞాన శాంతిరాశి
ఆత్మయజ్ఞ దీక్షితుడైన యవసరమున
యజ్ఞకుండాన, 'నేను నే' నని దుమికిన
సమిధలకు మీకునెల్ల నాశాస్యమిద్ది.

యజ్ఞపావకత వృత్తి, ఆత్మతేజ
మినుమడింపఁగ గళలుదేతిన పదాఱు
వన్నెమేలిమి మీ తనుప్రభలు కర్మ
ధరణికెత్తు నివాళియై పలులుగాత॥

సవన తంత్రము, తుదిముట్ట జరుగకుండ
దేవదానవుల్ మాయావిధి ప్రవీణు
లామయములు ఘటియింతు రన్నలార,
సవదరింపుడు నిర్విఘ్న సవనదీక్ష.

ఆత్మపదభంగభీతి నయ్యమర విఘ్నండు
చతుర సల్లాపములొకింత సలుపునంత
సవబృధస్సాన సంభ్రములైన మీకు
విచ్చుగావుతనిష్ట యజ్ఞేశ్వరుండు.

ఆ గ స్థ 15

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

మ॥ తెలవారెం దెలవారె ఖీడకలయై త్రెళ్ళెన్ బరాధీనతా
కలుషంబాలయ గోపుర ధ్వజములన్ ఘంటాఘణాత్కారముల్
చెలగెన్, నల్వదికోట్ల గొంతుల, జయశ్రీ గీతివిప్పారె, మం
గళతూర్యములు మ్రోసె భారతము మింటన్దోచె మువ్వన్ని
యల్.

ఉపలాలించుచు, భోగభాగ్యములతో నుయ్యేల లూగించి, గా
రవు దేవిం బలినేలి, దాసిని బలిన్ రారాపులం బెట్టు పృ
థ్వీపులన్ రోసి, నిజవ్రథన్ భరతధాత్రీదేవి పట్టాభిషే
క పరీతం బొనరించుచున్నది, జగత్కల్యాణ సంద్రాత్రియై.

చిరకృశీభూతధర్మయై, శిధిల దేహ
యష్టియై ప్రాణముల్ గన్నులందు, నిలిపి
మరల 'స్వగృహే' యటంచు సంకల్పమునకు
దొడఁగె; నీయవ్వకున్ జేవ యుడుగలేదు.

తండ్రి తాత ముత్తాతలు దరతరమ్ము
చేసిన తపస్సు పండి నీ చేతికందె
పాడి మొదవట్లుచేసె, నీభరతధాత్రి
పాలుపొంగించి పంచరా పాయసమ్ము.

కడుపునిండ గూడు, నొడలునిండగ గుడ్డ
ఎండవాన సోకకుండ గీము
పాపపుణ్యములను బరికొంచుకొను తెల్వి
పంచుమన్న: మేలు పంచరన్న!

పరుల కలిమి కాసింపదు
ఒరు కష్టము దినెడు సైవ్యమొల్లదు, పరులన్
జెరపి బ్రతుకుట, ప్రాచ్య
మృరసిబ్రదుకువాట కెత్త రన్నా! దివియల్,
కర్మఫలదాత దైవము కలిమి నమ్మి
కుడుచుటకు మిన్న విడచుటన్ గుఱుతెఱింగి
నడవరా, భోగ సంసక్తి జెడు జగమ్ము
ధర్మచక్ర సంక్షణ్ణ పథమ్మునందు.

పాడియు బంటయున్ గలిగి, పాడిదొరంగక, కల్గినంతలో
వేడిన రిత్తపుచ్చక నివేదనసేయని భుక్తి నొల్ల కె
గ్గాడక, సర్వలోక హితయౌ శుభశీలకు స్వస్తి గీతముల్
పాడరె పల్లెపల్లెలను, వాడలవాడల బుణ్యగేహనుల్.

కోరను రాజ్యభోగములు, గోరను స్వర్గసుఖమ్ము, మోక్షమున్
గోరను నాకున్నే, వెతలగుందెడియార్తుల దుఃఖనాశమున్
గోరెదనన్న ప్రాక్తనుల, కోరిక తీవల కల్లుకంబమై
భారతధర్మ దైశికతపై గుసుమార్చన క్రొత్తసల్పరా.

నరమాంసాదులు యంత్ర యంత్రికులు సంపన్నోహమత్తుల్ తమః
పరతంత్రుల్ పరమాణు గర్భదళనోపాయజ్ఞులై, మర్త్యమున్
జెరుపంబూనిరి ధర్మరక్షిత జయంతిన్ దాల్చి చేయెత్తి చె
ప్పర 'ఓంకాంతి' పురాణభారత ధరాపత్యమ్ము! స్వస్త్వస్తుతే!

ప్రబోధము

(గడియారం రామకృష్ణశర్మ)

సీ॥ సకలాంధ్ర సామ్రాజ్య శాసన దక్షిణ
కాకతీయుల ఖడ్గ గౌరవంబు
పరబలం బగ్గింపఁ బవరానఁ గూలిన
పలనాటి వీరుల పౌరుషంబు
దుతి వినాశకులై న మలికుల మాయించు
రామరాయల రణప్రాభవంబు
స్వాతంత్ర్యముం గోరి స్వారాజ్యముం జేరు
బొబ్బిలి జోదుల భుజబలంబు

గీ॥ మరచి జీవచ్ఛవముఁబోలె తిరుగు నీదు
స్మృతికిఁ గొనివచ్చి నీ శక్తి నెఱుక వఱచి
విజయ దుందుభి మ్రోగించు విజయదివస
మరుగుదెంచె భజింప లెమ్మాంధ్ర పుత్ర॥

సీ॥ పలికించినారు శత్రువులు తల్లడంబందఁ
గత్తులపై వీర గాధలెల్ల
చిలికించినారు చంచల చిత్తులకుఁ బ్రీతి
నుపనిషద్ వాక్య పీయూషవృష్టి

విప్పించినారు దర్పిత పండితాళికి
 వీరాంక విజయ భేరీరవంబు
 గఱపినారలు రాతి కఱకు గుండియలకు
 మందార మంజరీ మార్దవంబు

గీ॥ వింగికెత్తించినారు నిర్ణీద్రశౌర్య
 సాహసౌదార్య వినయ రక్షధ్వజంబు
 పూర్వ జాతీయ గౌరవాభ్యుదయమైనఁ
 దలఁచి నడుము బిగింపవాఁ తెలుగువాఁడః॥

సీ॥ గ్రీకులదాడికి చీకిన నీతితో
 సర్వ విజ్ఞానంబు సమసిపోయె
 పరమతానానంబు వాపిన బుద్ధితో
 వేదవేదాంతాల విలయమయ్యె
 తురకలు గూల్చిన దుర్గాలతోఁ బాటు
 మత శిల్పశాస్త్రముల్ మంటఁగలనె
 ఆంగ్లేయులార్చిన ఐకమత్యంబుతో
 రాజ్యాంగ తంత్రంబు భ్రష్టమయ్యె.

గీ॥ కొంప గాలినదని మొత్తుకొనుచు నుండ
 దొంగ జొరఁబడి దోచిన భంగి నున్న
 మన పరిస్థితి సరిజేసికొనుటకై న
 చేయి గల్పుఁడుః ఆంధ్ర దేశీయులారః

సీ॥ భావదాస్య పిశాచి పట్టి పల్లార్పుచు
 పాయలుగా విడదీయుచుండ

మత శిల్ప విజ్ఞాన మారణతోఁ దృష్టి
 వడక మ్రేచ్చులు పైకి వచ్చుచుండ
 ప్రతిచిన్న పనికిని పై పోటిగా వచ్చి
 అన్యులు మనశక్తి నదుముచుండ
 కాలానుగుణ్యంబుగా నాకు మాన్యత
 నిండంచు 'హిందీ' వేధించుచుండ

గీ॥ ఇట్టి చెడు వేళనా మన ఇగ్గులాట
 పారవేసిన పుల్లారుఁ బంచికొనఁగ
 తగవులాడెడి కుక్కల పగిదిఁగాక
 లేచి ముందంజవేయగ లేవె! ఆంధ్ర॥

సీ॥ అధ్యాత్మ విద్యా సుధాంభోధి మథియించు
 స్వాములత్యాచార సారులైరి
 స్వప్రజారక్షణాసక్తిప్రాణము తొగ్గు
 రాజులు మూషక రాజులైరి
 సార్వ భౌముల యిండ్ల స్వర్ణాభిషేకంబు
 లందిన కవిరాజు లర్థులైరి
 విద్రోహ రక్తంబు వెల్లువల్ గట్టించు
 పీరాగ్రణులు సూప కారులైరి

గీ॥ ప్రకృతి శోభారమా విహారస్థలంబు
 తెలుగునేల అభాగ్యుల నిలయమయ్యె
 ఈ విపర్యయ మొక్క నాటేని గావి
 తలఁచి కన్నీరు విడుతువా! తెలుగువాఁడ!

సీ॥ నీ మాతృభాష రానేరాదె చక్కగా
 పరభాషలకు పాట్లు బడెదవేం?

నీ మతాచారాల నియతినే యెఱుఁగవే
 పరసంప్రదాయ సంక్రమ మదేలః
 నీవారి వేసాలు నీచంబులందువే
 పెఱవారి విపరీత వేషమేలః
 నీ సోదరక్షుధాయాశుఁబుఁ దీర్చవే
 బరులకై కన్నీటి నోడ్డువేలః

గీ॥ ఇంటి పరమాన్నమును మాని ఇతరులింటి
 గంజికై దేవుఁడెడి యర్థమేమిః
 భావదాస్యము నికనైన పాఱఁద్రోలి
 లేచి ముందంజ వేయఁగరేవె ఆంధ్ర॥

సీ॥ అలవడ్డ రాజకీయ జ్ఞానమంతయు
 'వర్దింగు' కై వ్యర్థపరచువారు
 ఉరుదులో నొక్కరైన నొక్క రింగ్గీపులో
 తమ విదగ్ధతఁ జాటఁ దలఁచువారు
 మితవాదులై కొందరతివాదులై కొంద
 రేటికిఁ గాటికి నీడుచువారు
 త్యాగంబు జూపించు తరి దాపురించిన
 చల్లగా మెల్లగా జారువారు

గీ॥ సాలుకొకసారి జరుగు 'జల్సా'లలోన
 వివిధ వేషాలతోడ దీపించువారు
 ఈ ప్రజాపతులందరు ఇంకనైన
 త్యాగదీక్షను వహించి తరలరాదెః

“మా గో డు”

(గడియారం రామకృష్ణశర్మ)

(పోలీసు చర్య తరువాత అధికారమునకై స్టేట్ కాంగ్రెస్ రెండు చీలిక
లైన నాడు మిలిటరీ ప్రభుత్వకాలమున వ్రాయబడినది)

ఉన్నావ లేవయ్య: ఓ జగన్నాథ:

విన్నావ మాగోడు వీనులారంగ

పదమూడు నెలల ప్రవాసంబు దీరె
కొదవలు తీరె మా కొదవె మేలంచు
చితికిన విరిగిన సిరినంపదలను
వెతమాని కూర్చికో వీలొనటంచు
అక్కలు చెల్లెండ్రు అమ్మకూతుండ్రు
ఒక్కచో చల్ల గా నం దుమటంచు
కాందిశీకతరోసి కడు వేక్కతోడ
చిందులాడుచుఁ గొంపఁ జేరికొన్నట్టి
నై జాము ప్రజల బన్నాలు విన్నావ:
నీ జాలిగుండెతో నిలిచి కన్నావ: ॥

తలదాచుకొనలేక, తనువుపైలేక

తొలిపూటకే లేక తోడేగలేక

పాలనా మారినా పద్ధతి పోక
 అలకించుటలేక, అదృతిలేక
 'స్పెష'లధికారుల చీదరింపులకు
 విషమించు పోలీసు వేసరింపులకు
 కలఁచు కమ్యూనిస్టు కల్లోలములకు
 తలయెత్తు గుండాల దౌర్జన్యములకు
 'లేవీ' వసూళ్ళఁ గల్గిన కుదింపులకు
 'తావాన్ బకాయీల' దండకింపులకు
 ధృతిఁమాలి గతిమాలి దిక్కేది యున్న
 వెకలఁతో బొరిపొరి విలపించుచున్న
 తెలగాణ ప్రజలకు దిక్కేవడయ్య
 నిలిచి కష్టము దీర్చునేత యేడయ్య॥
 గారాబు ఒక బిడ్డ గణికయైనట్లు
 మా రాజకీయాలు చులినంబు లయ్యె
 మమ్మేల వలసిన మా ప్రజాపతులు
 దొమ్మిలోదిగినారు దుర్విధి వలన
 చందా వసూళ్ళకై చరియించుచున్న
 నిందాస్తులతోడ నినదించుచున్న
 పక్ష ప్రచారాలె పాటించుచున్న
 కక్షలే ఫలముగాఁ గలహించుచున్న
 దేశ ప్రజాక్షేమ దృష్టి లేకున్న
 క్షేళంబు లేవియు లక్షింపకున్న
 మా నాయకుల తప్పు మన్నింపుమయ్య
 జ్ఞాన మందఱకుఁ బ్రసాదింపుమయ్య॥

ఉన్నావ లేవయ్య! ఓ జగన్నాథ!
 విన్నావ మాగోడు వీనులారంగ!

పిల్లంగ్రోవి పిలుపు

(కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు)

5-8-1921

మృదులమై మధురమునై మృణమై మృద్వీక మాధ్వీకమై
ఉదిత ప్రస్ఫుట సప్తసామనిభమై ఉద్ఘాతతోద్గోష్ఠమై
అదె! బృందావనపీఠి మాధవుని దీవ్యద్రివ్య వంశీస్వనం
బుదితంబయ్యెను గోప బాలకులు రారో! తండ తండములై ॥

హరివంశీస్వన మాధురిన్ గరగి బృందారణ్య మొక్కమ్మడిన్
శిరమూటెన్ యమునా తరంగిణీయు పీచీహస్తముల్ సాచి త
త్పరిరంభం బొనరింప నూగెడి నికన్ సందేహముల్ మానుడి
పరువుల్ వారుడి! గోప బాలకులు నిర్వాణ ప్రదున్ జేరగన్ ॥

బృందారణ్యము శీర్షమూపుచు రసావేశమ్ము నందింప గా
లిందీవాహిని వేణుగానలహరీలీనమ్ముగా తత్పుధా
స్యంది ప్రస్ఫుట దివ్యవాహిని దిశాచక్రమ్మునన్ నిండె మీ
మందల్ మేయుటమాని అయ్యమృత రోమంధమ్మునన్ జొక్కె
డిన్ ॥

పిడుగుల్ రాల్పడిగా బదిరిబదిగ దా పీడించినన్నిమ్ము మీ
ర్విడువంబోరు సురాధిపాగమములన్ వేరండు! విశ్వాత్ము డ
ల్లడుగో! విశ్వము మాధురీపులకితమ్మా రీతి గానమ్ము స
ల్పెడి చాలింపుడికేని మీ చదువులాలింపుండు గోపార్పకుల్ ॥

తన పూజల్ విదనాడినన్, త్రిజగదాధారుండు, దేవేంద్రుడే
మనునో, కిన్నవహించి పెండియును కాలాంతో ధముల్ గూర్చి, రా
క్షసు రిప్పల్ గురియంగలాడొ: మన యిళ్లున్ వాకితుల్
గూల్చి, సా
గునొ, యంచేటికి భీతి! చేరఁ జనరే! గోవర్ధనోద్ధరకున్॥

వాలుంగన్నుల నల్లనల్ల వికసింపజేయు లేనవ్వుతో
మౌళిన్ బచ్చని నెమ్మి పించియముతో, మా కందపున్నీడ వం
శీలాలిత్యము జూపుచున్ బిలిచెడిన్ శ్రీకుండు మిమ్మెల్ల, నా
లీలామానుష విగ్రహున్ దరియఁగా రెం, డేల: సందేహముల్॥

చదువులు తుదముట్ట చదివినవారల
కందుకోరాని యానంద వదము
నీటిపై వ్రాతలొ మేటి సంపదలచే
సాధింపరాని స్వేచ్ఛాపదమ్ము
అత్మ శోషణఫలమౌ జపతపముల
బడయగరానట్టి బంధముక్తి
చిల్లర వేల్పుల నేవించుమాత్ర, చే
పడనట్టి దివ్య కైవల్య వదము

సరవిదనుజేరవచ్చిన సాధువులకు
పంచెదనటంచు మురళి, మ్రోయించు నదిగొ
రండు తద్గానలహరిలో దాండవింప
ప్రాలుమాలక గోపాల బాలులార॥

విజయతోరణము

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

10—11—1924

పటుదండ హతుల పాల్పడుచు నాబాల వృ
ద్ధమ్ము తాల్చిన సాహసమ్ము పండి,
బంధనాలయములుఁ బలువీరిత క్రూర క
ర్మములోర్చుకొన్న తాలిమి ఫలించి,
తలిరు బోండ్లెల్ల నంతగ్గేహములు వీడి
తాల్చిన వీర వ్రతమ్ము పూచి,
ధనము మానము ప్రాణమును వ్రేల్చి ధన్యుల
జన్మంపు ఫలము సాక్షాత్కరించి

సత్య శాంతుల పేరియశ్వముల వల్లు
వల్లనముల కనర్గళత్వమ్ము గఱవ
విషమతలములు చదునుగావింప నదిగా
వెడలె, కాంగ్రెస్సు రథమున, విజయలక్ష్మి.

ఉ ద్యోధ

(బద్ధిరెడ్డి కోదేవ్వరరావు)

ధరణి నహింసావ్రతమే జీవనంబుగ
 నెంచి ధర్మములు సాధించు కొఱకు
 'అన్నమో! రామచంద్రా!' యంచు నడలెడి
 బీదల జీవనోపాధి కొఱకు
 పీల్చి పిప్పిని జేసి, బిచ్చమెత్తించెడి
 సారాయి కల్లు నాశనము కొఱకు
 తెరిపెమెత్తించు, విదేశ వస్త్రగుబుల
 నింక మీదటను, దహించు కొఱకు

గాంధీ, కృష్ణావతారమై, కలియుగమున
 ధర్మ పరిపాలనము, నార్య ధర్మములను
 స్థాపన మొనర్చి, కాయకష్టములకోర్చి
 యున్న వాడిక, వెఱపేలనో మదంబ.

శాంతులై ప్రజల కష్టము లిట్టులున్నవి
 తొలగించుడని వేడదోషమాయె
 ధీరులై భారత దేశీయ పాలనా
 ధర్మమిట్లని చెప్ప దప్పులాయె

యోగ్యులై మధునేవ యోగ్యులు గాదని
 యూరూర జెప్పుటే నేరమాయె
 త్యాగులై, బద్ధరు, ధరియించి, పందేశ
 వస్త్రముల్ గాల్పుట బంధియాయె

రాయబారములెల్ల నరణ్యరోద
 నంబగుట దేశభక్తులు నాడు నేడు
 హితవు గఱపఁగ నభలు జేయించుచుండ
 ముప్పులాయెను, చెఱసాల తప్పదాయె.

వినబడుచున్నవి వీనుల కింపుగా
 దేశీయ గీతముల్ దిశలుమ్రోయ
 నూచింపుచున్నవి శుభసూచనఁబుగ
 సత్యాగ్రహులు చెఱసాలబడుట
 పత్వేత్తుచున్నవి పరమేశునాజ్ఞగా
 గాంధీ నినాద మఖండముగను
 కనబడుచున్నది కనుచూపు మేననే
 పూజ్యార్హమైన, స్వరాజ్య రథము

తద్రథఁబును, యున్నత స్థలముఁజేర్చ
 దండు వెడలి, పుత్ర రత్నములు, రిక్త
 హస్తములతోడ, సత్యాగ్రహమునమ్మి
 'విజయులగుగాత' యగుచు, దీవింపుమమ్మ.

జ్యోతి

(భవకా శ్రీనివాసరావు)

వెలిగించరా! జ్యోతి వెలిగించరా!
కటిక చీకటులెల్ల మటుమాయమై తొలగ

పగలెల్ల శ్రమచేసి పరుగు పరుగున వచ్చి
పూరిండ్లలో జెలగు కారుచీకటి నడుమ
జీవనాశాకరణ చిహ్నాల దడివికొని
ఏడ్చు తమ్ముని బరువు పెదలోని సొద దీర, వెలిగించరా॥

అధికార సంతమన మావరించిన కుటిల
విశ్వమానవ శాంతి విభవంపు సభలలో,
చినిగిపోయిన పేలికల మేన ధరియించి
ఎముకలన్నిట మృత్యువెగసి తాండవమాడ
కడుపు మంటకు గంజి గతిచేర సలగు నీ
వెర్రిరైతును జూపి విసిగింప నొకసారి, వెలిగించరా॥

అంతమెరుగని పారితంత్ర్యాంధకూపాన
మునిగిపోయి వెలుగు కనిలేక లోలోన
పలవించి పలవించి చాలిపోయి మన
యనుగుదమ్ముల బెంగ నణచగ పలుమారు, వెలిగించరా॥

తల్లి నిలయము జేరు దారులన్నిట మూసి
 నవతి తల్లుల పాలు చవిజూపు కాంక్షతో
 బలిమిమై లేగదూడలబట్టి లాగు నా
 గురువంపు పెదలోని కారుచీకటి దొలగ, వెలిగించరా॥

మరిగి పోయిన జ్యోతి వెలుగుగాంచక లోన
 చెట్టుపుట్టలు బెరిగి చిమ్మచీకటు లలమ
 పేద చూపులగుండె బెకలిగపజేయు నీ
 దేవళంబును నేటి తెలివెల్లులోనింప, వెలిగించరా॥

కలలోన నిజమేదో గనలేక సోదరులే
 భేదభావముతోడ పెనగులాడెడి నేటి
 కాశరాత్రిని వికా వికలుగా నొనరించి
 ఎడద యెడదకు జ్యోతి నెత్తి చూపుచు మరల, వెలిగించరా॥

[అది 1947వ సంవత్సరము. ఛారిత దేశము స్వతంత్రమైనది నైజాము సంస్థానము ఛారిత నమాఖ్యలో చేరనని ప్రకటించిరది నాటి నైజాము ప్రధాని లాయఖు అలీ తన ఒకనాటి ఉపన్యాసములో, "మాకు ధర్మబలము, నైతికబల మున్నది ఇండియన్ యూనియన్ తన పీఠంట్లను పంపి సరిహద్దు జిల్లాలలో అశాంతిని రెచ్చగొట్టుచున్నది ఋజువర్తనులు, ప్రజాసేవకులైన మా రజాకార్లు గ్రామాలలో శాంతిని స్థాపించుచున్నారు ఎవరేమన్నా వైన మాకు 'అల్లా'తోడు నీడలున్నవి"-అని ఉద్ఘాటించిన సందర్భము.]

నీతులు నియమాలు

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

"సాహితీమేఖల"

లాయఖలీ! నీ నాలుక ఏ

లా నిర్మింపబడెనో?

పచ్చిబూటకపు నీతులు

బలుక సాహసించెను తో

నరములేని దగుటచేత

వెఱపురేక వాగుచుండె-అదిగో! నీ నైతికబల

మదిగో! నీ ధర్మబలమ్॥

హైద్రాబాదు గ్రామాలలో

కుళ్ళిచచ్చి పురుగులు బడి

కళ్ళజూడ భయముగొలుపు

నీ గుండా పాలనలో
కాలిన గ్రామాలవిగో!
కూలిన సౌధాలవిగో! —అదిగో నీ నైతికబలము॥

చితికిన పౌరుల గుండెలు
చిందిన నెత్తురులవిగో,
తల్లుల గానక ఏడ్చెడి
పిల్లల రోదనలవిగో!
తడియారని బాలెంతలు
పడిన భంగపాటులవిగో! —అదిగో నీ నైతికబలము॥

ఇట్లా వాకిట్ల వదలి
రుల్లుమనెడి గుండెలతో
నెలవు లేక ఆడవులలో
తలలు దాచి పలవించెడి
నిరుపేదల నిరాయుధుల కంటనీరు
పొరలి పారుచున్నదదిగో! —అదిగో నీ నైతిక బలము॥

మా తల్లులు మెడదాల్చిన
మంగళసూత్రాలు గూడ
దోపిడిలు నేసిన నీ
దురంతపాలన మదిగో! —అదిగో నీ నైతికబలము॥

నీ రక్కసి గుంపులచే
నోరులేని మా పశువుల
అహారము కాల్పించిన
అత్యాచారాలవిగో! —అదిగో నీ నైతిక బలము॥

అసహాయోద్యమము

జై లుఖానలో జిక్కిన
జీవుల బరిమార్పించిన
నీచుడ! నీకేటికోయి
నీతులు నియమా లిప్పుడు?
అల్లాపేరున లోకపు
కళ్లుమూయ దలపకు నీ
వళ్లు రాలదన్న జూచు
వలేలు సింహంబదిగో! —అదిగో నీ నైతికబల
మదిగో నీ ధర్మబలం॥

మ త మౌ ధ్య ము

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

[నవకాశీలో హిందువులపై బడి ముస్లిములు జరిపిన దురంతముల నందర్భమున]

కటిక మనసు నీదోయీ!

కరుణనీకు లేదోయీ!

మతము పేరుతో మానవజాతిని

హతము జేయుచే మతాదర్శమా?

పసికూనల లేప్రాయపు మొగ్గల

మనిజేయుచే నీ మతాదర్శమా?

కన్నతల్లి పాలిచ్చిన చన్నుల

కసాయిదనమున ఖండించెదవా?

కన్న కడుపుకే కన్నము వేసెడి

పన్నాగములకు పాలుబడెదవా?

తోడబుట్టువుల మానము దోచి

దొరనని మురియుచు గరివించేవా?

మానవ సభ్యత మానవ సంస్కృతి

మంటగలుపుచే మతాదర్శమా?

మతమను రాక్షసి మానవజాతిని
హతమునెయ నే యవతరించెనా!

మతావేశమున మానవరక్తము
గతికి వేయుచే కనీస ధర్మమా?

కూటికిలేని ఆకటి బాధలు
చల్లుల వీడిన పిల్లల రొదలు
కడుపుకోతలో పొడిచిన సశువులు
ప్రాణతుల్యమగు మానము బోయిన
పడచుల గాలెచ్చడి పరిభవాగ్నులు
మృత్యు తాండవపు నిత్యయాతనలు.

నీ మతమందున లేనేలేవా
నీదొక మానవ మతమేకాదా ?

కటిక మనసు నీదోయీ
కరుణ నీకు లేదోయీ!

—: x :—

గాంధీమహారాజు-కొలిచేం-గొలిచేం

(“దా మ రా జు”)

ప్రేదసాదల ముల్లె-ముడువాం ముడువాం
సంపన్నులకుమేము-జడియాం జడియాం

గాంధీ మహారాజు-గొలిచేం గొలిచేం
గాంధీ నడచేబాట-నడిచేం నడిచేం॥

దుడ్డు కర్రలెత్తి-గ్రుడ్లెర్రజేసి

బూకరించినమేము-నవ్వేం నవ్వేం ॥గాంధీ మహారాజు॥

బూచి చూచి పఱచే-పసిపాపలము గాము

భయమేమమ్మచూచి-పఱచేన్-పఱచేన్ ॥గాంధీమహారాజు॥

మనసు మర్మము లేము-యెఱుగాం-యెఱుగాం

మాట సూటిగమేము-పలికేం-పలికేం ॥గాంధీమహారాజు॥

పెడదారిబడి జైలు-బాటలు పట్టిస్తే

బందిఖానకేమేము-మూగేం-మూగేం ॥గాంధీమహారాజు॥

కేరిగెంతుచు జైలు-దారిమూగినమాకు

అవమాన కలుషమ్ము-లడగేన్ అడగేన్ ॥గాంధీమహారాజు॥

తాతలనాటి కట్టు-త్రాళ్లు నడలించేం

గాంధీ దీవన తలల-దాల్చేం-తాల్చేం ॥గాంధీమహారాజు॥

(కృష్ణాపత్రిక 22-3-1941)

ప ద, ప ద, ఢి త్తీ (మల్లాది రామచంద్రకావ్య)

పద పద ఢి త్తీ పరుగున పోదాం
పగర వేగమే, పార ద్రోలగా

భారతదేశము పరాధీనయై
ప్రాధాన్యము చెడి, ప్రాభవముడిగి
పరువు గోల్పోయి, పరివేదనతో
పొగులుచున్నదిక, ప్రమాద మొనగన్॥పదపద॥

పురాతనమ్ముగ, ప్రసిద్ధి నందిన
భారతీయమగు, భవ్య సంస్కృతియై
ప్రాతిపదికగా, ప్రపంచకాంతిని
పాదుగొల్పియిక, పరిరక్షింపగ

॥పదపద॥

జయ్ అజాదుకు, నేతాజీకి
జయ్ జహ్వరుకు, జయ్ ప్రకాశముకు
జయ్ పటేలుకు, జయ్ పట్టాభికి
జయ్ గాంధీకి, జయ్ హిందంటూ॥

పద పద ఢి త్తీ పరుగునపోదాం
పగర వేగమే పారద్రోలగా॥

ఆ హు తు లు (మల్లాది రామచంద్ర శాస్త్రి)

లెండోయి లెండోయి, తండోప తండాలు
రండోయి రండోయి, జండాలుచేబూని॥

క్రూర పరపాలనను, కూల్చివేయుటకు
దాస్య బంధాలన్ని, త్రెంపివేయుటకు
స్వాతంత్ర్య పాలనము, స్థాపించు కొఱకు
త్యాగాన్ని నాహతులు, గావలయువే వేగ ॥లెండోయి॥

దేశ సేవకుల మన్నించి కాపాడుటకు
వీరకేసరుల నర్పించి పూజించుటకు
భరత ఖండైక్యతను, బాగుగా నిల్పుటకు
త్యాగాన్ని నాహతులు గావలయువే వేగ ॥లెండోయి॥

దేశ దారిద్ర్యమును, తొలగింప జేయుటకు
మద్యపానము మాన్పి, మాన్యతను గూర్చుటకు
సర్వ మానవ సమత్వమును నెలకొల్పుటకు
త్యాగాన్ని 'నాహతులు' గావలయువే వేగ.

లెండోయి లెండోయి, తండోప తండాలు
రండోయి రండోయి, జెండాలు చేబూని॥

వేగరండు (మల్లాది రామచంద్ర శాస్త్రి)

వేగరండు పీరులారా:

విప్లవం తొన ర్పగా

విప్లవం తొనర్రగా

విశ్వశాంతి గూర్పగా॥

విగత జీవ పీర వరుల

కాత్మశాంతి గూర్పగా

సుష్ట శక్తి ధారలన్

తర్పణమ్ము విడువగా

తృప్తి నొదవ జేయగా ॥వేగరండు॥

కన్నతల్లి బాధనమ్ముల

గాసినందు చుండగా

మిన్నకుండి చూచుచుండ

మిమ్ము పరుల మెత్తురా?

సన్నుతింప వత్తురా? ॥వేగరండు॥

కుటిల రాజనీతి మీదు

మతసఖ్య మడంపగా

ఘోరమైన యావదలను

కోరితెచ్చు కొందురా?

నోరు మెదపకుందురా? ॥వేగరండు॥

వైరి పాశములను జనవి

వేదన పడుచుండగా

నూరకుండి చూచుచుండ

వైరు లపహసింపరా?

భీరులంచు దలపరా?

వేగరండు పీరులార ,

విప్లవం బొనర్చగా

విప్లవం బొనర్చగా

విశ్వకాంతి గూర్చగా॥

స మ రా హ్వి న ము

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

స్వాతంత్ర్య సమరము

సాగింపగా వేగ

సహచరులతో గూడి

రావోయి :

సాగి పోవలె త్వరగ

లేవోయి :॥

స్వాతంత్ర్యమునుగోరి

సామరస్యముగా

సల్పిన ప్రయత్నముల్

నకలమ్ము చెడెనింక

॥స్వాతంత్ర్య॥

పార తంత్ర్యము బాప

పగతురతొ పోరాడి

ప్రాణముల్ వీడిన

ప్రథిత వీరుల దలచి॥

స్వాతంత్ర్య॥

విజయమును కాంక్షించి

వేవేగ రావోయి !

విజయమౌ గాకున్న

వీర స్వర్గము నీకు

॥స్వాతంత్ర్య॥

విఖ్యాత చరితా :

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

లాలి విఖ్యాత చరితా : నా తండ్రి
 లాలి విజ్ఞాన కవితా :
 లాలి సువికల నేత్రా ! నా తండ్రి
 లాలి సుకుమార గాత్రా :
 అన్న వస్త్రముల కొఱకు-ఎన్నడే
 యారాట మెరుగనట్టి
 అన్నపూర్ణయై యాకటన్-దీనయై
 యలమటించెడు చూడరా ! ॥
 తనువె శాశ్వత మంచును-తనదైన
 ధనమె సర్వమటంచును
 తప్పిబ్బులై పోవు-ఆజాతికిక
 సద్గతియె కఱవేసురా : ॥
 సాహ సౌదార్యములను ప్రకటించి
 సామరస్యము గూర్చరా :
 సమరసము జేకూరగా-విశ్వమున
 శాంతి సుఖములు కల్గురా ! ॥

విజయము నీదే (మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

విజయము నీదేరా: రా, రా:

విప్లవ భారత వీరకుమారా!

భారత స్వాతంత్ర్యమునకై పో
రాడిన శ్రమ నీదేరా: వీరా:
భారత వీరుల ప్రాణముల గా
పాడినట్టి ధీరా: లేరా: విజయము॥

పగతుర నందర పారద్రోలగా

పరుగున రావలెరా: వీరా:

పర పరిపాలన బాపుకొనంగా

ప్రాణము లేవలెరా: ధీరా! ॥

విజయము నీదేరా: రా, రా!

విప్లవ భారత వీరకుమారా: ॥

భారతీయుడ నేను

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

దేశ ధర్మ సంరక్షణ

ధారవోసితిని రక్తము

జ్ఞానఫల ప్రాప్తికి నా

తపము ధారవోసినాను,

సౌభాగ్యము కోరకై నే

చాలగ శ్రమనందినాను,

పరిపోషణమును నలువగ

చరమసీమ గాంచితి క్షమ,

వ్యక్తి మోక్షమునను జగ

త్కల్యాణము వాంచిందితి.

విశ్వకాంతి కిరణముల న

విరళముగా ప్రసరించితి,

భారతీయుడ నేను

భాగ్యాన్వితుడ నేను,

ప్రాభవాధ్యుడః ప్రధిత

మౌ విశ్వమానవుడ॥

అసహాయోద్యమము

ధరణి నిర్మల పంక సంజాత పద్మరజ
మనవి నిర్మితము నాతనువు పార్థివమయ్యు॥
భాగీరథీ పయస్సంజాత చైతన్య
విలసిత పవిత్రఘ్న సలితము గాత్రఘ్న॥
బాలారుణ ప్రభా జాలప్రభావిత
భాస్వంతములు గాత్రరుచులు సురుచిరిములు॥

రాత్నము, ఖడ్గరు

విదేశ వస్త్రబహిష్కరణము

రాట్నము

(కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు)

నేను మీ యిలవేల్పునే చెల్లీ, నాతోడ నాడుకొనవే
 నేను గృహలక్ష్మినే తల్లీ, నను మరచిపోతివటే
 పూయరే పనుపు నాకు, కుంకుమపుబొట్టు నా నుదుట నిడరే
 చేయరే యుపచారముల్ మరచుటకు చెంపలను వైచికొనరే
 దీపమై వెలిగినానే, దివ్యెనై వెలిగినానే
 కాపుదలగా నుంటినే మును మీకు నాపదల్ తొలగిస్తినే
 మీపెరటి కల్పకమునై మీకెల్ల ఆపదలు బాపినానే
 మీపాలి వేల్పుటావై యమ్మతమ్ముచేసి మీ కొనగినానే
 నీ నెత్తురున చుక్కనై చెల్లీరో! నీ మాంసమున కండనై
 నీ ఎమ్మకను మూలుగై తల్లీరో! నీవె నేనైయుంటినే
 ఇలవేల్పు పూజమాని పెరివేలుపుల పూజ నేయబూని
 కలుములకు దవ్వైతిరే! ఈనాడు కష్టముల పాలైతిరే
 మీరు నన్ను మఱచినా, తల్లీరో! మిమ్ము, నే మఱవగలనా;
 పారజూచి తెలియరే మీ పాలి పత్తిరాట్నమును నేను.
 నేను మీ యిలవేల్పునే చెల్లీ, నాతోడ నాడుకొనవే
 నేను గృహలక్ష్మినే, తల్లీ నను మఱచిపోతివటే!

—X—

రాట్నము-చేతినూలు

రాట్నము చేతినూలు-రయమున వడుకుడి!

రాట్నమె బంగారుమాట యనుకొనుడి

॥రాట్నము॥

మనదేశ భాగ్యము-మనచేతి రాట్నమందె

అనిశము నిమిడియున్న-దని మది నమ్ముడి

॥రాట్నము॥

కుదురాడినచోట-కవ్వమాడినచోట

కరువు లేదనుమాట-కల్ల గాదు నమ్ముడి

॥రాట్నము॥

మల్లు పంచెలు మీరు-మరపున చెందుడి

తెల్లమాయకు మీరు తెల తెల్ల బోకుడి

॥రాట్నము॥

ఏదేటిరువది కోట్ల రూపాయలు

బైట దేశంబులపాలు కానివ్వకుడి

రాట్నము చేతినూలు రయమున వడకుడి!

రాట్నము ద్రిప్పుడిక-రమణులారా

రాట్నము ద్రిప్పుడిక-రమణులారా!

రాట్నమే మనపోరాటము దీర్చును-యేటికి యోచింప॥రాట్నము॥

భారతమాతకు బిడ్డలమై యిటు-బానిస లగుచేలా ॥రాట్నము॥

కూటికి గుడ్డకు కొడువ లేకున్నను-కోటికి యున్నటులార

॥రాట్నము॥

అరువదికోటుల ద్రవ్యము మిగులును-మనకాధారంబుర॥రాట్నము

ఘనుడగు నద్గురు గాంధీమహాత్ముడు-మనకుపదేశించె ॥రాట్నము॥

ధరణిని కొండమాచుపురంబున వెలసిన-వరదుని కృపగనుడి

రాట్నము ద్రిప్పుడిక-రమణులారా!

అమ్మా ! నా మనవి వినుమమ్మా

అమ్మా! నా మనవి వినుమమ్మా!

రాట్నము గొనుమమ్మా! నూల్వడికెదమో యమ్మా!

ఘనపుణ్యుడు సద్గుణుండు-గాంధీమహాత్ముండు

సబర్మితీ యాశ్రమమున సందేశము మనకంపెను

త్రిప్పమా రాటం-తీయుమా దారం-నేయుమా

నేతగుడ్డ-ధరి యింపు మమ్మా ॥అమ్మా॥

పరదేశపు మల్లుగుడ్డ-పరువాయెనటమ్మ, మనకు

పరమ పతివ్రత సీతా-భామామణి యెది తాలె

కొల్వితోన ద్రౌపదిని కాపాడిన-కోకలెవ్వి

నలుడు, దమయంతులిద్దరు

చెరిసగమున ధరియించిన చీర, ఖద్దరుకాదా!

మర్యాదా! యిది మనకు వీడ॥

అమ్మా! నా మనవి విను మమ్మా! రాట్నము గొనుమమ్మా॥

జననీ : రాత్నము బెట్టుమా !

జననీ రాత్నము బెట్టుమా ! భారతభాగ్య జననీ !
రాత్నము బెట్టుమా !

రాత్నము బెట్ట, స్వ-రాజ్యమొచ్చు ననుచు
నేటికి గాఁ ధీమ-హాత్ముడు వచియించె ||జననీ||

కదురు కవ్వము తిరుగ-కరువులేదందురు
అది వదలిన నాడె-వదలె మనల లక్ష్మి ||జననీ||

అరువదికోట్ల మీ హస్తముల్ ధరియింప
పరుగున వచ్చి, క-న్నడదె స్వరాజ్యము
జననీ : రాత్నము బెట్టుమా ॥

భారతభాగ్య జననీ రాత్నము బెట్టుమా ॥

పెట్టరే రాట్నము

(నెల్లూరు వెంకటరామనాయుడు)

పెట్టరే రాట్నము-బెట్టరే! ఓ తల్లులారా! పెట్టరే రాట్నము.

పెట్టరే మీ రింక నైనను-పేదతనమున తల్లివ్యధచే

కట్టుకొనుటకు బట్టలేకను-కడు విచారము నొందుచున్నది

॥పెట్టరే॥

కనుల బాష్పపు-కణము లలరగ కడు విచారపు మోముతోడ

కన్న సంతానమ్ము దలచుక-చిన్నబోయెడి, తల్లి మొర విని

॥పెట్టరే॥

కాటకంబులు తొలగు, దాన్యము-కడల కేగును, భాగ్యమబ్బును

బూటకంబగు నాగరికమీ నాటికైనను తొలగు గావున ॥పెట్టరే॥

మూడుకోట్ల రాట్నములు ఆ-నాడు గల్గిన దేశమకట

నేడు చిత్రముదోచు నొక్కటి-గూడ లేదిది యేమి పాపమొ

॥పెట్టరే॥

ఇట్టి రహస్యంబు బైటం-బెట్టి మనల స్వదేశి బట్టల

గట్టుకొనునటు జేసినట్టి-గాంధీ ఋషికిని చేతులెత్తి ॥పెట్టరే

దండము॥

తల్లి ! యింకను మాను మీ వ్యధ-తల్లడిల్లకు మేము దాన్యము

నొల్లనేరము స్వేచ్ఛ దెత్తుము-కల్లగాదని చెప్పి యిప్పుడె

పెట్టరే రాట్నము-బెట్టరే, ఓ తల్లులారా! పెట్టరే రాట్నము॥

శ్రీనివాస

రా ట్న ము

(వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య)

ఏకులు కావలెనా? దాస్యపు-మోకులు కావలెనా;
లోకులతో సరితూగుచు నిచ్చట-వ్యాకులతను విడిచినాడి
భుజించుట కేకులు కావలెనా :

కదురులు కావలెనా! కొరడా-బెదురులె కావలెనా!
అదరక బెదరక నలజడి నొందక-కుదురుగ స్వరాజ్యంబును
పొందుట కేకులు కావలెనా !

పడుగులె కావలెనా నేవకు తొడుగులె కావలెనా !
అడుగడుగునకును హరి భజియించుక కడుగో గంజో
కమ్మగ త్రాగుట కేకులు కావలెనా !

వెన్నెల కావలెనా! రాజుల-మన్నన కావలెనా!
వెన్నెలకంటి రాఘవరాముడు-కన్నులదెరువ
మిమ్మెల్లర వేడెడి ఏకులు కావలెనా :

రా ట్న ము

(కోమాండూరి పార్థసారథి అయ్యంగాదు)

రాట్నపు పాటను-పాడగ నందఱు-రండి జనులారా
రాట్నము వలననె కల్గెడు మనకు స్వ-రాజ్యము కన్గొనుడి॥

పేదజనంబుల కన్నము పుట్టెడు-పెన్నిధి-భేదము మానుడికన్
సాదరబుద్ధిని రాట్నము త్రిప్పుచు-చప్పున సంకెలు లాడునికన్॥

సీమవస్త్రములు వాడమటంచును-నేమము పూనుడికన్
సామముచేతనె రాట్నప. వల్ల నె-సాధింపుడుస్వాతంత్ర్యముమ్మన్॥

రాట్నమె దివ్య సుదర్శన చక్రము-రమ్యముగా తిరుగన్
కాటకముల పోద్రోలి, స్వరాజ్యము క్రమ్ముట మన కందించున్॥

రాట్నము పాటను పాడగనందఱు-రండి జనులారా:

వద్దురా, మనకొద్దురా పరదేశ వస్త్రము

(గరికపాటి మల్లావధాని)

వద్దురా మనకొద్దురా పరదేశ వస్త్రము "వద్దురా"
 వద్దురా చేతివృత్తి-పనుల నెల్లను చితుకగొట్టెను పోదరా "వద్దురా"
 కదురుచూచి బెదరిపడుచు-కఠిన వద్దతి దార్చెరా
 ఓర్వలేని చుప్పవాతిగ-నుర్వి పైన నుండెరా "వద్దురా"
 పత్తియంతా జేరదీసి-బొత్తిగా లాగేసెరా
 పేదవారి అన్నమంతా-కుక్కమాడ్కి తినుటజేసి వద్దురా"
 లేవరా మన రాత్తుదేవత-జీవితంబిక నేలరా
 ప్రోవప్రోవ కన్నతల్లి-గౌరవము బూజింపరా "వద్దురా"
 ఏడుకోట్ల ప్రజలనోట-మట్టిగొట్టుచు నుండెరా
 కూడుగుడ్డ లేక పేదలు-గోలపెట్టుచు నుండగా "వద్దురా"
 బాబుకన్ను ప్రాణమెల్ల-పట్టితీసిన బట్టరా
 చిరుత కుర్రల నసువులెల్ల-చిచ్చు బెట్టిన బట్టరా "వద్దురా"

రా ట్ను మంజరి

(చెఱుకువాడ వేంకట నరసింహం)

“స్వరాజ్య దనరా-వద్యము”

మా పాలి మహాలక్ష్మి- మా యన్నపూర్ణ
 మా నరస్వతీదేవి-మా రాజ్యలక్ష్మి
 మా కామధేనువు-మము గన్నతల్లి
 దేశంబునందు ను-స్థిరవాసియైన
 జెమదేవతకు నమ-స్కారముజేసి
 సాగనంపగలట్టి-శ్యామలాదేవి
 ఆకలి బాధచే-అల్లాడుచున్న
 బిడ్డల కన్నమ్ము-పెట్టుకొను తల్లి
 కట్టుగుడ్డయు లేని-కడు హీనదశను
 బాపి మా మానమ్ము-కాపాడు తల్లి
 మారి మహమ్మారి-ఘోర జాడ్యములు
 నిర్మూలమొనరించి-నిండుదయతోడ
 బిడ్డల బ్రతికించు-దొడ్డయిల్లాలు
 విమతుల శిక్షించు-విష్ణుచక్రంబు
 కోరి చేరినవారి-కొంగుబంగారు
 సన్నగా నున్నగా-చౌకగానున్న

పై మెఱుగులు చూచి-భ్రమచెంది మేము
 పరదేశ వస్త్రములు-ధరియింప మరిగి
 నిన్ను మూలకుద్రోసి-నెత్తిపై యుప్పు
 తెచ్చుకొంటిమి తల్లి-తెలివి హీనులమై
 పరదేశ వస్త్రముల్-పాప రాసులుగ
 భావించి దహనంబు గావించి నీకు
 ధూప దీపము లిచ్చి-దోషహీనులమై
 మన నించినా మింక-మాతరో మేము
 నీవుండు నట్టిలే-విండిన యిల్లు
 నీవు లేకుంటివా-నెరి వల్లకాదు
 నిన్న ముట్టెడుచెయ్యి-పున్నెంపు చెయ్యి
 కొయ్య తెడ్లనవచ్చు-కొదువ హస్తములు
 పాడి పంటల నిచ్చి-భాగ్యమ్ము లిచ్చి
 అన్నవస్త్రము మిచ్చి-యారోగ్య మిచ్చి
 ఆత్మగౌరవ మిచ్చి-యభిమాన మిచ్చి
 సౌఖ్య శాంతము లిచ్చి స్వాతంత్ర్య మిచ్చి
 రక్షించు మాతల్లి-రాట్నమా నీవు
 మా తప్పులు మన్నించు-మమ్ముద్ధరించు
 దండముల్ పదివేలు-దండముల్ నీకు
 జయాభి జయ భవ-దిగ్విజయ భవ-

సీమగుడ్డ

(కొండపల్లె జగన్నాథదాసు)

“పాలకడలి శయన రారా” అనే వరుస

సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా! నాచిట్టి బిడ్డా

సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా॥

సీమగుడ్డ కట్టినీదు-సీమమెల్ల పాడుజేసి

నా-నామమే లేకుండచే స్తివిరా! నాచిట్టి బిడ్డా ॥సీమగుడ్డ॥

రాట్నములను పొయిలో బెట్టి-రమ్యకళను మంటబెట్టి

చేటు నిట్లు తెచ్చుకొంటివిరా! నాచిట్టి బిడ్డా! చేటునిట్లు

తెచ్చుకొంటివిరా!

ప్రాణతుల్యమైన స్వేచ్ఛ-పాడుచేసికొనుచు నీవు

మానజాలవేమి మోహమును-ఆ సీమపైని-ఆ సిల్కుపైని

మానజాలవేమి మోహమును

నా చిట్టిబిడ్డా! సీమగుడ్డ కట్టబోకుము రా!

మూడునెలల ముక్తికోసం: పాడుగుడ్డలు వదలలేని

నీ-మూర్ఖత నేమంచు వగతుమురా! నాచిట్టిబిడ్డా

సీమగుడ్డ కట్టబోకుమురా॥

రాట్నము

(పంగనామముల రామచంద్రరావు)

- సీ॥ జరరాగ్ని కీలికా జర్ఘ్రితాంగులౌ
భారత ప్రజల జీవాతు వనగ
దుర్వార దుస్సహ దుర్భిక్ష శాకిని
యేపార్చు హనుమత్స్వరూప మనగ
దేశీయ సంపదుత్సేక మహాలక్ష్మి
యవతరించు కుశేశయం బనంగ
పాశ్చాత్య కార్మిక ప్రాణానిలంబెల్ల
నాహరించు బిలేశయం బనగ
- గీ॥ వై భవాభోగ మాన దీవ్యతృప్తిష్ట
లతుల సుఖజీవనంబు కామిత ఫలంబు
సరిగ సవరించు దేవతా సురభియనగ
దనరు “రాట్నంబు” భక్తసుదర్శనంబు॥

నూలువడికే విధము తెలియండి

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

“భజనచేసేవిధము తెలియండి”—వలె

నూలువడికే విధము తెలియండి-జనులార-మీరు

విధము గనుగొని-లాభమొందండి

నూలువడికే విధము తెలియక-సాలు కరువది కోట్లరూపా

యీలు వ్యర్థముగాను సరదేశాల పాలుసేయబోకను ||నూలు||

రాటమే మన మూట యనుకొనుడు-రత్నాల యేకుల

రాటమే మనమూట యనుకొనుడు

రాటమే మనమూట యనుకొని-పాటుపడుచు నూలువడికిన

కాటకము లెన్నింటినైనను-దాటగలమను మూటనమ్ముచు

||నూలు||

సీమ బట్టల కాశపడకండి-జనులార మనకది-

క్షేమమార్గము కాదునుమ్మండి:

సీమబట్టల కాశపడమను సీమముంగై కొనుచు నిత్యము

రామణీయకమైన యేకుల-రాటము మీచేత ద్రిప్పుచు ||నూలు||

రాట్నము

మల్లుపంచల మాట మరువండి జనులార మీరు

తెల్లమాయకు-తెల్లబోకండీ:

మల్లుపంచల మాట మరువక—తెల్లమాయకు తెల్లబోయిన

చిల్లి గవ్వయుకూడ మిగులదు—కల్లకాదని యెదను దలచుచు

॥నూలు॥

ముతుక నూలని మూతిముడువకుడు-జనులార సతతము

వడుకుచుండిన సన్నమగునండీ.

ముతుక నూలని మూతిముడువక! బ్రతుకుదెరవికనైన

జూడుదు

పతితపావనుడైన గాంధీ-మానిజేసెడు బోధలను విని

నూలువడికే విధము తెలియండీ-జనులార-మీరు

—

రాత్నము

(నెల్లూరు వెంకట రామానాయుడు)

“గోదారి తల్లికి—గొజ్జంగిపూదండ”—వలె

నాతల్లి రాత్నమా! నాపాలి భాగ్యమా!
నా దేశమును వీడ—న్యాయమే? చెపుమా!
మాదు కాటకముల—మానెప్పడి కల్పకమ!
మాదరిద్రత దీర్చ—మరల రావమ్మా
కట్ట గుడ్డలనిచ్చి—పొట్టకు కూడిచ్చి
నట్టి తల్లివె నీవు—ఇట్టై రావమ్మా!

“అల్లోనేరడల్లో”—వలె

వడుకు వడుకు కదుర—వడుకవే కదురా
వడికి మాదారిద్ర్య—మెడపవే కదురా
రాణి వాసశ్రీల—రక్షించు కదురా
మానంబు కాపాడి—మన్నించు కదురా
సీరాగ దీధితుల—నెలకొన్న కదురా
మా భోగభాగ్యాలు—మరలవే కదురా
నిన్ను గుర్తిడ లేక—నిన్నాళ్ళు కదురా
నిత్య దారిద్ర్యంబు—నిలిపితిమి కదురా
కట్టుగుడ్డకు కూడ—కఱవాయె కదురా
పొట్టకూటికి వగల—బొందితిమి కదురా॥
వడుకు, వడుకు కదుర : వడుకవే కదురా॥

కట్టకుమా ! సీమబట్ట

(నెల్లూరు వెంకటరామానాయుడు)

“రారాపోదాము” వలె

కట్టకుమా సీమబట్ట-పెట్టకుమా వావిపొట్ట
కట్టకట్టి కడకు దేశమిట్టి గతికి దెచ్చితివి ||కట్టకుమా||

త్రిప్పమ-రాట్నము-మనసు త్రిప్పమా ఆగుడ్డనుండి
త్రిప్పకున్న వింక కడతేరలేము లేమినుండి ||కట్టకుమా||

మంచి మంచి కాపురాలు-మంటల పాల్జేసి-కడకు
కొంచెమైనలేక కొంప గుల్ల చేసినట్టి ||కట్టకుమా||

కదురు చల్లంగుంటె కదలదా మాంచెస్టర్, నీ
కదురు వదలిననాడె-కదలిపోయె రాజ్యలక్ష్మి ||కట్టకుమా||

తగులబెట్టు సీమగుడ్డ-మిగుల గట్టు దేశగుడ్డ
వగవలదు దీనముక్తి-వచ్చునండి కల్లగాదు ||కట్టకుమా||

卐

కట్టకురా సీమగుడ్డ

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

“పాలించరా పాండురంగ” వలె

కట్టకురా సీమగుడ్డ యిటుపై కట్ట ననుచు నొట్టు పెట్టరా విడ్డ॥
మనజాతి మన మతము-మాటను మరపించి
మతభ్రష్టజేసెడి-మాయ సీమగుడ్డ

॥కట్టకురా॥

అన్నదమ్మలనక-అలు విడ్డలనక
ఐకమత్యము జెఱచు-నా సీమ చెడుబట్ట

॥కట్టకురా॥

వడుకు నూలుబట్ట-వడుపై న యేడిబట్ట
వదలిపెట్టి తెల్ల-వారి మైలబట్ట

॥కట్టకురా॥

మానముగాచెడి-మన బట్టలను మాని
మానము జెరచెడి-మాయమల్లు బట్ట

॥కట్టకురా॥

గాంధీ మహాత్ముండు-కరుణా సాంద్రుండు
కరివరదునితోడ-కనుల నద్దికొని

॥కట్టకురా॥

రాట్నము

(మోహన-వీకతాశము)

[ధానరిగగ-గాగగగగా-రిరిసస-ధాసారిరి
గాగసాధ-సాససాస-సాధపాగ-ధపగరిసా : ధా :]

భారతుల కవాటము, సం-పదలకు బాహుటము
పారతంత్ర్యమునకయః కవాట మీరాటము॥

మోసగించి కోట్లధనము-పొట్టబెట్టుకొనెడు నా
మోసగాండ్ర తెల్లరకు-జ-పేట మీ రాటము॥

నీటుచూపు దొరలతో-జెరలాటము కోలాటము
నేటి కలిమిలేములకు-బోరాట మీ రాటము॥

రాయివెట్టు దొరల కారాట మీ రాటము
కాటకముల మీటు నిరా-ఘాటముగ నీ రాటము॥

భారతీయ శాస్త్రసూక్తి పారమీ రాటము
నే రచించు మోక్ష రాజ్య-పీరమీ రాటము॥

కొనకు మా ! యీసీమబట్ట

కొనకుమా యీ సీమబట్ట-నీవు కొంటివేని,
 మనము కోల్పోనుటెట్టా॥ కొనకుమా॥
 రంగురంగుల బట్ట చూచి-పలుభంగుల కాపురమెనసి
 కాపుర మెల్ల దోచి॥ కొనకుమా॥
 నీ కొంప కూల్చినదిదియె-పై కాసీకు దెలియసీక
 నేర్పు సున్నయె ॥కొనకుమా॥
 నీ చేతి రాటమువదలి-పరుల మోచేతి క్రింది తొత్తువు-
 యెంతజాలి ॥కొనకుమా యీ సీమబట్ట॥

సీమగుడ్డను మాన-వెంతటి సిగ్గురా : ఓ సోదరా :
(మంగిళూడి పురుషోత్తమశర్మ)

సీమగుడ్డ మానవెంతటి-సిగ్గురా: ఓ! సోదరా:
ఈ మహావ్యామోహమెంతో-ఎగ్గురా! నా సోదరా ||సీమ||
నిగనిగలు ధగధగలుచూచి-నీవు భ్రమపడ బోకురా
సొగసు కనుగొని మురియబోకుము-షోకే పెను మరమేకురా: సీమ||
ఏటి కరువది కోట్ల రూపాయాలు నెలవయి పోయెరా:
పాటకపు జాతులకు కూటికి గుడ్డకే కరువాయెరా ||సీమ||
జిలుగు నూలే పోయెరా! మన చేతిపని చెడిపోయెరా
వలువలకు పరదేశజల-బ్రతిమాలు గతి మనకాయెరా ||సీమ||
మానరక్షణ గాదురా-అవమానమిది గానరా,
మానుషము గాదీ యకార్యము-మాని రాటము పూనరా ||సీమ||
నద్దులేటికి నీ విటుండిన-సుస్వరాజ్యము రాదురా
ఖద్దరు ధరియించి, దేశము-నుద్ధరింపరా ||సీమ||

రా ట్న ము

(జనవరాజు అప్పారావు)

సిగ్గులేదా నీకు-శరములేదా?
 అన్నమైనలేక బీద-లల్లాడుతుంటేను
 సీతాకోక చిలుకలాగ-సీమగుడ్డ కట్టితిరుగ ॥సిగ్గులేదా॥

పూట కూడులేని ప్రజకు-రాట్న మొకటే పెన్నిధాన
 మోటంచు పవిత్రమైన-రాటం ఖద్దరు వెక్కిరింప ॥సిగ్గులేదా॥

అంగడులన్నియుంటే-అల్లుడినోట శనున్నట్లు
 భాగ్యరాశి భారతభూమి-పరదేశ సరుకులేల ॥సిగ్గులేదా॥

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

జంఝటి త్రిశ్రగతి

వల్లవి: సుందరమైన రాటమె-పసదుం బాంబురా
 సందేహమేల దానిలోన-స్వరాజ్యమున్నదిరా॥ సుందరమై॥

ముతక గితక 'జాంతానైరా'-బ్రతుకుతెరువదిరా
 సమువడుకుచున్న నీకు-సన్నమువచ్చునురా॥ సుందరమై॥

ఆరుకోట్ల పంచములకు-అన్నము పెట్టునురా
 మాల సూలు మాట నీవు-మరచినావటరా ॥సుందరమైన॥

ఖా దీప్ర బో ధ ము

(మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రి)

రాటము వడుకుము-మాయమ్మా! మన
కాటకముడుగును-వినుమమ్మా ||రాటము||

మహాత్ముడేగద-జయమ్మ: దీని
మహిమ దెలిపెను-వినుమమ్మా ||రాటము||

సిరులనిచ్చును-మనరాటం-చిర
కీర్తుల నొసగును-ఈ రాటం ||రాటము||

నూలుపోగు జగదాధారం
మూలసూత్రమిది యుపదేశం ||రాటము||

జై మహాత్మయని పాడుచునూ
సన్నని దారము వడుకుచునూ ||రాటము||

దేశదేశముల మన ఖ్యాతి
తేజము నిల్పుము-ఓసుదతి ||రాటము||

రా ట్న గీ త ము

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

యమునాకల్యాణి ఆదితాళం

వడుకుమురా: వడుకుమురా:

వడి వడి-స్వేచ్ఛా-వాయువుబీల్చి || వడుకుమురా||

తెలివి గలిగి వే-వడుకుమురా-నీ-దేశోద్ధరణకు-తెరగదిరా !

కలిమి-బలిమి-యీ-కదురే గదరా:-క్రమ్మఱరాజ్యంబియ్య
సూత్రముర || వడుకుమురా||

ధర్మసూత్రముల-దారము దీయగ

మర్మములను వి-ధ్వంసము నేయగ

నిర్మలమగు, శాంతిని వెదజల్లగ

యోర్కిగల్గి మా-నసమున వడిగా || వడుకుమురా||

పరాధారమౌ-బ్రతుకెందుకురా:

బిరాన నీ శక్తిని దెలియుమురా:

స్వరాజ్య మిదె, నీ-రాట్న చక్రమున-

సాధింపగ-శాంతి-న-హింసాపథమున||

వడుకుమురా: వడుకుమురా: '

మద్యపాన నిషేధము

కల్లు

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ)

కల్లుత్రాగి నీయిల్లునెల్ల-గుల్ల చేయకు
 నీ వళ్ళు రోగాలకెల్ల-వడ్డి కీయకు ||కల్లుత్రాగి||
 పిల్ల జెల్లలనుతెచ్చి-వీధిపెట్టకు-ముసలి
 తల్లి తండ్రులనుబట్టి-తన్ని కొట్టకు ||కల్లుత్రాగి||
 త్రుళ్ళి త్రోవలను సీపు-తూలి పాడకు
 బుద్ధికాలుగలిపి యవమాన మొందకు ||కల్లుత్రాగి||
 తెల్లవాడి చూపులు-అది తిరుగును రిక
 నీవు కల్లుమానితేను చాలు కట్టుర శంక ||కల్లుత్రాగి||

మరువ బోకండి

(“రారాపోదాము.”—వలె)

మరువబోకండి మమ్ము-మళ్ళీ మళ్ళీ రాము
 మరచిపోవండి-యీ మలినం-పశ్యాసంబు ||మరువ||
 కఱపు లియ్యది తెచ్చె-కష్ట మియ్యది తెచ్చె
 దొరలకు కల్గిన-దోర్బల మిది యిచ్చె ||మరువ||
 కాపురంబులు చెరుపు-కన్నబిడ్డల చెరుపు
 పాపాలన్నియు గఱపు-పరము మంటను గలుపు ||మరువ||
 గాంధిగారి యాజ్ఞ-కమలాక్షిని యాజ్ఞ
 సందేహంబులుమాని-సాగించుడీ యాజ్ఞ ||మరువబోకండి||

— x:—

కల్లు త్రాగబోకురా

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

కల్లు త్రాగ బోకురా, నీ యిల్లు వళ్ళుకూడ-గుల్లలొతాయర
కల్లు తా? బాగ కై పెక్కి తెలియక అల్ల రిచేసిన-వల్ల రి పడతావు
కల్లు సారాలమ్మి-కొల్లాగొట్టి సొమ్ము-
కల్లారి సరకారు- ఫైదిలో పెడతారు॥ కల్లుత్రాగబోకురా॥
గంజి నీళ్ళ కెన-కాసు చేతలేక-గుంజు చచ్చే గొడవల తెచ్చు
కల్లు
నలుగురిలోపల-తలవంపు వచ్చుర-చెలిమి కలిగినచోట చుల
కన హెచ్చుర
నీ రక్త మాంసాలు-నిలువున హరియించి, ఘోర రోగాలచే-
కుందించి చంపుర,
కల్లు సారాయాల-వల్ల ఫకీరులై-తల్లడిల్లే వారి
కళ్ళ చూడలేదా ॥కల్లుత్రాగబోకురా॥

—X—

త్రాగుడు పికాచమా ! ఇంక తరలిపోమ్మా (గురుజాడ రాఘవశర్మ)

మొగలాయి పాదుషాల, గులాములుగ జేసి
 స్వైరవిహారమ్ము సల్పినావు
సంపదోన్నత రాజకిరీటముల దించి
 తీవిగా, నాట లాడించినావు
అంగ్లేయాదేశ మర్యాద, మర్యాద, య
 టంచు, మాయించి, పాలించినావు
లాలించి. పేదల రక్త మాంసమ్ముల
 ద్రావి తాండవరూపు దాల్చినావు

ఎంత మాయాస్వరూపిణీ, విపుడు దెలిసె
నార నీ గుట్టు; మా పొలిమేర విడచి
వెడలు మిటనుండి, యింక, త్రాగుడు
పికాచమా! పికాచర! పెనుభూతమా! వెడలుమ॥

పర ప్రభుత్వముక్రింద పడియుండుటన్ జాతి
 నిన్ సాగనంపగా నేరదయ్యె
చిరదాస్యమున జిక్కి దెలువమి కన్నులు
 నిన్ రూపుమాపఁగా నేరదయ్యె

సెద్దల మాటల పెడచెవిన్ బెట్టుటన్
నీ ద్రోహమెరుగగా, నేరరైరి
దేశదారిద్ర్య విధిన్ నీ స్వభావమ్ము
తెంత చెప్పిన, తలకెక్కవయ్యె

ఇప్పుడు, స్వాతంత్ర్యమున్ గడియించినారు
భరతఖండాన నిల్వ గాపాడి
కదలు మిటనుండి, యాశల వదలుమింక
త్రాగుడు పిశాచమా! యింక తరలిపొమ్మ.

హరిజనోద్యమము

హరిజనులు

(నెల్లూరు వెంకటరామనాయుడు)

“హరినామ స్మరణచేయండి” — వలె

- పల్లవి : మాల మాదిగ వారమండి మమ్ము
చాలగ ప్రేమించి-న లింగరండి॥
కూలి జేసెడి వారమండి-ఎండ
గాలివాన లనక యే బ్రౌద్దసుండి ॥మాల॥
పాలు మాలని వారమండి-పట్టి
పాలైన కోరకే పండింతుమండి ॥మాల॥
దిక్కుమాలిన వారమండి-మేము
పెక్కు బాధల పడి పొక్కితి మండి ॥మాల॥
కష్టించి పనిచేతుమండి మీతొ
సృష్టి పుట్టినపుడె-పుట్టితిమండి ॥మాల॥
హీనపు మాలల సకండి-నిల్ల
మానవులందొక-యాత్రే కదలండి ॥మాల॥
పశువులవలె జూడకండి-మమ్ము
విసిగించిన గాని-కని బూనమండి ॥మాల॥
గాంధీ బోధలవిసరండి-మాకు
బంధవిముక్తికి-బని బూసరండి ॥మాల॥

మూల మాదిగల మొలక (జనవరాఱు అప్పారావు)

గాంధిమహాత్మా-గాంధిమహాత్మా .
కాచి రచ్చించు-గాంధిమహాత్మా!
సరకారవోరు-కరుత్తె నవారు
ఉప్పేరితేను-తప్పేసి నోరు
డబ్బుగలోరు-దరికి రాసిరు
ఈ గోరమేమి-మా నేర మేమి
మూలమాదిగలం-మనుషులంగామా
కుక్కలకన్నా-తక్కువయ్యామా
మా మొఱ్ఱాలించ-సామిరె దిక్కు
అసామివారి-అవుతారమైన
గాంధిమహాత్మా-గాంధిమహాత్మా
కాచి రచ్చించు-గాంధిమహాత్మా.

మాలలు

(మహాకవి గురుజాడ అప్పారావు)

మలిన పృథ్వులు మాలవారవి
కులము వేర్చిన బలియు రొక; దే
శమున కొందరి వెలికి దోసిరి

మలినమే మాల:

కులము లేదట వొక్క వేటున
పసరముల హింసించు వారికి;
కులము కలదట నరుల ప్రేచెడి

త్రూరకర్ములకున్॥

మలిన దేహుల మాల లనుచును
మలిన చిత్తుల కధిక కులముల
నెల వొసంగిన వర్ణధర్మమ

ధర్మ ధర్మంబే,

అనెడు నిశ్చయ మాత్రదోపగ
“వినుము కన్నియ!” యంటి యెదురై
“జనులు తెలియక పలుకు మాటకు

జనదు వగ వంగన్.”

మంచి చెడ్డలు మనుజులందున,
యెంచిచూడగ, రెండె కులములు
మంచియన్నది, మాలయైతే,

మాలనే, అగుదున్:

మాల యను వారున్న, వారల
మంద బుద్ధికి వగవ వలె; తన
యందు లేని కొరంత కలదని

వగవగా నేలా?

మలిన వృత్తులు మాన్పి, మాలల
వలస తెచ్చితి యీ వనాంతము;
పల్లె కలదిట; ప్రాజ్ఞు లందలి

ప్రజలు మావారల్ :

పాడి పంటలు గలవు, తామర
తంపరలు మా పశుల మందలు;
జంతు హింసను చేయ నొల్లము

భూతదయ మతము :

మాలనై నను మలిన వృత్తులు
మానుకొంటిని గురువు దయచే;
పొలములోపల పశుల మేపుచు

పొట్ట పోషింతున్.

కాని, మనుజుని బుద్ధిలోపల
కలవు తన మే లొరుల కీడును
తలచు వృత్తులు కానబోయిన

కలచు నెవ్వారిన్.

మాన్యగలిగితి కత్తికోతలు :
మాన్యవశమే, మాటకోతలు
కత్తిచంపును మాట వాతలు

మాన వే నాడున్!

దరిద్రనారాయణీయము

బొబ్బిలి పాట మాదిరి

(కోడేటి రంగాచార్యులు)

రామ రామ రామాభిరామా శ్రీరామా
లోకనాయకా పావననామా లోకై క రామా
జయము జయము శ్రీ గాంధీమహాత్ముని జయము దిగ్విజయము
జయము జయము మాభారతజాతికి జయము దిగ్విజయము
పంచముడని మనసాటి మానవుని, బహిష్కరించెదరా
పంచమ సహకారము లేనిచో, బ్రతుకు గడుపగలరా
కొట్టిన తిట్టిన మనసేమంటే కోరును పంచముడండి
యెట్టులైన మనమేలు కోరి, తా, నిబ్బందులు పడునండి
ఊరికి వెలుపల పూరికొం. లోనుండును కాపురమండి
దారిద్ర్యమునకు ముద్దు బిడ్డడై, తంటాల్పడతాడండి
మాతినీరు తోడకూడదంటే, నోరు విప్పబోడండి
జాతిభేదమెంచి తొలగుమంటే, సర్దుకుపోతాడండి
గుడిలోనికి రావలదనియంటే, గుడిదిరికే రాడండి
బడిలోనికి రానీమనియంటే, భయపడిపోతాడండి
వద్దనియంటే యేపనినై నా వదలివేసుతాడండి
కొద్దివాడనని యనుకుంటూ, మనగొప్ప యెన్నుతాడండి

పుట్టుట మొదలుగిట్టేవరకూ, పూర్తిగ తోడగునండి
 వట్టి నిందలకు శిరమునొగ్గి మన, వాంఛ తెలిసికొనునండి
 యిట్టి పంచముని యెడల పెద్దలకు, నెట్టి ప్రేమమో కనుడు
 ఉట్టిగట్టుకొని ఊగేటట్టులు, తిట్టుటమేలా వినుడు
 పంచమదర్శనమైతే ఒక్కడు, పశుకౌరకుతాడండి
 పంచమస్పర్శకు పాముకరచినటు, బాధనొక పడునండి
 ఇతర దేశముల కేగిన తెలియును, ఎవరో పంచములంటే
 మతమునకింతటి విపత్తుదెచ్చిన, మనమే పంచములంటే
 ఒక తెగవారిని త్రొక్కివేసి మన, ముచ్చ స్థితినగలమా ?
 అకటా యీదోషమెగాదా మన, కంటిన దనుకోగలమా ?
 కూలికివచ్చెడివాడు పంచముడు, మేలును కోరెడివాడు పంచముడు
 బాటను కాచేవాడు పంచముడు, కాటనుగాల్చెడివాడు పంచముడు
 అట్టివాని నాదరించకుండా, అవల గెంటుతావా
 ఇట్టి నిన్ను భగవంతు డేమనునొ యెంచుకొనగలేవా॥రామరామ॥
 గాంధీమహాత్ముని యుపవాసమునకు, కారణమేమో కనుడు
 నందియముల విడనాడు దేశమై, సాటి నరుడు పంచముడు
 బావినీరు పంచముడు త్రాగితే, బావియెపాదొతుందా ?
 బావిలోనపడు పక్షులరెట్లకు, బావిబాగుపడుతుందా ?
 దేవుని గుడ్డికై పంచముదొస్తే, దేవుడు పాదొతాడా ?
 నీవు నేననే భేదమునీకా ? దేవునికుందంటావా ?
 ఆచారము, సాంప్రదాయమనుచును, హడలిపోకురా బాబూ !
 ఆచారముపాడని తోచినచో, అతిక్రమించరా బాబూ !
 సాంప్రదాయమని యంటే చెడుపని, సాంప్రదాయమేయోనా ?
 సాంప్రదాయకులకే మనసుంటే, సాటిమనుజుడిట్లొనా ?

శంకరాచార్యు లద్వైతమత, స్థాపనచేస్తూఉంటే
 శంకరుడే పంచముడై యడ్డుగ, శంకలేక నిలుచుంటే
 తప్పుకుపోయిన ఆచార్యునిగని, తప్పుబట్టగాలేదా ?
 తప్పుతెలిసి శంకరాచార్యుడా, తప్పుదిద్దుకోలేదా
 శ్రీమద్రామానుజులొక్కరుగ, జేయలేదె పంచముని
 శ్రీమానులు తిరుపాణాళ్వారుని, జేరి మ్రొక్క రాఘనుని॥
 మతప్రపక్తకు బ్రాహ్మణపంచమ, మర్యాదలతోనేలా ?
 మతము సకలసమ్మతము కానిచో, మనుజులకామతమేలా?
 అంటరానివాడని యొకమనుజుని గెంటివేయునా మతము ?
 పంచమ దుర్గతి కంతకుమనమే, పట్లనైన కారణము
 పంచమ సద్గతికై పనిచేయు ముపేక్షించుట దారుణము
 భరతదేశమంతయు మేల్కొనినది, పంచమ గానమువినుము
 భరతమహాముషిపూనా ఖై దున పాడు చుండెరా కనుము
 వరమ పదవు సోపానమైనయీ, భరతజాతి పడినావు
 వరమపవిత్రపు హిందూమతముకు, వరపుత్రుడ వైనావు
 సాటి మానవుని పంచముడనుచును, సందేహించుట తప్పు
 వర్ణ భేదముల మరచి ప్రజల నీ వంకకురమ్మనిచెప్పు
 చాటినట్టులిదిగ్రామపట్టణపు, జనపదంబులనుచెప్పు
 స్వర్ణ యుగము రానున్నది దానికి, సర్వసమత్వమెయొప్పు
 జయము జయము శ్రీగాంధీమహాత్ముని జయము దిగ్విజయము
 జయము జయము మా భారతజాతికి జయము దిగ్విజయము
 (సంకలితము)

సవర్ణ గర్విష్టి

(డోలూకూరు సత్యనారాయణరావు)

నా యభాగ్య దేశంపు సంతానమైన
 ఓ! సవర్ణ గర్విష్టి! పేరాన పీడి
 దులిపి వేయును నీ గొప్పకులపు నీటు
 ఎవరిపైన “ందా తిరస్కృతుల పేర
 బెఱగుచుంటివో ఆ స్పృహ కరడు లెల్ల
 కుప్పలై వచ్చి నీ తల కూలునోయి :
 మానవుడనంచు తలయెత్తి మనలకుండ
 పొదిగితివి గాదె కడజాతి బండకొయ్యి :
 నీచపుంగతి కన్నుల చూచిగూడ
 మనసు కరుగని పెడసరితనపువాడి
 తీర దొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠకీవు
 అన్నిటను వానికి సమానమగుదువన్న
 తప్పదీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

అన్ని విధముల నీకు తోడైన వాని
 తాకకమటంచు వెంటాడి తరిమినావు
 సృష్టికర్తనే తుద కీసడించినావు

అది సహింపక ప్రభువు శాసనలమయి
కాని కాలాన దొక్కల కఱవు వచ్చి
తూలిపడి...వాని పంచ గల్లాలో నీళ్లు
త్రాగెదనో యేమో దప్పిక కాగలేక
తీర దొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠ సీపు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్ప దీమాట గుండెలో దాచుచున్న॥

కలబలంబెల్ల నొక్కచో కదియ దీసి
కర్కశంబగు నీ పాద ఘట్టనముల
తమ్ము డనకుండ పైబడి తన్నినావు
వాని లజ్జాకరంబైన బ్రతుకు వోలె
అంతదుర్దశపాలు గానంత వరకు
లేదు నీ కిక రక్షణే లేదు నిజము
తీరదొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠసీపు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్పదీమాట గుండెలో దాచుచున్న॥

నీ యభాగ్య దేశంపు సంతానమైన
ఓ సవర్ణ గర్విష్టి ఏ యూహ తోడ
ఇంత సంతోషముగను త్రుళ్లింత పడుచు
ఎవని నీ కాళ్లతో మట్టగించుచుంటి
వతడె తన నల్పునిగ జేసినట్టి చోటి
కచటికే లాగి పడద్రోయునయ్య విన్ను
కోరి యజ్ఞాన గాఢాంధకుహరమందు

యెవని బలవంతముగను త్రోయించినావో
అదియే యజ్ఞాన మవధులనంటి వెడలి
అనుకొనని యంతులేని బ్రహ్మాండమైన
కారు చీకట్ల, నెందును దారి లేక
బాగుపడకుండ నీ కడ్డుపడిన దోయి,
తీరదొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠ నీవు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్పదీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

కులము గొప్పకు నింత సిగ్గును త్యజించి
ప్రభువు బిడ్డలకే తలవంపు దెచ్చి
యెన్ని యుగములు నిట్లు వేధించినావు
వానితో స్వామి నెలకొన్న వాడటంచు
యిప్పటికినై న సాష్టాంగ మేలపడవు;
గొంతులను గోయు నీ కులగోత్రధాటి
కా దరిద్ర నారాయణో యనాధ
నాధుడే ధూళి గరచి సంతాప పడుచు
ఎట్లు పొరలాడుచుండె వీక్షింపు మింక
తీరదొకనాడు యీ యప్రతిష్ఠ నీవు
అన్నిటను వానికి సమాన వగుదువన్న
తప్పదీమాట గుండెలో దాచుమన్న॥

నా యభాగ్యదేశంపు సంతానమైన
ఓ సవర్ణ గర్విష్టి: ఇంకొక్కమాట

హరిజనోద్యమము

తేరి చూతురె నా బలాదూరు వీర
లన్న నేరాలనే పట్టుచున్నవాడు
కలడు యమకింకరుడు నీ తలుపుముందె
కలత పెట్టె నా పాపిష్టికులముగాదె;
ఇప్పుడై న గ్రహించి ప్రేమింవేని
తగవు పొమ్మావలకు పొమ్ము తగవు నీవు
పై బటారపు గర్వగంబళపు చింతె
నీవె నిన్ను చుట్టుకొంచి బందించుకొనుము
చచ్చి కాటికి పోయి తక్షణమునందె
నీవు బూడిదయగునాడు నిక్కవముగ
అన్నిటను వానికి సమానమగునపుడె
తప్ప దీక్షమాట గుండెలో దాచుచున్న॥

స్వా తంత్ర్య సమ రము

సత్యాగ్రహ ము

పొలి పోలీ : బలి బలీ

(మంగిపూడి పురషోత్తమశర్మ)

పొలి పోలీ బలి బలీ :

కల కలా రాగదే

కలికి బంగరు తల్లి :

కనుల పాల్గారుతూ

మా స్వరాజ్యదేవతా!

మా తల్లి

మా భరత రాజ్యలక్ష్మీ,

హిందూ ముసల్మాను

లందఱుము వచ్చాము

బౌద్ధ సీఖులు ఏక

భావులై వచ్చాము,

పారసీ క్రైస్తవులు

పరుగున వచ్చాము

బ్రాహ్మణ పంచముల్

బలిసి కలిసొచ్చాము

మా భేదభావములు

మంట కలిపేళాము

మమ్ము మన్నింపవమ్మా

మా తల్లి :

మమ్మాదరింపవమ్మా

పొలి పోలీ బలి బలీ!

ఋగ్యజుస్సామాలు

గ్రంథ త్రిపిటకాలు

జెందవెస్తభారాను

జేహోవ కీర్తనల్

పాడుతూ ఆడుతూ

వేడుకల్ మీరుతూ

నీ గుడికి చేరినామే

మా తల్లి :

నీ నీడ నిల్చినామే

పొలి పోలీ బలి బలీ!

రామ భీమ కిరీటీ

రాణ ప్రతాప శివాజి

కృష్ణరాయ మహేంద్ర

విష్ణు యుగంధరుల్—

పీఠ విక్రమ కళా

విశ్రుతోదారుల
 వేడి నెత్తురుమాది
 వాడికత్తులు మావి
 వీరభారతులమమ్మా
 మా తల్లి !
 కోరి జాతర వస్త్రమి
 పొలి పొలీ బలి బలీ!
 నవజీవన ప్రభల్
 దివి నుండి పర్వగా,
 నవ యుగోదయలక్ష్మి
 నాట్యముల్ సలుపగా
 నవరాగ మాధురుల్
 సమలి గుండెలు లాగ
 పరుగు పరుగున నీదు
 ఆరుగు దరికొచ్చాము,
 తరుణారుణోద్ధర
 స్ఫురణోగ్రతేజులము
 తరుణ భారతులమమ్మా

మా తల్లి !
 కరుణమా బలిని గొమ్మా
 పొలి పొలీ బలి బలీ!
 అతుల శుభ చరితలై
 సతుల సిగ పూవులై
 చితుల నెక్కిన ఆర్య
 సతుల సంతతులము,

పతిత భారతమోర
 పరిభవానల మార్ప
 ప్రతులము, నవ్య భా
 రత వీర సతులము,
 వితత సర్వార్పణో-
 ద్యత మతిని నీ దరికి
 కుతుకమున వచ్చినామే

మా తల్లి !
 అతికృపను మమ్ముగనవే.
 పొలి పొలీ బలి బలీ,
 పాలబుగ్గలనాడె
 వాలాయమున సమిత
 కేళి వినోదులై
 వాలి యరి శిరములను
 గోలీలుగా జేసి
 హేలచూపిన మహా
 శాలివాహను భేటి
 బాలచంద్రుని దాటి
 మా కండనెత్తురుల
 మరల మేల్కొంచంగ
 ఏలుకొన వచ్చినామే

మా తల్లి !
 బాలభారతులమేమే.
 పొలి పొలీ బలి బలీ!
 చిరదాస్య బంధ బం

దురవేదనల నలగి
కలగి సుక్రిన నీదు
గారాబు బిడ్డలము,
కడిది ముప్పదికోట్లు
పొడవు చెడియున్నాము
కాలు నేతులు నోళ్లు
కట్టువడియున్నాము
దీనులము నీ కృపా
ధీనులము నీకిదే
కానుకగ మా తను
ప్రాణముల్ తెచ్చాము;
వేళ ఇక రాగదమ్మా

మా తల్లి

వేగ బలిగొన గదమ్మా,
పొలి పొలీ బలి బలీ;
మామనోరాజ్య వి
భ్రాజన్మహారాజ్ఞి!
మా ముక్తిరూపిణీ!
మా శక్తిదాయినీ;
మా కష్టచారిణీ!
నీ భక్తవరులము
నీ దాసజనులము
నీ గద్దె సన్నిధికి
నేడు బలివచ్చాము

రాగదే స్వరాజ్యలక్ష్మీ!
మా తల్లి!

రావె మా స్వర్గలక్ష్మీ!
పొలి పొలీ బలి బలీ!
మమ్ముకనిపెంచేటి
మాయమ్మ దుర్గమ్మ
మమ్ముకాపాడేటి
మా మహాలక్ష్మమ్మ
మమ్ము మాయంచేటి
మా మహంకాళమ్మ
మాకంటి నీడలై
మాయంటి పడుచులై
మాయలవేల్పులై
మాయూరికావులై
మమ్మెవుడు బ్రోచేటి
మహిమకల ముక్కోటి
మా దేవతల్లార
మాతల్లుల్లారా!
రారమ్మ వేగమే
రారమ్మ పొలికి!
రారమ్మ వేగమే.
రారమ్మ బలికి.
పొలి పొలీ బలి బలీ!
మాకమ్మ నూర్పు తె

మైరల ధూపమ్ములు,
 మావాడిచూపు మెఱు
 పుల గండ జోతులు,
 మా పొంగునెత్తురుల
 మధుర పానకములు
 అందాలతోవచ్చి
 అందుకోరమ్మా!
 మా గుండియలు చదిపి
 మా మర్మములు కదిపి
 మాలోభములు చిదిపి
 మా రాగముల మెదిపి
 మా జీవకుంభాల
 మఱి మఱి నింపుకొని
 భూరి సంతృప్తిగా
 ఆరగించండి:
 మా ప్రేమములు కర

మాలికలుగా దాల్చి,
 మాకామ గంధముల్
 మైనిండ నలదికొని,
 మీ కోటి కంఠాలు
 మేఘవీధిని మ్రోయ
 ప్రళయాంక గీతాలు
 పాడగదరమ్మా!
 చెట్ట పట్టాల్ గట్టి
 అట్టహాసాలతో
 గట్టిగా ఉప్పరము
 దట్టితారలు చెదర
 గొట్టి భువి యదరంగ
 నట్టువలు త్రొక్కి మీ
 ప్రళయ తాండవకేళి
 ప్రకటింపరమ్మా!
 పొలి పొలీ బలి బలీ :

(1930 నెంట్రలు జైలు రాయవేలూరు)

ఆత్మ బలి

(బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి)

అది హేమంతము భారతోర్వి విఖిలాశాంతంబులన్ గ్రమ్ము కొ
న్న దరిద్రస్థితి రీతిగా విరి స్వతంత్ర్యజ్యోతి వారించె స
త్వదయా సాయక నాయకోత్తములు మంత్రద్రష్టలై జాతి క
భ్యుదయార్థంబు దొడంగి రధ్వరవరంబున్ దొల్త ముంబాపురిన్.
సామామ్నాయ విదుల్ పురోధనులు యాచ్చాదై న్యలేఖాహవి
స్తోమం బర్వదియేండ్లు “రాష్ట్రపతయేతుభ్యం నమోస్త”ంచు స్వా
హామంత్రంబుల నెంత వ్రేల్చినను స్వాహాభర్తమందార్చియై
వైముఖ్యంబై భజించె ప్రాజ్ఞుఖమభావంబయ్యె నానాటికిన్.
జాతీయ ప్రభవీర్య మంత్రములచే నందీప్తమై ప్రాజ్ఞుఖ
స్వాతంత్ర్యాగ్ని జ్వలించుగాకని ప్రతిజ్ఞాయాజి నారోజి వి
ఖ్యాతిన్ వ్రేల్చె స్వరాజ్యమంత్రమున దివ్యంబైన నవ్యాహుతిన్
జాతీయద్యుతిమత్తిలజ్ఞుఖ మహాస్వాహా వినాదంబులన్.
ఆవిర్భావముజెందె నంతనొక దీవ్యచ్ఛక్తి విద్యుద్ద్యుతిన్
యావద్భారతమున్ సహస్రముఖజిహ్వాల్సాచి, ప్రాచీ ప్రతీ
చీ పీఠీ చయమెల్ల మార్మోరయ నార్చెన్ ‘త్యాగ వీరాంకు లే
వో వెండియగ నాకు నాత్మబలి నిండో’యంచు జలచద్దవనిన్.
స్వదీపకానన క్షౌధరాం భోధికం

బుర్జీ కరండ ముఱ్ఱాత లూగె,

స్రుక్ స్రువంబుల బాఱజూపి ఋత్విక్కోటి
 చీకాకునన్ గాందిశీకమయ్యె
 “కిమితిబ్రువాణ” సంభ్రమ పరిభ్రాంతమై
 పౌరాణిక శ్రేణి పాటిపోయె,
 కలగి రాష్ట్రాధికారుల రాతి గుండియల్
 తటమటంబడి తప్పుదారి బడియె,
 ‘బలి బలి’యటంచు నిటు, మహారృటుల నఱచు
 నా పరాశక్తి పటుధాటి కాగలేక
 మొదటి మితవాది హోతలు ముచ్చముణిగి
 దొరల మూల దివాణాల దూరుకొనిరి.

అవుడా యధ్వరవేది నొక్క మహాసీయ వ్యక్తి ఆ దివ్య శక్తి
 పదాబ్జంబుల మోకరిల్లి ‘జనయిత్రీ’ ‘భూతదాత్రీ’ ఇదే
 అపచారంబని స్వాతంత్ర్య జీల్చి బలిగా నర్పించె ‘జై గాంధీ’ య
 న్న ప్రళంసాజయ సాధువాదము లజాండంబెల్ల నిండారగన్.
 రావోయి త్యాగనీర కుమార గాంధీ నా

వీరమాతృఖ్యాతి విశదమయ్యె
 మహి నహింసా మాధుర్యాజ్యంబై న
 ప్రేమ రాజ్యము సమార్జింపవోయి
 విమత నాగర విషావేశ మూర్ఛితుల నీ
 ప్రియ సోదరుల నుద్ధరింపవోయి
 అపగతాడంబరంబగు ప్రళాంత గ్రామ
 జీవనస్థితి బ్రతిష్ఠింపవోయి

సమధికాధ్యాత్మిక క్రియా శక్తిమూల
 కీలకము రాట్ను మిదె శ్రుతుల్ మేళవించె
 పాడవోయి కుమార! విశ్వ ప్రపంచ
 తారకజ్యోతి శాంతి స్వతంత్ర్యగీతి.

(25-4-1936 కృష్ణాపత్రిక)

ఆగస్టు విపవజ్ఞాన

(సాంబశివరావు ఖాట్టీ)

ఉబుకుచు వచ్చే-ఉద్రేకంలో-రాలిపోయినై -రత్నాలెన్నో
ఉరకలువేసే-ఉత్సాహంలో-కూలిపోయినై -హృదయాలెన్నో
ఉవ్విళ్ళూరే-ఉబలాటంలో-మంటగలిసినై ప్రాణాలెన్నో

పీరభారత యువకుల్లారా
విజయోత్సాహిత మూర్తుల్లారా
విన్నారా, మనవీరుల చరితం!
కన్నారా! ఆగస్టు విప్లవం.

ప్రాణంపో తే, పోయిందీ, మన భారతమాతకు, స్వాతంత్ర్యం
భుగభుగమంటూ భూమ్యాకాశాల్ అలుముకున్న అవిప్ల వజ్ఞానాలు
యువతీయువకులు పిన్నలు పెద్దలు బలియైపోయారా జ్యోతుల్లో.

పీరభారత, యువకుల్లారా
విజయోత్సాహిత, మూర్తుల్లారా
విన్నారా, మన, వీరుల, చరితం
కన్నారా, ఆగస్టు, విప్లవం!

విప్లవజ్యోతుల, కిరణకాంతిలో, ఉదయించాడు, స్వతంత్రభానుడు
విప్లవవీరుల నెత్తురు నదిపై, ప్రసరించిందీ, స్వతంత్రవాయువు
విప్లవనేతల త్యాగజలధిలో వెలుగొందింది, స్వతంత్రభారత్.

వీరభారత, యువకుల్లారా!

విజయోత్సాహిత, మూర్తుల్లారా!

విన్నారా, మన వీరుల చరితం!

కన్నారా, ఆగష్టు, విప్లవం!

జాతీయవీరుడు-తోట నరసయ్య మగటిమి

(తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి)

మం॥ జాతీయ చైతన్య జననియై వెలయు
 బందరుపురి మధ్యభాగ మందపుడు
 త్రిచ్చాయమగు జయంతి నెగుర్చునెంచి
 కొంకు జుంకులు లేక కోనేటికడకు
 దూకెను నరసయ్య తోటాన్వయుండు
 పోలీసు లీపని పొనగ నీ మనుచు
 నడ్డిననేమి సత్యాగ్రహపీఠ
 శార్దూల మీ నరసయ్య వారి నుఱక
 యెక్కెడెక్కెము మీదికెత్తెఁబతాక
 మ్రొక్కెను జండాకు మూరినభక్తి
 నించె మహాత్మాగాంధీకి జేయటన్న
 రవళి హరిత్కందర ములు మార్ మ్రోయ
 దిగివచ్చు నివ్వీరు దీరులవోలె
 బలపి డెందము లేని భటులు లాటిఁ
 గొట్టిరి వందలకొలది దెబ్బలకు
 వ్రయ్యలై నది తోట వంశజు నొడలు

కాల్యలై యితని రక్తము పాటి పాటి
 ముంచిన దారుణ్య మునఁ దటాకమును
 జనులయోః సరసయ్య చచ్చెనటంచు
 గగ్గోలు నెందిరి గాని పేర్గన్న
 మల్లఁదీతడు మంజు మందహాసమున
 వేచి రాకాసి పోలీ సుల సరసఁ
 జని సార్థవత్సర సత్కారమంది
 చేరెఁగోరాపుట్టి చెఱసాల గదికి
 నల్లవోః మున్ను చిన్నపురినుండి
 యిత డుప్పు దేరఁగా హేమా హేమీల
 వంటి రక్షకభటుల్ వదనార్వరెంత
 పెనఁగియు నితని గుప్పిలి వ్రయ్యవార్చి
 లవణమ్ము లాగఁజాలక విన్నఁబోయి
 కసిదీఱ కీ జెట్టి కన్నాకు నిలకు
 ద్రోసి మోఁదిరి జగా దుడ్డుఁగోలలను
 దుదకు పీరే లజ్జఁ దోగిరి గాని
 సరసయ్య కడిమి చిన్నము జాఱదాయె
 నితనికి నోనమా లేనిరా వచ్చ
 కాపుగా బాగోలు గడ్డనుబెరిఁగి
 కుస్తీలునేర్చి పల్లరకు నేరిపిన
 నెఱసరి యితఁడు; గాంధీమహాత్ముభేరి
 సాబరమతి సరస్వతి తీరమందు
 మ్రోఁగినంతన పట్టములు గడించిన మ
 పీఠులు వెఱుగంద నిర్పర బాధ

స్వాతంత్ర్యసమరము

లోరిచి సత్యాగ్రహకోద్యమ సమర
యోధులుగా నెందఱోయిట్టివారు
వెడలిరి భారతోర్విని బల్లె పల్లె
నొరుల మెప్పునకు పీ రోలాకుపడరు
పదవులకై వీరు బందికిఁజనరు
విస్ఫోర్ధనేవకు విరవద్య నేవ
కవతరించిన పురుషాగ్రణుల్ వీరు
మనదేశమున నెంతమంది నాయకులు
పుట్టరు మున్ను. బాపు వినా యెవండు
మేల్కొల్పె నిట్టి గ్రామీణ ప్రజా?
నద్వితీయ త్యాగ మవిరత నేవ
దంభదూరగ జీవితము నేర్చి నేర్చి
యింతకు జాలినాఁ డెరవాడయోగి
మంతర మీ తండ్రీమాట పల్లెలకు.

—x—

భవ్య భారత భాగ్యరాశి :

(కాశీ విశ్వనాథం)

పార్థి కక్షలు మతవిభేదము-మందుకై నా ముందు వలదని!
మాయమాటల మబ్బుతెరలను-మంటబెట్టి గంటగొట్టా!

ఓ భవ్య భారత భాగ్యరాశి :

ఇండ్లుగాల్చిన గుండ్లుపేల్చిన-గుండెలిచ్చిన దండి యోధుల
సమాధులన్నీ సమరభూమిలో-సాగి నిలబడ సలహాలిచ్చుట!

ఓ భవ్య భారత భాగ్యరాశి :

స్వేచ్ఛ కొరకే చచ్చువరకూ-సమరభూమిలో సంచరించిన
వీరయోధుల వీరమరణము-విలువలే నీ విభూతి పాల!

ఓ భవ్య భారత భాగ్యరాశి :

దేశమందున ప్రజ్వరిల్లిన-పావనంబగు ప్రశ్నలన్నీ
తరచి చూచి తరలిరమ్మా సమర భూమికి సాహసంబున

ఓ భవ్య భారత భాగ్యరాశి :

ఇవరముంటే హిందుదేశం-వీడిపోవుడు వేగమను నా
వీరయోధుల వీరవాక్యే-సమరగీతిక సారమగుటా

ఓ భవ్య భారత భాగ్యరాశి :

విషయమే విధి విస్మరింపకుమా!

ప్రేల్చుడి

ప్రేల్చుడి: హోమమున లోభము.
కాల్చుడి: భూకలుష మెల్లను,
ప్రేల్చుడి: స్వార్థంబు నెమ్మది
దాల్చి ప్రేమంబున్.

హవ్యజాలపు ఆర్ద్ర ధూమము
దివ్య గంధము కడల జల్లగ
నవ్యకాంతుల పూతలోకము
భవ్యముగ వెలుగన్.

మొక్కలులు రక్కసుల గుండెలు
గ్రక్కదలి కడు స్రుక్కుచెందగ
పిక్కటిల్లెడు దేవగానము
దిక్కు లలరింపన్.

ఒక్క తేజోమూర్తి, చలువల
యిక్క హోమమునుండి వెలువడి
గ్రక్కునను తారాపథంబున
చుక్కవలె ప్రాకున్.

ఒక్క ప్రక్కను లక్ష్మి, మఱివే
రొక్క ప్రక్కను వాణిగొల్వగ
క్రిక్కిరిసి ఋషిగణము న్వస్తులు
కీర్తనలు నేయన్.

లేదు లేదు ప్రశాంతి భువిలో;
లేదు లేదు ప్రశాంతి దివిలో;
అది నొందుచు చానుడొక్కం
డడలు నన్నాళ్లు.

లెండు లెండో శాంతి పుత్రులు
రండు ముందుకు ధర్మయోధులు
పొందు యాగ ప్రహర్తికై! చే
కొందు మోక్షంబున్.

వలదు వలవదు బలు ఫిరంగులు-
తొలగ ద్రోయుడు కఱకుటమ్ములు
నిలుపుడీ ధీరతయె తొడుగుగ
కలహరంగమునన్.

అంటుకొన్న మహాచితాగ్నిని
అరకుండగ బట్టి నిలుపుడు :
అంటువోవ రగుల్చుడందుల
ఆత్మకణమొందున్.

అసమ పావన శుభ చరిత్రులు
ఋషులు చెప్పిన సామిధేనులు
కొనరి కొనరి పరించి జ్వాలలు
దెసలు ముట్టంగన్.

శాంతి

(మంగిపూడి వురుషోత్తమశర్మ)

శాంతి: శాంతి: యటంచునేమో
రంతు రెల్లెడ చెవుల జొచ్చెడు!
సంతసించునొ, కాక-మఱి, యీ
చంద మెఱుగనుగా.

విశ్వశాంతియటంట: ఓహో:
విశ్వమానవ మోక్షమట! మఱి
విశ్వసోదర భావమట! ఆ
విశ్వమదియేమో:

శ్వేతభూమియే విశ్వమంచును
శ్వేతముఖులే మనుజులంచును
శ్వేతమే సర్వంబనుచు భళి:
చెలగి చాటుదురో?

కాలజాతుల కుత్తుకలపై
కాలుమోపియు నేలమట్టుచు
జాలమైనను తీయనొల్ల ని
జాతులే నొక్కో: శాంతికి
దూత లియ్యెడల:

రెండు ముప్పదికోట్ల తనువులు
ముండ్ల గొలుసుల గాయపడి యు
ద్దండవేదన గొలువ తల్లికి
ఉండునే శాంతి :

రెండు ముప్పదికోట్ల కడుపులు
దండియాకలి మండుచుండగ
బెండువడి, నిట్టూర్పు తల్లికి
ఉండునే శాంతి:

రెండు ముప్పదికోట్ల నోరులు
చండవృత్తి, విగించి కట్టియు
చెండనాడగ విశ్వజననికి
ఉండునే శాంతి:

ఒక్క యంగముబట్టి తల్లిని
ముక్క ముక్కగ తరుగుచును వే
రొక్కయంగ మలంకరించిన
చిక్కునే శాంతి:

చాలు చాల్, ఈ, యాగదమ్ములు
మేలు మేల్, దయ్యములె నవ్వెడు:
ఏల ఈ వంచనలు? దేవుం
డెదుట లేదొక్కో?

స్వాతంత్ర్యం

మూల రచన తమిళం .

సుబ్రహ్మణ్య భారతి

తెలుగు సేత :

(చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ)

ఎప్పుడు తీరు నీ స్వాతంత్ర్యం దాహం?
ఎప్పుడు మడియు మా అడియరిమోహం?
ఎప్పుడు మాతల్లి సంకెల లూడిపోవు?
ఎప్పుడు మా యిక్కటులన్నీ తీరిపోవు?

అందరిదీ ఒకే కులము

అందరిదీ ఒకే జాతి

అందరూ భారతీయులు

అందరూ ఈ దేశపు రాజులు

వేదము వెలసిన దేశమిది-మేటి

వీరులు పుట్టినదేశమిది

అఖండ హిందూస్థానమిది-దైవ

మచును పూజింపుము దీనిని పాపా:

ఉప్పు సత్యాగ్రహము

(గరికపాటి మల్లావధాని)

- చ॥ ఉడుగడు మధ్యలో ఫలితమొందక వెండియు నాశ్రమంబు నం
దడుగిడ వియ్యెడన్ విజయమందుటో నాశవ మంబురాశిపై
నెడపక దేలుటో జరుగు నింతయు సత్యమటంచు ధీరుడై
కడగెఁ బ్రభుత్వధిక్కుతికి గాంధీమహాత్ముడు భారతాంబికా.
- ఉ॥ రండిదె యుప్పువట్టము తిరస్కృతి నేయుడటంచు జైత్రపున్
డిఁడిమి ఘోషణం బెసఁగ దెబ్బది యేడ్వర దండుతోడ ను
ద్దండిత 'దండి' కేఁగి రిపుతండము లొత్తిలి చూచుచుండ బ్ర
హ్మాండముగాఁ దిరస్కృతి మహాత్ముడొనరెను భారతాంబికా.
- ఉ॥ పాయని వేడ్కమైనపుడు పశ్చిమ గోతమి మండలంబునన్
జేయని 'యేలురం'దుటుము జేర్చిరి నీ ప్రజ లంతఁ దచ్చుమా
నాయక పట్టభద్రునిఁ బొనర్చిరి మేరుగభీరు దండు నా
రాయణ రాజశేఖరు సరాతి భయంకరు భారతాంబికా.
- ఉ॥ అందముగాగ మోమున జయావహి కుంకుమరేఖ దీర్చి యం
దండు బురాంగనా మణులు హారతులీయగ నాత్మకూరి గో
వింద సుధీవరుండు తనవెంబడి బాసటవిల్వ నేనకున్
ముందుకు సాగె రాజకులభూషణుడమ్మెయి భారతాంబికా.

చం॥ వెడలె భవవృక్షాతతులు వీర పరాక్రమ ధైర్యశాంతముల్
ముడివడ దేవదుందుభులు మ్రోగ విరోధి కదంబకంబు త
ల్లడపడి డిల్లవోవ జటులక్రియ మాటికి నూత్నయోధుల
పైడపక రానుగాది తఱినే ప్రియలాదిని భారతాంబికా.

ఉ॥ స్నాత సమస్త సాధుజన సంవయ పాపవినాశ కృద్వశి
ష్టాతటిని తటాంతర లసన్మహితాశ్రమ నిర్మితంబు లౌ
నాతత కాలల నివడిసి రయ్యెడ యోధగణమ్ము శత్రు సం
ఘాతము లబ్బురంబును వగంబడి చూడక భారతాంబికా.

ఉ॥ సేనలు తూర్పు తాళ్ల కడఁ జేరిన వెన్నను సర్వతోటలో
స్థానము నేర్పరించుకొని తద్దయు వేడుక మళ్లగట్టి పె
న్నునిక నుప్పుజేసి కొనిపోయి పురంబు సంతలన్ జన
స్థానములందు నమ్మిరి కదా కడుధీరత భారతాంబికా.

ఉ॥ ధీరుడు బాపిసీడు గడితేరిన శూరుడు వియ్యనార్యుడున్
వీరుడు పురుషోత్తముడు విశృత ధీమణి రామచంద్ర రా
వారయ రామకృష్ణ విబుధాగ్రణి జోగయశర్మ కన్న యా
భ్యోరుబలుండు మున్ను గలయోధులు గూడిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ మాయురె శౌర్య ధైర్య విభవ ప్రధితాత్ముడు దంతులూరి నా
రాయణ రాజచంద్రుడును త్యాగధనుండగు ముష్టిలక్ష్మీనా
రాయణ కొమ్మ రెడ్డి సుకులాభరణంబున నొప్పు సత్యనా
రాయణ పై డిపాడి కులరత్నము వేంకటశోభ నా
రాయణ సూరిశాస్త్రి ముఖు లర్చన జేసిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ అద్రి సామాన ధీరుడును నాశ్రమనాధుడు. సుబ్బరాజు నీ
లాద్రి పదాన్య శేఖరుడు హాస్యవచోనిధి సుబ్బరాజు ని
ర్ణీద్రయశుండు జగ్గనమనీషి బుద్ధుండు ప్రకాశ రాయడున్
మాద్రికి మించి నీ పద సమర్చన జేసిరి భారతాంబికా.

చ॥ అలఘుడు రంగశాయి సుగుణాధ్యుడు ధీరుడు, కృష్ణమూర్తి ని
శ్చలుడగు గంగరాజు నతిసాహసుడౌ నల వీరభద్ర రా
వెలమిని రామమూర్తి ఘనుడీ శనివారపు సుబ్బరావు నుం
టొలుపుగ నీ పదబ్జములఁ బూజిలొనర్చిరి భారతాంబికా.

చ॥ జెలుపెనగ న్ముడుంబ నరసింహ మనీషి నృసింహశర్మయున్
ములుపురి రంగయాఖ్యుడు ప్రబుద్ధుడు కొవ్వలి గోపమంత్రి ని
శ్చలపటు దైర్యుడౌపసలనత్కుల చంద్రుడు కృష్ణమూర్తియుం
జెలువలతోడ నిన్గొలిచి శిక్షల నొందిరి భారతాంబికా.

ఉ॥ ఎందఱో శర్మలున్ మఱియు నెందఱో వర్మలు గుప్త లెందఱో
యెందఱో చౌదరుల్ మఱియు నెందఱో కాపులు రెడ్డులెందఱో
పొందుగ మాతృదేవతకు బూజిలొనర్చగ జేరినట్టి యా
యందముచాటె తావక మహాత్మ విశేషము భారతాంబికా

ఆగస్టు విప్లవము (“కరుణశ్రీ” జంభ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి)

న॥ లేచిపోయినవి పోలీసుల బోపీలు
 వందలు వేలు రాబందులట్లు
 కాలిపోయినవి సర్కారు కచ్చేరీలు
 ఖరదూషణాదుల కాష్టమట్లు
 తెగిపోయినవి తంతి తీగెలు భారతీ
 యుల పౌరతంత్ర్య శృంఖలములట్లు
 తరలిపోయినవి క్రిందకు రైలుపట్టాలు
 పాశ్చాత్య రాజ్య సౌభాగ్యమట్లు
 ఒకటి యనుచేమి నాటి మహోద్యమమున
 రేగిపోయిన ప్రజల యుద్రేకమునకు
 అల్ల కల్లోలమై దద్దరిల్లిపోయె
 తెల్లదొరల ప్రభుత్వ మందిరములెల్ల॥

ఉ॥ భారత వీర విప్లవ విపంచిక భావి చరిత్ర కారుడే
 తీరున మేళవించునొగడే యువ యోధుల వేడి రక్త పుం
 జారలు చూచి యశ్రువులు జారవో! కన్నుల వేడి వేడి ని
 ట్టూరుపు రెట్టులాపుకొనునో! ఎటులన్ స్వరముంబెకల్చునో!

సీ॥ నేరమెంచిన వేశ-భీరుడై వెలువక
 ధీరుడై నిలచిన శూరుడెవఁడు
 జైలు కేగుమటన్న జంకు గొంకును లేక
 వేడ్కమై తరలెడి వీరుడెవఁడు
 ఉరిశిక్ష వైచిన-వెరపించుకయు లేక
 ధైర్యమూనినయట్టి ధన్యుడెవఁడు
 మాతృభూమికి ఋణము మన్నన దీర్పఁగా
 ప్రాణమర్పించిన త్యాగి యెవఁడు

అట్టి సర్దార్పగత్సింగు ననఘమతిని
 రాజగురు శుక దేవుల పూజితులకు
 భారతీయులకున్ దేశభక్తులకును
 భక్తిసంజలి నిదె సమర్పణమునేతు॥

[నాటి నిజాము సంస్థానములో జాతీయవాదిగా పత్రికా రచయితగా పేరొందిన శ్రీ షొయిబుల్లా ఖానును రజాకారు మూకలు హత్యచేసిన సందర్భమున]

‘కన్నీటి కానుక’

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

చీకటి తెరలను జించిన—నీ కలమునె విరిచారా?
ఆతఱాయి పాలనలో—అందలేక అల్లాడెడు
నిరుపేదల దీన రవళి—వినుపించిన నీ కుత్తుక
రక్కసి మూకలుగూడి—నొక్కివేసిరా! షొయీబు
ఎటు జూచిన చీకటులే—పొటమరించు నగరిలోన
వెలుగుజిలుకు నీబ్రతుకునె—మలిపి వేసిరా తండ్రీ!
నీవు చంపబడినావని—భావించము అమృతమూర్తి
సత్యాహింసల నిలుపున—హత్య జేసిరని వగతుము
ఆ నిజాము నరకములో—దీన జనుల ఆసువు లెన్నో

కానరాక మసియయ్యెను.

అన్నా! నీ బలిదానము—మిన్నునె కదలించెనోయి!

అదిగో : అదిగో ! అదిగో :

మానవులకు శాంతి నొసగ—ఆ నరకము నశిస్తుంది;
ఆ పాపము భగ్గురుమని—ఆ లేచేమంటలలో
కాలుచున్న రజ్వీలు—కూలిపోవు నైజాములు
మానవులను ప్రేమించే—మంత్రబిక్ష బెట్టుమనుచు
మోకరిల్లి నీయడుగుల—శోకించుచు నున్నారదె
కంపించే నా హృదయము—కన్నీరే కానుకగా
నీ కొసంగు చున్న దిదే—స్వీకరింపుమా పోదర!

(ఆది 1948వ సంవత్సరము-భారతదేశమంతా మతకలహములు, కరువు కాటకాలతో కల్లోలముగానున్న రోజులు)

ఏమి వ్రాయాలి ?

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

ఏమి వ్రాయాలె:

నే నేమి వ్రాయాలె:

నా యింటి నడుమనే

పెనుమంటలే రేగ

నా తమ్ములే విలయ

నాట్యాలు సేయగా

సా కూన లీనాడు

బాకులకు బలిగాగ

నాడు చెల్లెండ్ర

మర్యాద దోపిడి సాగ

నా తల్లిగుండియలు

కోతల్లు వడ్డాక ఏమి వ్రాయాలె:

నా నేల కరువులకు

తావలం బైనాక

నాడు ఆకటి దొక్క

బూడకున్నాక

స్వాతంత్ర్యనమరము

నా సభ్య సంస్కృతురే

నరుకుళ్లు వడ్డక

నా నాయకుల రక్తనాళాలు

దెగినాక

నా రాజ్య సాధాల

స్వాతంత్ర్య వీధులే

జారు దీర్ఘక మొన్నె

కూలిపోనున్నాక

నాదు కోరికలరెల్ల

బూదియై పొయినాక

నేనె నాశన మొంద

బూనుకున్నాక నే నేమి వ్రాయాలె॥

❧

వీరావేశం

(మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

వీరావేశం చెంది నారమిక

వీర విహారం చేస్తాము

పరాధీనతన్ బాపు కొనంగా

ప్రళయ భేరి మ్రోగిస్తాము॥

దేశ ద్రోహుల గుండెలవియగా

సింహ గర్జనం చేస్తాము

దేశ మంతటా దుర్భిక్షమిక

తలెత్తకుండా చూస్తాము॥

తెల్ల వారికిక తొలగి పొండంచు

తెల్లముగా చెప్పేస్తాము

ధిల్లి కోటను విజయసతాకం

త్వరతో నెలకొల్పేస్తాము॥

ప్రళయ బాంబు విలయమ్మున కేనని

ప్రముఖులచే చెప్పిస్తాము

ప్రపంచ శాంతికి సత్యాహింసలె

ప్రధానమని చాటిస్తాము॥

స్వాతంత్ర్యసమరము

విశ్వ సోదరత్వము నెలకొల్పగ
వివిధ యత్నములు చేస్తాము
విన్య మంతకును మహాత్ముడొకడే
విజేత యం చనిపిస్తాము.
వీరావేశం చెందినారమిక
వీర విహారం చేస్తాము
పరాధీసతన్ శాపుకొనంగా
ప్రళయ భేరి మ్రోగిస్తాము॥

కళ్యాణ కాండ (మల్లాది రామచంద్రశాస్త్రి)

నమదృష్టిని వీక్షించేము
సమాదరణ జూపించేము
నమస్త ప్రాణుల నొకేరితిగా
సంభావనమ్ము జేసేము॥

హృదయ మొక యమృతము రురిగా
మది నిండిన తేనె వాకగా
నుధా స్లావితము లౌ పచనమ్ముల
సకల జగతి నలరించేము॥

అనూనమౌ విజ్ఞానముతో
ననన్యమౌ సుతాహముతో
ననుపమమౌ ననురాగముతో
సఖిల విశ్వమును నేవించేము॥

అవరోధమ్ముల నతిక్రమించి
అవిరోధమ్ముల నైక్య మొనర్చి
అమర పథమ్ముల నన్వేషించి
విమల చంద్రికల విహరించేము॥

ॐ

బ్రెల్ కదగండ్ల

స్వేచ్ఛాగానము

రాయ వేలూరు జైలు 1931

(మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ)

నా తనువు కర్కశోపరి నద్ద కుడ్య
రాజి పరివృతాయః పంజరాంతరమున
శృంఖలాబద్ధమై కృశించుచుండు;

నా మది విహాయన పథమ్ము నధిగమించి
దిక్కుగమి చాటి యశ్రుత ద్వీపములను
నిత్య స్వేచ్ఛా విహారియై నెగడుచుండు.

నా కనులు తారకా కిరణ ప్రసార
మును చొరగరాని గాఢతమోవృతములు;

కాని మహాత్మ దివ్యప్రకాశపుంజ
నవనవోన్మేషమై వెల్లు నా హృదయము.

నేను యమభటులంబోని నీచదండ

నాధికారి తిరస్కరణాభిఘాత

ముల కినుక్షణమును సిరి మొగ్గ వలయు;

ఐన విశ్వజనని కిరుణార్ద్ర మధుర
లోల దృక్పాతికాజాల లాలితుండ.

కొలిచి దినమును నాకిడు కూడు కుక్క-
లైన ముట్టని హేయ పదార్థచయము:

నా రసన చవిచూచెడిది నితాంత
షడ్రసాతీత మధుర రసాయనమ్ము.

నా శిరము క్రూర నిశిత కంటక కిరీట
పరి నిపీడిత మైన శ్రీ భరతదాత్రి

తరుణ చరణాబ్జ సంస్పర్శ ధన్యతమము.

నా యొడలు డస్సి క్రుస్సి నానాట శల్య
శేషమైనను లోన విశిష్ట విమల

దివ్యకాంతి మయామరదేహ మొందు
దినదిన ప్రవర్ధమానమై తేజరిల్లు.

—x—

జైలు (“దాశరథి”)

ఇది నిదాఘము: ఇందు సహింసరాని
వేడి యేడ్చించుచున్నది: పాడువడిన
గోడలందున జైలులో పాడినాడ
వాడిపోనున్న పూమొగ్గ పైనిపాట.

మండుబెండకు క్రాగిన గుండె నెత్తు
బండవారిన మనసులోనుండి జారి
పచ్చ పచ్చని పూ మొగ్గపై నటించి
ఎఱ్ఱవార్చిన దీగ్రీష్మ మేడిపింప.

చల్ల చల్లని వాగులన్ చిక్కుచున్న
తుంపురుల గుంపులో నకాలంపు కన్నె
తాన మాడినదో: రసోద్యానవాటి
వలువ విచ్చుక నృత్యాలు సలిపెనేమో!

ఈ యెండకాలమ్ములో యెన్ని వర్షాలు
దాగియున్నవో చూడసాగినాను,
ఆ యెడారి పొలాలలో యెన్ని గంగలు
పొంగునోయని చూడబోయినాను.

ఆయాసపడు జైలులో యెన్నిప్రజల రా
 జ్యములున్నవోయని యరసినాను,
 నిరుపేదవాని నెత్తురు చుక్కలో నెన్ని
 విప్లవాలో యని వెదకినాను,
 నీళ్లలో నిప్పు మాదిగి నిప్పులోన
 నీళ్లమాదిరి కష్టాల నీడలందు
 సుఖము నివసించునంట, ఉస్సురను వేడి
 ఊర్పులోన పరీమళాలున్నవంట.

ఈ కాలానల కీలికావితతిలో యేయిల్లు యేపూరు యే
 లోకం బాగును ఎందఠెందఱు దరిద్రుల్ చచ్చిరో యే సతీ
 శోకం బాకన మంటుచున్నదో; సుతుల్ చట్టాలు చల్లారిరో
 నాకు న్నికు గణింప శక్యమే; దురంతక్రాంతి కాలార్పటుల్.

ఇట వసంతములేదు సహింపరాని
 గ్రీష్మహేమంతకాల కాళికలె గాని
 ఇట ఉషస్సులు లేవు; భరింపరాని
 అంబునాహనందోహ నిశాళికాని.

వెన్నెలలు లేవు పున్నమకన్నె లేదు
 పైడి వన్నెల నెలవంక జాడలేదు
 చుక్కలే లేవు అకాశశోకవీధి
 ధూమ ధూమమ్ము, దుఃఖ సంగ్రామభూమి.

కాలదై వజ్ర దీజగత్కన్య హస్త
 తలము దర్శించి జ్యోతిషము వచించు
 “పరుల హింసించువారలు బాగుపడెడు
 మాట వట్టిది నాశనమౌట నిజము”

ఇదిగో! దివాలా ప్రభుత్వం

రాజమండ్రి జైలు

(గురుజాడ రాఘవశర్మ)

ఇదిగో! దివాలా ప్రభుత్వం
ప్రేళ్ళతో-కదిలి కూలిందిదిగో!
కనుము-దీని సత్వం

“ఇదిగో”

అంతులేని మనల నెంతమందిని బట్టి
గంతులేని బ్రతుకుతాడు.

త్రావ ముంత సప్లయి చేయలేడు
మల్ల సుంత యివ్వలేని వాడు
తొడుగ బొంత లెన్నియ్య గలాడు

తన పంతము నిల్చి చూస్తాడు
కళ్ళకు గంతలుకట్టి యాడాడు

ప్రజ్ఞ సుంత-దెలియు శక్తి కూన్యము వీనికి “ఇదిగో”

ఎన్నాళ్ళునై చిన సున్న వీడికి జాలి తిన్నగ కూడు నీరీడు
పురుగు లన్నపుముద్ద లిస్తాడు
మేకు లన్నపుముద్దలిస్తాడు
ఉప్పు డన్నపుసుద్దలిస్తాడు

వాస నన్నను మంచిదంటాడు
 దీనికి మిన్న లేదట మంచికూడు
 జీహ్వ లన్ని కట్టాడు యీ పాడు
 కూడు కన్న-నీరే పాన-కము, ప్రాణాధారము ॥ఇదిగో॥

యూనియను జాకు-బూని బ్యాండుమేళం
 తోను యూరేగింపు జేసి
 జైలు ఖానాలెదుట నిల్వజేసి
 మాకు లేనిపోనట్టి రాకాసి
 ప్రభువు నేనెయనుచు తిరుగు విస్సీ
 మనము వీసి లెక్కగొనము వాసి
 యనుచు ప్రాణములను తలపోసి
 మొన్న దీన ప్రదర్శనము-తెచ్చి, మెచ్చెనెవడు ॥ఇదిగో॥

కుళ్ళిపోయిన చచ్చు-కూరలు, ముల్లంగి-
 ఉల్లిపాయలు, గలిజేరు-
 వంగ పేళ్ళు, చీడతోటకూర
 చిరి వేళ్ళు, వెంపాలి, గోంగూర
 పెద్ద పల్లెకుడు, బూజుమామిడి
 పెంకల్ వెల్లులి, పచ్చి బొప్పాయి
 ఉప్పు గల్లు, చిటికెడు-తెల్లకారం
 చిన్న పల్లెకుడు- నూరుడు పప్పు
 తలప యొళ్ళు యుల్లని-నీళ్ళగారు
 పుచ్చు నల్లచింతపండు శేరు
 కలిపి నీళ్ళుజేర్చి, యిట్టిసారం
 ఇనుప కళాయిగాచి, యధారు
 పుగ నిచ్చు దేవతా పులుసు-యితని శక్తిదెలుసు ॥ఇదిగో॥

ఇందూరు దుర్గము

నిజామాబాద్ సెంట్రల్ జైలు

(“దాశరథి”)

ఇది చరిత్రాత్మకమైనది. ఏ మహదాలయమో; ఇదే మహా
కదనముకోసమై మలచి కట్టిన దుర్గము; భారతీయ సం
పదలను కొల్లగొట్టిన నవాబుల గుబ్బలు గుయ్యనన్ బదా
బదలయిపోన్ మరాటి భటవర్గము లొత్తిన శంఖపుంఖమో!

ఇట శివాజీవాజీ యొనరించిన హేషలు నేటికిన్ గుహా
నిచయములందు గాలి పయనించుటతో వినిపించు బేద ని
ర్వచము చేసినారలు ధరాసురవర్గము రాఘవాలయ
ప్రచురతరాంగణముల ప్రపంచిక మ్రోసిరి సామగానముల్.

నళియించెన్ రఘునాథ యోధుని దివాణముల్; మహారాష్ట్ర పీ
ఠ శివాజీ గురురామదాస రసనాగ్రవ్యగ్ర మంత్రౌఘముల్.
నళియించెన్ రఘురాము దేవళము లీనాడీ నిజాం రాక్షసీ
నిశితాసిం బడి బందిఖానయయి కన్పించె నివ్వకారముగా.

ఒక కాలమున యిద్ది దేవళము వేరొక్కప్పుడు దుర్గంబు నే
డకటా! జైలయి కానుపించెను; భవితష్యత్కాలమందెట్టి రూ
పకమున్ దాల్చునో! కాలచక్ర గమన స్వాభావికా వర్త క
ల్పకమై దేవళమౌను దుర్గమగు నీ బందీలె పాలింపగన్.

ఇట మరాటీజోదు పటపట కొరికిన

పండ్లలో గోల్కొండ గుండ్లు నలిగె,

ఇట మరాఖిజోదు చిటిక వేయుటతోనె

ఔరంగజేబు కంగారు పడెను

ఇట మరాటీజోదు కటి విగించుటతోనె

గగన భూమార్గాలు కట్టువడియె

ఇట మరాటీజోదు గుటక మ్రింగుటలోనె

తురక భూపతుల నెత్తురులు తఱిగె,

ఇట మరాటీలు స్వాతంత్ర్య పటహములను

మ్రోసినారట; రాజ్యాలు చేసినారు

ఇట స్వతంత్ర పతాకాల నెత్తినారు

కత్తిమొనతో దురాత్ములు మొత్తినారు.

ఢిల్లీలో భరతాంబ చేతులకు బేడీల్ వేసి బంధించి, లాల్

ఖిల్లాపై విషదంష్ట్రబోల్ శశికళల్ గీలించుజండా పటం

బల్లల్లాడ ప్రభుత్వమున్ జరుపునా డౌరంజేబుండు నీ

ఖిల్లామీది శివాజి కేతనము లాగింపగ లేడయ్య బో!

అల వింధ్యావలసీమలన్ రణమునేయన్ బోయి యున్నట్టి పీ

రుల గుఱ్ఱములు దప్పిదీర్చుటకు రాత్రుల్ రాత్రులేవచ్చి జ్ఞ

నులతోనే రఘునాథ సాగరమునన్ తోయమ్ములన్ ద్రావి పి

ట్టలవోలెన్ రణమందు దూకెను మరాటాగుఱ్ఱముల్ గుఱ్ఱముల్.

జైలు కడగండ్లు

అతడొక బ్రహ్మచారి, పరమాత్మకు నైక్యతావియో
గతలను గూర్చి చర్చలకు కాలము వుచ్చెడినాడు భారతీ
యత కపకారమున్ జరుగునప్పుడు ఖడ్గముబావి మ్లేచ్చులన్
మెతిపె మహామహుండ తనినే రఘునాథుడటండ్రు లోకులున్.

అమితోత్సాహమునన్ బురాతన చరిత్రాంకమ్ములన్ జూడ ప
శ్చిమ చాళుక్య మహాంధ్రతేజము వికాసించెన్ ప్రభాతారుణా
ర్యమ దివ్యద్యుతివోలె ఇందుపుర దుర్గద్వారతీరాల, ఆం
ధ్ర మహారాష్ట్రస్థాని రెత్తిరసిదారాపూరమిచ్చోటనే.

కారాగృహము

(యనమండ్ర కృష్ణారావు)

ఈనాడు తన వృత్తినెటు వీడెద నటంచు
 చేదుమేనెడి న్యాయవాదియొకడు
 ఈనాడు సీమనూలెట్లు వీడెదనంచు
 ఘరదేశ లాభ తత్పరు డొకండు
 ఈనాడు కచ్చేరి నెటువీడెద నటంచు
 పరుల సేవయొనర్చు బడుగొకండు
 ఈనాడును విరోధ మెటుడింతునని యన్న
 పై వ్యాజ్యమాడెడి వాడొకండు

నేదో రేపివచ్చు స్వరాజ్యవిధిని వెఱచి
 విచ్చమింటేని యిడనట్టి వెఱ్ఱివారు
 చేరలేరమ్మ నిన్ను నిశ్చేష్టులగుచు
 రాజకీయాయుధంబు కారాగృహంబు.

క్రీర్తిశేషుండైన క్రీస్తు నిర్బంధించు
 ఖ్యాతి యెవ్వరిని ప్రఖ్యాతి పఱచె
 స్వచ్ఛందమూర్తి యా జయదేవు ఖండించు
 పేర దెవ్వారికి పేరుతెచ్చె

జైలు కడగండ్లు

వీరహాసేను హాసేను హాసేన్ శూరులం దునిమిన

కీర్తి ఎవ్వరికి సత్కీర్తి గూర్చె

వీరుడైన శివాజి పిచ్చి బంధించిన

యశమదె వ్వారికి యశము పెంచె

క్రౌర్యమునగల్గు పటు సహంకారవృత్తి

బలవఱచు వానికదియె దుర్బలము కాదె

అట్టిపగివారు మననేల ముట్టగలరు

రాజకీయాయుధంబ కారాగృహంబ.

జన్మమదేలా జైలుకుపోని

జన్మమదేలా జైలుకుపోని

॥జన్మమదేలా॥

ధర్మముతోడను-జన్మభూమికి మన

నిర్మల త్యాగము నొసగని వాని

॥జన్మమదేలా॥

నందనందను జన్మ-మందిరమునకేగి

సందియములు వీడి-సంతసింపని వాని

॥జన్మమదేలా॥

వీరమాతలకు-కారాగార విముక్తులకు

చేరి సమస్కరింప-చేతులెత్తని వాని॥జన్మమదేలా జైలుకుపోని॥

జైలు | పబోధము

జైలనగన్ మిగుల సుఖము-వీలుగా నుండుమనకు
 వేళకు స్నానాలు-వేడివేడి భోజనాలు జైలనగన్॥
 హెచ్చుపన్ను అచటలేదు-రొచ్చుకంపేలేదు
 గచ్చుచేస్ని లోగిళ్ళు-ఘనమైన వాకిళ్ళు ॥జైలనగన్॥
 కంటబడరు ఋణ దాతలు-వెంటరావు దుర్గుణములు
 అంటియుందురు డాక్టరులు-జంట బాయరు నౌకర్లు ॥జైలనగన్॥
 కరువుభయము కానరాదు-పరభావమనగరాదు
 భారమైన ధనముండదు-మారిపోవ వీలుండదు ॥జైలనగన్॥
 కూట సాక్ష్యమచట లేదు-కోర్టు ఫీజు అచట లేవు
 కష్టమైన పనులులేవు-కష్టములు కానరావు ॥జైలనగన్॥
 కృష్ణజన్మస్థలమునుండ-వికమత్యము మనకు అండ
 శ్రీ కింగు జార్జి విందునుండ-శ్రీకరముగ విళ్ళదండ
॥జైలనగన్॥

రాయవేలూరు - సెంట్రలు జైలు

(‘గురుజాడ’)

శ్రమయను మాటలేదు, బహు శాంతము జీవితమిచ్చటన్, బరి
శ్రమయను మాటలేదు, సుకరమ్ముదినమ్ము, రవంతబుచ్చయో
గ్యమగు తపోవనమ్మొ, మరియుదల నేర్పెడి పాతకాల నా
భ్రమ గలిగించునేరికిది, రమ్యసుఖంబగు బందె, సొమ్మురా:

అనుభవమ్మునకున్ మించినట్టి వస్తు
వెన్ని వత్సరముల్ మనియున్న సున్న
దొరకదది దొరికినన్ వెంట దొరకుముక్తి
యట్టి సొమ్మిట వెదకిన, నమరు మమ్ము.

బయట కలవారికిది, పెద్ద బందెకాని
లోన గలవారికిది, స్వర్గ లోక మరయ,
వేత చెప్పగవలెనె! మా విధమి కిట్టి
వింత యానందమున్, గని విని యెరుగము.

పగలు మిత్రుల మాటలఁ బ్రాయు ప్రొద్దు
కలత నిద్దురచే, రాత్రి కాలమరుగు
గుహలు జేరిన దాదిగా, కుసుకువచ్చు
నంతకును, ప్రొద్దుపుచ్చుచే, యధికభరము॥

సందెవడంగ, మమ్ముగల సాధనపుం గుహలందు నుంతు, రా
నందముతోడ, జీవితమునన్ గల భాగ్యములం దలంచి. మే
ముందుమా రేల ప్రొద్దుననె యుండెడి యిల్వెడరింతు రందఱిన్,
విందొనరింతు మంత సరవిన్ గడతీరిచి నిత్యకృత్యముల్.

మేనులు పొంగి పర్వలిడి మిత్రులు కల్పిత వర్షధారలన్
స్నానమొనర్చు వేళనెకసక్కెము లాడెడు వేళ నొండరుల్
బూని పెనంగువేళ తమ పుట్టెమువింగిన యట్టు లాత్రతన్
స్నాన జలమ్ము వేగగొను చందము, నందము, నోలలాడుటల్
కానగగాని, సంతసము కల్గనె! యిచ్చటి స్నానఘట్టమున్.

వాలఖిల్యులబోలె యశ్వద్ధవృక్ష
ముల, సమీపమునన్, ప్రొద్దుపొడుచు తోన
పలువిధంబుల నాసన ప్రకరణముల
యోగ సాధన లిచట, చేయుదురు, మించి.

కొందఱు పర్వలెత్తుదురు, కొందరు బొజ్జల నూపుకొంచు, నీ
బందెఁ బ్రదక్షిణమ్ము సలుపన్ జనుచుందురు, కొందరిండ్లలో
వందన మాచరింతురు, ప్రభాతములం దినుగూర్చి కష్టమున్
గొందఱు చేతురిట్లు తమకుం దగునట్లు శరీరవృద్ధి కే
చందమునచ్చునో, యటుల సాధనలన్ బచరింతు రిచ్చటన్.

అహః! బారులు దీర్చి, వృక్షమాల ఛాయన్, విందుగావించుచున్
న్నేహం దోళిక నోలలాడుదురు, కంచే! వీరి యానంద మీ
యూహాపోహల కందజాలనిది సద్యోముక్తిగాదోచు సం
దేహం బేల! సుఖంబు నుంటిమిట రద్దీరవ్వ లేకుండగన్.

గంట గంటకు మ్రోగెడి గంట లిచట
కాలమున్ దెల్పు, రేల బగళ్ళ నందు
విశల ప్రతిపావుగంటకున్ నియతి మ్రోగు
చుండు గంటలవేళ వినుంగులేక
వార్దరులు హెచ్చరికల దెల్పంగ విందు.

లాలిత రాజమందిరములన్ బ్రతినిత్యము మేళవించు వై
తాళికులట్ల పెండ్లియగు తావుల మ్రోగెడి మేళమట్ల బా
కాలను నూదుచుండ్రు ప్రతికార్యముగూరిచి యందు నీ యుషః
కాలపు మేలుకొల్పు వినగా సరిగా ప్రతిజీవి మేల్కొనున్.

కూడుగుడ్డ యొసంగి కాపాడు షరకు
బూని తెచ్చెను మమ్ము ప్రభుత్వమిటకు
జేయుచున్నారలిట రాజసేవ మాకు
నొకరుల గూర్చి నేవ లొందంగ దినము.

ఉచిత భోజనములు మాకు సుచిత వైద్య
కాలలు గలవు మంగలి చాకలియును
గసవు నూడ్చెడి చాక నొకరులు గలరు
కనుమ వీరి మా తోడిదొంగరెయటంచు.

చక్కనొకార మాకు నొసంగి నార
లద్దెయడుగరు మేముండు సంతవరకు
బుద్ధి పుట్టిన సున్నమ్ముబూయ బాగొ
నర్తురీ యందమైన యొంటరి గృహాలు.

ఎందఱో పండితుల్ కవు లికెందఱు భోగులు త్యాగులుండిరి
బందియ నొక్కొక్కరు లవంబు నికేరికి దీసిపోవ రా
నందముతోడ వీరి గవినన్ దరిజేరిన బల్కరించినన్
దుందుడు తెల్లమాను పరితోషముగల్గు సువిద్యయబ్బెడున్॥

జైలు

(గరికిపాటి మల్లావధాని)

- ఉ॥ లెక్కకుఁ బ్రొద్దుటన్ ఫయిలు లేచినవెన్నను గంజి పైలు ప్రొద్దెక్కిన పీచుపైలు మఱియించుక తాళిన ముద్దపైలు నీ చక్కని పైళ్లలోఁ గొఱతనల్ని ఫిఖిర్లును రాజమండ్రీ జైలక్కటకక్కనంపు నరకాలయ మౌగద భారతాంబికా.
- ఉ॥ ఉప్పుదువియ్య మన్నమున నొద్దిక గొట్టిన ముద్దముద్దతో గుప్పున నాసికం బగులగొట్టు నసహ్యపుఁ గంపు దిక్కులం గుప్పుచు నుప్పుకారములు గానని చప్పని పుల్ను నాకకుల్ దప్పిన వేళ బెట్టుదురు తల్లి వినంగదె భారతాంబికా.
- చం॥ గలిజేరుకాడ దొగ్గలియు గడ్డియు గాదమువైచి రాళ్లు మేకులు గల కంపుపుల్ను నొక కొంచెము పోయుదురమ్మ! దేవతా పులుసట దానిపేరహాహ! మోక్షపు పుల్ననరాదె చావుపుట్టులు గన రద్ది గ్రుక్కెడు గుటుక్కునఁ ద్రావిన భారతాంబికా.
- ఉ॥ హృద్యములై న వంటకము లిచ్చటవచ్చునె నీకు సర్వమా వేద్యముగాదె యీ పులును వేసిన యుప్పుడుముద్ద నాకిటన్ ఖాద్యముగావునన్ నిరఖిమూర మపాత్రమునై న నీకునై వేద్య మొసంగుచుంటి గొనవే నిరసింపక భారతాంబికా.

- ఉ॥ ఒక్కయేడం బురాణములు నొక్కేడ సత్కవితా విలాసము
నొక్కేడ గావ్య పాఠములు నొక్కేడ హాస్యము లాటపాటలిం
కొక్కేడ నుప్పుబద్దెలు మఱొక్కేడ బల్చెడుగుళ్లు నొప్పుగా
విక్కిరణిం ద్రిచిం జరిగె నెంతయు హాయిగ భారతాంబికా.
- ఉ॥ వేళకు రాదు బోన మొక వేళను వచ్చినఁ గూడ జాలియుం
జాలదు చాలెనేనియును జక్కగ బక్ష్వముగాదు పక్ష్వమై
గ్రాలిన నుప్పు కారములు గానరావొక యింత యుండినన్
రా లిసుముండి దంతముల రాల్చుచునుండును భారతాంబికా.
- ఉ॥ పైలుల గోలపోయె దలవాకిట గావలి మాయమాయె స్నా
నాలకు భోజనాలకు నొనర్పఁబడెన్ సదుపాయముల్ విలా
సాలకు పాఠశాలలకు జాలకయుండెను గాల 'మల్లిపూర్'
జై లొక జైలునా జనునె! సత్యము చెప్పిన భారతాంబికా.
- ఉ॥ వేళకు స్నానపానములు వేడుక లాటలు వారివారికిం
బోలిన విద్యలున్ సఖల పొడిమి పెల్లుగ గూర్చు నల్లిపూర్
జైలును గూడ జైలునుట సాహసకృత్య మిదొక్క విశ్వ వి
ద్యాలయమంటకుం దగు యథార్థము జెప్పితి భారతాంబికా.
- చ॥ అరవము కన్నడమ్ము మళయాళము నాంగ్లము దెల్లుసంస్కృతం
బురుదును హిందీ వాంగ్లమును సుత్కలమాదిగ పెక్కుభాషలం
గరచిన మమ్ము నొక్కేడ ముఖంబుగ నుంచుట నేడిదే పర
స్పరమును నేర్చుకోదగిన భాగ్యము నేకురె భారతాంబికా.
- ఉ॥ కూళలు త్రాగి రాజభటకొటులు రక్కసులట్ల పొట్టి లా
టీలను బూని త్రుళ్లుచు గడిం దిగనార్చుచుఁ బిన్న పెద్దలన్
శ్రీలను వారువీరనక చేతికినందిన వారి నెల్లఱన్
జాలియు నాలిలేక పిలువన్ బడమోదిరి భారతాంబికా.
- ఉ॥ వేలకువేలు నీ ప్రజలు పెండ్లికి బోయెడు లీల బుణ్యతీ
ర్థాలకు నేగుకై వడి ముదంబున గన్నొన నాటకా ల్పిసి
మాలకు బోలె "జై" భారతమాతకు "జై" యని వచ్చి నారలీ
జైలుల నింప భక్తివివశత్వము దోపగ భారతాంబికా.

జై లు

(జోగయ్యశర్మ)

సీ॥ కరమ పవిత్రమౌ ఖద్దరు వస్త్రముల్
 విడిచిపెట్టితినయ్య వేధమీర
 మట్టలాగును గోచి మరి జుబ్బయును బోపి
 ధరియించితినిగదా దైన్యవృత్తి
 మురిపెంపు ముంగురుల్ మొదలంట గొరిగించి
 పిలక బెట్టితినయ్య పిడదోప
 వెలగలవస్తువుల్ వీడి సీసపుబిళ్ల
 రొమ్మున దాల్చితి రోతపుట్ట.

గీ॥ గోనె చాపొక్కటియు బొచ్చు గొంగడియును
 పట్టు పరువును శాలువై పరగె నాకు
 వింక నేనేమి నేయంగ నెంచినావొ
 కాచి యుంటిని పొందంగ గాంధీదేవ॥

సీ॥ నన్నని బియ్యమ్ము చక్కగావండిన
 భోజనంబు మరచిపోయినాను
 వంకాయ చిక్కుడు పనస గుమ్మడికాయ
 అరటి, కూరల మాట మరచినాను

తైలు కడగండ్లు

వెలగ చింత దోస వివిధములగునట్టి
మామిడి పచ్చళ్లు మరచినాను
ఉప్పు మొదలగునట్టి యున్నయారు రుచుల
మజ్జిగ నేతులన్ మరచినాను

కళ్లు ఉప్పుడు బియ్యపు తూటిముద్ద
దేవతా పులుసొక్కచే దిక్కునాకు
నింక నేనేమి నేయంగ నెంచినావొ
కాచి యుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ॥

—॥—

స్వాతంత్ర్యము

స్వతంత్ర భారతి

(జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి “కరుణశ్రీ”)

‘గణగణ’ మ్రోగెరా విజయ ఘంటలు భారతమాత మందిరాం
గణమున; ద్వారబంధములఁ గట్టిరి చిత్రవిచిత్ర రత్న తో
రణతతి; వీధివీధుల విరాజిలుచున్నవే త్రివర్ణకే
తనములు; మేలుకాంచె పరతంత్ర పరాజ్ఞుని సుప్త కంఠముల్.

卐

దే శ భ క్తులు

(పురిపండా అప్పలస్వామి)

చిరవరాధీన శృంఖలాచ్చేదమునకు
జీవితసుమాలె ధారవోసితిరి మీరు
కురియదే నేడు స్వర్గీయ కుసుమవృష్టి
శ్రీ విరాజిల్లు మీయోధ శిరములందు.

బాధలే భాగ్యముగ నొడి బట్టజాలు
భారతాశ్రమ తరుణ తాపసులు మీరు
ఏ నిరంకుశులేని బంధింప నిండు
నిగళముల తెంచుకొనెడి నైనికులు మీరు.

స్వార్థలవమేని లేని మీత్యాగ గరిమ
ప్రాకిపోయెను ఖండాంతరాల దాటి
ఇది స్వరాజ్య రమానవాభ్యుదయ వేళ
నభమె నినదించె విజయ దుంధుభులమ్రోత.

నైవేద్యము (దుష్పూరి రామిరెడ్డి)

తల్లి, నీయుత్సవముఁ గాంచఁ దరలినార
లనుగుఁ దనయులు నై వేద్య హస్తలగుచు;
ధన్యులెల్లరు నాత్మోచితంపుఁ గాన్క
లర్పణము నేయవచ్చిరి; యందికొమ్ము.
స్వర్ణ సుమముల నర్చన నలుపువారు
భాగ్యవంతులు నీపాద పద్మములకు;
ఏమిలేనట్టి భిక్షకుండేని నేడు
కంటి క్రొన్నీటి ముత్యాల కాన్కవిడుచు.
పూజ్యులధములు ధనికులు పుట్టువీద
లనెడి యెడలేక యెత్తిరి హారతులను;
భక్తిపరవశులైన యాప్రజలగీతి
దిక్కుదిక్కులయందు బ్రతిధ్వనించు
అమ్మతో: నీదు మందిర ప్రాంగణమున
మండుచున్నది కర్పూర ఖండగణము.
త్యాగ పరిశుద్ధమగు నాత్మఁ దొలగిపోవు
కామమటు ధూమరేఖలు గడలుకొనఁగ,
ప్రొద్దు పొడుపున నీ పాదపూజ కొఱకు,
కవిని, తెచ్చితి దోసిటఁ గన్నెపూలు;
బలి వితర్దిక నిరతంబు వెలుగునటుల
హృదయపు సుగంధ దీప మర్పింతు గొనుము.

నే ప (దుల్హరి రామిరెడ్డి)

మమఁగన్న భారతమాత మందిరమున	
దివ్వెల్లై మన ముందామా.	నైది
దివ్వెల్లై మన ముందామా.	
వరమ పావని తల్లి పాదపూజల వాడు	
పువ్వులై మన ముందామా.	పొన్న
పువ్వులై మన ముందామా.	
భారతీదేవి విపంచిక రవళించు	
తంఱులై మన ముందామా.	దివ్య
తంఱులై మన ముందామా.	
జన్మభూమి శౌర్య సౌరభ్యములు చల్లు	
గీతలై మన ముందామా.	భావ
గీతలై మన ముందామా.	
కథన వీరులచేతి బద్గ దారలలోని	
మెఱుపులై మన ముందామా.	కాణ
మెఱుపులై మన ముందామా.	

నా జన్మ భూమి

(పురగా వేంకటరామయ్య)

౧
నా జన్మభూమేదిరా

బాపుణీ :

నాముద్దు తోచేదిరా?

నా కోకిలమేది, నా పూలమేడేది?

నా రాణి వీణేది, నా వలపు పాచేది.

కలలోని నిరులాయెరా

బాపుణీ !

కారడవి పాలైతిరా:

౨
నాయేటి లంకేదిరా

బాపుణీ :

నాయాల మం డేదిరా:

నామేని పొంగేది, నా మనసు పరుగేది

నాగ స్వరమేది, నాయేల పాచేది:

కాలమిచ్చెపోయెరా

బాపుణీ

కన్నీరె యేరాయెరా :

❖
ఏనాటి కథలా యెరా?

బాపుజీ :

ఈ జీవమెటు నిల్చెరా?

నా ప్రేమ గలిచేనా? నా తోట పూనేనా?

నా వీణ మ్రోగేనా? నా పాటే పాడేనా?

నా పాలి ప్రభువేడిరా?

బాపుజీ !

నా కృష్ణదేవాయెరా?

దొరపు నీ వయ్యెదవురా !

(తురగా వేంకటరామయ్య)

పరమ శివుడే తండ్రిరా: ఈ
ప్రకృతి సుందరి తల్లిరా :
పాడియావులు పంటపొలములు
భాగ్యములు రాజ్యములురా:

దున్నరా ఈ భరత భూమిని
తొలకరించిన పుణ్యభూమిని
కరువులేనీ స్వర్గరాజ్యపు
దొరపు నీవయ్యెదవురా:

కాలమే తలక్రిందుగా నీ
కాలయముడే యేలుకోనీ
నీవు నీ గోవులును శాశ్వత
జీవులై యుండేరుగదరా! దున్నరా॥

పాడునేలే లేదురా: నీ
భావమే బీదాయెరా:
పరిమళించే తోట పెంచి
పరమశివు నాడింపరా: దున్నరా॥

గాలి వెలుగులు జూడరా! మే
ఘోల వర్షము నడుగరా!
సూర్య చంద్రుల గమనలీలా
శోభలను దిలకింపరా!

దున్నరా॥

ఏటి లంకల మేతమేసీ
పూతగిల్లిన జోడుగిత్తల
పైడి నాగటి కర్రలో జీ
వాల జీవితముండె నారా!

దున్నరా॥

పైరులను గాచేటి సుందరి
ప్రకృతితో వెలిగేనురా! ఆ
మేడలో వర్తించు రాణికే
కూడు గుడ్డలు దూరమగురా!

దున్నరా॥

అలుమగలూ జోడుగూడీ
ఆడుకొంటూ పాడుకొంటూ
జీవకాంతుల వెలుగు నస్య
శ్రీలలో విహరించెదరురా!

దున్నరా॥

శుభదమగు 'రాట్నంపు' శ్రుతితో
సుందరీమణి పాడుచుంటే
పొంగుతూ ఆడేటి బిడ్డలే
భూములన్నీ యేరెదరురా!

దున్నరా॥

స్వాతంత్ర్యనమరము

కత్తికలములు వ్రాలెరా! నీ
కష్టమే గెలిచేనురా!
ప్రకృతి పురుషుల ప్రతినిధులు మీ
ప్రభుతయే నిత్యమ్మరా : దున్నరా॥

దున్నరా ఈ భరతభూమిని
తొలకరించిన పుణ్యభూమిని
కరువులేని స్వాతంత్ర రాజ్యపు
దొరపు నీ వయ్యెదవురా: దున్నరా॥

దేశమాత కొలువు

(పై డిపాట్ నుబ్బరామశాస్త్రి)

ఎత్తండి దివ్యటీలు-ఒత్తండి శంఖాలు;
కొలుపుతీర్చె దేశమాత-కొలుపు తీర్చెను.

పత్తనముల, పల్లెలలో-భారతదేశమ్మంతా;
అంతులేని ఉత్సాహం-అంతరంగమున పొంగి.

ప్రేమినుకుల తోబుట్టువు-ప్రాచీనత అంతటిదీ-
అది సృష్టియైన మాత-కంజలింపుడీ.

మల్లెలతో, మొల్లలతో-మఱి గులాబి పూవులతో
ఉల్లము రంజిల్ల, పూల-జల్లు పట్టుడీ.

పదునాలుగు బాసలతో-ప్రణవతత్త్వ గీతులతో;
పాడుడీ ఆడుడీ-భారతీయులూ.

ఎత్తండి దివ్యటీల-నొత్తండి శంఖాలను;
కొలుపుతీర్చె దేశమాత-కొలుపు తీర్చెను.

స్వాగతం

(పై డిపాటీ సుబ్బరామశాస్త్రి)

స్వాగతమమ్మా! స్వాగతమమ్మా!

భారతమాతా! ఓ-భారతమాతా

హాటకమ్మ రత్న సిం-హాసనమ్మిదిగో ము

వ్వన్నె వలువతోడ వచ్చు-పున్నెమ్మలప్రోవ, నీకు. స్వాగత॥

అర్జ్యమ్మలు, పాద్యమ్మలు-అవమనమ్మలు సర్వము

అందుకొనుము తల్లి! నీకు వందనమమ్మా. స్వాగత॥

ఆదెదము పాదెదము-హారతి నెత్తేము నీకు;

ఎనుబది కోటుల చేతుల-నిదిగో, కైకొమ్మా.

స్వాగతమమ్మా-స్వాగతమమ్మా;

భారతమాతా! మా- భారతమాతా.

స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము (శిష్టా వంకటసుబ్బయ్య)

సీ॥ బహుళ రత్న ప్రభాపటలిచే మిన్నందు
వడకు గుబ్బలి పట్టుగొడుగుగాఁగ
బ్రహ్మపుత్రా భగీరథజాది తటినుల
వరతరంగములు చామరలు గాఁగ
ప్రాచీన దక్షిణ పశ్చిమార్ణోనిధుల్
తక్కింతు నిలువు టద్దములుగాఁగ
అర్జునాంతర సదా ఘోర మౌనోర్మికా
ధ్వనముల్ మంగళ ధ్వనులు గాఁగ

గీ॥ నలుబదియుక్కోట్ల భారతీయులును దనకు
అడుగు దాటని కూర్మి విడ్డలును గాఁగ
డంబు మీఁతెడు లంక పీఠంబుగాఁగ
ప్రజల గాపాడు గాత! మా భరతమాత!

శా॥ కొండాడందగు త్యాగ శీలురును, వాకోరాని పుణ్యాత్ములున్
చండాంకు ప్రతిమాన తేజులును చంచద్భాగ్య భోగ్యేందిరో
ద్దండుల్ వేలకొలంది యెందరా సుధీ తండంబు లుంకించి, యీ
జండా కోసముగాదె? వీడి రసువుల్ స్వచ్ఛందతా ప్రక్రియన్॥

శా॥ విందుం బ్రీతినిఁ గ్రొత్త పెండ్లి కొడుకుం బిందుంబలెన్, భద్ర వే
దండ శ్రేణులపోల్కి, ధీర చరిత స్తవ్యాత్మకుల్ నాయకుల్
గుండెల్లీసిన బంట్లు, బందిఁగృతులై, మోరంబుగాఁబోరి యీ
జండాకోసము గాదె? వీడి రసువుల్, స్వచ్ఛందతా ప్రక్రియన్॥

స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము :

(“గురుశాఢ”)

నేడుగా తమమేని నెత్తురులోడ్చి
రాజశ్రీని చేకొన్నయట్టి దినము
నేడుగా జగతి బానిసజాతియనుపేరు
బోగొట్టుకొన్నట్టి పుణ్యదినము
నేడుగా యెన్నడు వీడని దాస్య శృం
ఖలములద్రెంచిన ఘన దినమ్ము
నేడుగా పరజాతినిన్ ద్రోసిరాజని
యాట గట్టించినయట్టి దినము

నేడుగా దేశమాత పున్నెము ఫలించి
ఖండ ఖండాంతరముల నఖండయశము
బడయు దివ్యముహూర్త మీ పర్వమందు
జేరుడి స్వతంత్రభారత వీరులార.

“15వ ఆగస్టు 1947”

(ధవళా శ్రీనివాసరావు)

“సాహితీ మేఖల”

అమ్మ కడగండ్లన్ని అంతరించాయి
అమ్మ కమ్మని రోజులవతరించాయి
మా గాంధీబాబయ్య మంత్రమే మాయమ్మ
చెరబాపి స్వాతంత్ర్య శిఖరమెక్కించింది.

వెలుగుకై తపియించి విసిగిపోయిన రేయి
అన్నంబునకె అట్టు లెత్తిచాచిన పూట
గుడ్డకై మర్యాద గోలుపోయిన ఘడియ
ఇసుప నంకెళ్ళ బరువును మోయలేక.

కొనప్రాణములతోడ కొట్టుకొన్న యుగాలు
తలుపులో పలుకులో నడకలో బాటలో
అన్నింట దాస్యమ్ము ననుభవించిన కాల
మాగట్టు పదిహేనుతో అంతమైనది.

మా తల్లి విజ్ఞాన మహిళయై యనిశంబు
తోడి చేకాలలో గూడి తలనెత్తుకొని
గరువంబుతో దిరుగు కాల మేతెంచింది
అమ్మకడగండ్లన్ని అంతరించాయి.

సుస్వతంత్రము

(“రాయప్రోలు”)

ఓ సుస్వతంత్రమా! ఓ మోహ మంత్రమా!
నీరూపు కనబడేనా! ఎందైన, ఎవడైన
నీ రేక తేటబడునా! ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నీ నామ జవమాల-నిష్ఠతో త్రిప్పితిమి
కంటకపథాలలో-కటిక చీకట్లలో
కక్కనల చెఱలలో, ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నీమోము భయ భూత ధూమాగ్ని వలయమో!
కళ్యాణ పాత్రమో! కనక శతపత్రమో!
కనుపించునా మాకు, ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నిండి తొణికిసలాడు-నీ భుజాభాండంబు
మము బలిమిలాగేను, మధుర రసమున్నదో!
మరుల విషమున్నదో! ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నీ కుశల భేలనము-నిఖిల సుఖరూపకమో
జగడాల జూదమో! జాతర్లు సలిపేరు
జాతులును రాజ్యాలు ఓ సుస్వతంత్రమా॥

నరుని స్వాతంత్ర్యమై-నారీ స్వతంత్రమై
అర్ధ స్వతంత్ర్యమై వ్యక్తి స్వతంత్ర్యమై
తెగునె నీ సూత్రంబు ఓ సుస్వతంత్రమా॥

జన్మహక్కులజిక్కి, స్వార్జితంబుల చీలి
రాజ్యసీమలనిరికి, పూజ్యమగు నీ పొలము
పండునో! ఎందునో! ఓ సుస్వతంత్రమా॥

స్వకుటుంబ కలహాలు జాతి మత భేదాలు
నీ తలకు చుట్టేరు నీతివేత్తలు నేడు
నిజమో! అబద్ధమో! ఓ సుస్వతంత్రమా॥

పంచభూతములను భాగాలు పంచుకొని,
తెగి స్వతంత్రించితే దిక్కేది:
ఈ లోక తీర్థయాత్రకు తేపు, ఓహో స్వతంత్రమా॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

అ మ ర జ్యోతి

(తమ్మల నీతారామమూర్తి)

సీ॥ యుగయుగమ్ముల భారతోర్వీ తపః పుంజ
 మెసరేఁగి జగముల కిడిన పంట
 తర తరమ్ములనుండి తరలని దాస్యమ్ము
 కట్లు తెంచిన శాంతికదనయోధ్ధా
 నర నరమ్మున జీవన జ్యోత్స్నగా నహిం
 నను నహించిన యోగిసత్తముండు
 పద పదమ్మున సత్యభాషా ననాతన
 సౌరభ్యములు చిమ్ము సాధుశీలాఁ

డహరహమ్మును విశ్వకల్యాణలబ్ధి
 కొఱకు నాత్మార్పణ మొనర్చుకొను తపస్వి
 కూలె నా దుర్మతోన్నాద కుటిల తంత్ర
 జుష్టదుష్టచృటా మృత్యుముష్టిహతికి.

మ॥ ఒఱగెన్ విశ్వపతాకలెల్ల వసుధావ్యోమంబు లార్తస్వర
 స్ఫురణాకంపిత పీఠులయ్యె మిహిరాంకుజ్యోతు లేపారినన్
 గఱకుంజీఁకటులేచి కప్పెదెసలన్ గాకోల కల్పమ్మురై
 చరమ స్థానము నీవునేర జగమే స్తంభించె యోగీశ్వరా!

ఉ॥ పూవుల తెప్పవైఁ గదలిపోయితివా యమునా తరంగిణీ
పావన రాజఘట్టమున భౌతికదేహము గాల్చుకొంటివా
నీ వపురస్థి చందనవనీ శకలమ్ముల బూదియయ్యెనా
బాపురుమంచు నీదు చితి పజ్జల శోకము పొంగెనా ప్రభూ!

క॥ మందాకినీ సరిత్కా, శింది సరస్వతుల నస్థిలేశము కలియన్
హిందూ ముస్లిము క్రైస్తవ, బృందములో నీ మహాస్సు పెన
గొన్నదిరా!

సీ॥ అపవర్గ బాంధవం బదికి లౌకిక ధర్మ,
మాలపించితి నందబాలునట్లు
కను దిక్కులేక సోలిన మూగజీవాల,
మూల్గు మాన్పితి శాక్యముని విధాన,
సతత క్షమా ప్రేమ శరణమై నరదైత్య
కిల్బిషం బోర్చితి క్రీస్తువోలె,
ఆత్మ నిత్యము, దైవమదియొండె-యని ప్రతి
స్థింపఁజాలితి సోక్రటీసు కరణి
బానిసము ప్రవేగు డించి కింపాకజాతి
కండగా నిల్వఁబడి తబ్రహాము పగిది
నద్భుతంబాయె మనుగడ యందకాక
మృతి వీధిన్ వీరి ననుసరించితె మహాశ్మ!

మ॥ నిను రామాదులఁజేర్చి మెత్తురది మన్నింపన్ రిపుగ్రీవముల్
రణరంగమ్మునఁగోసి రక్తయురిలో రామాదులోలాడి రా
వనికిన్ నీశునులేదుపొత్తు, రిపుతన్ బాధించి విద్వేషి పై
నెనరుం జిమ్మెద పీపు చిక్కదు ప్రభూ! నీ వియోగ మెవ్వనికిన్॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

గీ॥ అనఘ! నీ వీశ్వరుని దూతవగుట విశ్వ
మానవీ మానవుల్ భగవాను పట్ల
దేట పఱుపని భక్తి నీదెస వెలార్తు
రసలుకంఠెను వడ్డి ముందై నయట్లు.

ఉ॥ ఆంకిలివీడి నిర్భరవయః పరిపాకమునందె యింద్రి యా
హంకృతిఁ దూల్చి వూనితి మహామతులోర్వని బ్రహ్మచర్యః మీ
బింకములేని నాఁడు వలపించి జగంబుల నిట్లు నీ
లెంకలఁ జేసికోఁదగవులే! తెలిసెం గిటుకెల్లఁ గోమటీ!

కా॥ ఆ నాఁడేను పవిత్ర రక్తమున దాహం బార్చుకొన్నట్టి యూ
దీ నాఁడెందును దిక్కులేని పురుగై యేఁ కారుచున్నాఁడు నీ
వే నీచత్వమునేలెదో మతీయు నేయే హంసలంగూలెదో
దీన త్రాణ పరాయణున్ ఋషివరున్ దిన్నాఁడ వేనఃఖనీ!

ఉ॥ చచ్చిరి దేశభక్తులు విశాంపతు లిద్దకవుల్ ప్రవక్తలుం
జచ్చిరిగాని మున్నెవని చావునకుంబ్రజలిట్లు క్రుంగిరే
సచ్చరితుండు పోవునెడ సర్వజగంబు లిటుల్ వెలార్చె న
త్వచ్ఛతరాదరంబు హృదయోద్గత భక్తియు సానుభూతియున్॥

గీ॥ మనుజుడవుగావు నీవు కోమటివిగావు
బడలిపోయిన భారతీయుఁడవుగావు
కావు గాంధీవి-లోకలోకముల వెల్గుఁ
జూపు నిరవధి కామరజ్యోతివోయి!

—)ం(—

బా పూ జీ ని ర్యాణ ము

(“కరుణశ్రీ” జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి)

కత్తి కదల్చలేదు: విశిఖాలు విదల్చనులేదు: గాండివం
బెత్తనులేదు: ఏక్రియ జయించితివో నరమాంస పారణో
న్మత్తుల: నీ ప్రభావము లమానుషముల్: భవదీయ శాంతి సం
పత్తికి దోసిలోగ్గెను ప్రపంచము భారతభాగ్యదేవతా:

పుటలా దెబ్బదియెన్నిదేగినవి బాపూజీ వయ: కావ్య సం
పుటిలో: పైపుట త్రిప్పులోపలనె మాపున్నెమ్ము మిన్నంది ప్ర
స్ఫుట భంగిన్ వినిపించె నేటి కిట సంపూర్ణ స్వతంత్ర ప్రజా
పటలీ వీరవిహార విశ్వవిజయ ప్రస్థాన భేరిధ్వనుల్:

‘యుగ పురుషుండ’వంచు ‘పురుషోత్తమమూర్తి’ వటంచు
జ్జగ దనురాగ శాంతిమయ సాత్వికశక్తి వటంచు వేనవేల్
మొగముల ప్రస్తుతించెను ప్రమోదముతో జగమెల్ల నిన్ను ఏ
మగుదురు నీకు: తొల్లటి మహ్మదు క్రీస్తును బుద్ధదేవుడున్.

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

కనిపింప దిదియేమి? కనకకాంతులుచిందు

సత్యావతార ప్రకాంత మూర్తి!

వినిపింప దిదియేమి? వీనుల విందుగా-

'రఘువతి రాఘవ' రామ భజన'

కళదప్పెనేమి? ఏకాలమ్ము కళకళ-

లాడుచునుండు విల్లాలమేడ

తలవంచెనేమి? మిన్నులు ముద్దుగొను

మూడు-రంగుల వీర భారత పతాక!

తడిసిన దిదేమి? కన్నీటి భారలండు

భరత జనయిత్ర ఖద్దరుపైట చెరగు

ఏమొ పోగొట్టుకొన్నట్టు లేడ్తురేమి?

గోడుగోడున నలుబదికోట్ల ప్రజలు !!!

దివ్యమూర్తి :

విచ్చేయుచున్నాడు! విశ్వసౌభ్రాత్రమ్ము

సాధించుకొన్న 'దీక్ష తపస్వి'

దయచేయుచున్నాడు! ధర్మమే జయమన్న

కర్తవ్యమునుదెల్పు 'కర్మయోగి'

వేంచేయుచున్నాడు! వీరభారతశక్తి

చాటిచూపిన 'టోసినోటి బాబు'

వచ్చుచున్నాడు!! నల్వదికోట్ల ప్రజలకు-

మేలుకోలిడిన 'వైతాళి కుండు'

దర్శన మొనంగుచున్నాడు! స్వర్ణమాత్ర

పతితపావనుడగు 'విశ్వబాంధవుండు'

రండు రండంచు పువ్వుల దండలూని

దేవతలు మింట బారులు తీర్చినారు.

సర్గీయబాపు :

వీడఁచే! దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వంబును
 మూడూపులూపిన 'ముసలితాత'
 ఇతఁడేనచే! జగత్రితయమ్మునకు సత్య
 సందేశమందించు 'కాంతిదూత'
 ఈతండచే! ప్రజా స్వాతంత్ర్య రథమును
 కదలించు 'విశ్వమంగళ విధాత'
 ఈయనే నచే! యూరపీయుల తల్పిబ్బు-
 నలుపు 'సత్యాగ్రహ సమరనేత'

అంచు నీ దివ్యమూర్తి దర్శించు కాంక్ష
 పూలదోసిక్లతో వేల్పు పూవుబోండ్లు
 గుములు గూడిరి స్వర్ణ సౌధములమీద
 స్వర్గ వీధుల నీతేరు సాగువేళ.

ధ్రువతారలు :

మందెడు స్వరాజ్య సమరాగ్ని కుండమందు
 భస్మమైన గులాబి పుష్పములు మీరు
 ఎన్ని కల్పాంతములకేని యింకిపోవి
 భరతమాత అనంద బాష్పములు మీరు.

మ హా త్మా

(శాన్తి వేంకటనరసయ్య)

అజ్ఞాన తిమిరార్కోఽయం. అహింసా సత్యపాలకః
అస్పృశ్యతా ప్రతిద్వంద్వీ, మితభాషీ జితేంద్రియ॥
భాషాజీ, శిష్య శిష్యార్థం ఉపవాస వ్రతోఽభవత్
తస్యవాణీం సమాకర్ణ్య, భారతీ జాగృతీభువి॥
జనానాం మానసక్షేత్రే, గాంధీభ్యాత కృషీవలః
నీతిరూపక బీజాని, చిక్షేప ప్రేమవారిణా॥
రాజభూపే సమాధిస్థః, నానావృష్టైర్విరాజితః
భవత్యయం కర్మయోగీ, సర్వదేశైస్సమాదృతః॥
లోకేఽస్మిన్ బహుధాకుర్యాత్, గాంధీ సిద్ధాంత పాలనమ్
స్వరాజ్య భవసంధాతా, మహాత్మా పాతు శాశ్వతః॥

కనుదోయినుండియొఁ గరుణారసంబూర
చిరునవ్వుమోమునఁ జిండులాడ
వెన్నెల ప్రోగులు వెలుగొంద నవ్వులో-
గాంభీర ముద్రయుఁ గాసుపింప
మదిలోని ప్రేమాంబుమాధురి పొంగగా
సాత్విక గుణరాశి సందడింప
కర్మయోగరూఢ కాంక్షలు తఱకొత్త
ధర్మ స్వరూపమ్ము తాండవింప

విశ్వమానవ శాంతికై వేడ్కమీఱు
దివ్యయత్నమ్ము నలిపిన దీపితాత్మః
మార్గదర్శకః కరుణించి మాన్యరీతిఁ
మాదు హృదయమ్ములందున మసలు మయ్యః

ఎవరి పాద చిహ్నములివి ? (“దాశరథి”)

ఎవరి పాద చిహ్నములివి?

ఎవరి పాద చిహ్నములు?

అతని ప్రతి అడుగు గురుతు

ఆలయమై తలయెత్తును

అతని చేతి గొడుగు క్రింద

అఖిల జగము శయనించును.

దానవులను కరగించిన

మానవు డతడెవ్వడు?

గుండెనొడ్డి తుపాకీల

గుండె పగలగొట్టెనతడు

రాటంతో రణభూరుల

ఈశైల నెదిరించె నతడు.

హిమాలయంకన్న నెత్తు

ఎవడాతం, డెవ్వడు?

ప్రతి మానవ హృదయమ్మున

నొదిగిపోవ జాలునతడు

విశ్వములో ప్రతిప్రాణిని

ప్రేమించగ జాలునతడు.

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

కత్తికి కన్నీరు గూర్చు
కరుణాకరు దెవ్వడు:

విషమిచ్చినవాని కమృత
చషక మిచ్చె నాతడు
కారాగారము స్వర్గము
గా, మారిచె నాతడు.

తరతరాల మన సంస్కృతి

తానై నిలిచిన దెవ్వడు:

ఓపిక రూపం దిద్దుక
ఉరికివచ్చు నాతనిలో
'శాంతి' శరీరమ్ముబూని
సాగివచ్చు నాతనితో.

మంచి' మరాళము వోలిక

'మనలునెవని మనసులో:

'క్షమ' శిశు శశి నవరేఖా
సదృశమయ్యె నతని శిరసి
'ఔదార్యం' అతని నుండి
అమర వాహినిగ దూకును.

ఎవని తనువు గతాగతము

లేక మైన యటులతోచు

ఎవని చిన్ని నివాసము

అవనికి శ్రీకైలాసము:

గుండెలలో ఆతడున్న
కొంచెము నే పాపుడీ!
కన్నులలో ఆతడున్న
కాస్త నాకు చూపుడీ!

ఎవరి పాద చిహ్నములివి:

ఎవరి పాద చిహ్నములు:

మ హా త్మా

(మంగిళూడి పురుషోత్తమశర్మ)

అవుడు నీ సత్యతపము మహద్భుతముగ
పూచి ఫలియించెనొక్క యపూర్వ ఫలము
భారతులె కాదు, ఆశాంత ప్రజలు హర్ష
మేచి నినుకిరీటించి కీర్తించినారు.

ఇపుడు నీ సత్యదీక్ష పరీక్ష సురలె
నీ పరాజిత లజ్జిత నిందితమగు
శిలువ గొట్టిన నెత్తుటి శిరముపైని
నేసలను జల్లి మ్రొక్కి యాశీర్వదిండు.

వీది జయము? పరాజయమేది? నీకు
మేదిని గలంచు పశుబలొన్నాద మెదిరి
దేవునకు ధర్మువునకును దేశమునకు
ఆత్మబలియిచ్చుపూత సత్యావహమున.

ॐ

మ హా త్మా

(‘కవి పాదుషా’ పుష్పాడ శేషగిరిరావు)

నీ వాక్యామృత శీతధారఁ గలిసెన్ సీహారధారాశి, వి
ద్యా వైదగ్ధ్యములందుఁ బాటిన దనంతంబైన సంద్రమ్ము, నీ
దౌ వర్చస్సున లీనమైన దఁటె కాంతజ్యోతిః గాంధీమహా
త్మా: వల్లించెడి భూనభోంతర దిగంతంబుల్ భవన్నామమే!

తీరులు పొంది సౌరభము తేజ మెయింగయినేసి ఆత్మజ
స్ఫూర విలోకన ప్రభలు పండిన వెన్నెల తీవలట్లు గాన్
నైవర విహార సంపదలు పట్టెను భారతమాత విన్ననే!
నీరము చాళ్లు చెక్కిఁకుల నించితి వింతనె ఏమయా-ప్రభూ !

సంద్రములు దాటి యేలులు చక్కఁగడచి
కాల్వలీదియు నిలుముందు కాల్పఁబడితి
జగదుపాధ్యాయకుడ వంచు వగతుగాని
జన్మ చరితార్థ మో గాంధీ సార్వభౌమ!

భారతీయ స్వరాజ్య సంపాదనమున
ముప్పు దెలియక స్వోన్మూలమునకె పెరుగు
కదళికా భూరుహమ వైతి గాంధీదేవ!
ఎంత బలిఁగోరె! స్వాతంత్ర్య కాంత నేడు!

రోగమునఁజీకి చిక్కి మొట్టోయటంచు
మంచమునఁ జత్తు రీ యనామక జనమ్ము
గాంధీ జీ! భవాదృశ మృత్యు కథయేనేఱు
వల్లె! మృతజీవి వివిధ జీవచ్ఛవాలు!

కృష్ణుఁడెటులేగె నా క్రీస్తు మృతియు నెటుల?
అరిగిరెటు సోక్రటీసు మహామృదులును?
ఆత్మబలి తప్ప నవతారమందు నేది?
పడయ నోతురె మిమ్ము నిర్భాగ్యజనము?

తిలకు కలగనె, దాసు శోషిలుచు టోయె,
లాలజీ ప్రాణమిచ్చె, స్వేచ్ఛాలతాంగి
అదిగొ యిదిగో యనంగ టోసరిగె, నీవు
ధన్యుడవు, స్వేచ్ఛఁ జూచియే తరలినావు.

జననికై యాత్మ రక్తమాంసమ్ము లోడ్చి
తుదకు బలియైన పీరుఁడా! దుఃఖ బాష్ప
సింధువునఁ దోగు మాయూర్పు చెమ్మలెల్ల
యుష్మదాత్మఁ బ్రశాంతిలో నోలలార్చు!

—x—

గాంధీ-అమరగీతి

(జ్ఞానానందకవి)

చివికి జితించు మా హృదయసీమల నీదు ఘృతావినిర్మలాం
బువులను బోసి చక్కని సముజ్జ్వల పుష్పవనాళిగా నొన
ర్చి, విసుగు దాస్య కంటకము జీలిచి కమ్మని దేశమాత సొం
పు విధిగ నిల్వబెట్టిన ప్రబుద్ధ చరిత్ర జోహారులందుకో!

జగతీ చక్రము సన్నుతింపఁగ, నహింసా ఖడ్గ రాజమ్ముఁ గే
ల్దగ మన్నించి పరాయి గర్భముల నిద్రఁబోయి, యన్వేచ్ఛ పుం
బొగలం దూలు సవిత్రి భారతి యశంబుందేల రాటాన, నీ
దగు శారీరము ధారవోసితివిగాదా! గాంధీమున్యగ్రజీ!

యమునాదునీ తరంగములపై నసి యాడ

పిల్ల పీచికలెల్ల వెడలువేళ

అకాశ మార్గాన సంబుద కన్యలు

హాయిగా యానంబునేయువేళ

నలుబదికోట్ల బిడ్డల భారతీయుల

కన్నీటి హృదయాలు క్రాగువేళ

నవఖండముల మెప్పు జవిఁగొన్న భారతి

మురువు కజ్జల రేఖ చెఱుగువేళ

విశ్వదేశ వితతి నిలపింప ముద్దుల
జహ్వరునుఁబఁచేలు, జాలఁబొగుల
మమ్ముఁబాసినాపు మా పూజ్య బాపుజీ
హృదయ గాయమెఱులఁగుదురుతండ్రి!

మఱి రావయ్య వరాలబోసిదొర, నీ మాహాత్మ్య సంపత్తిచే
కఱవయ్యేంగద దేశజుల్ తనివికాగం జూఱలాడంగ, నీ
దరహా సామృత మెచ్చటం జిలికితో ధర్మాభిలాషి యదే
కుఱిపింపం గదవయ్య నేడు భరత క్షోణీస్థలిన్ బాపుజీ:
గంధపుఁగాస్తపుం జితిని గాయ మదెప్పుడు భస్మమాయెనో
గాంధీమునీ! భవన్మహిత కమ్ర సదాశయలక్షి నేడు నీ
యంధుని దేశమందుని కటా! నశియించునొ లేదొ లేక యా
గంధపు టింధనమ్ముల, జగాబడి మ్రగ్గి జితించి కూలునో.
పలుకరించునె దాదభాయి నొరోజి కాం

గ్రెసు సంస్థ నిర్మాయి కీర్తికామి:
మురిసిపోయెనె ముదాంబుధిఁదేలి, లజపతి
రాయండు, భారత నాయకుండు
కొగిలించెనె నిన్ను గాంచి, మోతీలాలు

వండితుండు, ప్రమాద భరితుఁడగుచు
కేలుమోడిచినె, గోపాలకృష్ణయ్య, స్వా
ర్థత్యాగి తెనుఁగు రత్నాలమూట

పరవశుఁడాయెనె మా భగవత్తు సింగు
ప్రభుభవచనాని ననెనె నుత్రామసమితి
యైదుమూర్తుల గావంపయ్యయ్యగారు
నేమమా మీకు, నా, స్వర్గసీమలోన॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

కూలిపోయినది, యీ కులమత భేదాల

పోరుకై ఘనవట భూరుహమ్ము

రాలిపోయినది, సార్థ పరత్వముంగాంచి

పరువు మీరినయట్టి పండుటాకు

ఆరిపోయినది, విద్యహీనతఁ జూచి

తేజ రిల్లినయట్టి దివ్యకాంతి

ముంచిపోయినది, యీ ముజ్జగంబులు, శోక

మునదేల, కరము కార్మోగులు చాయ

ఎట్టి శక్తిలోన నే భూతములలోన

నెట్టి యణువులోన విడుముకొనియె

నా మహాత్ముజీవ మాపరంధాముని

యింత యూపిరకటఁ యెవఱికిఁబుక॥

స్వాతంత్ర్య సామ్రాజ్య సమర రంగమునందు

రాటంబుతోడ పోరాడునాడు

‘క్విట్టిండ్య’ యంచు బల్కిన బోసినోట, ము

త్యాలు వాక్యాలు పొంగారునాడు

వీహారు నవభాళి భీకర రక్తంపు

పేరులో తిరిగి దుఃఖించునాడు

కాంతి బాటగ నహింసా కృపాణముబూని

విశ్వములను భయపెట్టునాడు

ప్రమదమందవెఁ సితసూభవుని ఘనత

గాంచి యట్టి మహాత్ముని, గాంధీ మహాని

పున్నెములరాళి, యశువుల గొన్న చెడుగు

భారత జాతికి నిజముగా బరువుఁజేటు॥

వినుపించునే విశ్వమునుఁదన్ను నవ్యభా
 రత వర్ష నిర్మాత రమ్యవాక్కు-
 కనిపించునే! హిందు ఖండ స్వతంత్రయో
 ధాగ్రేసరుని మహోదగ్రదృష్టి
 రాల్చునే! రమణీయ రత్నాలు, ముత్యాలు
 భువన వందు్యని, దొడ్డబోసినోరు
 లయవేయునే! హిమాలయ శృంగమునకెక్కి
 కండెబొట్టు బిహారి నిండు పిలక

ఖద్దరుధారి గాంధీ గావంచ నేర్చునే
 దేశభక్తి యెడద తరలింప
 నన్ని కలుగుదాన నన్నుజూడవుగాన
 నుడువుమిక బితాన కడుము దాన॥

తలలు వంచినవి, నిస్తుల యశోమూర్తి మ్ర
 గ్గిన వెంట విజయనికేతనాలు
 విలపించినవి మహాత్ములవారి పోకకు
 ఘనత గాంచినయట్టి కవికులాలు
 అడుగుబట్టినవి విద్యార్థి గ్రుంకుట
 కగ్రనాయకుల సదాశయాలు
 కుమిలిపోయినవి, నిక్కచ్చిగా స్థాపించు
 సమతా ప్రబోధంపు శాసనాలు

చిలుముఁబట్టెను, మా జాతి చిహ్నములకు
 వెనుకనున్నట్టి మా జాతి విపుల కీర్తి
 నిలుచునోలేదో యెవనికి దెలియుఁదొలుత
 నిలుపు వాడల్లి స్వర్గంపు నిలయమేగ॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

నూలుప్రోగున జగజ్జాల వన్యేభుంబు
గర్వంబు డించు నఖండమూర్తి
సత్య శౌచక్షమా శాంతిదయాసుధన్
విశ్వాళ, జిమ్మిన పెద్దతవీసి
కదురురాటమునఁ బక్కా స్వరాజ్యముఁ దెచ్చు
నొడలు క్రుంకిన యట్టి బడుగుముసలి
తులలేవి యమృత బిందువుల చినుకులు రాల్చు
ననుపమ గుణకీర్తి యమృతమూర్తి

భారత కళావతీ దాస్య బంధనముల
నూడ దన్నెడు మొనగాడు నేడులేడు
మఱులఁ గన్పింపబోడింక మందుకై న
భావిభారత రథమదే త్రోవజనునొ!

ఉడుకు నెత్తురు నరముల, నుడుకుచుండ
నలతి స్వాతంత్ర్యమను పెనుమొలక లేడద
నెమ్మి చిగురొత్త పీరమన్నలరుధిర
ధారలందే యడంగె, స్వాతంత్ర్య రథము॥

క్రొత్త స్వర్గము

(“పైడిపాట”)

ఎవఁడురా వాఁడు, గుండియలెన్ని వచ్చి
కొట్టెరా: గాంధీ గుండెల గుండుదెబ్బ:
ఎవఁడురావాడు: గుండియనేమిచేసి
కొట్టెరా: గాంధీ గుండెల గుండుదెబ్బ.

అయ్యో: చచ్చిన జాతికి నాయువిచ్చి
పరమ ధీరుఁడవై జాతికొఱకుఁజచ్చి
చచ్చిఁబ్రతికిన వాఁడవై శాంతినిచ్చి
సాక్షివై నిర్భినావతే-స్వామి నీవు.

సంద్రమ్ములై పొంగె జవహరు కన్నీరు
వల్లభాయి యెడంద పెళ్లవిటిగె
రాజేంద్రబాబు దైర్యము వీటలువాణె
వగచె రాధాకృష్ణ పండితుండు
దగ్గుత్తి పడెను పట్టాభి గొంతుక బిట్టు
టంగుటూరికి గుండెతావుతప్పె
భారతమ్మున బిట్టపగలె చీకటితోచె
తోచె విశ్వమ్మున దోకచుక్క

శాంతి సత్యమహింసయు సాధనమ్ము
 జేసిచేసిన నీ యొడల్ శీర్షమైన
 పాతకమ్మొంత చేనెరా భరతమాత
 కటకటా గాంధీ సాధురత్నమ్ముఁ జిందె॥
 తొలి కవాటమ్మునఁ బలకరించును నిన్ను
 'బాల గంగాధర' పండితుండు
 మలి కవాటమ్ము పువ్వులు మంకెనల్ వట్టుఁ
 జల్లుగా నీమీద 'రూన్సిరాణి'
 'జై హిందు'తో నమస్కారము లర్పించు
 నై న్యమ్ముతో నుభాశ్చంద్రబోసు
 సింహాసనమ్మునఁ జేర్చి యర్హులౌచుచుఁ
 గ్రొత్త దేవేంద్రుఁ అల్లారిరాజు.
 సరస జేరిన సిద్ధార్థ శాక్య యోగి
 తాను చెప్పని భక్తి తత్వమ్ముజెప్పి
 జాతి నడిపించినావని సంతసించు
 స్వర్గరాజ్యమ్ము నీవేగు సమయమందు॥
 వడుకు నీకయి నూలు పిడుల భంభరవేణి
 రాట్నమ్ము-రంభ విరామవేళః
 నులివెచ్చజేసి దొప్పలఁ దెచ్చియందిచ్చు
 మేనక ముప్రొద్దు మేకపాల
 నొలిచి భద్రముచేసి, యూర్వశి తినబెట్టు
 జాయఁదేరిన వేలు శనగపప్పు
 రామభక్తుఁడు దుగ్గిరాల గోపాలుండు
 పనిపెట్టుకొని 'రామధనుల' వినుచు
 మన రపీంద్రుఁడు 'జనగణమన'ని పాడు
 జాతి వాసించు సరిక్రొత్త స్వర్గసీమ
 బోసినవ్వుల వెలుగుల దూసివోసి
 తలఁచు కొనుచుండు నవభారత ప్రళప్తి॥

ఏడవకు ! ఏడవకు ! నా చిట్టిపాపా !

(కొప్పరపు సుబ్బారావు)

తొలికోడి కూసింది

తెల తెల వారింది

ఏడవకు! ఏడవకు, నా చిట్టిపాపా!

ఇప్పుడే వస్తాడు-నీ గాంధీబాబా ॥ ఏడవకు॥

యమునమ్మ తల్లికి
ఏ బాధ కలిగిందో
కన్నీళ్లు పెట్టుకొని
కబురు పంపించింది॥
కబురండుకొన్నాడు
కదలితా వెళ్లాడు
తెల్లవారేలోన
తిరిగొస్తనన్నాడు॥
పంటపండించేటి
పాలేళ్ల కడుపులు
గుంటపడి వీపులకు

అంటుకొని వుండంగ॥
తనపొట్ట పెంచుకొని
తనివి నెందాడంట
తనబాగు చూచుకొని
తనిసి పోయాడంట
ఆ స్వామి పేరునే
మరచిపోయానమ్మ॥
రైలులో వెళ్ళతా
యమునమ్మ కడుపులో
రాగిడబ్బులు కొన్ని
వెదజల్లినాడంట

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

తిండి గింజల్లేక
దేశ మల్లాడంగ
దండిగా కొట్లలో
ధాన్యాలు నిలవుంచి
పేదసాదలనోట
బెడ్డకొట్టాడంట
దొంగచాటుగ డబ్బు

దోచుకొన్నాడంట
ఆసామి పేరు నే
మరచి పోయానమ్మ
ఎడులక్షలు పెట్టి
యమునమ్మ వొడ్డుపై
కట్టుతున్నారంట
గంగాధరుగుడి

కోడి కనుమూసింది
ప్రొద్దు కను తెరిచింది
వెక్కి ఏడవకమ్మ నాచిట్టిపాపా!
వేళాయె. వస్తాడు-నీ గాంధీబాబా॥

విష్ణవం ("పూర్ణానంద్")

భారతదేశం
మహావెలుగు
మహాత్ముని
మరణం
కదిపివేసింది
మానవహృదయం
కంపించిందోయి
భూవలయం
గర్జిల్లిందోయి
భూనటోంతరాళం
క్రమంగిందోయి
హిమాలయం
కృశించిందోయి
మహోదధి
మహాత్ముని
మరణం
మాపరాని

మతోన్మాదుల
మారణహోమం
వచ్చిందోయి
మహాత్ముని
మరణంతో
మరుగున్న
మతోన్మాదపు
మహా విష్ణవం
వచ్చిందోయి
మనస్సులేని
మనుజుడొకడు
మతోన్మాదపు
మహాజ్వాలతో
మరారియొకడు
మహాత్ముని
మరపించెర
మహాత్ముని

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

మహాదాశయ
మంతరించునని
మంతనించె
మతోన్మాదపు
మరారియొకడు
మారుమూలల
మతోన్మాదపు
మహాద్వేష
మంతరింపక
మహాత్ముల
మడియించుటకు
మహాజ్ఞాలలు
మందనంబునకు
నెగయుచుండెర
మత సామరస్యం

నిలబెట్టంగా
పిన్నలు పెద్దలు
ప్రజలు నాయకులు
కట్టండోయ్
మతాన్మాదుల
మహా విషంబును
వారించుటకై
కంకణం
మహాత్ముని
మానవ నేవయె
మాధవ నేవగ
మహితను
మరువకోయి
సత్యాహింసల

వీడకోయి॥

అశ్రుధార

(“పూర్వాశాద్ర”)

ఓ భారతభాగ్యవిధాతా
శోభాయుత కీర్తి సమేతా
చాలించితివా అవతారం
నైరింపుము మా అపచారం

నకల భువన సంపూజితమూర్తి
నకలలోక సంఘోషిత కీర్తి
నీ మాటలె మంత్రచయంబై
నీ మౌనమె వింతభయంబై
విలసిల్లెను—ఆత్మలలోన.

నీ నగవున అమృతము పుట్టి
నీ చూపున హింసలుగిట్టి
నీ యాత్మ మహత్తరశక్తికి
నికృష్టులే మరిరి భక్తికి

ఓహో: భోగ విరాగి: యోగి
ఓహో: సౌఖ్యాంబర త్యాగి
ఓహో: సత్యాహింస స్వరూపా
ఓహో: మతకుల కక్ష ప్రతీపా

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

ఓహో: భారతజాతి ప్రతాపా

ఓహో: భారతదేశ ప్రదీపా

మవికితనమున మమ్ముల ముంచి

చనినావా: దివికామించి॥

శోభాయుతకీర్తి సమేతా

ఓ భారత భాగ్య విధాతా

నర్వలోక సంఘోషితకీర్తి

సకల భువన సంపూజితమూర్తి

చనినావా: దివికామించి

మవికితనమున మమ్ముల ముంచి

卐

నీవే ప్రభువు-బాపూజీ (రామమూర్తి)

కారడవుల

కలల కావరములో

మరణించిన-గాంధీజీ

నీ ఆమృత వాహినులెక్కడ:

ఆశలు నిరాశలై

అస్తమించిన-గాంధీజీ

నీ చల్లని చిరునవ్వులెక్కడ:

మడించిన మతోన్మాదికి

బలియయిన బాపూజీ

నీ మత సామరస్యం యెక్కడ:

ప్రజగ్రహించి

దే ఖడ్గం తమ

నాయక హృదయం

చీల్చిందో:

ఏలోకానవున్నా

కురిపించు బాపూజీ

నీ చిరునగవు

హంతకులను హతమార్చి

నీ ఆశయాలగద్దెకు ప్రజ

కదిలించి గాంధీజీ-

ఏలోకానవున్నా

నీవే ప్రభువు-బాపూజీ

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

ఓహో! భారతజాతి ప్రతాపా

ఓహో! భారతదేశ ప్రదీపా

మవికితనమున మమ్ముల ముంచి

చనినావా! దివికామించి॥

శోభాయుతకీర్తి సమేతా

ఓ భారత భాగ్య విధాతా

సర్వలోక సంఘోషితకీర్తి

సకల భువన సంఘాజితమూర్తి

చనినావా! దివికామించి

మవికితనమున మమ్ముల ముంచి

५

మృతినొంది యమరుడై
దారి చూపెను తండ్రి
ఏ లక్ష్యసిద్ధికై
ప్రాణమును బాసెనో

ఆలక్ష్యమును మనము
సాధించి తీరాలి
ఆ శాంతి బాటన్
అడుగులేయాలి

అనాడె మనజాతి
గౌరవము, స్నేహితుడ
ఆరోజె, మన ప్రతిష్ఠ
మరల నిలపెదమోయి.

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

ఓహో! భారతజాతి ప్రతాపా

ఓహో! భారతదేశ ప్రదీపా

మవికితనమున మమ్ముల ముంచి

చనినావా! దివికామించి॥

శోభాయుతకీర్తి సమేతా

ఓ భారత భాగ్య విధాతా

నర్వలోక సంఘోషితకీర్తి

సకల భువన సంపూజితమూర్తి

చనినావా! దివికామించి

మవికితనమున మమ్ముల ముంచి

卐

తలలెత్తుక నిక మెలగంగలమా
ముందడుగిదియని మురియంగలమా॥

కత్తులు మెరసే క్షేత్రములందు
చిత్తముమారే విత్తుల జల్లిన
భారత స్వేచ్ఛా పీఠహళికుని
క్షూరమతాగ్నులు కోరి దాకినవి

బంగరు పంటల రంగుమారునో
భస్మీపటలమె ప్రాప్తంబగునో!

మన సఖ్యతకై వెతబడు జీవిని
మత విచ్ఛయే హతమార్చిననాడు
మతము కోసమొక మానవోత్తముని
మారణ హోమం జరిపిననాడు

జాతి మతాల చర్చలేటికి
నీతి నియమముల నిర్ణయమేటికి॥

ఏ మత సఖ్యతకై తపియించెనో
ఏ మత విచ్ఛకుగా మరణించెనో
ఆ మత సఖ్యత సాధించేందుకు
ఆ మహాత్ముని ఆశయ సిద్ధికి

కట్టండయ్యా దీక్షసూత్రం
సలుపండయ్యా శపథ ప్రార్థన॥

~~~~~:0:~~~~~

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

ఓహో: భారతజాతి ప్రతాపా

ఓహో: భారతదేశ ప్రదీపా

మనికితనమున మమ్ముల ముంచి

చనినావా: దివికామించి॥

శోభాయుతకీర్తి సమేతా

ఓ భారత భాగ్య విధాతా

సర్వలోక సంఘోషితకీర్తి

సకల భువన సంపూజితమూర్తి

చనినావా: దివికామించి

మనికితనమున మమ్ముల ముంచి

卐

భారతీయుఁడు, కాడింకవాడు, గాంది
పుట్టినది, నేనుపుట్టిన పుణ్యభూమి
భరత ఖండమెయిని, గర్వపడని వాడు
మిగిలె నీ తృప్తి నీవు లేమిని, మహాత్మా!

ఎంతయో మంచివాడవు కదే మొన మొన్న వధింపజొచ్చు నీ
హంతకు ప్రాణముల్ మరల నాతనికిచ్చిన పుణ్యమూర్తి ని
న్నెంతగ లోకమెన్ను కొనసి వచియించెద సత్యమిందు, నిం
కింతకు, నీదు మంచితనమే, విషమై, మరిమృత్యువాయెగా॥

ఆ యమునానదీ తటము నందున హాయిగా బవ్వళింపగా
బోయితివే సమస్త జనముల్ విలపింపగ, పీరిపీడగా
న్యాయమె యెంతగా విలచినన్ మరిరావు కదయ్య నీ యశః
కాయము సంచరింపగ, జగమ్మునజేరితె, 'రాము' సన్నిధిన్.

వసివాడ లేడింక స్వాతంత్ర్య విజయోత్స
వారంభనవ పుష్పతోరణమ్ము
ఆరిపోలేడింక నూరూర వెల్గిన
స్వాతంత్ర్య మంగళా భంగదీప్తి
మరపురాలేడింక పురుషార్థ పాతనాం
తరలభ్య ప్రవిమల త్యాగబుద్ధి
సమసిపోలేడింక సల్పిన సత్య దీ
జ్ఞబద్ధమౌ నహింసావ్రతమ్ము

ఈయలేడింక విడదీసి యెవరి వారి
రాజ్యములు పంచి శ్రీరామ రాజ్యముగను
ఔరః ఫలభుక్తి మాకెల్ల చూఱవిడచి
చల్లగా జారినా వనాస క్తయోగి.

నీ చేతులెట్లాడెరా !

(“గురుజాడ”)

నీ చేతు లెట్లాడెరా!! మన గాంధీ-నిన్ జంప మనసొచ్చెరా:
 నీచ: నీచే, జాతికి, తీరని-నిందకొడి గట్టితివిరా ||నీచేతు||
 ఇట్టివాడింతవరకు-జగతిలో-పుట్టనేలేదు, కదరా!
 నీ పుట్టేమి, ముగ్ధునిదిరా! గాంధీని-పొట్టను బెట్టుకొనగ ||నీ||
 నేల బ్రాకే చీమకైన-పైన-నింగి నెగిరే, పక్షికైన
 నీటగదిలే, ప్రాణికైన,దలప-నేరడీ చెఱు, పెన్నడైన ||నీ||
 ఈశుడని, బుద్ధుడని-యేసు క్రీస్తే, యని
 దేశదేశాలవారు-దర్శించి-తీర్థమై, కూడినారే|| ||నీ||
 తిట్టిన, తిట్టడెపుడు-మరల-నిన్ దీవించి, పంపు గదరా
 నిన్ గొట్టిన, గొట్టడకట! వైరులకు-కోట్లధనము, గుప్పెరా||నీ||
 కట్టబట్టలేని, జాతి-మానము-కాపాడి-రక్షించెరా
 కడజాతి, వానినైన-తండ్రిగా-కౌగలించు, కొనియెరా ||నీ||
 తాయీరా! నీ గుండె-చంపితివి-రాజ్యమిచ్చిన తండ్రినే:
 హాయిగా, సనుభవింప-గా, లేక-పోయితివి, మాతృద్రోహీ||
 నీ చేతు లెట్లాడెరా!

బా పు జీ (మద్దోజు సత్యనారాయణ)

జీవితమంతయున్ బ్రజల క్షేమముకై, కృశియింప, సత్యమా
త్రోవ నహింస ధర్మములతో దయనించిన బాపుజీ! భవ
జీవము దైవ సన్నిధికి జేర్చిన 'జన్వరి ముప్పదిన్' విషా
దావృత మానసాబ్జముల దండలు గుచ్చితి మందుకొమ్మికన్.

ఓయని యేడ్చె భారతి, మహాన్నతశీత నగంబునుండి, గం
గా, యమునాశ్రుధారల మొగంబును కన్నులువాయ బాపుజీ
పోయెనటన్న వార్తవిని బుద్ధినిగన్న పవిత్ర భూమికిన్
పాయవి మచ్చ దెచ్చిన యభాగ్యుడెవండని వంత గుందుచున్.

జిన దేవుండును, క్రీస్తు బుద్ధుడును భ్రాజిష్టుల్ తదంతర్ముఖిం
బున దీపించెడి దివ్యమూర్తీ విలసత్పుణ్యంపు వారాళి కాం
తిని నిర్మించిన ధాత, భారతధరిత్రీ మాతృ సౌజన్యతా
జనితున్ గాంధీని, యల్పు దొక్కరుడునై జంపంగ తాజచెన్నే;

చావగ లేదు లేదు- ఋషిసత్తము ధాతఁడు విశ్వమానవ
శ్రీవిభవాభి రామముగ స్వీయ గళంబున దివ్యవాణీతో
పావనిమైన సూక్తులు, సుభాషితమున్ వినుపించుచుండె బో
కావున జచ్చునే యుగయుగాల తరాల తరాల వారికిన్.

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

కరవాలంబును చేతబట్టవు బృహద్గాంధీవమా లేదు. సం
గర రంగంబున కక్కరైనది, తురంగం బొందునున్ లేదు, యే
సరణిన్ వ్యాహములల్లి గెల్చితివా నీ సత్యాగ్రహస్ఫూర్తిచే
వరదాస్యానల తప్త భారతమహి బంధంబు తెల్లంపగన్.

అస్పృశ్యతా పిశాచాళి బట్టిన పిచ్చి

మనుజుల రోగముల్, మాన్యై నతడు

కరకు కత్తుల గుండెకాయ నెత్తురు దీయు

కరినాత్ముల కహింస గఱపెనతడు

విరుపేద ప్రజ నహర్నిశలు నేవించుచు

ఆరిమై జూచె మహాత్ముడతడు

క్రూరాహి మతముల కోరలు దీయించి

కాంగ్రెసు మతమున గలిపె నతడు

అతడు స్వాతంత్ర్య సమర సన్నాహమందు

రాట్నంపు జక్రమున, తెల్లరాజు గెలిచె

ఒక్క నూలుపోగునగట్టి, యుదధికవల

బారవై చెను, గాంధీ సమాటతండు.

ఇరువదైదు శతాబ్దముల్ యేగు పిదప

బుద్ధ దేవాకృతిని బొంది పుట్టె గాంధీ

యఱువదైదు శతాబ్దములరిగి కూడ

పుట్టునో! లేదో! మనగాంధీ బోలుతపసి॥

స్వారాజ్యమునకునై పోరాటమున విశ్ర

మించుటలేని శ్రామికము వాడు

తన భుక్తమునకుగా, 'తక్కిలి' తీసిన నూలు

పై వచ్చు విలువతో బ్రతుకువాడు

బిచ్చగానిని లక్షలిచ్చు వానిని గాని

కనిసమమ్ముగ వెలగట్టువాడు

దాస్య విముక్తికై తపియించి తపియించి

యువవాసముల జిక్కియున్నవాని

లేడు, మనకింక లేడి, కేనాడురాడు

వచ్చిపో విట్టులే, ప్రతివత్సరమున

మనదు సంస్కారమును గాంచి, మందలించి

బోసినవ్వులు గురిపించి పోవు కొరకు,

కేలంబూనిన పట్టుగట్టి. మొలకున్ గీలించు 'వాచీ'యు, మో
కాలుం దాటని కట్టుపంచె, పయిపై ఖద్దర్దాకే చేలమున్
కాలం జెప్పులు, కంటియద్దములునున్ గాసించు కాలనెక్కతో
లీలన్ వచ్చెను చూచువాడడుగో! ఢిల్లీ రాజ్యవైశేష్యముల్.

పరంజ్యోతి

(మానోవల్ల సంగమేశ్వరకవి)

ధర్మపరంజ్యోతి, ప్రేమైక దామమహతి
సృష్టి ముద్దాడు చక్కని జీవమూర్తి
శాంతివిస్ఫార చంద్రికా చక్రవర్తి
యైన మన బాపు స్వర్గాన కతిథియయ్యె॥

భువనాలు కవనాలు పొంగి పొర్లెడువేళ
అవని దేనువు లిండ్ల కరుగువేళ
పశ్చిమాంగన కెంపు పటిమ దీర్చెడువేళ
సత్యదీపిక దిగజారువేళ
భువి పవిత్రత నొప్పబొట్టు దిద్దెడువేళ
గోవత్సములు చన్ను గుడుచువేళ
కష్టజీవుల యాత్మ కరిగిపోయెడువేళ
అష్టదిక్కులు తెల్వి యాడువేళ

రాట్నమందలి ఓంకార రమ్యగీతి
నరుల హృదయాంతరంబున, మెఱయుజ్యోతి
పుడమి నవతారమూర్తి యా బుద్ధమూర్తి
యైన, మన బాపు, స్వర్గాన కతిథియయ్యె॥

యమునా తరంగిణీ యశ్రుధారావళి

పొంగి నింగిని. మారుమ్రోతలీవె
గోమాత కన్నీరు ఘూర్జిత ఘనఘనా

సంజాత పానీయ జలధులయ్యె
అపరంజి సంధ్యలో నరమోడ్చు ముని చేతి

జపమాల నేలపై జారిపడియె
మహిని సీమంతినీ మాంగల్యరక్షిత

కుంకుమ మంతలో కూలిపోయె

బోసినవ్వుల వెన్నెల బొలుచు రథము

శాంతి సత్య మహింసయే శాంతి సుమము

భక్తి విజ్ఞాన భారతభాగ్య ఫలము

కల్ప వృక్షము భువిపై న కాలిపోయె॥

అ మ ర జీ వి బా పూ జీ (వేముగంటి నరసింహాచార్యులు)

ఏడీ మా గుజరాతి వైశ్యముని, నేడేమాయే గన్పింపఁడా
రాడా మమ్ములఁజూడఁడా దయదలిర్పన్ శాంతి సందేశ మిం
కీడా చక్కని బోసినోటఁ బిరుసవ్వేచిందఁడా! అక్కటా
మ్రోడుల్ వారెనుతద్వియోగమున బెంపున్ బాసి మా చిత్తముల్.

నిగ నిగల్ దళకొత్తు నెమ్మేని శోభల
బందీ గృహంబుల పాలొనర్చి
ఉడుకు రక్తము పొంగి యుటుకు సత్త్వంబెల్ల
భారత సేవకు ధారవోసి
తూగుటుయ్యెలఁ దులఁదూగించు భాగ్యముల్
కొల్లాయి గుడ్డకు గుదువబెట్టి
మకరందమూరు కమ్మవి వాగ్బలం బువ
న్యాస పీఠంబుల కప్పగించి

తుదకు బ్రాణంబులై దు విస్తోలుగుండు
దెబ్బలకు నర్పణముజేసి, దివికిబోతె;
సురకులాధీశ్వరుడు నిన్ను జూడ గోరి
పిలువనంపెనొ! బాపుజీ! విమల చరిత॥

సంచరింతువె! నిత్యంబు సంబరమున
నందనోద్యాన దివ్య వనంబులోన
స్వర్గ సుఖదోల నూగుచు భరతసుతుల
మరువబోకుమా! మహాత్మా! మునింద్ర!

నూరేండ్ల యినను నిండలేదపుడె, నిన్నున్ స్వర్గమున్ జేర్పఁగా
నే రీతిన్ మన సొప్పెనో అకట బ్రాహ్మీ భర్తకున్ విన్నుతోల్
ధీరగ్రామణియైన నాయకుఁడు, ధాత్రిన్ గల్గినే యింక, గాం
ధీ రక్తాశ్రులు జిమ్మె లోకములు నీ నిర్యాణమున్ జూచియున్॥

అశ్రుతర్పణము (గరికపాటి మల్లావధాని)

అశని పాతంబొ! భూకంపమయ్యే నొక్కా
అగ్ని పర్వతమే బ్రద్ధలగుట నిజమొ
ఆకసము కూలెనో సమస్తాభివయము
పొంగెనో లేక, లోకమే క్రుంగెనేమొ.

హృదయ విదారకంబయిన, యీకటు దారుణ మోరవార్తకున్
మది, కలగెన్, వచించుటకు మాటలు వెల్వెడ జాలవయ్యె గ
ద్గదిక యొసంగె గాత్రముల గాలుపు గంపము విస్తరిల్లె, న
య్యది యెదియో, యొకానొక మహాప్రళయంబుగదోచెనక్కటా!

గాంధి మరణించెననుమాట కర్కశంబు
కష్ట దుర్వాచకం, బమంగళముగాఁగ
దోచి యదివల్కు' వాదొక దుష్టుండంచు
వానిపై నాగ్రహావేశభావమొదలె॥

అయ్యో నేడు, మహాత్ముడే, ధరణిలేడా, యింక దిక్కేది. సం
శ్రయమే పోయెనె, ధర్మమార్గమునకు సత్యంబు, శాంతింబునున్
దయయున్నిల్వఁగవీడిపోయెనె ప్రళస్తంబొ సహింసాధ్వమున్
వ్యయమైపోవునె లోకమాతయు, క్షయంబై పోవుచే, నిక్కమా.
అరియే లేని యజాత శత్రుసకు నీకా, యీ యవ్యాజంపు, దు
ర్మరణం బయ్యది కూడ స్వీయప్రతిమూ మాకింక నేరీతిగా
శిరముల్లుల్గురిలోన నెత్తికొనఁగాఁ జెల్లున్ మహాత్మా! మమున్
దరిజేర్చున్ భవదాత్మయే తరణికాదా యిట్టి కష్టాభికిన్॥

గాంధీ స్మృతి (కోగంటి దుర్గా మల్లకాద్దనరావు)

సత్య ప్రభావ గరిమన్
నిత్యము బోధించినావు నిఖిల జనులకున్
సత్యస్వరూపుఁడవనగ
సత్యేతరమిందులేదు-జననుత గాంధీ॥

అవతారమూర్తివని, ని
న్నవనీ జనులెల్లరు, గొనియాడిరి, అయ్యో,
అవతారము చాలింపఁగ
అవనీ జనమెల్ల మునిఁగె, ననుతాపాత్మిన్.

ఓయీ! దుర్మార్గా! నీ
చే యెటులాడెనుర: విమల భక్తుని గాంధీన్
మాయింపఁ బైకినెత్తగ
బోయడవో రాక్షసుడవో భూతంబవో॥

ఘోరతమస్సు

(కొడాలి వొంకటరాజారావు)

మతమదోన్మత్త మృత్యు దుర్మార్గ చర్య
ఫలితమా! అహింసా చక్రవర్తి గుండె
లోతులకుపోయి మండినదా తుపాకి
లోని సీసపుముక్క కల్లోలపరచి॥

శాంతికోసము యెడద, విశ్రాంతి విడచి
హింసకోర్వక యెడద, నహింస నడపి
దెబ్బదెనిమిదియేండ్లు పండిన వయస్సు
నే కిరాతుని కరము దహించె తండ్రి॥

సత్యమన్నది 'బాపు' వచస్సు నిమిడె
శాంతియన్నది 'బాపు' వర్చస్సు నిలచె
మరి, యహింసయన్నది 'బాపు' మనసు పెనచె
మరల క్రమ్మెను ఘోరతమస్సులకట॥

— X —

హా హా కారమయ్యెలోకము

(కవికొండల వెంకట్రావు)

శాంతిశూర: కర్మపీర, సత్యాగ్రహదీరా!

నీ-ఈ-మరణవార్త

మోర, మతికరోర, మరరె: చోర:

డాం: డాం: డాం: క్రూర:

మరయ చిన్న మనిషిని:

ఓడ నింత రక్తమా?

కూడనింత మాంసమా?

వాడు తినగబంపెనా?

వాడుమనగ చేర్చెనా:

తు-పాకికీ-వేట గూర్చెనా

తోడి మానవుండగున్!

నీడ వానికింతెటు?

వేడికొనగ లేవుగా:

వీడిపోతివా భువిన్:

మహాత్మా గాంధీ: హా-హా కారమయ్యెలోకము

అకారమెడసి నీవు పో

అంధమిడియె శోకము :

కల్యాణ గుణ పరంపరా: నిర్మాణ మీవు పొందితే

భారతాంబనీవు వినా-భయోత్పాత నివృత్తి:

లేదె మృతికి ఆవల
వాదులేని సత్యము
స్వాదువైన అమృతం?

గుండె గుండె బొటగన్
వెలికి వెళలె హృద్రుత-
నీ సుహృద్రుతమదే
మాకు మాకు అమృతం
శోకమార్పు సూనృతం.

నెత్తురింత చిందకే
ఎత్తు కెత్తు తెచ్చితి
'హమార్ దేక్' స్వతంత్రతల్
నీ స్వతంత్ర తీవయో
నెత్తురోడ్చి కంటివి::

ఓ మహాత్మాగాంధీజీ,
నీ మహిమే నెవరిలో
నేన్ మహిపైనున్న చో
పునః ప్రాణుజేతుమోయ్
ఓ మహాత్మాగాంధీ నిన్
పునః ప్రాణుజేతుమోయ్॥

అ-దాకా చేతులెత్తి మ్రొక్కసియ్
నీ-ఆత్మశాంతి కొఱకు
నీ-ఆత్మ శాంతికొఱకు
నీ-ఆత్మ శాంతికొఱకు
నీ-ఆత్మ శాంతికొఱకు
ఓం-శాంతిశాంతిశాంతి:

గాంధీ మహిమ (మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి కవి)

అవతారము లాపేళము

లవు నొక్కొక తఱిని నీది యట్టిదె యగు, హైం
దవ దాస్యముక్తి చేయం
గ వచ్చి చేసితివయారే, గాంధీమహాత్మా!

భారత దాస్యపు చీకటి

పేరు అహింసావ్రతంపు వెలుగునఁదొలగన్
నేరిచిన ధీరభూర: ని
కారపు హతిఁ గ్రుంకితికట! గాంధీమహాత్మా!

బోయడు కృష్ణుని వలెనే

యీ యెడ నొక బోయ నిన్ను హింసించెనయో:
గాయమున నీకు మృత్యువ:
కాయము క్షణభంగురంబు గాంధీ మహాత్మా!

ధిల్లీలో నీ పీల్గుట

లల్ల పరీక్షిత్తు మరణమాత్మకు దెచ్చున్
బల్లిదులు కాకు రనుటలు
కల్లగదా చావునుండి గాంధీమహాత్మా!

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

భారతులకు స్వాతంత్ర్యము
దారతఁ దెచ్చితివి కాన ధన్యుఁడవు మహా
దారుండగు పరమేశుడు
గౌరవమున ముక్తివిచ్చు గాంధీమహాత్మా!

పౌరపదె 'బెర్నాడ్‌షా' యని
సరసముగా దెలుపువాడ సాహిత్యకళా
పరుడైన సత్యమెఱుగుట
కరమరుదగు నొక్కచోట గాంధీమహాత్మా!

నీ హత్య వినుచు భూ ప్రజ
హాహాకారము లొనర్చు టది వింతయే! న
మ్రోహిత మది నీ సమతా
కాహళినినదంపు మహిమ గాంధీమహాత్మా!

స్థూలతి కంఠెన్ సూక్ష్మత
మేలగు సూక్ష్మంపుటొడలి మేదుర శక్తిన్
పాలింపుము భావి కలి
కాలపు పాపములఁ బాపి గాంధీమహాత్మా!

ధీమంతులు కొండాటన్
సామెత నీకిడుచు నెంతో సోరెద రకటా
సామాన్యులవలె వారలు
కామితముల తీర్పు ప్రతిభ గాంధీమహాత్మా!

నీపయిగల భక్తి మెయిన్
 పాపము కొందఱు కలంగి పరుల కహింసన్
 ప్రాపింపజేయువారల
 కాపాడవె యార్త రతుల గాంధీమహాత్మా!
 మత సహనము దేశస్థుల
 మతులన్ కలగించి యొక్క మతి నందఱు నీ
 గతి నడవఁజేసి వెన దు
 ర్గతులన్ తొలగింప వలయు గాంధీ మహాత్మా!
 భారత దేశంబునకు, న
 పార యశం బిట్టె నీదు ప్రజ్ఞన్ దానిన్
 దీరత కావలె నీ మృతి
 కారణమునఁ జెడక నిలువ గాంధీ మహాత్మా!

•••••

మ రణ వార్త

(‘సు ధ’)

రేడియో యేడుస్తుంది
సృష్టిదేవత శోకిస్తుంది
ఆకాశంలో
కరుడుగట్టుకుపోయినహిమం

కరిగి, కన్నీరు కాల్య-
నింగి నున్న నక్షత్రాలు
‘ఏమిటిదంతా!’
ఆతురత చూడవచ్చి
అచ్చెరువందాయ్-వెల వెల
బోయాయ్

మహాత్ముని మరణింపజేసిన
మతిలేని మానవ దౌష్ట్యాన్ని
అసహ్యకించు కున్నాయ్
ప్రపంచం పాలి పోయింది

దేశాలన్నీ దిగ్భ్రమజెందాయ్
భూగోళమంతా బావురుమన్నది
ఒక్కమారుగా
నిత్యవ్యవహారాల్లోంచి విరమించు
కొన్నది

నిశ్చేష్టురాలై నిలచి పోయినది
దేశం.
కన్నీరు-మున్నీరు
మానవహృదయం నిలచిపోయింది
మనుషుల భాషలు
మూగవోయినై
అవ్యక్తంగా ఆగిపోయినై :
—లోకం—శోకం—
కాలం— కదల—లే—
(ఇదే మహాత్ముని మరణవార్త)

అమరజీవి గాంధీ

(జాగర్లపూడి వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి)

రాముడవై తన ప్రాణాలు తీసిన
 కోపాన ముసు వాలి, ద్వాపరాన
 కృష్ణుండవైపుట్ట-కినుకతో బోయడై
 అవసాన ప్రాణాలు దీసి
 అంతతో బోవక యాతడే కసిబట్టి
 పొదలుచునుండె నీ పుటుక కొఱకు
 గాంధీవై పుట్టిన గమనించి యా పాపి
 ప్రత్యక్షముగఁ మ్రొక్కి హత్యచేసె
 అతడు కసి బట్టకున్న నీ యవని యందు
 శ్రాతవులు నీకు లేరు, నిస్సంశయముగ
 భరత భాగ్యోదయ విధాత పతితగీత
 రామమంత్ర ప్రభాత్మః గాంధీమహాత్మః
 కొట్టినన్ దిట్టినన్ హత్య కోరియున్న
 భౌతిక శరీరమునకెగదాః తలంప
 అమరజీవివి నీకు చావరయ గలదె
 దివ్యతేజః ప్రహర్షిః గాంధీమహర్షిః

మన గాంధీ

(‘దేశభక్త’ కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులు)

కానగరాడు గాంధీ, యిక గానగ జాలము వారిపోలికన్
తానుగ కష్టభారముల దాలెను మెండుగ దేశభక్తికై
పూని దవాసలఁబనగ బోరు చరించెడి నౌకహాలిలో
మానగజేసె దౌష్ట్యమును, మాన్యుడహింసను బోధజేయుచున్-
విరసన వ్రతదీక్ష నెన్ని సారులొ, పట్టె

కలహకల్లోలంబు గట్టిపెట్టి
కాళి ఘట్టమునందు గతినమౌ వ్రతదీక్ష

హస్తినా పురమందు నట్లుజేసె
తన ప్రాణరక్షణకు దగిన భద్రమొనర్చ

వలదని వారించెఁ బాలకులను
పరగ ననర్థముల్ పాయంగ శ్రీరామ

మననంబు జేయించె జనులచేత

దేహమర్పించె, శాంతికై ధీరుడతడు
మనసు నర్పించె బరమేశు మహితభక్తి
తపమటన్నను నిది ఘోరతపము గాదె
తపసి యాతడు, మహితాత్మ తపసి యతడు.

పరమ గురువంచు ప్రణతులు భక్తితోడ
హృదయపు బిల్లెరపుటార్తి సదయుడంచు
దేశముక్తు దాటించును దీపపూజ
సలిపి మ్రొక్కెద గాంధీకి నైర్వ నిధికి॥

మ హా త్మ

(కన్నెగంటి వీరభద్రదాచాద్యులు)

కాటు చీకటులలో గాంతి రేఖలగుచ్చి
దారి చూపిన మహాదార జీవి
ఆగ్నికుండాలలో సక్రధారల నింపి
యెల్లలోకము నేలు చల్లనయ్య
వడగాడ్పులో శీతవాతంబు గల్గించి
హాయి జూపిన భారతీయ యోగి
హాలాహలంబులో నమృత మాధురిజొప్పి
కల్లోలమాపు దీక్షాతపస్వి

రామరాజ్య ప్రదాత భారత విధాత
కరుణగల శాంతిదూత మా గాంధీతాత
ఖండ ఖండాంతరముల దుఃఖమున ముంచి
తదలి పోయెను స్వర్గలోకమును జేర॥

ఇల కంపించెను, దేశనాయకులు 'తండ్రీ':యంచు వాపోయి మూర్ఛిలుచున్నారు పవిత్ర భారత సవిత్రీ నేత్రదుఃఖాశ్రువుల్ నెలయేత్తై ప్రవహించె శాంతిగుణరాశి! ఖండ ఖండాంతరంబులు ఘోషిల్లె భవిష్యయోగవిషయంబున్ విన్నమాత్రంబునన్॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

అమరుల్ నీ యిరుప్రక్కలన్ నడువ, దివ్యద్వానముల్ మ్రోగగా
రమణుల్ హారతులిచ్చి సన్నుతులొనర్చన్ బాలగంగాధర
ప్రముఖుల్ దీవెనలీయ అవ్యయము జేరంబోవు నీ పాద ప
ద్మములన్ బివిత్రమైనవి మహాత్మా! స్వర్గసోపానముల్.

హలమా రాబ్దము-గిత్తలా విమల సత్యాహింస లేప్రొద్దు నీ
పొలమా భారతభూమి విత్తనము లభ్యుత్థాన సందేశముల్
ఫలమా దాస్యవిముక్తి సత్వరమసిః స్వాతంత్ర్యముల్ కర్షకో
జ్జ్వల చారిత్రము నీయదే, మధురాభవా ఎంత భన్యండవో?

卐

ఘోరదుర్దినము

(“జాపువ”)

అది తలపోయరాని హృదయ ప్రవిధారి విషాదవాచ్య కా
స్పదమయి పంచఖండములు బావురుమన్న విశాచవేళ ము
ప్పది పదికోట్ల భారత తపస్సముదాయము భస్మరాశియై
చిదికిన ఘోర దుర్దిన మిసీ వచియింపగ జిహ్వలాడునే.

ఉపవాసం బుపసంహరించుకొని, యెన్నోనాళ్లు కాలేదు, తా
నుపలాలించు ప్రపంచశాంతి రమ కాయుర్భూతి సిద్ధింప లే
దపరాష్ట్రంబున గ్రుంకెన్ భరత మున్యాదిత్య బింబంబు, తూ
రుపు ఖండంబున సన్వభావికముగా రోదను రోదింపగన్.

అదిగో రాట్నముచేత దేశజాల కాహారమ్ము గల్పించి, అ
భ్యుదయాపాదక సామరస్యమున కాయుర్దాయమున్ బోసి ఆ
పద పాలై మరణించి భస్మచయమున్ భాగించి దేశాలపై
వెదజల్లించిన గాంధితాత ఋణమున్ విశ్వం బెటుల్ తీర్చునో!

ఆటం బాంబులవారు దద్దరిలి, రాజ్య త్యాగమున్ జేయ, ము
ప్పుటల్ పస్తులు జేసి చిక్కిన మహాత్మున్ జీర్ణాకంకాళమున్
వేటాడించిన క్రూరురాల వకటా! నీ కాన్వరాజ్యంబు, నీ
చేతే శాశ్వత దాస్యమున్ మరల వ్రాసెన్ బ్రహ్మ ధిల్లీపురీ:

గోచియు గొంగడిన్ గలిగి, కొట్టక తిట్టక భారత క్షితిన్
గీచిన గేటులో నడుపు నేర్పరి-కన్నుల ప్రేమచంద్రకల్
పూచి పలించు నిశ్చలుడు, మ్రొక్కిన తక్కిన సామరస్యమున్
తూచి యొనంగు నీశ్వరుని దూకడన్ పగ కూపిరాడునే!
ప్రేమ స్వర్గము సృష్టిచేసి చనియెన్ క్రీస్తుండు మున్నిడియా
భూమిన్ బుద్ధుడహింస నాటివనె మామూడుండు హింసక్రియా
వైముఖ్యంబు విధించె, వర్గకలహవ్యాధి న్నివారింప, నిం
కే మందుల్ పనిసేయు; శాంతి చనిపోయెన్ భాయలాపడ్డదై.

అవతరించిన స్వరాజ్యపాజ్య బాలిక
కక్కటా ముకువచ్చ లారలేదు
సకుటుబముగ వీడి-చనుచున్న పరరాజు
నిజసీమలో కాలు నిలుప లేదు
హస్తినాపురిమీద పైందవ ధ్వజమెత్తి
నిండుగా యేడాది నిండలేదు
స్వాతంత్ర్య ఘనమహోత్సవ జయధ్వానంబు
మార్కొత లూరూర మాయలేదు

సింహాసీతిక నధివసించిన యనుంగు
మనుమలన్ జూచుకొనుచు, నమందహర్ష
పులకిత స్వాంతుడగు దొడ్డముసలివాడు
మాయమయ్యెనే! లోకాల గాయమగుచు.

అంటరాని వాడవై యాఫ్రికాయందు
తెల్లవారి నడుమ తెలిసికొంటి
అంటరాని వారి యతరంగంబున
ప్రేలు అగ్నిపర్వతాల ఘోష.

మహా జ్యోతి

(దీపాల విచ్చయశాస్త్రి)

కారు చీకట్లు గ్రమ్మె, నాక్రందనములు
ఖండ ఖండాంతరముల గ్రందుకొనియె
స్తంభితంబయ్యె సాధుచేతః ప్రవృత్తి
అల మహాత్మ మహాజ్యోతి మలగిపోవ.

సీమ సింహాలు, నౌఖాళి చిఱుతపులులు
సీదు తత్వంబు నెఱిగి మన్నించెగాని
ఎఱుగలేడయ్యె నీ సహోదరుడె, నిన్ను
కాల్చి మ్రందించె నతడెంత ఘాతుకుండో?

తూర్పు పడమరలై న, హిందూ మహమ్మ
దీయులకు నై క్య లేమిని సాధించుపేమి?
కాని పని బూని నిష్కామ కర్మయోగి
బలియొసర్చితె బంగారు వంటి బ్రదుకు.

కడగండ్లమారి చీకటి బందిఖానులే

రమణీయ భర్మ హర్మ్యములుగాగ

ఓకిలింతలుతెచ్చ తూకంబు మెతుకులే

షడ్రసోపేత భోజనముగాగ

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

క్రూరభటాళి కఠోర గర్హణములే

యాస్తసల్లాప వాక్యములుగాగ

కృపణాధికారి నిర్దిష్ట కర్మంబులే

యాత్మీయ నిత్య కృత్యములుగాగ

తన్నులకు తోపులకు గూడ, తాళితాళి

తెచ్చికొన్న స్వరాజ్యంబు తివిరి చనునథ

వించు వేళకు నిటు ముప్పు ముంచుకొని యె

భారతీయుల గాఢ దౌర్భాగ్యమేమో;

❧

పూర్వరాజర్షి

(మూల కొండారెడ్డి)

నిఖిల మతములు తంత్రులై నిస్వనింప
మేల్మీ గాతాళి పంచిక మేళవించి
సత్యగానామృతము జిందు సాధుఋషికి
హత్య కాబోలు హైందవు లంపు కాన్క!

గాంధి దేవుని మరణ సంఘటన యనెడు
బాంబు వేటున చుక్కాని బ్రద్దలయ్యె
నట్టనడియేట భారత నౌక కిప్పుడు
దారి జూపించు దిక్కుచి జారిపోయె!

అస్తమించినది నే డాసేతు హిమశైల
దేదీప్యమానమౌ దివ్యతార
భగ్గుమన్నది నేడు భారత జనయిత్రి
కనిపెంచుకొన్న బంగారుపంట
బెడిసి గల్లున క్రిందబడిన దుర్వీ కాంత
కలికి పాపట మీద కనకభూష
మూగవోయినది భూభువనభర్త కరాన
నినదాభు శాంతి మాణిక్యవీణ

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

మనుజు కోటికి మకుటాయమానుడవయి
దేశమున నవ్యచైతన్య దీపమిడిన
పుణ్యు నిను జేతులార గోల్పోవు కతన
పూర్ణరాజర్షి: యీ లోటు పూడ్చుపెట్లు?

రాజపుసీవుకావు, పలురాజులు నీ చరణాల దావునన్
పూజలొనర్చినారు, అసి బూనిన యోధుడవీవుకావు: ఘో
రాజిని, నీకు మించిన పరాక్రమవంతుడులేడు, చిత్రమై
రాజిలు నీ చరిత్రకు జరామరణంబులులేవు_ బాపుజీ.

భువన బాంధవుడు

(వీటుకూరి వెంకటనరసయ్య)

ఒక త్రుటిలో ప్రపంచమటె లూగిన దొక్కొకయత్రు వట్టిగా
ప్రకృతి ద్రవించి యేడ్చినది ప్రత్యణు వాత డనంతకోటి రూ
పకుడని దోయిలించినది బ్రహ్మ పదార్థములోన లీనమై
పకపకలాడు మా భువన బాంధవుడిం కిటు తొంగిచూచునా!

నలుబదికోట్ల బిడ్డల మనః పరివర్తనకై తపించి నం
దుల కిదియా ఫలంబు: మన దుష్కృతమా శశితారకమ్ముగా
నిలువకతప్ప దీ భువన నిందకు పాత్రము గాకతప్ప దా
ఖలుని కతమ్మునన్ భరతఖండ చరిత్రమె తారుమారుగా.

చలమున్ శౌర్యము తేరిచూడని యహంసాఖడ్గమున్ దూసి, హూ
ణుల నొక్కెత్తున నీరు ద్రాపిన భవన్నూర్తి ప్రభూత ప్రబో
జ్జ్వల మాహాత్మ్య వశంపదమ్ములయి, రక్షత్రౌర్య కౌటిల్య సం
కుల సామ్రాజ్యము లిచ్చమెచ్చినవి నీ కూలంకష ప్రజ్ఞకున్.

ఒక నూల్పోగున ఆంగ్లరాజ్య విభవ మ్ముట్టుత లూగించి, యం
తెకు రాబట్టితి వంతమరల, త్రిలోకీ పూజ్యమౌ నీ చరి
త్రకు దిగ్విజయముల్ నమస్కృతులొనర్పన్ స్వీయ దేశీయు లీ
వ్యక్తు లోనై తెగటార్చి రాత్మహననవ్యాపార పారీణులై ॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

ఆరిపోయిన దానియా జ్యోతి నీవెట్లు

లీ చీకటుల నెదురీదగలవు

సడలిపోయినద హింసా మాత్రమే దయా

మహిమ హింసాకాండ మాన్ప గలదు

దగ్ధమైన దపూర్వ ధర్మదేవత మరే

న్యాయ మీ లోకంబు నడుపగలదు

తరలిపోయినది సత్యస్ఫూర్తి యే నీతి

నిష్ఠ లాశాంతిని నిలుపగలవు;

సార్వకాలిక సమధికాచార సార

మీమహస్సు మదాత్మలం దేలగించి

అజరమమర మనిర్వాచ్యమగుచునగుచు

విశ్వ కల్యాణ కిరణమై వెలయుగాక.

గాంధీ మహాత్ము

(నండురి రామకృష్ణమాచార్య)

సత్య మహింస, యుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసముల్
 సల్పి జీవించెడి సత్యమూర్తి
 విశ్వకల్యాణ గవేషణాపథమందు
 సయనించు, యొంటరి బాటసారి
 సత్యాగ్రహముచే శాస్త్రపులను శిష్య
 నిర్విశేషుల జేయు నిగమరాశి
 రాట్నము ధర్మచక్రముజేసి పరిశుద్ధ
 బుద్ధులు ధరించు కర్మయోగి

బుద్ధు డేవుడు పుట్టిన పుణ్యభూమి
 నేటికిని పునః పూతమై నెగడునట్లు
 అవతరించిన యట్టి, యో అమృతమూర్తి
 అందుకొనవయ్య మా స్వాగతార్హ్యములను.

గాంధీమహాత్ము! దివ్య పదకంజములంట జనావళుల్ జగ
 ద్బాంధవ తీర్థయాత్రకయి వచ్చిరి; రైమిక్ర ఊతకోలతో
 బంధములో కృశింపదిక భారతమాత; స్వతంత్ర ితికా
 బంధురమైన దుందుభిరవంబులు నింపుము బోసినోటితో.

బా పూ జీ

(వల్లె పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు)

అకుటిలచారు వృత్త మనహంకృతి పాత్రము, మాతృదేశ పూజక సహకారి నాయకము, సత్యదయా నయశాంతిదాంతి బోధకము స్వరాజ్య లాభన ముదాత్త మహింసముగాంధీ ముఖ్య నాయకము, విషాదనాటకమహా ముగినెన్ భరతోక్తి శూన్యమై.

ఆ పాతాళము త్రవ్వసాగరులు యజ్ఞాశ్వార్థ, మాగంతికున్ వ్యాపించెన్ సుయశంబు సాగరము నా బాపూజీ తద్భస్మపున్ బ్రాపున్ గాంచనివారు, త్రవ్వరట, తత్పాతస్థలిన్ మృత్యున్నతై కూపంబో యది పుణ్యవాసియై, మహాకూపారమో కాదొకో,

రతనంబున్ జెయిజార్చికొంటిమిక, సూరాపేర, నీకయ్యె భారతమా నిశ్శరణంబవై తివి, పదార్థంబా! వృధాసూన్యత వ్రతమా నీ బ్రతుకింక, సద్గుణములారా! మీరు నిష్కాసితుల్ శత వర్షంబులు నీకునిండెనె యహింసా హింస కాలానితే?

యుగప్రవక్త

(బొడ్డు బావిరాజు)

జ్ఞోహారులు బాపుజీ
స్నేహమృతః శిశిరసారణీస్మిత రోచి
స్సాహార్ద మధురమూర్తి
ఊహః శేషుండవై తివో మా తండ్రీ

ఒకమాపు చాలులే సకల ప్రజాకోటి
చిత్తసీమల శాంతి చిలుకరింప
ఒకమాట చాలదే, ఉద్రిక్త సోదరా
శుల తేర్చి సుప్రసన్నులను జేయ
ఒక వ్రాతచాలుపో ఉర్విధరుల రాజ
ముద్రికలకు మార్గములను జూప
ఒక దీక్షచాలు ఊరక లోకములు లోక
ములు తల్లడిలి పదమ్ములకు మ్రొగ్గ

అతడు నిస్వార్థబుద్ధి సత్యాగ్రహండు
అఖిల మతములాతనివె దాస్యాంధకార
బంధురాకాశ వీధి నవ్యస్వతంత్ర
సుప్రభాత విధాత యుగప్రవక్త.

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

నేచ్చాలోభ పరస్పరాసహన దుర్హింసా మతద్వేష దో
షచ్ఛాయాఖని భారతావని ప్రతిష్ఠాపింపగా సర్వ లో
కోచ్ఛంబో యొక రామరాజ్యమును, నీ వూహించితే తండ్రి యీ
తుచ్చ స్వార్థమత ప్రమత్తులకు లేదో ఆ మహాదృష్టమే,

ఒక్క దీపము తాను కొందెక్కినంత
నేడు నలుబదికోట్ల గుండెలును కూడ
వెలుగుచున్నది శాంతి నిశ్చలపు శాంతి
ఏ తుపానులు ఆర్పిలేవింక దీని.

హృదయావేదన

(దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని)

తన మనోవైశాల్యమును చెప్పకయే చెప్ప
 వెడద కన్నులదోయి బెడగుతోడ
 తన తత్త్వ విజ్ఞాన తత్పరత్వము దెల్పు
 నదమల బ్రహ్మ తేజంబుతోడ
 తనదీనమానవోద్ధరణేచ్ఛ సూచించు
 కుదురైన కొల్లాయి గుడ్డతోడ
 తన యహింసా మార్గమును ప్రతిష్ఠాపించు
 శ్రుతి మనోహర వచోవితతితోడ

పూర్వ హైందవ భూమి భృద్భూమి విజయ
 నివహ సంపాద నోద్యోగ నిత్యహేతు
 భద్రమత్తేభ గమన శోభనత తోడ
 నాతడెచటికొ నడచుచున్నట్లు తోచు.

అంతరిక్ష తలంబున నఖిలలోక
 దుఃఖపిశునమ్ము తోచెను తోకచుక్క
 భూతలమునుండి నిఖిల భూభువన పుణ్య
 ఫల మెగిరిపోయె నొక్క దివ్యంపు జుక్క॥

మహాత్ముని దివ్యస్మృతి

దీనులపాలి కల్పకము, దేశముగాంచిన పెన్నిధానమున్
మానవ సంఘమందు దలమానికమున్, గరుణా స్వరూపమున్
జ్ఞాన నిధానమున్ జనకసన్నిభు నంధమతాభిమాన క్రౌ
ర్యానవధించినాడు, సకలావని గుండెలు చీల్చెనొక్కటిన్.

చాలెటులైన మర్త్యులకు సంఘటిలున్: మృతిగన్నవారి స
ద్భావమునెంచి యేడ్చుటయు, వ్యర్థముకాని యహింసకోసమై
జీవితమంత పుచ్చిన విశిష్టుని హింసకు బాలునేయుదు
రైవము చెయ్యమెంచిన యథాయధలై హృదయమ్ము క్రుంగడిన్.

ఓ యి మ హా త్మ (కౌత్త సత్యనారాయణచౌదరి)

ఓ యి మహాత్మ ! లోకము నయోచుయమై హతమారి పోయిన
 ఛేయిక నిన్ను బాసి యెకదెక్కడ నేమిట ప్రొద్దు పుచ్చునో,
 న్యాయము చట్టుబండలయి యారడి పోయెనె ? పాడులోక మీ
 గాయము మాన్పుకో నయితిగాక, కృశించి తపించి పోవదే ;
 బంగరు వాన వెల్లువలు పారి ఫలించి ప్రపంచమంతయున్
 గొంగున దాచిపెట్టు నదిగో ! నవభారతమంచు, మించి యు
 ప్పొంగితిమయ్య దాని నిజమున్ గురుతించెడి వేళ నిట్లుల
 య్యెంగద యోయిపాపపు విధి ! నినుమెత్తురె లోకు లిత్తరిన్॥
 ఈ కొరగాని దేశమున నింక మహాత్ములు పుట్టబోరు, లో
 కైక మహాత్ము దాచుకొనరైరి కదా ! యొక యాతతాయి చీ
 కాకయి దేశ గౌరవము గాలనురాచి మతంబులోన ము
 క్కాకలు దేరియున్న మొనగానిని గ్రుక్కలుబట్టి మ్రింగునా ?
 అదిగో! తూరుపు దిక్కులో నెరుపు దృశ్యంబయ్యె నామీద న
 య్యుదయంబున్ గనవచ్చునంచు మదిలోనుత్సాహ ముత్సేకమై
 పొదలన్: రివ్వనగారు చీకటుల సంపూర్ణంబుగా గ్రమ్మి: య
 భ్యుదయంబున్ హతమారెచ్చి కాపమదియోమోగాని యీజాతికిన్.

జగతి నిర్జీవమయ్యె

(మహావాది వెంకటరత్నము)

ఆ దుర్వార్త విసంగనే మనసు పీరైపోయె, నా గుండెలో
యేదో తీరని బాధ హెచ్చినది, నా యిల్లాలు నా విడ్డలున్
నా దుఃఖంబున పాలుపంచుకొని, రానాడే జగత్తంతయున్
చెడిపోయెను-తాతతోనె, నళియించెన్ విశ్వసౌభాగ్యముల్.
ఆరిపోయెనుగదా అన్ని లోకాలను

వెలిగించు నిర్మల ప్రేమదీప్తి
ఆగిపోయెనుగదా అన్నిమతాలకు

సఖ్యత గలిగించు శాంతి గీతి
చచ్చిపోయెగదా సర్వతోముఖముగా

చెన్నార భారత జీవశక్తి
నిలచిపోయెనుగదా కుల భేద మెరుగని

రఘుపతి రామవ రామ భజన

నీవు, “హా రామ” యనుచు, యీ నేల గూల

వేయిపడగల సామియే వివళుడయ్యె

ప్రకృతి యంతయు చైతన్య రహితమయ్యె

నీవు కనుమూయ జగతి నిర్జీవమయ్యె.

నెత్తురు జిందకుండ యొకనిన్ బలిపెట్టక కత్తిలేక లో
కోత్తర శాంతిపూర్వక మహోద్యమ మొక్కటి లేవదీసి; యు
వ్వెత్తుగ వైరిశక్తుల జయించి స్వతంత్రత గొన్ననేమి ? నీ
నెత్తురు ద్రావె నేటికొక సీచుడు, -బాపు ! యిదేమి వైరమో ?

హాతవిధి

(ధూపాట కొండమాచార్యులు)

హాతవిధి: పొట్ట బెట్టితి వనుపమాన
శాంతిమయ జీవి నిటు మహాసాధుశీలు
నింక జగతిని శాపెద్ది : యెంచిచూడ
సత్యము నహింస కిద్దియా సత్ఫలంబు ?

భౌతిక శరీర మొక్కటే బాసె గాని
యనుసమంబైన యాతని యాత్మశక్తి
నిండుకొనివెల్గుచుండె, బ్రహ్మాండమెల్ల
మించి రాక్షసి పునరుద్ధరించుగాత:

॥౨౨౫॥

అహింసా తపస్వి

(జూలూరి కామేశ్వరి)

ప్రార్థనా సన్నివేశ సభముఖాన
శాంతి సత్యాలు వినదించు సమయమందు
చంపెనట నిన్ను నో యహింసా తపస్వి
కరిన పాషాణ హృదయు దొక్కడు తెగించి॥

నీ వొక ద్రోహిచేత మరణించితివన్న విషాద వార్తకే
స్థావర జంగమాత్మక విశాల జగన్మలి గుండె నీరుగా
బావురుమంచు యేడ్చినది భారతభాగ్యవిదాత : నీదు స
ద్భావమే నీకు మృత్యువయి తారసిలెన్ తుది నక్కటక్కటా !

మంచికి మంచిలే దసలు మానవ జాతికి మానవత్వమున్
పెంచి సుఖింపుడంచు వినిపించిన శాంతుని క్రీస్తునిలై చం
పించిరి- స్వార్థమున్ విడిచిపెట్టి స్వదేశము కోసమింత క
ష్టించిన బావుణీ బ్రతుకు చేదయి కాల్చిరి నేటికక్కటా :

ఆరనిమంట నా హృదయమందున నిల్పితి వోప్రభూ : యికన్
తీరనిబాధతో కుమిలి దేశము దిక్కును మొక్కులేక సం
స్కార విహీనమై బ్రతుకు బావులమధ్య కృశించి యింకన్,
ఘోర విపత్పరంపరలకున్ గురికావలెనో కదా! తుదిన్॥

విలయము (అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రీ)

ఓక విలయమ్ము పెంచుకొని, యొక్కడు నిన్ను సమస్తలోక భా
వుక శుభమూర్తి, శాంతి పరిపుష్టవినిశ్చలధీరు శోక ని
శ్చలిత హృదంతరాంతర ప్రసన్నమనోహరరూపు, సాధుతా
నికషము పొట్టబెట్టుకొన నేర్చెనచే, ప్రళయాంబుదార్పణిన్.

ఓ సత్యాగ్రహి! సర్వలోక వినుతాత్యుత్సాహదీప్రాత్మ దీ
క్ష సామ్రాజ్య రమాధినాథ నిఖిలాశాపూర్ణ కీర్తీశ్వరా
నాసాంతః పుట కించిదుణ్ణిత జవోష్ణ శ్వాసనిర్ధూత స
ర్వాశ్లాదేశ విరోధియాధ యదె సాష్టాంగమ్ము రాట్ను ప్రియా

న గు బా టు (బృందావనం రంగాచార్యులు)

కత్తుల గడ్డయైన 'నవఖాళి' తటంబున శాంతి బీజముల్
 విత్తిన హాలికా! అహమువీడని ప్లేందవజాతి భూతమే
 మిత్తిగ మారెనీ యెడల మించె దురుష్క-మతాల మౌఢ్య సం
 పత్తిని మామతమ్ము నగుబాటయెపోయెను, నాల్గునోకులన్॥

దాస్యాంధజగతిలో దారిజూపెడు వెల్లు
 వెల్లువలై ముందువెడలినావు
 బానిసనై పరిపాలింప దగ దిక
 తెమ్మని నిద్దుర లేసినావు
 నిరుపస్థవంబులై నెరపు సత్యాగ్రహ
 సమరముల్ మెండుగా సలిపినావు
 నలుబదికోట్ల మానవ సంఘ నేవకై
 జీవితమర్పణ జేసినావు

చరితలో మున్నెరుంగని శక్తిజూపి
 ఖండ ఖండాతరాలలో ఖ్యాతి వడసి
 మత సమైక్యత జగతి సమ్మత మటంచు
 నచ్చ చెప్పటకే ప్రాణమిచ్చినావు

~:0:~

బా పూ జీ ("కబ్జోశ్రీ")

అతిహేయంపు దురాగ్రహమ్ము మము దయ్యమ్మట్టు లాడింపగా
మతభేదమ్ము సవారి జేయ మెడపై మా తండ్రి రక్తమ్మై, భా
రత భూమిన్ పొలిజల్లి యీ గతిని దుర్మార్గమ్ముగా కాల రా
చితిమే! బాపుజి విశ్వధారుణియే, నిస్సేమమ్ముగా రోదిలన్.

భారత జనయిత్రి పాలబుగ్గలమీద

కాలువల్ గట్టెడు కంటిసీరు

స్వాతంత్ర్యవీరుని బ్రదుకుతెడారిలో

యువ్వెత్తుగా రేగుచున్నదూళి

భారతదేశ సౌభాగ్య తపస్సులు

నేలనోడ్చెడు కంటి నెత్తుచేళ్లు

యుప్పెనయై పొంగి, యురుకు హిందూమహా

పాదోధి భీకర భంగపాళి

ప్రళయ పరిణత నిష్ఠుర ప్రకృతి యటుల

కురులు విరటోసికొని యాడు కొరవి దయ్య

ముల వలెన్ జిందు ద్రొక్కుచు కలగుచున్న

వవిగా బాపుజీ నీ పటు కదలినంత॥

—:o:—

జ్యోతి

(జామ్మకంట శ్రీనివాసాచార్యులు)

జ్యోతి మలగెను, పెనుతమ ముర్వి గ్రమ్మె
యింతనైన వాస్తవము గ్రహింపరేమి;
చనిన పితకు వాఙ్మత్రాను సరణమనెడి
ఆత్మవంచన నేత భావ్యము కాదు.

పి డు గు పా టు

(అంబడిపూడి నరసింహశర్మ)

అణగెనా యొక్క మహాదీప్తి శమదమ
సుందర దివ్యతేజోమయంబు
మడిసెనా! ధర నహింసా బోధనామృత
మూటలారిన బోసినోటి తపసి
కూలెనా! కట్టిన కొల్లాయి కొంగున
కోటు లర్ధించి గైకొన్న భిక్ష
అరిగెనా! సత్యాగ్రహము తేరు నడిపి, స్వ
రాజ్యముగొన్న సారథియు, రథియు

పోయెనా భారతాంబిక పొగలు బాపి
దాస్య బంధన మూడ్చిన వినతాసుతుండు
అస్తమించెనా గాంధీ—మహాత్మా గాంధీ
అయ్యో యెంతటి పిడుగుపాటాయె నేడు.

అదిగో చూడుము దివ్యయానమున కల్పానల్ప పుష్పావళి
పొదువంగా బడు పూలపాన్పుపయి కొల్వొందీరి కన్నీరు నీ
రదులై పారగ తండ్రిలేన నదులై రాత్రింబవళ్ క్లేశగ
ద్గదికన్ నీకయి యేడ్చు విశ్వజన సంఘాతమ్ము గాంధీవ్రభూ.

ఎనుబదియేండ్లనాడు మనహిందు పురంధ్రకి కంఠహార భూ
షణము లభించె, క్రొందఱుకు జాయ మెరుంగులదిద్ది, యీ
దినమున 'గాంధీ నామకము' దివ్యమురత్నము గోలుపోయి యా
జనని గళమ్మునన్ విలచె సన్నని దారము, కంఠహారమై.

శాంతి కొరవడి దిద్దు నొజ్జపు, యహింస
బలము రూపించు తపసివి, భరతఖండ
ముక్తి కిరవగు వేలుపు ప్రోడవీవు
గాంధీజీ! నీ కిదే నమస్కార శతము.

—)0(—

మహాత్మా గాంధీ

(బిబ్లిక్లపాటి కామేశ్వరరావు)

సత్యధర్మ దయాగుణ శాంత్యహింస
లన్ని నీ మూర్తి నేవించి వన్నెగాంచె
పూజ్య భారత విపుల సామ్రాజ్యమందు
యనుపమాన కృపాత్మ: మహాత్మాగాంధీ॥

గుండె చెమర్చనట్టి హంతకుం డరుదెంచి తుపాకిగుండ్ల నీ
యెండిన బక్క దేహమువయిన్ బడవేసిన ఘోరవార్తతో
బండలు నైతమున్ కరగె, పాయని దుఃఖముతో ప్రపంచమే
బెండయి కంపమొందె, కడు విక్కమొగంబిదె సృష్టి బాపుజీ.

అ మృత మూర్తి

(బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం)

ఉష్ట కిరణుడు చరమాద్రి నోరగిలగ
అరుణ కాంతులు నలుదెసలందు క్రమ్మె
అతి భయానకమయ్యె, నితాంబరమ్ము
రక్త యుతమైన ఖాదివస్త్రమ్మువోరె.

నత్య సంయుతశక్తి యనత్యమాయే
వెలుగు నళియించె చీకటు లలముకొనియే
అమృత మూర్తిని మృత్యువు నావరించె
యెట్టి దాజరువార్త వినిపించె వాణి॥

బాపూ ! విశ్వవైతాళికా

(అచార్య ధనకుధరం)

నీ సత్యాగ్రహదీక్ష, నీ మధుర సందేశమ్ము నీ దేశ నే
వా సౌభాగ్యము, నీ యచంచలవచః ప్రాగల్భ్యమున్ యహిం
సా సిద్ధాంతము, శాంతి ఘాతుకులు దేశద్రోహు లాత్మీయులే
మోసాసన్ తమ కాహతిన్ గొవిరె బాపూ విశ్వవైతాళికా.

పోసినపాలుత్రాగి విషమున్ వెలిగ్రక్కు కరోరతక్షకా
గ్రేసర మీజగమ్ము చెలరేగి తుదిన్ నినుగూడ పొంచి కా
తేసినదా దయాబ్ధి! యిక నీ భరతావని స్వీయ జీవితా
శ్వాసములో లిఖించుకొన సాగునచే, తన దుశ్చరిత్రమున్.

తిరిగిరాని యాత్ర

(ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి)

చనెనా! భారత గౌరవైక కృత దీక్ష కంకణస్వామి యే
గెనటో యీ పరిరబ్ధ శత్రు సుహృదేకీభూతవక్షుండు, పో
యెనటయ్యా! పతితార్త దీనజన సాహిత్య క్రియాలోలు డా
మన 'బాపూ' మహితాత్ము డింక గనలేమా భారతోర్వీ తలిన్.

ఈపు మృతుండవైతి వన నెవ్వరు నమ్ముదురో మహాత్మా! క్రొం
బూవుల తేరిపై వెడలిపోవు మహోజ్జ్వలమూర్తి భారతీ
యావనిలోన శాంతి సుఖమన్నది చచ్చెనుగాని, ధర్మపుం
భావన చచ్చెగాని, యని మాత్రమనందగు నేటి నుండియున్.

అప్రికా హైందవ వ్యధమాస్ప దివురు మ
హోద్యమమ్మున నెత్తు రోడ్చియొడ్చి
తెలి పులి కొఱకు కోఱల కడయై చిక్కు
భారతావనికినై పోరిపోరి
శ్వస్థగాలముల కన్న పరిహీనులన్న పో
దరులకై కన్నీట దడిసి తడిసి
ఇస్లాము పేరింట హింసాకళంకమ్ము
నడరు శాంత్యమృతాన కడిగి కడిగి.

కలలలో వెల్లు స్వాతంత్ర్య కలిత కాంతి
కంటబడినంతనే యోరకంట జూచి
పూలరథమెక్కి యెచటికో పోవుచుంటే
వయ్య మహితాత్మ మరి రానియాత్ర దగిలి॥

నెత్తుదారపోసి, నిజదేశ దాస్యమ్ము
తరిమి భాగ్యమిచ్చి తనిపినావు
అగ్ని గోళకముల కాహుతి గావించి
మించి నిన్ను గౌరవించినాము.

—:౦.—

జ్యోతిర్మయ దివ్యతార

(మాదిరాజు పార్థసారథి)

ఒక జ్యోతిర్మయ దివ్యతార యకటా వ్యోమంబునందుండి, శే
లకు రాలెన్ సకల ప్రపంచగతి వైక్లబ్యంబుమై నిద్రలో
నికి జాలెన్ బసికూనలాదిగ మహానిర్వేద భారావహా
నకమై మానవ సంఘమెల్ల కుమిలెన్ గల్యాణ సంఘాయితై .

అదియొక జాతి జీవన కళామల దివ్యజగత్తు, దానిలో
గుదురుగ ప్రాణముల్ నిలుపుకొన్నవి సూ మతసామరస్య సం
పద లతిలోకమైన పరమార్థము దాగిన నందనమ్ము, నే
డది లయకాల గర్భ కుహరాంతరమందు విలీనమొందెనా .

మతము లన్నవి మోక్ష సామ్రాజ్యమునకు
వివిధ మార్గములం జూపు విధులుగాని
కఱకు గత్తుల చాటున బెరుగుచున్న
వికట మృత్యు కరాళ దంష్ట్రికలు కావు॥

బా పూ జీ

(మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రి)

లోకంబంతయు నిద్రజెందినది నెహ్రూబాబు తెవ్వారు ఆ
యాకాలంబుల యోచనల్ దెలుపువారాలేరు, సర్వ ప్రజల్
లోకంబందు మునింగియుండి రనువుల్ గోల్పోయిరొక్కొక్క చో
నీకై యిట్టి నరాధమున్ విధివిధిన్ సృష్టించెనా బాపూజీ ।

నీ హత్యన్ విని లోకలోకములు కన్నీర్నింపె, భస్మాస్థితై
వాహిన్యాకృతి వేనవేల్ ప్రజలు బాష్పస్నిగ్ధ నేత్రాలతో
“హాహాబాపూజీ”యంచు నేడ్చి రడలన్ వ్యర్థంబై యోచింప నీ
దేహం బింకను జూతుమే కరుణమూర్తి ఓ నిరాడంబరా :

నవకాళిం దిరుగాడునాడు నిను కన్నారంగ వీక్షించి హైం
దవులున్ ముస్లిములున్ సమంబుగ దురంతాలెల్ల బోనాడి విన
స్తవముల్ జేసి త్వదీయ మాత్రముల శ్రద్ధాభక్తి పాటించి రెం
త విశేషంబొ యహింసచే జయము పొందన్ లేదా మేధానిధి:

—:0:—

కీర్తి దేవాలయము (చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి)

జూజి గులాబులు సంపెంగలుం గావు

శాంత్యహింసాది పుష్పములు వలయు
పసిడి పల్లవతనాల పలక నిల్పుటగాదు

నిరతంబు హృత్పీఠి నిలుపవలయు
అగరు సాంబ్రాణుల పొగలు వేయుటగాదు

సద్వాసనామైత్రీ జరుపవలయు
తనివిగా ఫలనివేదనము నేయుటగాదు

తెంపు ధైర్యము నివేదింపవలయు

మహిమహాత్ముని పూజ సామగ్రియట్లు
లనుచు దెలియుదు ప్రజలార యనవరతము
నెల్ల కడలను జూపించు నెత్తుగలుగు
దివ్య కీర్తియ యగుజుమ్ము దేవళమ్ము.

గాంధీజీ

(విద్యాపతి)

గాంధీజీ కీ నాడు కలుగదు మరణమ్ము
 చచ్చుచున్నది దేశ శాంతిగాని
 వైవర్ణ్యమే లేదు బాపుజీ ముఖమన
 మానవత్వము నేడు మానెకాని
 బాపుజీ రక్తాన పంకిలం బై నది
 చరితమేకాని తత్ఫలము కాదు
 ఆయ్యయో ఘాతుకా ఆ మహాత్ముని జంపి
 యెదిమూటగట్టు కోనెంచినావో

క్షణములో ప్రాణముల్ తీయగల్గినావు
 కాని సకల ప్రజల గుండె ప్రేచుచున్న
 ప్రజల సంతాప వహ్ని నార్పంగ గలవె
 తరతరమ్ముల దుష్కిర్తి చెఱపగలవె ?

నీ మేనం గలరక్త విందువుల మున్నేనాడొ వెచ్చించి నే
 డామాత్రంబుగ నస్థిపంజరఘులాగైనన్ మనంగల్గి కే
 లా మావంటి కృతఘ్ను దేశజాలకై ప్రాణంబులన్ గూడ నో
 స్వామీ త్యాగముచేసి వైచితివి, నిస్సవ్యర్థత్వమిట్లాప్పునే!

గాంధీ మహాత్ము (శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి)

పలికిన పలుకులో తులతూగె నుపనిష
ద్బోధనాత్మక సుధాపూర గరిమ
చూచిన చూపులో సువ్యక్తమయ్యె ని
ష్కల్మష ప్రేమ ప్రసారమహిమ
తలచిన తలపులో నొలికె సమస్త స
ర్వం సహజస్ర కల్యాణ కాంక్ష
చేసిన చేతలో భాసిందె బహుమత
సారాత్మికంబహింసాతి దీక్ష

బ్రతికినంత కాలమ్ము శ్రీరామనామ
భవ్యచింతనా యత్త సుస్వాంతుడవయి
'రామ రామా' యటంచునే ప్రాణములను
భాసిన మహాత్ము నీ యాత్మ బడయు శాంతి.

ఒక చెంపగొట్ట వేరొక చెంప జూపుచే
ఘనతగా భావించు క్రీస్తు వీవు
ధర్మంబులకునెల్ల ధరణి నహింస యు
త్తమ ధర్మమనిన గౌతముడ వీవు

ప్రతిఫలాపేక్ష భావములేక త్యాగంబు

తొనరించు మను కర్మయోగి వీవు

అతి నీచులుగ నెంచు హరిజన సోదరు

లని చెప్పు పతితపావనుడ వీవు

ధర్మ సంస్థాపనార్థమై ధరుణీ యుగ యు

గంబు నుదయింతువన్న వాక్యంబు నిజము

పొనరుపం బుట్టు శ్రీ విష్ణుమూర్తి వీవు

దివ్యశాంతి స్వరూప గాంధీమహాత్మ

●●●●●●●●

కలడు దేవుడు (దేవులపల్లి రామానుజరావు)

ఎండ కన్నెలుగని యిందీవరాక్షులు

కానెలు బిగియించి కదలినారు

విజ్ఞాన జగతిని విహరించు పండితు

లర్పింపనున్న వారాత్మ శక్తి

కూలినారి యొనర్చి కుడుచు పింబేదలు

సీ గొడ్డు ఛాయల నిల్చినారు

సిరితోడ తులదూగు శ్రీమంతులెందఱో

త్యాగ సంసిద్ధులై తరలినారు

వేణుగోపాలు గానము విన్న గోపి

కల విధమ్మున మేనులు పులకరింప

అరుగుదెంచిరి ప్రజలు విన్ననుసరింప

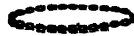
కలడు దేవుడు, మనయందు కలడు కలడు.

—x—

పాలించు తండ్రి (పోలూరి హనుమజ్ఞానకీరామ శర్మ)

ఎవ్వని ప్రభుశక్తి నిందలు నాయకు
లేకసూత్రమ్మునం దిమిడ గనిరి
ఎవ్వని దేశశక్తి నీ భారతావని
పరదేశ దాస్యమ్ము బాపుకొనియె
ఎవ్వని దీప్తిచే నీ దాస జనులకు
ఖండాంతరమ్ముల గతులు గలిగె
ఎవ్వని కరుణచే నీ నాడు మాలలు
హరిజనులై పెంపు నందగనిరి

అట్టి బాపుజీ అరచేత నఖిల భార
తమ్ము పైకెత్తి పాలించు తండ్రి, నేడు
దేశమునగల్గు పాటును దెలియ దేమి
యొచటికేగెను మరలి తా నెప్పుడు వచ్చు.

మ హా త్మ గాంధీ

(మల్లాది శివరాం)

ఒక్క మహాత్ము జంపితివి యుల్లసమందితివే, పికాచి, ఆ
యొక్కొక రక్తబిందువున కొక్క మహాత్ముడుగా ప్రపంచ మం
దెక్కడగాంచ నక్కడ నహింసయు, సత్యము, ప్రేమ, ధర్మముల్
పిక్కటిలున్ దురంత పరివేదన నీ వొక హిందువౌటయే.

దయ్యముబట్టి గాంధీయొక ధర్మ విఘాతకుడట్లు దోచి నీ
యయ్యనె చంపుకొంటి విదియాస్వమతోద్ధరణమ్ము మూర్ఖుడా
వెయ్యి యుగంబు లీవు విలపించి తపించి కృశించి యైన నీ
తియ్యని పల్కు వెయ్యములదిట్ట గనుంగొన జాలుదే యికన్.

మ హా త్మ గాంధీ

(సున్నం వీరరాజు)

హరిజనాత్రాత నిజవిప్లవాధినేత
సద్గుణ సమేత పావన చరిత్ర కాంతి
దూత భారతభాగ్యవిధాత గాంధీ
మమ్ము విడనాడె క్షణములో మాయమైతే;

భారతీయులకై నిరాహార దీక్ష
సలిపి తావక రక్తమాంసములు ధార
వోసిన పవిత్ర దేవతామూర్తి వీవు
నీ ఋణము దీర్చ శక్యమౌనే మహాత్మా!

గాంధీ

(భాగవతుల నృసింహశర్మ)

గాంధీకి లోక సన్నత యుగంధర మంత్రి సమాన దివ్య ధీ
కంధీకి, వాల్మీకీత కరకాండ విఖండిత శత్రురాక్షస
గ్రంధీకి, సంధి వర్జిత పరస్పరరంధీకి సర్వదేశ సం
బంధీకి భక్తిపూర్వక నమస్కృతులిచ్చెద దేశ కాంతికిన్.

గాంధీ తాత

(రావెల వెంకట నీతారామరావు)

క్రోటీశ్వరుండని కొనియాడ పలమేమి
చోక్కాకు గతిలేని బక్కవాడు
దేశనాయకుడని వాసి తెక్కిన నేమి
కూటికి కఱువైన కూలివాడు
మహనీయమూర్తియై మనిన లాభంబేమి
పరులకు చుల్కనై పరగినాడు
భారతీయులపాలి భాగ్యంబ కానేమి
నిత్య దరిద్రుడై నిలచినాడు

విశ్వ కల్యాణమూర్తియై వెలసినాడు
శాంతి పారంబు గొంతెత్తి చదివినాడు
దేవుడే దిక్కటంచు ప్రార్థించినాడు
కామ్యఫలనిద్ది గన్నాడు గాంధీతాత.

ముసలివాడనుకొన్న కొనలేని మీసాలు
ద్రిప్పుచు లోకాలు ద్రిప్పగలడు
మాట తుప్పను బోసినోటివాడనుకొన్న
మెప్పుగా ధర్మాలు చెప్పగలడు

కూడుగుడ్డకు లేని కూలివాడనుకొన్న

కోటాన కోటులు గూర్చగలడు

పేరు పెంపులు లేని విచ్చగాడనుకొన్న

కోటీశ్వరులనె భిక్షకుల జేయు

అఖిల భూతాళి బలిగొను యమునికేని

శాంతమే భూషణమ్మని చాటగలడు

సకల జగముల శాసించు శాంతిదూత

కలి కలుషజేత భారత గాంధీతాత.

కారణ జన్ముడు మహాత్ముగాంధి

(విశ్వనాథ వంశభేష్టర్లు)

వ్యాధిగ్రస్త కళేబరం బది పరవాక్యవృత్తి దుర్వైర్య కృ
ద్వాధాలబ్ధి విమూర్చ మిందు నిలువన్ భద్రంబు లేదంచు దు
ష్టాదోలోకగమిష్య మాణులము, మహ్మర్తీన్ బడంజేసియున్
వేదోలోకము నొక్క దేగదవటే విద్యామనోజ్ఞాకృతి :

శ్రుతికందందగు మూలవస్తు వది చిద్రూపంబు, మాయోప బృం
హిత వైరాట్పదపీ పరిష్కరణ సాహిత్యంబు రూపించి, భా
రత సర్వంకష కిల్బిషాఘధృతి మంత్రద్రష్టవై తత్వతః
స్థితి వైరాజ్య మలంకరింతువు విభూతిస్థాన యోగాకృతి.

హోతవు హవ్య మయ్యో దవహో యిది యొక్కడి వింతయజ్ఞ మ
ద్వైతము రూపుగొన్నయది, తావకసత్య విభూత్యఖండతా
ద్యేతలుగాక వస్తుగుణదీ ప్రవిలుపులు నిన్నుగూర్చి దుర్
జ్ఞాత విభేద విక్రయత సాగునటంచు దలంతు రెమ్మెయిన్.

కారుణజన్ము దేలికను, కారణమృత్యుడవౌదువో, దురా
చార వివృత్తమో భరత సంఘము నీదగు సప్తకోటి నా
దీ రమణీయమౌ వెడద పెంకియె దూరముగా తనూ
భారము తాను నిన్బొదిలి పాలననేయునటయ్య, మోక్షముల్.

అంతేవాసి జనాంతరాత్ముడవు ప్రత్యక్షాక్ష విజ్ఞాన వా
గంతర్వాద విలాసభాసివి త్వదీయారంభ దివ్యార్థ సా
రాంత స్తత్వములన్ గ్రహింప వశమే యానంద కందాను భూ
త్యంతర్వాణి కులాద్ధి చంద్ర, కౌనుమయ్య మా నమోవాకముల్॥

మరువకుడి మహాత్ముణ్ణి

(మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు)

మరువకుడి జనులారా: మన గాంధీమహాత్ముణ్ణి
మరువకుడి ప్రజలారా: చిరంజీవి మహాత్ముణ్ణి
భారతదేశ విముక్తికి బంగారపు కలలుగన్న
మహాత్ముణ్ణి పేద జనుల పెన్నిధియౌ మహాత్ముణ్ణి.

గోచిపాత దాల్చి తాను దేశస్థుల కట్టబెట్ట
నూతన ధవళాంబరముల నాతని, కల, ఆశనికల;
నిరాహారదీక్ష నెలలు తన దేహము బలిచేసుకు
జనపాళికి భక్తికూర్ప కలగాంచెను, కలగాంచెను:

దౌర్జన్యపు లోకాటవినా తన దేకాంతవాళి
గాయమైన పాదయుగళి కాయముక్షతమై వ్రాలిన
కదలిపోవు నేకాకిగ కలకాలపు కలలదారి
మరువకుడి మహాత్ముణ్ణి నిరుపేదల మహాత్ముణ్ణి
మరువకుడి జనులార మన గాంధీమహాత్ముణ్ణి.

మ హా త్మ .

(కేశవపంతుల నరసింహశాస్త్రి)

నీ మహానీయతేజమున నిర్మలమై వెలుగొందుచున్న, యీ
 ఖామి తమో మహాంధమయి పోవ నొనర్చితి వేమి దేవ! యో
 స్వామి యికెవ్వరీ భరత సంతతి సంతమనంబు బాపి, ప్రే
 మామృతవృష్టి దేల్చెడు మహాత్ములు? చెప్పఁగదే కృపానిధి:
 ఎంత కరోరవార ఇది యెంత విఘాతము భారతావనీ
 కాంతకు పుత్రశోకమును గట్టి సురాలయమేగుచుంటి, నీ
 పంతము లెల్ల సోదరు లవశ్యము గుండెలు క్రుమ్మరించి, తీ
 ర్పింతురు రమ్ము సోదరుల వీడకుమయ్య నమస్కరించెదన్.
 ఉటీకెన్ తోయది పంచకంబు నదిగో ఉల్లోల కల్లోలమై
 కబళింపన్ బరవళ్లు ద్రొక్కెడు నదే తార్చిచ్చు పెన్మంటలై
 ప్రబలగ్రావ మహోగ్ర వృష్టికదో అభ్రవ్రాత ముంకించె మం
 త్రబలోపేతము శాంతి సాయకముతో రావయ్య! రక్షింపగన్.
 పచ్చని భారతమ్ము విడువన్ మన సొగ్గని యాంగిలేయు లే
 యుచ్చును వేసినన్ వెడలనూది స్వతంత్ర సుఖామృతంబు నం
 దిచ్చిన వై నతేయుని, మహిజనబాంధవు, నిన్ను నేటికిన్
 మెచ్చని పాపజాతి, శ్రుతిమీతె, నికేగతిఁబట్టి పోవునో.
 అవురా యెంతమోసగాడవు మహాత్మా! ఒక్కనాడేని, నీ
 వవనిన్ తావక విష్ణుభావమును, వ్యాఖ్యానింపనే లేదు, మే
 మెవరున్ నీవు పరాత్పరుండ వనుకోనేలేదు, లేదేని, నీ
 యవినాభావ చిదాత్మ కత్వమునకై యత్నింపమే! బాపుణీ!

మరలరమ్ము ఒక్కమారు (‘అపరేంద్ర’)

మరలరమ్ము ఒక్కమారు
కరుణజూపు బాపూ
నూరేడులు మనసీ యని
క్రూరాత్ముల మన్నింపుము

నిన్ను రాతిబొమ్మచేసి
నీ బాటనె మరచినాము
నిరుపేదల నేలరాసి
నీ పేరును చెప్పవారి

నెలవై నది నీ దేశము
తోటి నరుల కడుపుకొట్టి
కోటికి పడగెత్తు ఘనుల
కోటలె కులుకుచున్నవి

బరువులతో కరువులతో
బ్రతుకు పీడ కలయైనది
ఆర్తుల హృదయావేదన
అయినది అరణ్యరోదన

బా పూ జీ

(శ్రీరామకవచం సత్యనారాయణ)

నీ వాళించిన రామరాజ్యమది రానే లేదు, ముందెన్నడో
యావిర్భావము జెందు నానయు వృధాయయ్యెన్గదా జాతిలో
నేవాణావ మభావమైనది, నశించెన్ ద్యాగశీలమ్ము లో
దేవా! ధర్మము సుద్ధరించుటకు జ్యోతిర్మూర్తివై రాగదే:

నీతిని పాతిబెట్టి, యవిసీతికి హారతిబట్టె పాపపున్
జేతలు గజ్జె కట్టె, గుణశీలము లావల నెట్టి, నెత్తినన్
జేతులు వెట్టి, దీనజన నేవకు నీ పథమొల్లనట్టి, దు
ర్నితుల నొంపగా, నవతరింపుము జాతి తరింప, బాపుజీ :

నిన్ను చేజేతులన్ జంపు కొన్ననాడె
వచ్చినది జాతి, జాతి యుజ్జ్వల యశమ్ము
నాశనమ్మయ్యె, మరల ప్రాణప్రతిష్ఠ
సేయగల గాంధీదేవ! విచ్ఛేయవయ్య:

దే వు డ త డు

(బిరుదురాజు రామరాజు)

హింస నంటక రణము జయించు యోధ
స్వార్థమెఱుగని సంపన్న వై శ్యవరుడు
మతము గల్గియు సర్వసమ్మత వివేకి
చావు చేజిక్కిపోయిన దేవుడతడు.

గాంధీ మహాత్మా

(గడియారం రామకృష్ణశర్మ)

ఘోర దురాగతంబులకు క్షోణితలంబు కలంగ, బోధ నా
సారముచేత కాంతిని ప్రసారము చేసిన కర్మభూమిలో
భారతజాతి ఘాతకుడు భారత జాతిపితన్ వధింప నా
ధాదుణి క్రుంగలేదు; రవితారక చంద్రులు, దుల్లరేలొకో;

అఖిల విశ్వాద్యుడైన శ్రీ కృష్ణుండు
వ్యాధ బాణమున నిర్యాణమందె
కాంత్య హింసాధర్మ సంస్థాపకుఁడు బుద్ధుఁ
దొక ఊద్రు కతమున నుర్విబాసె
న్నేహాధర్మ ముపన్యసించిన జీససు
సీచ మానవులచే విహతుడయ్యె
దీనబాంధవుడు, గాంధీ మహాత్ముండు, మ
తాంధుని చేత గతానుడయ్యె

ఖ్యాత జీవసులైన మహాత్ములెల్ల
సీచమ్మతి బొందగా దైవనియతి కలదొ;
కాలగతి నడ్డువారి కేగతి కలుగునా
యేదియు గమనింప కిటులైతివే మహాత్మా!

పారావారము మేరమీరిన, జగద్వ్యాపారమే మారినన్
తారానాథ దినేంద్రులాగిన, యసత్యంబెన్నడున్ బల్కు వే
నూరుం బాతిగ వత్సరాలవని నుందున్ శాంతిక్తై యంచు, నో
రారంబిల్కియు హంతచేబడి మహాత్మా! మాకులేవై తివే:

ఆంగ్లేయ కపట తంత్రాశిచే రాజి మి
న్నంటిన చిచ్చు చల్లారలేదు
జిన్నా నిమిత్త విచ్చిన్న భారతమాతృ
బాష్పాంబు లరికట్టఁ బడగలేదు
మత విశాచార్పిత మానవాగాధ
రక్త ప్రవాహంబులింక లేదు
మానవాకృతి ఘోర దానవా కల్పిత
హాహానినాదంబులణ లేదు

ప్రాణముల నొడ్డి కన్న స్వరాజ్యలక్ష్మి
కలయరిష్టంబులైన వైదొలఁగలేదు
బాధ్యతలు వీడి, యాత్మ విశ్వాస మీగి
తీరుకొన్నావె, నీవు, గాంధీ మహాత్మా॥

*****

భువనబాంధవ (కలపుటపు రామగోపాలరావు)

ఆకసమ్మాడి పడి గుండె లదిమినట్టు
లుర్వి సర్వమ్ము స్తంభించె నొక్కసారి
బాపు-మనబాపు-హత్య అబ్బా! యిదేటి
భూతుకత్వము మోర జగద్విపత్తు॥

లోకములెల్ల నొక్కత్రుటిలోన పటిల్లిన సంజవేళకే
చీకటులయ్యె గుండియలు చిట్లిన మానవకోటి దుఃఖ మం
దేకముగాగ, నాకమటు లెల్లెడ గన్నులు చెమ్మగిల్లి యే
దాకన మేది భూమియను నంతర మింతయు గానరానిచోన్.

లేడింక మన బాపు, లేడు భారతభాగ్య
సంధాత, మానవ శాంతిదూత
లేడింక మనగాంది, లేడు సత్యాహింస
సిద్ధాంత గురుడాత్మ శక్తి పరుడు
లేడింక మన మహాత్ముడు, పీడిత ప్రజా
ద్వరణైకవ్రతుడు సద్ధర్మరతుడు
లేడు వర్ధా యోగి, లేడు సబర్మతీ
తపసి, నేవాగ్రామ విపినమౌని

యుగ యుగమ్ముల సారాంశ మొక్కట్రతుకు
లోన వెలిగించి, మానవ లోకమెల్ల
నొక్క దీనార్త హృదయమై యుడుక నేడు
తీరిపోయెను, మన పెద్దదిక్కు బాపు:

పావనమైన నీ చరణపంకజ నేవకు నోచుకొన్న, మి
త్రావళితో, స్వతంత్ర భరతావనితో, నిహమెల్ల నొక్కపే
కోవగ, నిన్ను మున్ను కనుగోనివి కన్నులునైత మార్తితో
బావురు మన్నవో భువనబంధవ యెక్కటి దివ్యబంధమో,

—)ం(—

సాయుజ్యము

(బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి)

క్రురగె హిమాద్రి శృంగములు కొండలు గుండెలు కూలి

పోయె, ది

క్రుంగనలేని పక్షులుగ గొంతుక చించుక నేడ్చియేడ్చి, క
న్నంగవలన్ సముద్రముల నోడ్చెను విశ్వజనంబు, భారత
ప్రాంగణమెల్ల జీకటులు బర్వెను, రాలితివా మహాద్యుతీ:

పోయెను వేలయేండ్లకును బుట్టని పున్నెము చేయిజారియే
పోయెను లక్షలన్ గొలిచి పోసిన పొందని వెల్గు, రాలియే
పోయెను కోట్లుగుప్పినను బూడని వజ్ర మయో! దరిద్ర నా
రాయణమూర్తి! నీ వగుదువా! యిటులెంతగనెన్ని యేడ్చినన్.

తీరములేని దుఃఖ జలధిన్ బడె సర్వజగత్తు, యెంతకున్
దీరని చింతచే భారతదేశ కిరీటమువ్రాలె, హంతక
ప్రేరిత మృత్యు ఘోరపదపీ పరిషిక్తతనుర్విముక్తి జీ
వారప మెన్ని లోకముల కావల మ్రోగెనొ శాంతి సూక్తముల్

ఊహల కందరాని, కరుణోదధివై, పరదాన్య బంధన
వ్యూహము జించి, భారతి కపూర్వ విశాల యశఃపతాకికా
బాహుల నెత్తి, మాతృపద పంకజ పూజను వ్రాలినట్టి నీ
మోహన ధర్మమూర్తి కనబోలునె మాకు, దరిద్ర కోటికిన్ :

నూలు పోగున దేశదేశాలు కదిపి
యుపవనంబున దేవు నుట్టుత లూపి
యే మహాదేశ కీర్తుల నెఱసినావో
యే మహాజాతి నార్తుల నెత్తినావో
ఓయి! గాంధీ మహాత్మా! సాయుజ్యమగుము.

అ హింసా జ్యోతి

(“కరుణశ్రీ” జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి)

ఉయ్యాలలో నూగుచున్న ముద్దుల బిడ్డ
 లేచి కెవ్వన కేకవైచె నేమొ
 పాకలో లేగకు పాలిచ్చు గోవు, ‘అం
 బా’ యంచు, గొంతెత్తి యఱచె నేమొ
 జలజల ప్రవహించు జమున నిస్తబ్ధియై
 నిలిచి కన్నుల నీరు నింపెనేమి
 చకచక పొలము దున్నుకొని పోయెడి
 రైతు నాగలి ముందుకు సాగదేమి ;

కోటలో ఆరుగంటలు కొట్టబోవు
 వాని హస్తాలు గడగడ వడకునేమి
 యే మహాత్ముని గుండెపై నెక్కి చనెనా
 కాలపురుషుని రథరథాంగములు నేడు.

ఇదియేమీ! నిజమా! మహాత్ముడిక లేనే లేడు-యీ వార్త వ
 ట్టిది కాదా కరుణాసముద్రుడగు తండ్రిన్ హత్య గావించిరా
 యిదియేమీ యిదియేమి! యేమిటిది-స్వామీ! యీ విషంబేమి మ్రిం
 గుదుమా? మ్రింగక తప్పదా? జగము గగ్గోరెత్తి వాపోయెడిన్.

నిండు మనస్వి, విశ్రుత విసీత పునీత యశస్వి, సాత్త్వికా
ఖండ తపస్వి, సత్యసహకారము, చిట్టచిటారు కొమ్మనై
పండినపండు బ్రహ్మఋషి-భారత భాగ్యవిధాత ప్రార్థనా
మండపవేదిమీద విక, మా కనుదోయికి విందొనర్పడా:

గుండెలు జారిపోయె ప్రజకున్, కనుగోనల నశ్రు వాహినుల్
నిండె, సభమ్ము బ్రద్దలయి నెత్తిపయిన్ బడె-దద్దరిల్లి బ్ర
హ్మాండము క్రుంగిపోయినది-అంతటి తండ్రిని దూర్తుడైన, పు
త్రుండు కిరాత హస్తములతో వధియించె నటన్న వార్తకున్.

క్రొత్తవెలుంగు బాట నెటకో గొవివచ్చి “స్వతంత్ర భారతో
దాత్త నిదర్శనం” బగు ప్రదర్శన మంచు, మహాభయంకరో
న్మత్త పికాచి నీ వికట నాట్యము సూపితివేమి? ఈ కథా
వృత్తము చూడలేము-తెరవేయుము దీపము లార్పుమోప్రభూ.

అవతారమూర్తి

(“మధునాపంతుల”)

చిలుతగొడ్డలివేటు-చుఱక సోకినది
ఒక మహావిటపి, నేలకుఁగూలిపడినది
ఒక హాలాహాలవాయు-వాలసి పీచినది
కైలాస శిఖరి గ్రక్కదల చెదరినది

తులువ చిమ్మటకు రెక్కలు వాడియైనది
ఒక గుణజ్యోతి జీవిక డిందుపడినది
ఒక అఖండి ధనుర్గుణోక్తి మ్రోగినది
ఆచార్యునకు భౌతికాంగ మాగినది

ఒక బోయగుండె, ఊరక-తాయియైనది
అవతారమూర్తి దేహము పూర్తియైనది
ఒక శుక్రలక్ష్మి నిట్టూర్పు సాగక దూఁగె
శని యట్టహాస ముషఃకేళిలోఁ దోఁగె

తా నిచ్చినది భారత స్వరాజ్యము కాని
పుచ్చుకొన్నది మొక్కవోని స్వరాజ్యము
అతడు ప్రణావళితత హృదయగ్రంధి
మనగాంధి గుణకంధి మణికానబడదు.

మంగళమ్ మహాత్

జో హి రు ("పై డిపాటి")

భారతాంబా: నీకు జోహారు
జ్ఞానదాత్రీ: నీకు జోహారు
వీరమాతా: నీకు జోహారు
అమృతవల్లీ: నీకు జోహారు
కన్నతల్లికి-నీకు జోహారు
వెన్నెల్ల దూపులకు జోహారు,

~:~:~

ధ్రువతారలు

(“కరుణశ్రీ” జంధ్యాలపాపయ్యశాస్త్రి)

ఎవ్వారి రణగాధ లింత వర్జింప న

త్కవుల కలాలు సార్థకత నొందు

ఎవ్వారి జయగీతు లించుక పాడ గా

యకుల కంఠములు ధన్యత గడించు

ఎవ్వారి రూపు లొక్కింత రూపింప శి

ల్పుల కళాకృతి మహోజ్జ్వలత గాంచు

ఎవ్వారి పదదూళి రవ్వంత సోకిన

భూదేవి నిలునెల్ల పులకరించు

నభము మాత్రోక్మిగు, పీఠ దుంధుభులు వారు

త్యాగ ధనులైన, సత్ప్రవర్తనులు వారు

జాతిరత్నాలు వారు, శాశ్వతులు వారు

పావనులువారు, ధన్యజీవనులు వారు

మందెడి స్వరాజ్య సమరాగ్ని కుండ మందు

భస్మమైన గులాబి పుష్పములు మీరు

ఎన్ని కల్పాంతములకేని యింకి పోసి

భరతమాత ఆనంద బాష్పములు మీరు.

— .o: —

బాపూజీ పుట్టిన రోజు (“బుజ్జి”)

బాపూజీ: మన బాపూజీ
పిల్లల తాత బాపూజీ
సత్యాహింసల బాపూజీ
సత్పురుషుడు మన బాపూజీ.

సత్యాగ్రహముల బాపూజీ
శాంతిదూత మన బాపూజీ
బోసినవ్వుల బాపూజీ
బంగరు పలుకుల బాపూజీ.

కొల్లాయిగట్టిన బాపూజీ
బానిసత్వమును నిర్మూలించి
ప్రభువులజేసిన బాపూజీ
స్వరాజ్యజ్యోతిని వెలిగించి
చీకటిని బాసిన బాపూజీ

బాపూతాతా పుట్టినరోజు
భారతావని పండుగరోజు
గాంధీ తాతకు జేజేలు

బాపూజీకి జేజేలు-(తెలుగు ప్రతిక)

గాంధీ దేవ

శ్లో॥ గాంధీదేవ నమస్తుభ్యం-ప్రసీద మమ మంగళమ్
 శాంతిదూత నమస్తుభ్యం-గాంధీదేవ నమోనమః
 నమస్తే పురుషాధ్యక్ష, నమస్తే హైందవప్రియ
 నమస్తేస్తు సదానంద, గాంధీదేవ నమస్తుతే॥
 స్వరాజ్య రథమారూఢం-సర్వలోక పితామహం
 సర్వపాపహరం దేవమ్-తం గాంధీం ప్రణమామ్యహమ్॥
 తం గాంధీం లోక కర్తారమ్-మహాతేజ ప్రదీపనమ్
 దారిద్ర్య ధ్వంసనం దేవమ్-తం గాంధీం ప్రణమామ్యహమ్॥

గాంధీ తాత

(కోట సోదర కవులు)

శ్రీమన్మంగళ, కస్తురి
 రామా హృదయేళ! లోక రంజిత మగుణా
 నీ మహిమలెన్నదరమా! కామితవరదా మహాత్మగాంధీ తాతా.
 భారత భాగ్యవిధాతా! వారిధి గంభీర! రాజనై భవ దేశో
 ద్ధారక మా వందనమిదె కారుణ్య సమేత నేత గాంధీ తాతా.
 ఇల్లపై బుద్ధుని కంచెను తలపగ శిఖికంచె ధర్మతనయునికంచెన్
 వెలియు నహింసా శీలము కలలో నెవ రీడునీకు, గాంధీతాతా!
 ధీరోదారము జగదుపకారము నిజ కార్యదీక్ష గౌరవ మహితా
 కారము, సత్యస్ఫురణయు గారుణ్యము నీకునగుట గాంధీతాతా.
 తిట్టిన తిట్టవు, మఱి విను గొట్టిన గొట్టంగబోవు, క్రూరులెదలలో
 నెట్టులదలచిన వారల గట్టిగ మరలింతు వార! గాంధీతాతా!

— X —

మంగళ హారతి

(సురటరాగము-ఆదితాళము)

మాతా నీ కిదే మంగళమ్ భారత భాగ్య
మాతా నీ కిదే మంగళమ్
చెన్నుగా నీకృపా రసము-చిలికి మము గాపాడుమీ
వన్నె కెక్కిన వసుధలో రాణి-కన్నతల్లి: కల్యాణీ॥మాతా॥
గాంధిని, అరవింద సాధుని, లాలా లజపతిరాయుని
అలీషోదర, నెహ్రూ.నీ ఆర్దాను-ట గూరిని
బీసీపార్ వెంకటప్పయ్య-దేశభక్తులైన వారల
కేసరీ నమాజకులను-కీర్తిమించ నేలు తల్లీ ॥మాతా॥

మంగళ హారతి

భైరవి-ఆదితాళము

(కొండపల్లి జగన్నాథదాసు)

జయమంగళమ్ నిత్య-శుభమంగళమ్
 మంగళము శాంతునకు-మంగళము దాంతునకు
 మంగళము ప్రవిమల-స్వాంతునకును
 మంగళము మనగాంధి-మోహన దాసునకు
 మంగళము కస్తూరి-బాయిపతికి ||జయమంగళమ్||
 మంగళము దేవునకు-మంగళము వేల్పునకు
 మంగళము స్వరాజ్య-సాధకునకు
 మంగళము దొర్జన్య రహితవిరాకరణ
 మంత్రసూత్రస్థాప-నాచార్యునకును ||జయమంగళమ్||
 మంగళము హిందుజన-మానధన చరితునకు
 మంగళము మన మతో-ద్ధారకునకు
 మంగళము మహమ్మదీయ సోదరహిందు
 మనుజ సమ్మేళనా-మహిమాధ్యునకును ||జయమంగళమ్||
 సాధనకు మన జగ-న్నాథ సంసేవ్యునకు
 సాధునుత ప్రత్యక్ష-మానవునకు
 మంగళము సురవినుత-సత్యగుణశీలునకు
 మంగళము మనదేశ సంరక్షకునకూ
 జయమంగళమ్ నిత్యశుభ మంగళమ్||

卐

